

وصيحت جي باري ۾ ڊاڪٽر سميت جو نوٽ

وصيحت ڪندڙ، جنهنجو مان علاج ڪري رهيو آهيان،
 منهنجي ساءهون هيءُ دستاويز پاڻ ۾ دٻا پڙهيو ۽ سندن
 سيڪريٽري لالا مشيرام به کين پڙهي ٻڌايو. وصيحت
 ڪندڙ سردار ساون سنگهه هن ئي منهنجي موجودگيءَ ۾
 صحيح ڪئي. مان پرماتت تو ڪريان ته وصيحت ڪندڙ
 پوري هوش حواس ۾ آهي ۽ هن پنهنجي مرضيءَ سان هن
 ئي صحيح ڪئي آهي.

صحيح — ڊاڪٽر پيري سميت،

نواسي — جنيوا، (سٽز رائيٽنگ)

ٻيهر پيري هڪ لکي ٿي، مت

لاواخ ۲۰ مارچ ۱۹۴۸

دستخط: گراچن سنگهه

سب رجسٽرار

سيل

رجسٽرار، چلند

حضور مهراج بابا ساون سنگھ جن جي وصيحت

مان، ساون سنگھ ولد سردار ڪابل سنگھ، ذات جات
گروال، گدي نشين ڏيرا بابا جمل سنگھ، تعلقو ۽ ضلع
اهرنسر، هن دستاويز دوران، هيٺ لکيل وصيحت ڪريان ٿو.
هن وصيحت کان پهرين، مون پنهنجي شخصي مالڪيت
۽ ستنسنگ جي جائداد جي باري ۾ وصيحت ڪري چڏي
آهي، پر اڃا تائين ڪنهنڪي به پنهنجي جاءِ تي ڏيري ۾
مولڪان پوءِ بطور گدي نشين مقرر ڪونه ڪيو آهي. انڪري
هيڏيڪ مان پنهنجي پوري هوش حواس ۾ ۽ پنهنجي مرضي ۽
سان سردار بهادر جگت سنگھ، ايم-ايس-سي ۽ رٽائرڊ
پروفيسر انگريز ڪاليج، لائلپور کي ڏيرا
بابا جمل سنگھ، توڙي ان سان سڀڻو ڪندڙ سڀني ستنسنگ
سينئون لاءِ پنهنجو جائشين مقرر ڪريان ٿو. جيڪي ڪارڻ
مان ڪندو رهيو آهيان، اهي سڀئي ڪارڻ مون کانپوءِ
سردار بهادر صاحب ڪندا. انڪري هيءَ وصيحت لکي
وڃي ته سند رهي ۽ ضرورت وقت ڪم اچي.

ڏيرا بابا جمل سنگھ

بڙلر

تاريخ ۲۰ مارچ، ۱۹۴۸

منشي رام

سيڪريٽري

وصيحت ڪندڙ

جي صحيفي

ساون سنگھ

شاهد

شاهد

پڙت سنگھ

چون سنگھ

(حضور مهراج جن جو)

(اڻڊو وڪيٽ)

وڏو سچتر

وصيحت جي باري ۾ ڊاڪٽر سميت جو نوٽ

وصيحت ڪندڙ، جنهنجو مان علاج ڪري رهيو آهيان،
 منهنجي ساءهون هيءَ دستاويز باق ۾ دٻا پڙهيو ۽ سندن
 سيڪريٽري لالا مشيرام به کين پڙهي ٻڌايو. وصيحت
 ڪندڙ سردار ساون سنگھ هن ئي منهنجي موجودگيءَ ۾
 صحيح ڪئي. مان پرمائٽ ٿو ڪريان ته وصيحت ڪندڙ
 پروري هوش حواس ۾ آهي ۽ هن پنهنجي مرضيءَ سان هن
 ئي صحيح ڪئي آهي.

صحيح — ڊاڪٽر پيري سميت،
 لراسي — جيلوا، (سٽيز راءِ ۾)
 ٻيڙي هڪ لڳي ٽيهه منٽ

ٿاڙيخ ۲۰ مارچ ۱۹۴۸

دستخط: گروچن سنگھ

سيل

رجسٽرار، جيلندڙ

سب رجسٽرار

حضور مهراج بابا ساون سنگهه جن جي وصيعت

مان، ساون سنگهه ولد سردار ڪابل سنگهه، ذات جامت
گروال، گدي نشين ڏيرا بابا جئمل سنگهه، تعلقو ۽ ضلع
امر تسر، هن دستاويز دواران، هيٺ لکيل وصيعت ڪريان ٿو.
هن وصيعت کان پهرين، مون پنهنجي شخصي مالڪيت
۽ ستنسنگ جي جائداد جي باري ۾ وصيعت ڪري ڇڏي
آهي، پر اڃا تائين ڪنهن کي به پنهنجي جاءِ تي ڏياري نه
مون کان پوءِ بطور گدي نشين مقرر ڪونه ڪيو آهي. انڪري
هيٺين مان پنهنجي پوري هوش حواس ۾ ۽ پنهنجي مرضي ۽
سان سردار بهادر چگت سنگهه، ايم. ايس. سي. ۽ رٽائرڊ
پروفيسر ائنگريڪلچرل ڪاليج، لائلپور کي ڏيرا
بابا جئمل سنگهه ٽوڙي ان سان سنبڌ وڌندڙ سڀني ستنسنگ
سينٽرن لاءِ پنهنجو جانشين مقرر ڪريان ٿو. جيڪي ڪاروبار
مان ڪندو رهيو آهيان، اهي سڀئي ڪاروبار مون کانپوءِ
سردار بهادر صاحب ڪندا. انڪري هيءَ وصيعت لکي
وڃي ته سند رهي ۽ ضرورت وقت ڪم اچي.

ڏيرا بابا جئمل سنگهه

پٽل

تاريخ ۲۰ مارچ، ۱۹۴۸

مشيرام

سوگرتري

وصيعت ڪندڙ

جي صحيح

ساون سنگهه

شاهد

شاهد

اچند سنگهه

چون سنگهه

(حضور مهراج جن جو)

(انڊرو وڪيٽ)

وڏو سهتر

شڪر ادا ٿي ڪرڻ لاءِ مون وقت ڪيترا ئي متمسڪي آيا.
 سردار بهادر مهاراج جن بڻ مون وقت بنگالي ٿي آيا ۽ مون کي
 پاڪر پائي ڏاڍي پرهر سان شڪر گذاريءَ جو اظهار ڪيائون.
 منهنجي دل پرچي آئي. مان چئي سگهان ٿو ته ان وقت
 هڪ ستگوروءَ جي ايتي ستگوروءَ ۾ سمانجڻ جي حيثيت جو
 مون انپو ڪيو جنهن منهنجي من ٿي هڪ امت ڇاپ لڳائي
 ڇڏي. مان ان گهڙيءَ کي ڪڏهن به ٻلائي نٿو سگهان جا
 اڄ تائين به مون لاءِ نهايت پوتر ۽ لافاني وردان آهي.

حضور مهاراج ساون سنگهه جن پورن سند ۽ سڃا ستگورو
 هئا. اهي اڄ به پنهنجي شهن جي هردي ۾ برابرمان آڻن
 ۽ سندن شهن اڄ به پنهنجي اندر سندن نوري سروب ۾
 روشن ڪري سگهن ٿا.

شکر ادا ئي ڪرڻ لاءِ مون وٽ ڪيترا ئي ستمگي آيا.
 سردار بهادر مهاراج جن پڻ مون وٽ بنگلي ئي آيا ۽ مون کي
 پاڪر پائي ڏاڍي پراير سان شکر گذاريءَ جو اظهار ڪيائون.
 منهنجي دل ڀرجي آئي. مان چئي سگهان ٿو ته ان وقت
 هڪ ستگوروءَ جي ايتي ستگوروءَ ۾ سمانجڻ جي حيثيت جو
 مون انهيءَ ڪيو جنهن منهنجي من ئي هڪ امت ڇاپ لڳائي
 ڇڏي. مان ان گهڙيءَ کي ڪڏهن به ڀلائي نٿو سگهان ڄا
 اڄ تائين به مون لاءِ نهايت پوئر ۽ لافاني وردان آهي.

حضور مهاراج ساون سنگهه جن پورن سبت ۽ سڄا ستگورو
 هئا. اهي اڄ به پنهنجي شهن جي هردي ۾ اراجمان آهن
 ۽ سندن شهن اڄ به پنهنجي اندر سندن نوري سروب جو
 روشن ڪري سگهن ٿا.

ٿي ڄڻ تہ مرهم جو ڪم ڪيو ۽ پوءِ اسان انهي ڇپ ڇاپ
جلندي ارٿي ۽ ڪي پٽي ڏٺو ۽ سنگت جا شبد پٽي ٻڌا.
سڪو ميوو، ڪجور ۽ ٻيون شيون ارٿي ۽ مٿان گهوڙيون پٽي
وٺيون. ان وقت هوا نهايت تيز هئي ۽ ٿوري ٿوري بوند
پٽي وسي جڻڪ قدرت لڙڪ ڳاڙي رهي هئي.

ٿوري وقت کانپوءِ ٽئين سنگورو ۽ مونکي هلاڻ لاءِ اشارو
ڪيو ۽ مان پنهنجي چٽي کواڻي سندن پويان هلاڻ لڳس.
ايتري ۾ مينهن ۽ هوا ٽهجي ويا هئا ۽ اسان پٺيان نهاريو
تہ ارٿي ۽ جو شعاع ڏسڻ ۾ آيو ۽ جڏهن ڏاري طرف نهاريسين
تہ آڪاش ۾ عجيب لالڻ نظر آئي ۽ ساهڻ تي ستنگ گهر
جا منار نظر آيا.

ارٿي جي آڱ اڍائي ڏينهن پٽي ٻري ۽ انهي سڀال
واسطي چار شيوادار رکيا ويا. انهيءَ رات پرڪرني ۾ باڪل
بي آرام نظر ٿي آئي ۽ سڄو وقت بادان جي گجگوڙ، وڃ
جا ڇمڪاڻ، طوفان ۽ رڪي رڪي مينهن جا وسڪارا پٽي ٿيا.
پر انهيءَ جي باوجود شيوادار پنهنجي سنگورن جي ارٿيءَ
چوڌاري آڏول ويٺا رهيا ۽ چٽا ٻرندي رهي.

چوٿين تاريخ جي ٻجھرن جو هائي ميڙڻ جي رسم ادا
ڪئي وئي. هائي مٿان ڪير چٽڪارو ويو ۽ پوءِ ڪن خاص
ستنگين ۽ حضور مهاراج جن جي ڪٽنبين، هائيءَ جي چوڌاري
ڇڪو ڪير ۽ پاڻي ڪڍو ٿيو هو، ان جون بالٽيون ٻري ٻين
ستنگين کي، جي نديءَ تائين قطار ڪري بيٺا هئا، نديءَ
۾ پروان ڪرڻ لاءِ ڏهندا ويا. انهيءَ رسم ادا ڪندي شام
ٿي ويئي.

موندي سنگت ڪرڻا ڪري مون لاءِ گهوڙي جو انتظام
ڪيو ۽ حضور جن جو ئي مهنا علاج ڪيو هو، ان جي

نديء لاء روانا ٿيا. ان وقت هوا نهايت تيز لڳي رهي هئي، آڪاش ۾ آنڌي چانڊجي ويئي ۽ سڄو واٽو منڊل ڏٺلڙو پئي لڳو جڻڪ پوکڙي پٽ پٺيڄي شوڪ جو اظهار ڪري رهي هئي. چئن ميلن جي مفاصلي کي طبع ڪرڻ ۾ ڏيڍ ڪلاڪ کن لڳي ويو ۽ کانڌن کي ريتيءَ جي ڏين ۽ کوڙي جيڏي پاڻيءَ مان لنگهڻو پيو. اٽڪل ويهه هزارن کن مستسڪي ارڻيءَ سان گڏ هئا.

ارڻيءَ کي مقرر استان تي لاهي چندن جي ڪالين مٿان وکيو ويو ۽ چئني طرف رسيون لڳل هيون جيئن مستسڪي ان جي اٽڪل ٽوڙاڪ نه اچن پر هر ڪنڀڪي پٺيڄي پوئتي جي انٽر درشن جي ابلاشا هئي. انهيءَ ڪري رستن کي لتاڙي سڀيئي اچي ارڻيءَ جي واپس وٺي. ڪيترن مستسڪين چندن جي لڪڙين کي هٿ لڳايو ۽ پوءِ اُهي ڪالون ارڻيءَ مٿان رکيون ويون. وچ وچ تي گيهه، چندن، ڏوب، ڪافور ۽ ٻيون سرهيون شيون وڃي ارڻيءَ کي آڱ ڏني وئي.

مان پٺيڄي خاص دوست ڊاڪٽر پري سان گڏ سگه کان ٿورو پري وڃي بيٺو هوس ۽ اسان ڪاوش پٺيڄي سگوروءَ جي باد ۾ مٿو هٽائين، ان وقت مون ائين متوس ڪيو ته مان ڇڻ نه هڪ اُٻالو ٿي پيو آهيان ۽ منهنجي شونر ۾ جان ڪانه هئي. مان پاڻ کي چئي رهيو هوس ته هاڻي مان هڪ اناٺ ٻالڪ وانگر آهيان جو پٺيڄو سڀ ڪٽيو وڃائي ويٺو آهي ۽ جنهن لاءِ سڀ سڻاڻا ۽ سناري جا دروازا بند ٿي ويا آهن. اهڙي ۾ اچانڪ سردار نياڻو مٿاڇر ۾ اُٿي آيا ۽ مون کي راڌا سوامي ڪري فرمايائون ته مان توڻاڄي پريسان وهان. انهي منهنجي ملول ۽ نرڻشان دل جي دشمن

ڪيو ته پريم ۽ پگتي ڇا ڪي ٿو ڇڏجي. ننڍا وڏا، امير
غريب، هراجن ۽ برهمڻ، مسلمان ۽ هندو سڀئي فرقن ۽
ڌرم جي ماڻهن اچي سندن پوٽو شهر اڳيان سر جهڪايو.
اهو هو ئي اختيار سڄي پاونا سان ٺهڻ. هر هڪ سندن درشن
ڪرڻ چاهيو ٿي، بلڪ هر ڪو هنڪي پيرش ڪرڻ لاءِ آڻايو
۽ منتظر هو. سنگت جي ان اپار پيڙ کي انتظار هر رڪڻ لاءِ،
خاص طور سان شيواڌارين جو هڪڙو جتو بڻايو ويو ڇاڪاڻ
ته ان ڪنور حيثيت تي ڪنهن به وشواس ڪونه ٿي ڪيو
ته حضور جن جواني جوڌ سمانجي ويا آهن. هر هڪ پنهنجن
اکين سان ڏسي ٻئين ڪرڻ چاهيو ٿي. هر ڪو هنڪي اڳيان
گل، عطر، ۽ روپيا پيسا پست ڪري رهيو هو. هوڏانهن
وڃي انهن سنسڪار مهل انهن جي سر تي ٿي ڇٽڪارڻ لاءِ
خوشبودار ۽ سوهو پاڻي پئي تيار ڪيائون.

پوءِ سندن ڪومل ڪاٺا کي هڪ سندر ۽ شاندار ارٿيءَ
تي لپٽايو ويو جنهن جي چوڌاري ڳاڙهو مڇل جو ڪپڙو، جنهن
تي سون ۽ چانديءَ جو ڪم ٿيل هو، ويڙهيل هو.
هاڻي اهو فيصلو ڪوٺڻ هو ته داهه سنسڪار انهي ڏينهن
ڪيو وڃي يا نه. ڪيترن مستنڪن جي اها ڏاڍي تمنا هئي
ته انکي ٿورا ڏينهن مٽوي ڪڍي جيئن سڀ مستنڪي اچي
ستگورن جو آخري درشن ڪري سگهن. پر يارن هر رواج
آهي ته سنسڪار انهيءَ ڏينهن تي ڪيو وڃي ۽ جو هتي جي
گرم آب هوا ڪارڻ مناسب لڳو ٿي. انهيءَ ڪري اهو
فيصلو ڪيو ويو ته ۲ اپريل جي شام جو ئي داهه سنسڪار
ڪيو وڃي.

شام جو پنجين بجي ارٿيءَ کي ٽئين ستگورن سميت
ٻارهن پريتي ستنڪن پنهنجو ڪلهو ڏنو ۽ ڏنڍي کان پياس

منش وراي پنهجي جهون ۾ ڏٺو هوندو. ساري ڪالونيءَ
۾ اها خبر وڃ وانگر پکڙجي وئي ۽ وچوڙي ڪارڻ ساري
سنگت جو روڊن ۽ ورلاپ دردناڪ ۽ دلورز هو. هڪ
ڪلاڪ اندر ٽن هزارن کان به وڌيڪ ماڻهو اچي ويا. ڏهن
بجي ٽائين اوسي پاسي جي ڳوٺن ۽ شهرن مان قرب ڏهه
هزار کن ماڻهو اچي گڏ ٿيا. ساري سنگت پنهجي ستگروه
جي برابر ۽ پڳڻيءَ سبب روئندي جيهن آلي پڙا ۽ ويدنا
جو اظهار پئي ڪيو ان نظاري پٿر دل کي به پاڻي ڪري
لي ڇڏيو. ڪيترا سڄڻ نه بيهوش ٿي ويا. هڪ نوجوان
ستنگي ڪجهه کائي پنهجي زندگي سمايت ڪري ڇڏي،
ڇو جو هو پنهجي پياري ستگروه جو وڻڪ برداشت
ڪري نه سگهيو. شوڪ ستاپ سان ڀريل اعڙن دردناڪ
نظارن جو نه ورلن ٿي نٿو ڪري سگهجي.

ستگرون جي شرار ڪي سڀڪاري هيٺ اڱڻ ۾ سڀي
جتي روشن لاء رکيو ويو. جڏهن گاديءَ تي حضور جن جي
شرار کي رکيو ويو هو ان مٿان سڀڻ گلن سان ڀريل چادر
وڇايل هئي ۽ گاديءَ هڪ عمدي ڏاڍي ٿي رکيو ويو هو.
دروازي ڀرسان، 'ڀروچ' جي هيٺان حضور جن جو شرار
رکيل هو ان لاء نه سنگت هڪ هڪ ٿي سندن دوش ڪري.
اهو سلسلو اڳالار بنا ڪيئن اٿڪ جي برابر هڪ ڪلاڪ هلندو
رهيو. ساري سنگت پنهجي پياري ستگروه کي آتوڻ
شرذانجالي ڏيڻ لاء ۽ سندن انتم روشن ڪرڻ لاء اچي
رهيا هئي. حضور جن جو مڪڙو شديد سگم ۽ چٽو پئي
اڳو پر ان ٿي ڳڙي شائتي ۽ الوڪڪ رونق ڄاڻيل هئي.
روچ ۽ راڙي جا نظارا، ستنگين جا دردناڪ ورلاپ
۽ بيان ڪري نٿا سگهجن ۽ مون ان وقت ئي متوس

۽ سرڌا سان، پڇاڙيءَ جو دعو هندي پنيت ۽ پوئر چرنس
 کي ڏولو ۽ ان اهرت کي ڏاڍي ساوڌائيءَ سان هڪ ٻرڻ
 ۾ ڪنو ڪيو. جنهن نموني هن اهو ڪارڻ ڪيو ان ۾ ڪيترو
 نه اوچو ۽ عالي شان سمايل هو. هندي ڪرڻو ۽ ٻين جي
 سرگريءَ ۾ ڪيڏو نه ڌڙق هو! هن مهتر پورڻ ڪارڻ جي
 اهڙي پيار ڀريت، نمرا پيڻائيءَ ۽ بنا ڏک جي سر انجائي
 ڪئي وئي، جو مونکي پورڻ وشواس آهي ته هندي ان
 پوئر ڪارڻ ڏانهن ڪنهن جو ڏيان ڪونه وٺو. پنهنجو پنيت
 ڪارڻ ڪري ڇايا وانگر واپس موٽي آيا ۽ پنهنجي شال
 ڍڪي چپ چاپ سسهندي پاسي ۾ اچي ويٺا. ٻيو هر ڪو
 پنهنجي پنهنجي ڪم ۾ لڳو رهيو.

دوراندشي ڪري حضور جن جي ڪوٺيءَ جي پهرين
 منزل تي سنگت جي آڻاهه پيڙ کي روڪڻ لاءِ ڪي شيواڊار
 بيهاريا ويا هئا ته جيڪر سڀ دروازا چور چور ٿي وڃن
 ها جو بيشمار سنگت پنهنجي پياري ستگروءَ جي روشن
 لاءِ اُتي آڻ ۽ وياڪل بطبي ٻار ٻار اندر گهڙڻ جي ڪوشش
 ڪري رهي هئي. ٻاهر ڏاڍو شور هو، دردناڪ دانهون،
 شوڪ ۽ سنتاپ جون غمناڪ چيخون ۽ پڪارون ٻئي ٻڌڻ
 ۾ آهن. سمورو والاورڻ ڏاڍو هولناڪ ۽ درد ڀرو هو.
 مان اندر ئي ويٺو رهيس.

حضور ههراج جن جو هڪ پوئر اهرت ياس اسٽيشن سان
 ٿيندو اهرتس وٺو، ان لاءِ ته مکيه سٽنگ مرڪزن ۾ اهو
 شوڪ سماچار پهچائجي ۽ داهه سسڪار لاءِ چندن جون
 ڪاٺيون ۽ ٻي گهريل سامگري آڻجي.

ان وچ ۾ ڌاري ۾ حشام ماڻهو اچي ڪٺا ٿيا. منهنجي
 اکين آڏو اهڙو غضبناڪ ۽ دل ٽوڙ نظارو هو جهڙو ڪنهن

۽ ڇا هٿ، هيٺ آڱڻ ۾ وٺل سنگت کي ان دود ناڪ ڳيٽنا جي سوچنا ڏيئي ڇڏي.

گذريل ٻن ڏينهن کان حضور جن جو ڪمرو، چاهي باسي وارو ڪمرو ستسنگين سان ڀرڻو پيو هو جي بنا ڪجهه ڪاٺ بيٺل جي حضور جن ۾ اڪيون پائي ويٺا هئا. ڪجهه ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن اڃا ڀرڳهت ڪئي هئي ته سندن ڪمري ۾ صرف اهي ستسنگي وهن جيڪي شائتيءَ سان سمن ڪندا رهن.

حضور جن جون ٽي ويجهيون شيو ڪاٺون، سندن سپر ۽ پوٽا سندن پوٽر شرار جي انٽر سنڪار ڪرڻ جي لپاري ڪرڻ لڳا. انهن حضور مهاراج جن جي داءءَ کي صاف لڳائي اشدان ڪرايو ۽ اهو ڪڙڙ ۽ ٿوري رنگ جا ڪپڙا ڍڪايا. سڀئي حضور جن کي اشدان ڪرائڻ ۾ مصروف ۽ مشغول هئا. ڪو سندن مٿو ڏوٽي رهيو هو ته ڪو هنجو مڪڙو، ته ڪو هنجي هٿن کي ڏوٽي رهيو هو ته ڪو سندن چاليءَ کي اشدان ڪرائي رهيو هو. ان وقت حضور جن جو وفادار ڪمپائونڊر ۽ شيرادار هزارا سنگهه شوڪ ۽ دود جو مارو ڪمري جي هڪ ڪنڊ ۾ پيو هو، نڪي ڳالهائي ٿي سگهيو، لڪي چري ڦري ٿي سگهيو ڇا ته هڪ بي جان پتلو پيو هو. ڪمري جي ٻيءَ ڪنڊ ۾ مان سردار بيمادر مهاراج ڇڳت سنگهه جن جي ٻن سان سر لهائي پٿر لٽا ڪري رهيو هوس. اوچتو ئي جانشين سنگورو آيا، شائتيءَ سان پنهنجي شال لاهي هڪ پتل جو لنڊو لوڙو کڻي، ان ۾ پاڻي ڀري، پٿر مان نڪري ڇپ ڇپ وڃي پنهنجي پياري سنگورن جي چرلن ۾ ويٺا، جتي ٻيو ڪو نه هو. هنن حضور جن جي چرلن کان ڪپڙو پاسيرو ڪيو ۽ ڏاڍي سٺي

۱۲ - آئتم روشن

(حضور مهراج جن جو جوئي جوت سمائڻ ۽ آئتم سنسڪار)
ليکڪ - ڊاڪٽر پيري سمٿ.
جيئوا

جڏهن حضور مهراج جن پنهنجو آخري سوانس ڪيو،
لڏهن سندن پوٽر ڪر ڪنول کي پنهنجي هٿ ۾ جهلي مان
هڪ ننڍي اسٽول تي ويٺو هوس ۽ هنن جي نيتن ۾ اسٽرنا
سان لهاري رهيو هوس. مون هنن کي آئتم سوانس ڪندو ڏٺو
۽ سندن هر داء جي آخري ڌڙ ڪن ميسوس ڪئي. مان
چپ چاپ اٿي بيٺس ۽ مون کي هن لائني موقعي جي گهرائي
جي ڄاڻ هئي. مون ڪمري ۾ ويٺل سٽسنگين کي ڏٺو جيڪي
اڪل شائتي ۾ ڪمڌ جهڪائي ويٺا هئا ۽ جڏهن اڪيون
ڪر لڳا ڳوڙها ڳاڙي رهيون هيون. پاسي وارو ڪمرو به
سٽسنگين سان ڀريو پيو هو، انهنجو به اهو ئي حال هو.
گهري دڪ ۽ ٻرزا ٻرزا ٿيل دل سان، مون ادب سان
پنهنجي سنگورن جي چرلن ۾ سر جهڪايو، ظاهري ان جو
اهو ئي مطالب ٿي نڪتو ته ”سڀ ڪجهه سمائڻ ٿي چڪو.“
اهو ۲ اپريل ۱۹۴۸ جو ڏينهن هو ۽ ڏيرا بابا جڙمل سنگهه
۾ صبح جو ساڍا ۸ لڳا هئا. اها ڪهڙي نه دردناڪ گهڙي
هئي! هر سٽسنگيءَ لاءِ ڪهڙو نه ڀاري صدمو!! ڇا سچ پچ
ائين هو؟ ڪا گهڙي ساعت اسين اڪل شانت ۽ بي جان
ٻڄجي وياسين. پل پل اهائي آس لڳائي ويٺا هئاسين ته
هن ڪو چمٽڪار ٿي پوي. پر پنهنجي ٻزر پياري سنگورو
جي ويڙهه ۽ جدائيءَ ۾ مٿس ڪمون جي سنگت جي ڀڪار

حضور مهاراج چرنگهه جن کي پنهنجو جا نشين سرور
ڪري وصيحت نامي لي صحيح ڪرڻ مهل سردار نبادر
مهاراج جن فرمايو، ”مان پنهنجي ستگرون جو خزانو واپس
کين ئي سونهي رهيو آهيان. مون کي خوشي آهي جو مان
اها امانت واپس موٽائي رهيو آهيان.“

موجوده ستگورو آڪٽوبر ۱۹۵۱ ۾ گديءَ تي نوابمان
ٿيا. هن ننڍڙي بستڪ ۾ موجوده مهاراج صاحب ۽ سردار
نبادر مهاراج جن جي ڪاروبار ۽ شڪستان جو ورثو ڪرڻ
ممڪن ڪونهي. اهو ڪم ڪم ڪم مستقبل جي ليڪڻيءَ
جڏان ئي ٿي.

پر حضور مهاراج جن جا اهي وچن اڃا به پنهنجي ڪمن
۾ گولن جي رهيا آهن، ”پنهنجو جانشين مون کان ٿي
طاقت ۽ ذهول ڏنا مهر کڻي ايندو. سنگت ۽ ڏاڍو ڏاڍي
لوقي ڪندا. گوهانجو پيار ۽ وشواس به وڌندو وڃيندو.
گوهان ئي هن کان وڌيڪ ڏنا مهر ۽ بخشش ٿيندي.“

انهن وچن جي سچائيءَ جو پورو انبو ديش و ديش جي
ستسنگين ۽ پرمات جي جڳپاسن کي خوب ئي رهيو آهي.
پرمات جي سچن جڳپاسن لاءِ ستگرون جو دروازو هميشه
کليل رهندو آهي. هو پنهنجن منجهيل مسئلن ۽ شڪاين جو
لوارڻ ڪرڻ لاءِ جڏهن به وطن ڏهن اچي سگهن ٿا. اعزازون
ملاقاتون ڪڏهن به نشٽل ۽ ويرت ڪونه وينديون ۽ لوڪن
کي حضور مهاراج جن جي اڳڪٿيءَ جي سچائيءَ جو پتو
پنهنجي آزمودي ۽ انبو مان مڪمل طور حاصل ٿيندو. انهن
کي موجوده ستگرون وٽان اهو لوڪ ٿيان ۽ اها روحاني
دولت ملندي ڇا اڃا جي دنيا ۾ دلپ آهي ۽ جا ئي پوري
ستگروه جي نشاني آهي.

شاهد طور سندن وڏي صاحبزادي سردار بچيت سنگھ جن ۽ سندن پوٽي سردار چرن سنگھ، مهاراج جن (موجوده ستگورو) جون پٺ صهيڙيون پيل هيون. حضور جن جي چوڻ تي مشهور ڊاڪٽر سميت سندن پرائمري سائنسنگي ۽ جو سائنسنگي لاء مان خاص طور حضور جن جي پيماريءَ ۾ علاج ڪرڻ لاء آيو هو، وصيعت نامي تي پنهنجن هٿن سان هڪ نوٽ لکيو ته حضور مهاراج جن وصيعت نامي تي صحيح ڪرڻ مهل پوري هوش ۾ سجاڳ ۽ سهيت هئا.

۲۶ مارچ ۱۹۴۸ تي ستنگ ٿيو. اهو حضور مهاراج جن جي زندگيءَ جو پڇاڙي وارو ماهواري ستنگ هو. ستنگ کانپوءِ سردار ڪرپال سنگھ سنگت کي ٻڌايو ته ڊاڪٽرن جي چوڻ مطابق حضور مهاراج جن جي طبيعت ڪجهه ٺيڪ ڪانهي ۽ هندن پنهنجو وصيعت نامو لکي ڇڏيو آهي. اسان کي اهو ڏسي تعجب لڳو ته سردار ڪرپال سنگھ حضور مهاراج جن جي گدي نشين ڇو نالو ڪونه ورتو. ڇو ته ٻڌائين، اها کيس خبر ۽ پوءِ جيڪي وارداتون وهيون واپس انهن ۾ ان جو سبب گهڻي قدر وائڻو ٿي پيو. ڪجهه ماڻهن جانشين ڇو نالو گپت رکڻ لاء ڪافي ڪوششون ڪيون پر ان هوندي به سنگت جي واپس وڃڻ کان اڳ سڀني جي زبان تي اهو نالو هو.

در پاڻي وس سردار بهادر مهاراج جن تمام ٿوري عرصي لاء اسانجي وچ ۾ رونق افروز هئا. هنن ۱۹۴۸ ۾ گدي سنڀالي ۽ پوري پرمارتي شوياءَ ۽ شان سان پنهنجو ڪاروبار ڪيائون. سڀني صحت نه هئڻ جي باوجود هنن پنهنجي ذميواري ڏاڍي شرڙا ۽ مڪمتا سان نباهي. ۲۲ آڪٽوبر ۱۹۵۱ تي هو چوٽي جوت سمايا. موجوده ستگورو

سگهجي ٿي. وصيعت ٺاهي ٿي صحيح ڪرڻ کان اڳ حضور مهاراج جن، سردار بهادر مهاراج جن کي گهرايو ۽ چيو، ”منهنجي سگورن (ابا جمل سنگهه جي مهاراج جن) جيڪا بيمار ۽ نام دان جي ذميواري مون کي سونپي هئي، سا مان توهان کي ئي سونپيان. مان توهان کي پنهنجو جانشين بڻائڻ چاهيان ٿو.“ اهو ٻڌڻ سان ئي سردار بهادر مهاراج جن جي اکين مان ٻي اختيار لڙڪ وهي آيا ۽ هٿ جهڙي ڏاڍي نمونن سان چوڻ لڳا، حضور! ”توهين ڏسڻ جا شهنشاهه آهيو ۽ مان ته صرف توهانجو هڪ ادنيٰ ٻانڌو آهيان. شهنشاهن جي هيءَ گندي شهنشاهن کي ئي سونپي ٿي. حضور! شال هميشه سلامت رهو.“

حضور مهاراج جن ڪجهه به ڪين ڦاٽايو صرف هڪ دٻا هٿ ڀري نظر سان ڏانهن ٺهاريو ۽ سردار بهادر جن ٻاهر نڪري آيا. هندي لپٽن مان اڃا به نير جاري هو. حضور جن وري به کيس گهرايو ۽ ان وقت ٻانهن وصيعت ٺاهي ٿي صحيح پائي ڇڏي هئائون. حضور مهاراج جن فرمايو، ”توهان کي حڪم ڇڏڻ پوندو.“ ان ئي سردار بهادر جن حضور جن جي چوڻن ۾ مٿي ڪٽي ٽيڪيو ۽ چوڻ لڳا، ”ماڪ! ماڪ! توهانجي آڱيا ٻر چهر وکان ٿو.“

حضور جن جي طبيعت جي ٺاهڻ جي خبر ٻڌي مان ٻاٽڪي روڪي ڪيئن سگهيس ۽ راءِ صاحب کي اٿي ٿي وصيعت تيار ڪندي ڇڏي مان پنهنجي ڪمري ۾ هليو آيس. شام جو اها وصيعت مون کي ڏيکاري وئي جا ڏسي منهنجي وات مان نڪري ويو ته حضور مهاراج جن بيمار ۾ نه پورڻ سنڌ آهن ئي پر دنياوي ڪاروبار ۾ پڻ پنهنجو ست پاڻ آهن. وصيعت ٺاهي ٿي سندن صحيح ٿي هئي پر

لاشڪ، هو اسان سان انگ سنگ آهڻ. هنن صرف
 پوشاڪ ئي مٽائي آهي. اهاڻي جوت، اهوئي پرڪاش
 اسانجي رهنمائي ۽ رهبري ڪري رهيو آهي. اهاڻي ساڻي
 آپار شوياء، اهوئي موهيندڙ مڪڙو، اهاڻي مڌو مسڪراھت
 ۽ اهوئي اڻ ميو ڏيا مهر جو ساگر اڄ به موجود آهي. پيار
 ۽ پرڪاش جو اهوئي جهرڻو، اڄ به ڏرو تاري وانگر سنگت
 جو مارگ روشن پيئي ڪري پر اسانکي پُرسم، پُر نيت ۽
 نمرتا ڌارڻ ڪري اها ائسوت ۽ اڻ مئي رحمت وٺڻ لاءِ
 پاڻکي لائق ۽ پوکي بڻائڻو آهي.

چولي ڇڏڻ کان ۱۵ ڏينهن اڳ حضور مهاراج جن هڪ
 وصيعت لاءِ دواران سردار بهادر جڳت سنگھ مهاراج جن
 کي پنهنجو روحاني جانشين مقرر ڪيو. ۲۰ مارچ ۱۹۴۸
 صبح جو مان راء صاحب منشيرام رٽائرڊ بيسٽرڪٽ
 انٽنڊ سپشن چيف پنجاب سان گڏ ويٺو هوس. راء صاحب
 رٽائر ڪري ۱۹۴۱ کان حضور جن جو سيڪريٽري ٿي رهيو
 هو. گانڌي حضور جن جو اچي شيواڌار ان وقت اُتي آيو ۽
 راء صاحب کي چيائين ته حضور مهاراج جن توهانکي گهرايو
 آهي. هو ان وقت ئي روانو ٿيو ۽ اٽڪل ۱۵-۲۰ منٽن
 کانپوءِ موٽي اچي ٻڌايائين ته حضور مهاراج جن سردار بهادر
 جڳت سنگھ مهاراج جن کي پنهنجو گڏي نشين مقرر ڪيو
 آهي ۽ اهڙي وصيعت مونکي هندي نالي پيار ڪرڻي آهي
 سردار بهادر جڳت سنگھ مهاراج جن لائپور انگريڪلچر
 ڪاليج ۾ وائيس پرنسپال جي عهدي تان رٽائر ڪيو هو
 هندي عالي درجي جي پڳڻي، شيوا ۽ ڪمائي ڪري
 ساري سگهه انهنجو ڏاڍو آدر ۽ قدر ڪندي هئي. هندي
 نمرتا لهنائي رڳو جي جهلڪ هيٺ ڏنل گهٽنا مان پسي

اهو پيار ئي آهي جو زندگيءَ کي آندڊائڪ بڻائي ٿو ۽
 اسانکي جيئڻ جي خوشي بخشي ٿو. جڏهن اهو پيار ختم
 ٿي وڃي ٿو ته سونهن ۾ سرس ۽ مٺيڪ باغ بوستان به اسان
 لاءِ ريگستان ٿو ڀاسجي. اڪلائيمپ سيني خوشين جي جڙ ٿي
 کڻي ڇڏي ٿي. ستروروه جي پيار منهنجي اسدران يا
 سڀ پيار پٽيءَ، ڀارن، ماڻهن، ڀائرن ۽ دوستن جي پيار کي
 ڏکي ڪڍي ڇڏيو هو. هن عمر ۾ ان روڪڪ پيار بنا
 مون کي سڀ ڪجهه اداس ويڳاڻو ۽ اونداهو پئي لڳو. جيون
 ۾ اڪيلاپڻ ۽ هيڪلائيءَ جي ويرانن چاندي وٺي هئي.
 جيئڻ لاءِ ڪا به رڃي ڪانه وڃي بچي هئي ۽ مان هن
 زندگيءَ جو ٺاڪ ختم ٿيڻ لاءِ ارداسون ڪرڻ لڳس پر اهو
 ٺاڪ سمايت ٿيڻ ۾ دير پئجي رهي هئي. ستروروه سان
 گهاريل گڏيلن جون منيون منيون يادگير دن اڄ ويهڻ
 جي ويدنا ۾ پاڻ اضافو ڪري رهيون هيون. ان من موهيندڙ
 پياري مڪڙي کي کڻي ڳوليان جنهن جي کن پڻ دوشن سان
 اسانجا سمورا فڪر ۽ چمنائون ڪاڍور ٿي ويدائون هيون ۽
 اهڙي شائبي ۽ آندهيءَ لازميءَ جو احساس ٿيندو هو جهڙي
 گڙاڪيدار سخت اُس سبب لوسائيل فعل کي سانڍڻ جي
 وسڪارن مان لازمي ملندي آهي پر شاء انورس! اهو پيارو
 سروب سدا سدا لاءِ اسانجي اکين کان اوڇڙيل ٿي ويو آهي،
 اها مٺي ۽ موهيندڙ زبان هميشه لاءِ خاموش ٿي ويئي.
 صرف ان جي گونج ئي وڃي رهي آهي ۽ سدائين لاءِ!
 پر نه. ست ڪڏهن به مرنديا ڪونهن. اڃا روڪڪ
 جوت ڪڏهن به اڄيائوندي ڪانهي. هميشه جڳمڳائيندي
 رهي ٿي. ڇا هنن ائين ڪين فرمايو هو، ”مان واعدو ٿو
 ڪريان ته مان هميشه توهان مان انگ منگ رهندس.“

کسيو وڻو هو. اسانجي ڇيڙن و وڻي ٻيڙيءَ جو ملاح ڪٿي آهي؟
اسين نه هيٺ ڪٿي آهيا ۽ اڳالا بڻجي چڪا آهيون. ڪاش!
۲ اپريل تي جي سڄي ئي نه اُڀري ها ته اسين زندگي ۾
ان اونداهه ۾ ڇڪر پالڻ کي وڌيڪ خوشحال ۽ آندو ۽ سمجهون
ها، ”هو جيوت آهي“ صرف اهو خيال اسانجي انهن اونداهين
والين کي پر ڪاشهه ڪرڻ لاءِ ڪافي هو.

جڏهن اسين پنهنجي پياري ستڙو وڃي شير جو
پياس نديءَ جي ڪناري داهه سسڪار ڪري موٽياسين ته
ڏٺو اسان کي سسڪار جهنگل پاسو لڳو. اها ان من کي
لاڙ کي بخشيندڙ هير جهڙي ڏٺي کي ڳالھن بڻائي رکيو هو
اهڙا بند ٿي ويا. ائين پئي لڳو جهنگل سيار جي
سخت پاري ۽ ڪوهه ٻيڙي ڏٺي جي مڙني مڙني کي
موجهاڻي ڇڏيو هو. جهڙي ريت سرءُ جي مند ۾ پن ڇڻي
وهندا آهن ۽ وڻ بنا پن جي خالي ٿوڻ لڳندا آهن، اهڙيءَ
ريت ڏٺو سسڪار ۽ پيڄان پئي لڳو. نه رڳو جوان ۽ پير مرد،
يا آهي ۽ غريب زار زار هنجون هاري رهيا هئا بلڪه ننڍن
ٻارن جا چهره پڻ مائل ۽ اداس پئي لڳا ۽ سڀني سڌ ڪا
پئي پريا. اسانجي شوڪ ۽ درد ۾ ٻوڪڙي ۽ دٻو ٿاڻون به
سات ڏيئي رهيا هئا. اهڙو ته پيڳو طوفان لڳو جو سارو
آسمان مٽيءَ سان ڍڪجي ان ڪار ۾ به بڻجي پيو. ڪيترن
ڏينهن کان اڳ ئي ڏٺو جا جهوڙا پئي آيا ڇڻ
نه ڏٺي مانا اڳ ئي آگاهه ڪري رهي هئي ته ڪا پاري
آپدا نازل ٿيڻ واري آهي.

هڪ پيارو ساٿي، پوءِ پٽي، ڌيءُ، پٽ، پيءُ، ماءُ،
دوست، نوڪر، يا پاڙيسڙي يا ڪوبه پيارو هجي اسانجي
زندگيءَ وڻي سفر جي روپ رکيا ئي مٿي ڇڏي ٿو.

۱۱. وار ٽالاب جي سماپتي

اُفسوس! آخر اها دردناڪ گيڙي اچي پيٽي، جڏهن ته صرف ڪلپنا اسانجي اکين ۾ اڄول آنس جي ڌارا ۽ هردي ۾ گهري پيڙا آهن ٿي ڪٿي. ۲۰ اپريل ۱۹۴۸ صبح جو آلهن بچي حضور مهاراج جن پنهنجن نئن جي عن حاڪمي چولي جو ٽيائپ ڪيو. جا مھان ڌارا، سڳند جي ساگر مان ۹۰ سال اٽڪل ٺڪتي هئي سا واپس پنهنجي اهلي گهر ۾ وڃي آلهن آئي. اهو سردار، جنهن اسانجي انڌڪار مه هردي کي روشن ۽ مدور بڻايو سو هڪدم ڏائب ٿي ويو ۽ ان سان گڏ اسانجي زندگيءَ جي پيار ۽ خوشيءَ تي آخرين پڙو چالنجي ويو. اسان لاءِ زندگيءَ ۾ باقي بچيو ٿي ڇا؟ اسين نه موت جو انتظار ڪري رهيا هئاسين. ان بيماري سگورو ڪالواءِ، زندگيءَ ۾ ڪابه خوشي ڪانه رهي. اها ڇاڻي ڏکڻ ڏورن ڪشطن ۽ ڪلشن جي ڪڙي بڻجي پيئي اچي. هو اسان کي لنڊن ٻارن وانگر پنهنجو لاڏ ٻڌيندا هئا، پيار ڪندا هئا. هيندي ڪر ڪمان جو صرف پھاءِ اسانجي من کي ٽالاب ڪندو هو ۽ اسانجي نئل داسين تي ڇنڊو وڇنڊو هو. الهندي درشن جي ڪيول هڪ ڇيڪ اسانجون ساراڻون سساري چٽائون ۽ روحاني سڪلپ نوان ڪري ڇڏيندي هئي. اڳ اسانجون دليون سريم جو اهو رائج آلهي رهيون هيون. ”دور ديش ڪا پرتم پيارا، آبا ديش هماري.“ هينئر اهو ساڳيو ئي من کي مست ڪندڙ رائج ئي مڙون ۽ ئي مڙي بڻجي پيو هو. ان پياري پرتم اسان کان مڪڙو مڙي وڃي پنهنجو نچ ڌام وسايو، اهو نچ ۽ لخت ڇڏين اڳيان مست ڪيو ڪندا هئا. من اسان کان

ڪريو ها. هو توهانجي لاءِ مڪتيءَ جا دروازا کولي ڇڏي
 ها. توهان مون ۾ ڏلو ڇا آهي؟ مان نه هڪ گندڪيءَ سان
 ٻريل هڏاٺس جو پتلو آهيان. اها پريمر جي لاءِ
 طرف موڙيو نه ٻڌي جو هن پوءِ ساگر مان نڪتارو ٿي وڃي.“
 هن اڻ پڙهيل چوڪريءَ جي انهن سڌن ساڌن لفظن
 نلسيداس جون اکيون کولي ڇڏيون ۽ هنجي زندگي تي
 بدلي ڇڏي. هو پتليءَ جي چرلن ۾ جهڪي چوڻ لڳو،
 ”ٿو مولڪي گيان ڏنو آهي. شل پرمالما ٿوئي ديا مهر ڪري.
 ٿون منهنجو سڄو گورو آهن.“ انهن چئي کانئس موڪلائي
 پرمالما جي کوچ ۾ لڪري پيو.

سردار ڪيسر سنگھ پڇيو، ”حضور! اها سڄي وارا
 آهي يا مڙس آکاڻي؟“

حضور جن فرمايو، ”جن به ليکڪن نلسيداس جو جيون
 چرل لکيو آهي، انهن ان ڳهندا جو ورلن ڪيو آهي.“

۱۱. وار تالاب جي سماپتي

اُفسوس! آخر اها دردناڪ گهڙي اچي پهتي، جنهنجي
صرف ڪلپنا اسانجي اکين ۾ اڇل آئسن جي ڌارا ۽ حردي
۾ گهري پيڙا اڳين ٿي ڪئي. ۲ اپريل ۱۹۴۸ صبح جو آئسن
بجي حضور مهاراج جن پنجن نين جي هن حاڪمي چواري جو
لياڊ ڪيو. جا مهان ڌارا، سڀڪند جي ساگر مان ۹۰ سال
اڳ، نڪتي هئي سا واپس پنهنجي اصلي گهر ۾ وڃي آيس
هي. اهو سرور، جنهن اسانجي الذڪار ۾ حردي کي روشن
۽ مدور بظاير سو هڪدم ڏاڍ ٿي ويو ۽ ان سان گڏ اسانجي
زندگيءَ جي پيار ۽ خوشيءَ کي آخرين ٻڙو ڇانڊجي ويو.
اسان لاءِ زندگيءَ ۾ ٻائي پيئو کي ڇاهو؟ اسين نه. موت جو
انتظار ڪري رهيا هئاسين. ان پياري سگوروءَ کانسواءِ،
زندگيءَ ۾ ڪابه خوشي ڪانه رهي. اها ڏاڍي ڏکڻ دندن
ڪشڻ ۽ ڪلهڻن جي ڪڙي پٽجي پيئي آهي. هو اسانکي
ننڍن ٻارن وانگر پنهنجو لاڏ پڙهندا هئا، پيار ڪندا هئا.
هنن جي ڪر ڪملن جو صرف ڇههءَ اسانجي من کي شائب
ڪندو هو ۽ اسانجي اٽل داسين تي ڇڏيو وڃهندو هو.
انهن جي روشن جي ڪيول هڪ جهلڪ اسانجون ساراڻون
سڀاري ڇڻائون ۽ روحاني سڪلپ نوان ڪري ڇڏيندي
هئي. اڳ اسانجون دليون برابر جو اهو رائج آياڻي
رهيون هيون. ”دور ديش ڪا پرتم پيارا، آيا ديش
هماري.“ هينئر اهو ساڳيو ئي من کي سم ڪندڙ رائج
هي مزدورن ۽ ٻي مزي پٽجي پيو هو. ان پياري پرتم اسان
کان مڪڙو مڙي وڃي پنهنجو لڄ ڌار وسايو. اهو لاج ۽
ضد جذبن اڳيان مستڪ جهڪندڙ هئا. اسان کان

ڪريو ها نه هو توهانجي لاءِ ڪٿي جا دروازا کولي ڇڏي
 ها. توهان مون ۾ ڏٺو ڇا آهي؟ مان نه هڪ گندگيءَ سان
 پيريل هڏاٺس جو پتلو آهيان. اها پير پير جي ٿار هڪ
 طرف موڙيو نه اٿهي جو هن پٿر ساگر مان لتارو ٿي وڃي.“
 هن ان پٿر هيل چوڪريءَ جي انهن سڌن ساڌن لفظن
 تلسيداس جون اکيون کولي ڇڏيون ۽ هنجي زندگي تي
 بدلي ڇڏي. هو پتنيءَ جي چرٺن ۾ جهڪي چوڻ لڳو،
 ”تو مولڪي گيان ڏنو آهي. شل پرمالما ٿولي دها مهر ڪري.
 تون مذهبجو سڄو گورو آهين.“ انهن چئي کانئس موڪلائي
 پرمالما جي کوچ ۾ لڪري پيو.

سردار ڪيسر سنگھ بچيو، ”حضور! اها سڄي وارا
 آهي يا مٿس آکاڻي؟“

حضور جن پرمالما، ”جن به ليکڪن تلسيداس جو چيرون
 چرٺو لکيو آهي، انهن ان گوشتا جو ورٺن ڪيو آهي.“

کانپوء هن هڪ مڙدو لڙهندو ٿو ۽ ان جي ستاري وڃي
پار پهتو .

جڏهن پنهنجي ساهري گهر وٽ پهتو ته اڌ رات ئي
چڪي هئي . گهر جا سڀ دريون دروازا بند هئا . هو گهر
جي چوڌاري ڦيرا پائڻ لڳو ته من اندر وڃڻ لاءِ ڪو رستو
ملي وڃي پر ڪجهه به رستو هٿ ڪين آيس . ٽڪجي،
ماندو ئي پنهنجي پٽيءَ واري ڪمري جي دريءَ
هيٺان اچي ويٺو ۽ لڳو کنگهه ۽ ٻيا آواز ڪرڻ جيئن سندس
استريءَ جو ٿان چڪجي . جيئن ئي اُتي وٺي وٺي، ڇت
تي پهچڻ لاءِ سوچي رهيو هو ته هڪ ئي ٿوري سرراعت
ٻڌڻ ۾ آئي ڇٽڪ ڪو هڪ وڏي رسي مٿان موڪلي رهيو
آهي . جڏهن ٿانين ته هڪ وڏي نورڙي لٽڪي رهي آهي ته
هو ان نورڙيءَ وسيلي چڙهي پنهنجي استريءَ جي ڪمري
۾ پهتو ۽ پنهنجي استريءَ جا شڪرانا مڃائين جو هن کيس
نورڙي موڪلي واهر ڪئي هئي .

هن عجب ۾ پڇيس، ”ڪٿڙي نورڙي؟“

هن جواب ڏنو، ”ڇا مٿي چڙهڻ لاءِ تون نورڙي ڪونه
لٽڪائي هئي؟“

پٽيءَ چيو، ”مون ته ڪابه نورڙي هيٺ ڪونه موڪلي
هئي .“ تنهن تي السيداس کيس اها نورڙي ڏيکارڻ لاءِ پٽ
وٽ وٺي واپس، پر ٿانين ته اهو هڪ وڏو نانگ هو
جهڙوڪي السيداس عشق جي آڏ ۾ رسي سمجهي مٿي چڙهيو
هو . پوءِ استريءَ کي اهو به ٻڌائين ته پاڻيءَ جي لڪ
ڪارڻ هو مڙدي جو ستارو وٺي لڏي پار ڪري آيو هو .
ان تي سندس پٽي چوڻ لڳي، ”ٻهراڻا ناڪ! جيڏو
ٻيهر مون سان آئون ان جي ٽهين پٽي نه جيڪر پوءِ ٿا سان

ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي فرمايو ته رامائڻ جي رڄيندڙ
 گوسوايي نلسيداس جي جوانيءَ جي وارثا آهي. هن تازو
 شادي ڪئي هئي. هندو پنهنجي استريءَ سان ايترو نه پيار
 هو جو هڪ ڏينهن جي جدائي به هو برداشت ڪانه ڪري
 سگهندو هو. هڪ دفعي هنجي استريءَ کي ڪجهه ڏينهن
 لاءِ ٻاهر وڃڻو پيو پر هنکي ان ڏينهن ئي واپس گهرايو
 وڃڻو چاڪاڻ نه هئجي وڃڻ کان ڪجهه ڪلاڪن بعد نلسيداس
 استريءَ جي وڙگ ۾ بيمار ٿي پيو. ان کانپوءِ هوءَ ڪڏهن
 به هن بنا ڪيڏانهن ٻاهر ڪانه ويندي هئي. پر هڪ دفعي
 اهڙو اتفاق اچي پيو جو نيس پنهنجي پيڪن ۾ وڃڻو پيو
 جي ڪجهه ميل دور هڪ ڳوٺ ۾ رهندا هئا. اُتي پوڄڻ
 لاءِ هڪ ننڍي سڌي پار ڪرڻي پوندي هئي. جيئن ئين
 ڪري نلسيداس ڏينهن گذاريو پر اڃا شام ٿي مس نه هئڪي
 اڪيلائي ۽ برهه اٿڻو ته ستائڻ لڳي جو هو ساهرن طرف
 پيرس پند ٺڪري پيو.

ايترو ٻڌي پنڊت ڪيول ڪرشن کلي ڏنو.
 حضور هزاراج جن هن ڏانهن مشڪي نهاريو ۽ فرمائڻ لڳا،
 ”گهاٻل ڪي ڪت گهاٻل جاني“ عاشقن ته ان کان به وڌيڪ
 ڏکيا ٿڙ ٺانگهيا آهن. ٻڌو اڳتي چيائون. جڏهن سڌيءَ
 ڪناري پهتو ته رات ٿي چڪي هئي، اندي به ڀوري ڦره
 ۾ پئي وهي. ڪوبه صلاح-چوڻي پاڙي ڏيڻ سان پنهنجي
 جان جو جرڪم ڪٿي ندي پار ڪرڻ لاءِ تيار ڪونه هو. پر عاشق
 ڪڏهن به همت ڪين هاريندا آهن. هو ڪاٺ جو بند يا
 خالي ڍرم ڳولڻ لڳو جيئن ان جي سهاري ندي پار ڪري
 سگهي پر کيس اهڙي ڪا به شئي هٿ ڪونه آئي. انڪري
 نري ندي پار ڪرڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ گهڙي پيو. ٿوري دير

کانپوء هن هڪ مڙدو لڙهندو ٿو ۽ ان جي -نياري وڃي
پار پهتو .

جڏهن پنهنجي ساهري گهر وٽ پهتو ته ان رات ئي
چڪي هئي . گهر جا سڀ دريون دروازا بند هئا . هو گهر
جي چوڌاري ڦيرا ٻائڻ لڳو ته من اندر وڃڻ لاءِ ڪو رستو
ملي وڃي پر ڪجهه به رستو هت ڪم آيس . نه هتي ،
مانڊو ئي پنهنجي پٽيءَ واري ڪمري جي دري ،
هيٺان اچي ويٺو ۽ لڳو ڪنگڙن ۽ ٻيا آواز ڪرڻ جهڙا سس
استريءَ جو ٿان چڪهي . جيئن ئي اُلي وٺي وٺي ،
تي پهچڻ لاءِ سوچي رهيو هو ته هڪ ئي دري سرسرايو ،
ٻڌڻ ۾ آئي چٽڪ ڪو هڪ وڏي رسي مٿان موڪلي ويو .
آهي . جڏهن ٿانين ته هڪ وڏي لوڙي لٽي وئي آهي ته
هو ان لوڙيءَ وسيلي چڙهي پنهنجي استريءَ جي ڪمري
۾ پهتو ۽ پنهنجي استريءَ جا شڪرانا ۽ ٿانين جو هن کيس
لوڙي موڪلي واهر ڪئي هئي .

هن عجب ۾ پڇيس ، ” ڪٿڙي لوڙي ؟ ”

هن جواب ڏنو ، ” ڇا مٿي چڙهڻ لاءِ ٿو لوڙي ڪونه
لٽڪائي هئي ؟ ”

پٽيءَ چيو ، ” مون ته ڪا به لوڙي هٿ ڪونه موڪلي
هئي . ” تنهن ئي السيداس کيس اها لوڙي ڏيکارڻ لاءِ پنهنجي
وٽ وٺي ويا ، پر ٿانين ته اهو هڪ وڏو سنگ جو
جهنڪي السيداس عشق جي آڻ ۾ رسي سمجهي مٿي چڙهيو
هو . پوءِ استريءَ کي اهو به ٿانين ته پٽيءَ جي لٽڪ
ڪارڻ هو مڙدي جو سيارو وٺي ندي پار ڪري آيو هو .
ان ئي سندس پٽي چوڻ لڳي ، ” سواراج نه آيو آهي
پيار مون سان آئون ان جي ٿانين پٽي نه جيڪو پوءِ ٿا

ٻالو جو سلسلو جاري رکندي فرمايو ته راماڻ جي وڃيندڙ
 گوسوامي تلسيداس جي جوانيءَ جي وارثا آهي. هن تازو
 شادي ڪئي هئي. هجڻو پنهنجي استريءَ سان ايترو نه پيار
 هو جو هڪ ڏينهن جي جدائي به هو برداشت ڪانه ڪري
 سگهندو هو. هڪ دفعي هنجي استريءَ کي ڪجهه ڏينهن
 لاءِ ٻاهر وڃڻو پيو پر هڪي ان ڏينهن ئي واپس گهرايو
 وار ڇاڪاڻ ته هنجي وڃڻ کان ڪجهه ڪلاڪن بعد تلسيداس
 استريءَ جي وادگ ۾ بيمار ٿي پيو. ان کانپوءِ هوءَ ڪڏهن
 به هن بنا ڪيڏانهن ٻاهر ڪانه ويندي هئي. پر هڪ دفعي
 اهڙو اتفاق اچي پيو جو ٽيس پنهنجي پيڪن ۾ وڃڻو پيو
 جي ڪجهه ميل دور هڪ ڳوٺ ۾ رهندا هئا. اُتي پهچڻ
 لاءِ هڪ ننڍي سڌي پار ڪرڻي پوندي هئي. جيئن ئي
 ڪري تلسيداس ڏينهن گذارڻو پر اڃا شام ٿي مس ته هڪي
 اڳيلائيءَ به. اهو ته ستائڻ لڳي جو هو ساهرن طرف
 پهرين پٽو نڪري پيو.

ايترو ٻڌي بندت ڪيول ڪرڻ کلي ڏنو.
 حضور ڀڄڻاڇن هن ڏانهن مٽڪي نهارڻو ۽ فرعائڻ لڳا،
 ”گهال ڪي گت گهال جاني“ عاشقن ته ان کان به وڌيڪ
 ڏکيا ٿڙ ٺانگهيا آهن. ايترو اڳتي ڇا ٿيو. جڏهن سڌيءَ
 ڪناري پهتو ته رات ٿي چڪي هئي، اندي به پوري ڦره
 ۾ پئي وهي. ڪوبه صلاح جهڙو ٿي پاڙي ڏيڻ سان پنهنجي
 جان جو جوڳو ڪٽي اندي پار ڪرڻ لاءِ تيار ڪونه هو. پر عاشق
 ڪڏهن به همت ڪين هاريندا آهن. هو ڪاٺ جو بند يا
 خالي درءِ ڳولڻ لڳو جيئن ان جي سهاري اندي پار ڪري
 سگهي پر کيس اهڙي ڪا به شئي هٿ ڪونه آئي. انڪري
 لري اندي پار ڪرڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ گهڙي پيو. ٿوري دير

۾ ڊروڊ لئي ٿو. پوءِ جيڪڏهن ان ڊروڊ ڪارڻ ٺاهين ٿي
 کي ڇڏي اٿي ٿا ٽڙا ٿيو، ته توهين سڃاڻو ٿي ڪونه آهيو.
 سڄو پراڻي نه پنهنجي سڳوروءَ جي سڳورن جي هڪ
 جهڙڪ پسڻ لاءِ هر طرح جو ڊڪ ڊوڊ ٺهرائڻ ڪرڻ آه
 بهار رهي ٿو. سهڻو نه ٿو هانگي ڏن دولت سان بهار آهي.
 ته پوءِ ٿو هان لاءِ الٽو ڊوڙ ڪونه ڪندا. پوءِ مالڪ جي
 بهار اڳيان ٿو هانجي هڙدي ۾ وسيلن ٽن سڳورن ٻن سڳورن
 نام ليشان نه رهڻ ڪري. سڄو پراڻي من جي سڳورن سان
 کي پسر ڪري ڇڏي ٿو. سڄو پراڻي من ۾ مٿس ڪي سڳور
 سڳورو ۽ اوچل ٺاهي ان کي مالڪ جي ٺاهڻ لاءِ ٺاهي ٺاهي
 ٿو. لشڪار ڳڻي ۽ ٺاهڻ پراڻي اڃا ڏاڍو آهي ته سڳورن
 سڳور مالڪ جي هٿ ۾ پهچائي ٿي. پراڻي ٺاهڻ نه پسر جي
 قاعدي قانون کي ٺاهڻ سڳوري. پراڻي واهڻي ته ٺاهڻ
 ڪونهي، پراڻي ٺاهڻ ٺاهڻ کي ڪونه ٺاهڻ آهي ته ٺاهڻ
 حساب ڪتاب رکي ٺاهي. شايد توهان هڪ ڪير واهڻ
 چوڪريءَ جي ڪهاڻي ٻڌي هوندي به آهي ته ٺاهڻ
 وڪٽي هئي. هر ڏار ٺاهڻ آهي ته ٺاهڻ به ٺاهڻ
 ولي واهڻ رهڻ آهي. هڪ ڏينهن ٺاهڻ سندس پراڻي
 آهي ته هوءَ سڀ حساب، ماپ اور ٺاهڻ واهڻ ۽ هٿي ٺاهڻ
 ۾ ٺاهڻ ٺاهڻ واهڻ واهڻ. اهو ٺاهڻ سندس ٺاهڻ
 چيڻ لڳي ته هٿي طرح ڪير ٺاهڻ آهي ٺاهڻ

چوڪريءَ جواب ڏنو، ”آهيو، مان چيڻ ڪري بهار
 ڪريان ٿي ان سان ڪهڙا ليڪا رهندس، ٺاهڻ بهار ٺاهڻ
 نه پراڻي ۾ سڀ حساب واهڻ واهڻ.“
 جيڪڏهن اسانجو مالڪ سان سڄو بهار آهي ته هڪ
 اسانجي اهڙي ٺاهڻ جو حساب واهڻ ٺاهڻ.

ڪورو ڪرنت صاحب ۾ پرائم جي ڏاڍي مهما ڪئي آهي.“
 حضور جن ورائيو، ”پوءِ به وري ماڻهن کي ڄاڻ آهي
 ته پرائم ڇا آهي؟ جڳياسو، پريمي گرمک جي چرن جي رج
 لائن به ڪونه ٿا پڇن. پريمي جي منزل اين سهي
 ايسين کان ڪهڙو ڪهڙو مٿي آهي.“

سردار ڪيسر سنگھ وڃي ڪئي، ”منهنجا سائين!
 ڪرپا ڪري پرائم جي باري ۾ ڪجهه کولي سمجهايو.“
 حضور جن فرمايو، ”پرائم جو مطالب آهي پيهجي هستي“
 کي اڪل ليست وٺايو ڪري ڇڏو. ڪيسر صاحب جن
 فرمائين ٿا:-

”جب مٿن ٿا لب ڪورو لهن، اب ڪورو هي همر لاه،
 پرائم گاسي آلي سانڪري، ٽامين دو نه سمانه.“
 پڻو صاحب فرمائين ٿا:-

”سيس آلاوي هات سي سوچ عاسئي ٿاه.“
 سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو ته حضور اها ڳالهه پوري
 سمجهه ۾ ڪر نه آئي.

دبانڌان ستگرون فرمايو، ”هن ڳالهه جو مطالب آهي ته
 پريميءَ لاءِ ڪا قرباني ڏيڻ مشڪل ناهي.“

هڪ تنسگيءَ پڇيو، ”حضور! ڇا جي قرباني؟“
 مهر بان ستگرون ورائيو، ”پريميءَ کي ته پرائم جي واڌ
 ۾ پيهجي ٿو، من، ڏن مطالب نه سڀ ڪجهه قربان ڪرڻو
 پوندو آهي.“

ان ئي تنسگيءَ عرض ڪيو ته حضور ڪرپا ڪري
 کولي سمجهايو.

حضور جن اتر ڏٺو، ”سمجهو ته ٽوهين ڀڄن ۾ وهر ٿا،
 ۽ شير مار، سرت جي سمٽاء ڪارڻا ٽوهانجي عضون

سمرن ذراڻي ڀروو ٿئي ٿو.

ستسنگيءَ وري عرض ڪيو، ”حضور! مان هر روز
ڳڻ ڳڻ ۽ ڪلاڪ ڪن سمرن کي ڏهندو آهيان پر آخر
م پاڻ کي اُتي جو اُتي ڏسندو آهيان. شايد مان سمرن ٺيڪ
نٿو ٺاهيان.“

ڏان ڊيال ستگردن فرمايو، ”سمرن هميشه من جي
پوري نوج سان ڪرڻا ڪپي ڇڏ ٿا. توهين دشمن ئي ٿو ٿاڙ
جو وار ڪري رهيا آهيو. گهڻيءَ جي موسم ۾ توهان اڪثر
طور ٻيڙهي کي سوانتي بوند لاءِ لڳائار رت لڳائيندو ٻڌو
هوندو. وڌيڪ بنا، ساندهه ”مينهن“ ”مينهن“ جي انوار
لڳائي ڏيندو آهي. نار ٻار ڪلاڪن تائين اها رت لڳائيندو
رهندو آهي. ٻيڙهي مان توهان کي سبق سکڻا ڪپي. توهانجو
سمرن هن وانگر ڪلاڪن جا ڪلاڪ لڳائار بنا روڪ جاري
رهن ڪپي. جيڪڏهن سمرن ڪرڻا وقت توهانجو من ٻاهر
پڻ ٿي ٿو ته توهين پنهنجي زبان ۽ چنن سان سمرن ڪري
ڪري من کي ٽڪائي ڇڏو. ياد رکڻ ته من سان توهان کي اها
زبردست ۽ دائما لڙائي جوڙڻي آهي. مالڪ سان سنيهه،
پيار ئي هيءَ لڙائي جيتوڻيڪ ۽ سهاڪ ۽ مددگار ٿئي ٿو.
ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! اها ئي نه ڪندائين آهي.
مالڪ سان اهو سنيهه ۽ پيار ڪيئن اچي؟“

حضور جن فرمايو، مالڪ لاءِ پيار پيدا ڪرڻا لاءِ سڀ
کان سٺو طريقو اهو آهي ته توهين وشواس ۽ نمرتا سان ٻين
سمرن کي وقت ڏيو. جيترو وڌيڪ وقت توهين شيد سان
پاڻ کي جوڙيندا اوترو توهين ستگردن ٻڌي ٿو ٻڌو ۽ پيدا
۽ اوترو ئي انهن لاءِ توهانجو پيار وڌندو ۽ ٻڌندو رهندو.
سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو، ”هاراج جي، ڳورو صاحب،

آهي ته لام ماڻ بعد ڪو به جيو مٿس جون کان هيٺينءَ جون
۾ ڪونه ويندو ۽ لام دان مليل جيو کي سڃاڻڻ پوڻ ۾ چٽن
جنهن کان وڌيڪ وقت ڪونه لڳندو. سڀ کان مشڪل ڳالهه
ته اها آهي ته ڪي جزوي ماڻهو مٿس چواري جي صحيح
قيمت ڄاڻن ٿا ۽ نتيجو اهو ٿو ٿئي جو اڪثر ماڻهو پنهنجو
جسم بيمار ڪمن ۾ پر باد ٿا ڪيو ڇڏين.

هڪ ستنسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن،
ڪيترائي مهينا لڳالار ائين لڳندو آهي ڇاڪه شيڊ ڪيڏانهن
غائب ٿي ويا آهي.“

دالان ٿر ماڻ لڳا، ”شيڊ ڪڏهن به بند ڪونه ٿيندو
آهي. اهو ته لڳالار اسانجي اندر گهرو آهي رهيو آهي.
جيڪڏهن اهو هڪ ڪن لاءِ به بند ٿي وڃي ته اسين زندهه
رهيا نه سگهون. شيڊ ڏن ته اسانجي جيون ڌارا آهي. اها
نه هميشه اسانجي اندر بيٺي گهوار ڪري، پر اسين اها
ڪونه ٿا ٻڌون جو اسانجو خيال ٻاهر دنيا ۾ هيڏانهن
هوڏانهن پيو پڙڪي. اسانجو من ڏاڍو ڇنڇل آهي ۽ سدائين
پيو ڊوڙي. جڏهن لاءِ جو پاڻي ٺڪيل نه هوندو آهي ته
اسين پنهنجي شڪل ان ۾ ڏسي ڪين سگهيندا آهيون ۽
جيڪڏهن پاڻي گندو آهي، ان ۾ ڪپ آهي ته اها پاڻ وڌيڪ
وڪاوت بڻجي پوي ٿي. جڏهن پاڻي ٺڪاءُ کائي بيٺي
ٿو ۽ مٿي عيت وڃي ته واپس ٿي نه پوءِ صاف ٿرل پاڻيءَ
۾ جهرو ڏسڻ ۾ اچي ٿو. اهڙيءَ طرح جڏهن من جي ڇنڇل
۽ اڳيان روپي لهرين بند ٿي وڃن ٿيون ۽ اسانجي دل جو آئينو
صاف ٿرل ۽ پرتر ٿي پوي ٿو ته پوءِ ان ۾ روحاني ميدان
جا سندو ۽ سولهن پيريل نظارا نظر ايندا آهن. من کي
صاف سٿرو پوار ۽ پاڪ بڻائڻ جو اهو ڪارڻ صرف ٻنهن

و ٻنڌي آهي، ليڪن ئي ستگر و ان ڏور کي اوچن روحاني
 مڊالن ۾ پهچائيندو آهي. ڪال جو اسٽان ڪنڊ ڪنڊ
 (انهي اکين جي پوان وچ ئي) جي ڏاڏي پاسي آهي ۽
 ستگر و ساڄي پاسي اراجمان رهيٿو. هٿ جي سمي، جن
 جيون کي لام دان نه مليو آهي، انهن جي آتما پالمراد و
 ڪال جي مڪ ۾ وڃي پوي ٿي جهڙن اسپر لڪ سان ٻڌل
 چيز ڇڪجي اچي ٿي. جيڪڏهن لام دان جو ارت صرف
 پنجن نامن جو ٻڌائڻ ٿي هجي ته پوءِ اهو نام نه هڪ ڏهن
 سالن جي ڇر ڪري به ڏيئي سگهي ٿي. پر جيو آتما کي
 ڪال جي چمبي مان آزاد ڪرڻ آسان ڪونهي. ڪال جي
 ٿنڌي کان جيئو کي صرف ستگر و ئي اچائي سگهي ٿو.
 راء صاحب سوال ڪيو، ”حضور! اڪ ستسنگيءَ کي
 ڇڪند پڇڻ ۾ ڪيترو وقت ٿو لڳي؟“

حضور جن ورائيو، ”ان لاءِ ڪو نير مقرر ٿيل ڪونهي.
 اهو نه ستسنگيءَ جي پربت، پربيت، پڳتي، لڪن ۽ ڪوشش
 تي مدار رکي ٿو. اهو مالڪ جي دٻا مهر ۽ ستسنگيءَ جي
 ڪرمن تي نرير آهي. منهنجي اڳيان اهڙا به مثال موجود
 آهن، جنکي نام ڏيڻ سان ئي سندن سرت اندر لڳي وئي
 ۽ اتر ۾ ستگر و سان ساڪيات وارثالاب ڪيو. اتي پاسي،
 اهڙا به ستسنگي آهن جن جو ڏان ڏهن سالن کانپوءِ به ٻاهر
 پڪندو رهي ٿو. هيءَ راه نه صرف پير ۽ پيار جي آهي.
 جيڪڏهن ستسنگيءَ کي پنهنجي ستگر و لاءِ پيار آهي،
 پوءِ چاهي هو پنجن سمن کي ڪهڙو وقت نه ڏيئي سگهي
 آهي، ته به ستگر و وٽ جي دٻا مهر هنکي مٿن روحاني
 مڊالن ۾ وٺي وٺندي بشرطڪ هن کولن ڪرمن جو اوجھ
 پنهنجي سر تي نه ڪير هجي. پر اڪ ٻاهر جي خاطري

طافڪ ۾ آهي جهنگي/اسين ”ڪال“ ٿا چئون. هو ئي هڪ
ٿر لوڪيءَ جو مالڪ آهي. هو ڪڏهن ٺٽو چاهي ٿو ڪو به
جيئرو سنت ستگوروه جي سهڻو ڪر ۾ اچي. هڪو جيئرو ڪي
ستگوروه کان دور وڪڻ خاطر سڀ حيلن سان ڳڻيو. ستگورو
۽ ڪال جا اڪش هڪ ٻئي جي باڪل اٿس آهين. سنت
آلمان ڪي هن دنيا جي چيخاني مان آزاد ڪرڻ لاءِ اچن
ٿا، جنهن چيخاني جو چوڌر، ڪال آهي. هو ٺٽو چاهي ٿو
هڪڙو اهو چيخانو خالي رهي. ان لاءِ هو هڪ هڪ آلمان
ڪي هن قيد خاني ۾ بند وڪڻ لاءِ ستن سان زبردست جنگ
جوڙي ٿو.

پنهنجي ڪيول ڪرشن گپيڙن سان چيو ته اهو باڪل
درست ٿو لڳي.

راءِ راجپوت گوبال پڇيو ته حضور! ستگوروه جن ڪي به
لام دان بخشڻي ٿو انهن سڀني جي ڪرمن جو پوڄو ڪونهي
ڪري ٿو؟

حضور جن ورائيو، ”ها ستگوروه جهنگي به. لام ٺٽو

ان جي ڪرمن جو پوڄو پاڻ ڪري ٿو.“

راءِ صاحب پڇيو، ”ڇا، لام ٺٽو وقت ئي؟“ حضور جن
فرمايو، ”ها، ان مهل ئي ۽ ان کانپوءِ به اهو سلسلو جاري
رهندو آهي. راءِ صاحب ٿو هان هونڪي اهڙي راز ڪوڻ لاءِ
مستور ڪيو آهي جو هيل نائين لڪل راز رهيو آهي. ٽي
ٺٽي ٻڌو. سنت ستگوروه جو لام دان ٺٽو صرف پوڄن لاءِ
جو جهڙو يا الحد ٽن ڪي ٻڌڻ نائين محدود ڪونهي پر ڏکڻ
مهل هو شش جي آلمان جي دور جا ڪال سان ٻڌل هوندي
آهي، چوڙي ستگوروه جي اتر ڪرڻ سان چوڙ بند
آهي. ان کانپوءِ جيئن ئي شش جي پرست ۽ پگڙي وڌندي

بر ماڻها جو ٿي روپ ٿين ٿا. اهي پنهنجي اعليٰ ۽ اتم روحاني
شڪتيءَ سان اسانجي آتما کي جاڳرت ڪن ٿا ۽ اسان کي
روحاني منڊان ۾ پهچائڻ لاءِ لائق ۽ يوزگه بڻائين ٿا.
راه صاحب راجپوت گوبال چيو، ”اها برابر حقيقت
آهي ته سٺ اسانجا سڀني کان وڌيڪ خير خواه ۽ سڀ
چڻڪ آهن.“

حضور جن وڌيڪ فرمائڻ لڳا، ”ستگورو ۽ جو پنهنجي
شيوڪ سان اٿاه پرهر ۽ پيار جو ٿاڻو آهي. دنيا جو ڪوبه
رشتو ٿاڻو ان جي مٿاهي ۾ ٿڪي نٿو سگهي. سڀ مت
ءانت اڳي پوءِ اسان کي ڇڏي وڃن ٿا پر ستگورو اسان کي
ڪڏهن به نٿو ڇڏي. موت کانپوءِ پڻ هر اسان سان گڏ
رهي ٿو. ان سبب جو ڏڪر گورو ٿاڻڪ صاحب جن ڪهڙي
نه سندر لهن ٿي پر ورنه ڪير آهي. هو فرمائين ٿا:-
جيون جنني ست ڀالتي راڪي ندر مڃهار،
ليون گورو سک راڪتا هر پرست پيار.

جهڙي طرح ماءُ ٻار کي جنم ڏيئي ڏاڍي پيار ۽ سڀال
سان هن کي لپائي ٿي، گهر اندر ٿورڙي ڀاهر هن کي پنهنجي
نظر ۾ رکي ٿي، وقت سر هن کي ڪارائي پياري ٿي ۽ هر وقت
هن کي پنهنجو لاڏ ڪوڏ ۽ پيار ڏيندي رهي ٿي ليڪه اهڙي
طرح ستگورو پنهنجي شيوڪ کي پرمار ٿي پيار سان ڀالسي ٿو
۽ هنجي سار سڀال ڪري ٿو.

پنهنجي ڪيول ڪرشن چيو ته حضور اسان سال ڏين کان
هتي اچي ٿوهانجي درشن لاءِ ڪوشش ٻڌي ڪئي پر قدرت
ڪا نه ڪا وڪالت پئي وڌي. ائين چو ٿو ٿئي.

حضور جن جو مک هڪ آند دائڪ مڪڪ سان ٿري پيو.
بر ماڻهون، ”اوهين صحيح ٿا چئو، دنيا ۾ هڪ وروڙي

مان ڪير آهيان، ڇا آهيان، ڪٿان آيو آهيان؟ هن منهن
جيون جو ڪهڙو مقصد آهي. ان جو انت ڇا ٿيندو، ڪيئن
الڪي سڦارو ۽ سڄاڙو بڻائجي؟”

مسٽر مائر وڃي ڪٿي، ”حضور مولڪي نه ٿو هائجي
دنيا مهر جي ضرورت آهي، ان بنا نه ڪجهه به ممڪن
ڪونهي.“

حضور جن جواب ۾ فرمايو، ”سنت نه دنيا مهر جو ساگر
هوندا آهن. انهنجي اُٻار دنيا، ڪرپا ڪري نه ڪر ورائو
سمجهندو آهي. پنهنجي ڌار جي ڀر ۾ شائتي ۽ اڻ عئي آند
ڪي ڇڏي سنت ڊڪ ڊرڊ ۽ شوڪ سنڀال ڀرل هن سنسار
۾ ڇو ٿا اچن؟ ڪشمير جهڙي ٿڌي ۽ رطبت ڪو آستان جو
رهواسي ڪرڻ جي مرسوم ۾ ٿيندڙ ريگستان ۾ اچي رهڻ
پسند ڪندو ڇا؟ پر سنت هن مات لوڪ ۾ اچي جهڪي
ڊڪ ڊرڊ سون ٿا ان جي پيٽ ۾ اهو ڪشمير وارو مثال
نه ڪجهه نه ڪونهي. هو ٻولڻ ڏس جو ڀرم آند ڇڏي
هن گندي، ڊڪي ۽ ٻريبي دنيا جي فيڊڌالي ۾ اچن ٿا.
هو صرف اسانجي اُڌار لاءِ هن ڇڙ سنسار ۾ منهن ڏي، ڌارو
ڪري ڪشت ۽ ڪايش سهڻ لاءِ اچن ٿا. اسانڪي هن
مرت لوڪ جي اڳيان ۽ انڌڪار مان ناري واپس پنهنجي
ڌار، انت ۽ سڄي آند واري لوڪ ۾ وٺي وڃڻ
لاءِ ئي هي هڏ، ماس ۽ رت جو چوارو ڌارو ڪن ٿا. هو
نه رڳو اسانڪي صحيح مارڻ ڏيکارين ٿا بلڪه اسانجي ڪرمن
جو ڀوجهر پٽ پنهنجي سر تي کڻن ٿا ۽ اسانڪي روحاني
مندان تي بهڙائين ٿا. اهڙو ڪير آهي جو صرف پنهنجي
ڪوششن سان، سنگورو ۽ جي مدد ۾ سهاري بنا، هن من ۽
مايا جي زنجيرن کي ٽوڙي سگهندو؟ سگهي؟ سنت

حضور جن ڏرمائڻ لڳا، ”اهڙي حالت ۾ ٻيٺ - سن ڪي
ڪنهن لاءِ ئي اٿي سگهيو آهي، اڄ ڪلاڪ يا وڌيڪ وهڻ
بچاءَ من ڪي چئبو ته ڪلاڪ اڌ لاءِ ئي ڪٿي ويهه، جڏهن اهو
ٽائيم ئي وڃي نه پوءِ ڌاري ڌاري ٽائيم وڌائيندا وڃو.
ڪڏهن ڪڏهن نه صدي اٺار وانگر سن جي ڳالهه جهڙي
ٻوندي آهي. اها پنهنجي عادت ڪري ڇڏيو ته هر روز
سموڻ کان اڳ، اٺين سان هر روز اڌ ڪلاڪ ٻچن سمون ڪرمار.
ليمانٽو وهڻ ڪري وڏي سڦلٽا حاصل ٿئي ٿي.

مسٽر مائرس چوڻ لڳو، ”حضور! دنيا جي جهڳوڙن!
جهڳوڙن ۾ رهندي، اڌ يامڪ اڀياس ڪاميابيءَ سان ڪرڻ
ڏاڍو مشڪل آهي.“

حضور جن ٽنهن ئي جواب ڏنو، ”زندگيءَ جي سڄي
وهڻي - ڪمارڻ لاءِ سن مت هڪ عموڊو اسڪول آهي.
سن مت، دنيا جون ڏهه هزارون نڀاهيندي، پر مالما جي
پراپٽيءَ جو مارگ آهي. جڏهن ٿوهانڪي سسار جي رشتن
ٺاهڻ يا لهڻي ڏيئي جي اصلي پيد جي جان پوي ئي ٿڌن
انهن ڪي نڀاهيندي روحاني اڀياس ڪرڻ آسان ٿيو پوي.
ٻه ڳالهيون هميشه ياد رکجو. پهرائون موت. اها ڳالهه ڪڏهن
نه وساريو ته اسانڪي هتي دائما طور رهڻو ڪونهي.
اوار سوار هن دنيا کي ڇڏڻ ئي آهي ۽ ان سان گڏ ساري
زندگي ختون پسينو هڪ ڪري جيڪي اسان ڪنو ڪيو
آهي اهو به هتي ئي ڇڏي هٿين خالي هليو آهي. ٻي ڳالهه
جيڪا ياد رکڻي آهي سا اها ته اسانجي منس جسم جو مول
مقصد اهو ڪونهي جنهن ۾ اسين اموالڪ ٽيمهتي وقت ضايع
ڪري رهيا آهيون، بلڪه ڪجهه ٻيو آهي. زندگيءَ جي ان
مقصد ۾ اهو ڪونهي واپار ڪرڻ لاءِ ضرور ڪجهه وقت ڪڍو.

ڳالهه هجڻ لڳندو.

ستسنگيءَ شڪايت ڪئي، ”حضور! من اسان تي ايتري قدر سوار ٿي ويا آهي جو هڪجي ٽرنگن کي روڪڻ اسان لاءِ ناممڪن ٿي پيو آهي.“

حضور جن جواب ڏنو، ”ان لاءِ روزون لفظ ”ناممڪن“ ڪونهي، ڇڻو ته ”ڏکير“ آهي. ٽرڪين هن ريت شروع ڪريو. سمجهو ته ٽرهانگي ڏاڍي آڇ لڳي آهي ۽ ان لاءِ ٽوهين پاڻي يا ايترو ڪجهه پيئڻ چاهيو ٿا. پاڻيءَ جو ڪلاس ٺاري، هيڙ ٿي پئجهجي اڳيان رکي، پئجهجي من کي ڇڻو ته ڏهن منن کان پوءِ اوه کي پاڻي ڏنو ويندو ۽ سچ پچ ائين ڪريو. پئجهجي خيال موجب ته ائين ڪرڻ ٽرهان لاءِ مشڪل نه ٿيندو.“

ستسنگيءَ سمجهو ته ائين نه سولائيءَ سان ڪري سگهجي ٿو. حضور جن فرمايو ته اها ٽرهانگي من مٿان سوپ آهي. سمجهو ته ٽرهان ڇڪڻ لاءِ سگريٽ ڪڍيو آهي، اُنکي واپس پئڪيٽ ۾ وجهو ۽ من کي ڇڻو ته پڄڻ منن کانپوءِ ئي پيئبو ۽ پيئڻو به سچ پچ پڄڻ منن کانپوءِ. اهي من مٿان ٽرهانجو ننڍڙو ننڍڙو سڙوون ڏاري ڏاري من کي پوريءَ ريت وس ۾ آڻڻ لاءِ وڏي هٿي ڏينداون. پوءِ ٽوهين من کي وس ڪرڻ لاءِ ٻيا به جيلا هلائي سگهو ٿا. هر روز ڪڪهه اڙو چڱو ڪم ضرور ڪريو جو ٽرهانگي من کي پسند نه اچي. ٿورن ڏينهن جي اهڙي اپڀاس کانپوءِ ٽرهانگي ڪافي ڪاميابي حاصل ٿيندي.

ستسنگي چوڻ لڳو، ”حضور! ڪڏهن ڪڏهن اڃس سمن جي منزل من اچڻ ڪرڻ کان صفا پوري واري وهندو آهي.“

حضور جن وڌيڪ فرمائڻ لڳا ته هن سوال تي اسان کي
 اي طرح پڻ واپار ڪرڻا ڪهي. سمجهو ته توهان کي پنهنجي
 بالا آهسته گهرايو آهي ۽ توهان کان پنهنجي فرض ادائيءَ ۾
 ڪوتاهي ڪرڻ جو سبب پڇي ٿو ته ڇا ان وقت اوهان کي
 نند ايندي؟ يا سمجهو ته ڊاڪٽر ڪنهن مريض کي ڇڏي ٿو
 ته تون هن سنسار ۾ ڪن ڪلاڪن جو مهمان آهين، ڇا ان
 مريض کي نند ايندي؟ اسان کي پڇڻ مهل نند ئي ڪٿي وڃي
 ڇو جو اسان کي موت جو خوف ڪونهي، جو هڪ ڏينهن
 اوس اچڻو آهي. نند اسان کي اڪري به ٿي اچي ڇو اسين
 اهو محسوس ٿي لٿا ڪريون ته اسين ان شاهن جي شاه جي
 درٻار ۾ بيٺا آهيون جو سڀني کان اعليٰ ۽ افضل آهي.
 جيڪڏهن اسان کي مالڪ جو ذرو به ڊپ يا پيار هجي ته
 جيڪر نند اسان کي اچي ڪين. هميشه ياد رکڻ. موت
 ٿيڻ واري وقت آهي ۽ اسان کي هڪ هڪ وارث وڃايل
 سوانس جو ليڪو چڪاڻو ٻوندو.

هڪ سٽنگي چوڻ لڳو، ”حضور! رات جو ٽين بجي
 اٿڻ ڏاڍي ڏکي ڳالهه آهي.“
 حضور جن فرمائڻ لڳا، ”جيڪڏهن توهان کي صبح جو
 اٿڻ ڏکيو ٿو لڳي ته پوءِ توهين پنهنجي سهوليت مطابق
 ڪنهن ٻئي وقت اڀياس ڪري سگهو ٿا پر اُرت واري
 جو وقت سڀ کان سٺو آهي.“
 راءِ صاحب ويٺي ڪٿي ته حضور من ڪي وس ڪرڻ
 نه ڏاڍو ڏکيو آهي.

حضور جن فرمايو ته من کي ”ر“ چوڻ جي عادت پات ۾
 وجهو. بهرمان هن کي پنهنجون ننڍيون ننڍيون ڳالهيون مڃڻ
 لاءِ مڃيو ڪريو پوءِ ڌاري ڌاري توهانجي وڏي کان وڏي

ڏانهن اندر وڃي رهيو آهي .
 راه روشن لعل چيو ته آس يا ڳوٺر نه آيا جي ڳوٺري ليد
 وانگر آهي .

حضور جن ورائيو ته آج به علاج ٿي سگهيو . سڀني
 اڪثر ڳوٺي کاتي کان ڪري ليد ٿي آهي . سڀني کي
 پائڻ ۽ سهڻ ۾ صرف ڪارڻ ڇڪائي يعني ٿورو کائي ۽ ٿورو
 سمي . پڻ جو وڏي ۾ وڏو دشمن آهي آس ۽ ان ئي قابو
 پائڻ ٿو هانجو ئي ڪم آهي . سڀني پنهنجي هڪم ارادي
 سان خرب جنگ جو ئي سوچ جو سهرو ٻڌي سگهي ٿو .
 هر روز صبح جو اهو سڪاپ ڪريو ته پڻ کي ٻورو
 ٻورو ٿاڻيم ٿيڻو آهي ۽ اهو ڪارڻ ته ليم سان اڇوئي لٽا هيندا
 رهو . پنهنجي من کي ڇڏي ڇڏو ته جنهن ڏينهن پڻ نه
 ڪنهن ان ڏينهن ٿو کي کڏو ڪوله هليو . هر روز صبح
 جو مالڪ جي ديا مهر جي موت ۾ اسان کي لٽ ليم پڻ جي
 پيٽا اڀرڻ ڪرڻ ڪپي .

راه روشن چيو ته پنهنجو سڀ کان وڏو دشمن نه ليد آهي .
 حضور جن فرمائڻ لڳا ته ليد کي پڻ ساڌن سان پڻ
 قابو ۾ رکي سگهيو . سمن کي من سان ڪرڻ بدران زبان
 سان ڪرڻ شروع ڪريو ڇا ته ٿوهين ڪنهن سان ڳالهائي
 رهيا آهيو . پر سمن اهڙي طرح ڪريو جو صرف
 ٿوهين ئي ٻڌي سگهو پر اهو ڪوبه نه ٻڌي ائين ڪرڻ سان
 ڳوٺر لهي ويندي . جيڪڏهن اهو طريقو ڪا عيب نه ٿئي ته
 اتي ڪڙا ٿيو ، هٿ ۽ منهن ڏوٽي ۽ چار قدم هار يا پنهنجي
 ڪمري ۾ هلندي سمن ڪندا رهو . پر وري به انهن سڀني
 ڪمزورن جو هڪ ئي علاج آهي ۽ اهو آهي پڻ ڪرڻ
 لاءِ بخير ۽ هڪم ارادو .

ڏاڍو ئي ستائي .

حضور جن فرمايو ته روحاني اڀياس ۾ جيڪي ئي وڌيون
رڪاوڙون آهن انهن مان ننڍو هڪ آهي ٻيون ۾ آهن آلس
۽ لاغر ٿي .

راء روشن اصل چوڻ لڳو ته حضور اڪبر عليه السلام وڪار مون
لي غالب بڻجي ويا آهن .

حضور جن وري دهرائو ته اڪبر اڪبر ٿيئي - ننڍو، آلس ؟
لاغر ٿي اڀياس ۾ جا زبردست دشمن آهن .

راء رنجيت گروپال پڇڻ لڳو، ”حضور ٻيو انهن کان
پنهجي جند ڪيئن ڇڏائي ؟“

حضور جن فرمايو ته اڀياس وقت جڏهن ننڍو يا گهرو اچي
ته انجو فائدو وٺڻ گهرجي . ٻنهن ۾ سڀلڻا ملي اٿلاء ڇا ڪرڻو
ٻوندو آهي ؟ پنهنجي خيال کي سڀني اندرون مان سمجهي اکين
جي وچ تي اڪاڙ ڪرڻو ٻوندو آهي . هاڻي سوچيو ته جنهن
مهل توهانکي ننڍي اچي ان وقت به توهانجو زبان سڀني
طرفن کان هڻي اکين جي وچ تي ايندو آهي پر ان وقت
انجو لاڙو يا جهڪاءُ هيٺئين طرف ڪٽ ڏانهن ٿيندو آهي .
ننڍ جي ڪارڻ اهو جيڪو سمتاءُ ٿئي ٿو انجو ئي فائدو
توهانکي وٺڻو آهي . ان وقت پنهنجي زبان کي اکين جي
وچ تي مضبوطيءَ سان رٿي رکڻو ۽ ٿوري ٿل ۾ وڃڻ جي
ڪوشش ڪرڻو . ننڍو ان وقت ايندي آهي جڏهن اسانجو
خيال اکين مان نڪري ڪٽ چڪو ۾ ايندو آهي . اهو ئي
زبان جڏهن اکين کان هيٺ ٻاهر نڪري ٿو ته اسين ڄاڻي
ٿا پٽون . توهين ان زبان کي لڪي هيٺ ، لڪي ٻاهر وڃڻ
ڏيو . ان زبان کي ننڍو ۽ ڄاڙت اوستا جي وچ ۾ اسٽر
ڪري رکڻو ٻيو توهين ڏسندا ته توهانجو زبان ٿوري ٿل

وقت ڪجهه به ڏپ يا خوف محسوس نه ڪري بلڪ خوشيءَ سان انکي سيني لڳائي. هڪ پارسي مهاڻا چيو آهي، ”ڇا ٺوڪي ياد آهي ته ڄمڻ وقت ٿو رٿو پئي پر ائين خوشين پئي ملهائون؟ هاڻي زندگي اهڙي طرح بسر ڪر جو موت وقت اڃا سڀ روئن مگر ٿون موج به مست رهين.“

پنڌت ڪيول ڪرشن پڇيو، ”حضور موت وقت انسان هڙي به رهي انلاءِ هنکي ڇا ڪرڻ گهرجي؟“

حضور جن ورائڻيو، ”حقيقت به جنهن حياتيءَ به جيون جو سڄو آند ڪين ورتو آهي اهو موت جو آند به ڪونه وٺي سگهندو. ڪرشن پڳوان کيتا به چئي ٿو ته موت کي ويجهو ڄاڻي جو منس پنهنجو خيال اڻن دوان مان ڪڍي، من جي ڦهليل ورئين کي سميتي اکين جي وچ تي اڻڪاڙ ڪري ٿو اهو ئي ان پرم آند کي پراپت ڪري ٿو.

(گيتا ۸-۱۰)

راء صاحب راجپوت گوپال پڇيو، ”حضور سمجهو ته ڪو زندگي پر اهو اڀياس ٿو ڪري پوءِ به موت جي وقت اهو ممڪن آهي؟“

حضور جن ورائڻيو، ”موت جي گهڙي اهڙي پيڙا ۽ ڪشت واري هوندي آهي جو وڏا پير پيغمبر به گهٻرائجي ويندا آهن. ڪبير صاحب فرمايو آهي ته موت وقت اڀڙي پيڙا ٿيندي آهي جهڙي جيڪر ٽهه هزار وچون هڪ ئي وقت ٽنگين. هاڻي ٿوهين ئي سوچيو ته اڀڙي اڀڙا ۽ درد مهل ڪو به پنهنجي من کي اڻڪاڙ ڪيئن ڪري سگهندو جيڪڏهن هن ساري حياتيءَ ۾ اڀياس ڪري من کي اڻڪاڙ ڪيو ئي ڪونهي.

راه روشن اهل شڪايت ڪئي ته اچن مهل مولڪي ننڊ

پندت ڪيول ڪرڻ چيو، ”حضور، ڪورو جي مدد
۽ آسرو رکڻ، منڇ جي ڪمزوري يا ترديءَ جي نشاني
ڪانهي؟ منڇ کي پنهنجي مصيبت جو مثالو ٻان ڪرڻ
ڪور جي، پنهنجي لڙائي پنهنجي سر ڇمڪ ڪهي.“

د ٻا مهر سڏي مشڪ سان حضور جن جو چهرو لڙي پيو.
هنن فرمايو، ”پندت جي پنهنجي من کي، پنهنجي ٻڌيءَ
کي ۽ پنهنجن اڃائن کي اٿي جي رضا ئي ڇڏي ڏيڻ لاءِ نه
ٻان وڌيڪ ارادي شڪتي ۽ بهادريءَ جي ضرورت آهي.
جيڪڏهن توهين اندرون روحاني سفر اڪيلو طبع ڪرڻ
چاهيو ته توهين ڪري سگهو ٿا پر جيڪي اندر اچڻ وارين
ڪنڀارن ۽ رڪاوٽن کان بخوبي واقف آهن، تن جي راءِ ڪا
نٿي آهي. ٻلا اسين دنيوي لڙائن ۾ ٻين کان مدد ڪرڻ وٺندا
آهيون. ٻا ڪيئن مددگار جي، ٻا ڪيئن رهبر ۽ رهنما
جي اندر توهين هڪ قدم به اعليٰ ڪين سگهندا. جيڪڏهن
توهان کي ”گورو“ اڪر پسند ڪونهي ته توهين ٻلي هنڪي
گورو نه چئو. توهين هنڪي پنهنجو مٿر چٽو، سالي چٽو،
وڏو هنڪي داس يا شيرڪ چٽو پر جيڪو نه مالڪ جي
کوچ ۾ اندر وڃڻ چاهيندو ان کي رهبر جي ضرورت اوس
ٻولي ٻي پر جيڪو اندر وڃڻ جي ضرورت ئي نه محسوس
ڪري اهو ٻلي ڇا به ڪٿي چري. انجي فيصلو ئي ڪونه
کي ڪهڙو ئي اعتراض ٿي سگهي؟

پندت ڪيول ڪرڻ پيو، ”حضور! موت کي منهن
ڏيڻ لاءِ اسان کي ڪهڙي تياري ڪرڻ ڪهي؟“
حضور جن ورائيو، ”اها تياري نه پوري ٿينديءَ جو
ڪم آهي. اسان کي پنهنجي زندگي اهڙي طرح وليم
ڪرڻ ڪهي جو موت جو ڏاڳ ئي ڪري وڃي ۽ عمر، موت

زنجيرون ۾ ڇڪڙيل آهيون . جيئھڪي اسين ڀاڳ ٿا ڇڏون
 اھو مھڻ آھن ڪيل ڪرڻ جو ڦل آھي . اھو ڀاڳ اسان
 ئي بڻايو آھي ۽ ھيٺيئر اسين ئي آئيدھ جو ڀاڳ بڻائڻ ۾
 لڳا پيا آھيون .

اسين جيڪو بہ ڪرم ڪريون ٿا اھو ڪنھن لڳا يا ڪامنا
 جي آڌان ئي ڪريون ٿا . اھي لڳالئون اڃا تڏي ايندڙ جنم
 جون زنجيرون بڻجي ٿيون ۽ ان ڪري ان مان مڪتي
 يا پھوڻڪاري حاصل ڪرڻ جو ڪمول ھڪ ئي رستو آھي
 تہ اسين لڳا وھت يعني لشڪار ڪرم ڪريون . اسين ڪنھن
 بہ لڳا کانسواءِ ڪرم ڪريون ۽ انھي ڦل جي ڪا بہ آس نہ
 رکون . تن ، من ، ڏن استري ٻار لڳا وغيره مطلب نہ سڀ
 ڪجهہ پر عالما جي طرفان سوليل امانت سمجھون ۽ پاڻ کي
 امانت دار سمجھي ڪم ڪڍڻ ۽ ورڻون يعني پاڻ
 کي مالڪ جو اڄيٽ سمجھي ڪار وھيار ڪريون . اڄيٽ
 جي ھر ڪار ۾ جي پوري ڏيئيواري سندس مالڪ جي ٿيندي
 آھي . اڄيٽ کي شعبي نقصان سان واسطو ڪو نہ ھوندو
 آھي . ڊڪ ٻڌھن ٿيندو آھي جڏھن اسين امانت پر ڇھائڻ
 ڪرڻ لڳندا آھيون .

راء روشن لعل جي سائي ۽ شري مائر چيو، ”حضور! ستگورو
 جي دٻا مھر کانسواءِ لشڪار ڪرم ڪرڻ نہ مھڪن ٿاھي.“
 حضور جن ورائيو، ”ستگورو جي دٻا مھر جي نہ ھر
 قدم تي حضور رحمت آھي . پر ڏڪ نہ ڪريو . ستسنگي جي
 اندر پوکيل نام جو اڄ ڪڏھن نہ ڪڏھن اُڀرندو . سنسار جي
 ڪا بہ طاقت انکي ختم ڪري نہ سگھندي . جنھن بہ جھو
 کي سڄي ستگورو ۽ دواران نام جي بخشش ٿي آھي اھو
 اوس ھڪ ٿيڻ سڃڻد پھچندو.“

ٿيو پيو آهي ۽ نه هر ڳالهه ۾ اسين پنهنجي مرضيءَ موجب هلي سگهون ٿا. هڪ وقت هو جڏهن اسين سولٽر هئاسين ۽ اسين پنهنجي مرضي مطابق ڪرم ڪري سگهياسين ٿي. اسان ڪرم ڪيا، انهن ڪرمن جو نتيجو نڪتو ۽ اهـ ”نتيجو يا ڪرم جو ڦل“ اسانجي پراڻي ٻڌو. اسين ان کان پاڻ بچائي ڪين سگهياسين. اسان وري ڪرم ڪيا پر ان دفعي اسانجي سولٽر اڃا ئي اسانجي پراڻن ڪرمن جو اثر رهيو ۽ اسانجا ڪرم اسانجي گذريل ڪرمن جي ڦل مطابق ٿي پيا. انهن ڪرمن ڪري پاڻ ٻڌو ۽ ان ڪارڻ اسانجي پنهنجي مرضيءَ موجب ڪرم ڪرڻ جي آزادي گهٽجي وئي. لکين ورهين کان اهي ڪرم ڪندي ڪندي، اسين انهن جي ڦل جو انبار ڪندو رهيا آهيون ۽ اهڙي ريت ڦل ۽ پري ڦل (يعني ڦل ۽ ان ڦل جو ڦل) جي اها رنجير اسانجي امت پراڻي ٻڌي پئي آهي. ان پراڻي موجب ئي اسانجو شرار، من، ٻڌي وڌيڪه ٻڌڻ ٿا ۽ اهي اسانکي ان مطابق خاص مارڪ ئي هارڻ لاءِ مجبور ڪن ٿا. اسانجي گذريل ڪرمن موجب اسانجي اڄوڪي زندگي ٻڌي ئي ۽ اسانجي موجوده ڪرمن مطابق اسانجي ايندڙ زندگي ٻڌي. اسان جيڪي اڳين جنمن ۾ ڀوڪيو آهي اهو اڄ لڳي رهيا آهيون ۽ جيڪي اڄ ڀوڪي رهيا آهيون اهو اڳتي هلي لڳنداسين.

هن وقت اسين ان قسم جا ڪرم ڪري رهيا آهيون. (۱) نوان ڪرم جنکي ڪرمان ڪرم چئجي ٿو. (۲) پراڻي ڪرم جي اڳين جنمن جو ڦل آهن. اهي ڪرم گذر گذ هلي رهيا آهن، هاڻي توهين خود ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته اسين ڪيتري قدر آزاد آهيون ڪيتري قدر ٻڌي-ٻڌي جي

هندي فضول سوالن ڪري ان دٻالو پرش جو ڌارچ ٿئي
 ٻيو پر ان هوندي به هن شالتيءَ سان کيس چيو ته پنهنجي
 پلائيءَ خاطر هيٺ رسيءَ کي سوکھو جهل، پوءِ مان جڏهن
 توکي ٻاهر ڪڍان ته پنهنجي فرصت ۾ ان مسئلي تي آرام
 سان ويچار ڪج. وري انڌو ماڻهو ساڳيا ئي بيهوڏا سوال
 ڪرڻ لڳو ته پلا مان ڇو هن ڪوهه ۾ ڪري پيس ۽ ٿون
 ڪو نه ڪرئين؟

دٻالو ماڻهو کيس چيو، ”پالي! مونکي ٻيا به ڪيترائي
 ضروري ڪم آهن انڪري ٿون جيڪڏهن جلد ئي رسيءَ
 کي پڪڙي ٻاهر نه نڪرندس ته مونکي لائي ئي توکي ڇڏي
 وڃڻو پوندو.“

انڌي ماڻهوءَ چيو ته ڇڱو، پر پهرين مونکي اهو ته
 ٻڌاء ته هي ڪوهه ڪيترو گهرو آهي ۽ هي ڪڏهن ۽ ڇو ٺهيو؟
 ڪوهه مان ڪڍندڙ ماڻهوءَ کيس جواب ڏنو، ”هي ڪوهه
 انڌو نه گهرو آهي جو تو جهڙن انيڪ ماڻهن جي قبر لهي
 سگهي ٿي.“ ائين چئي هو روانو ٿي ويو.

انڌي ماڻهوءَ جي ان بيوقوفئيءَ تي سڀ کان لڳا. تنهن
 ئي حضور جن فرمايو، ”اسين سڀ ائين ڪين پيا ڪريون
 ڇا؟ حقيقت ۾ اسانجي ٻڌي ۽ واد واد اسانجي ڇوٽڪاري
 جي راهه ۾ ڪن رڪاوٽون بڻجي ٿيون پون.“

بندت ڪرڻ ڪرڻ ڇڏو، حضور! اهو اڪل صحيح
 آهي، پر هڪڙو سوال مونکي هميشه پريشان ٿو ڪري ته
 سڀ ڪجهه پهرين ئي طئه ٿيو پيو آهي ڇا؟ اسين پنهنجي
 مرضيءَ مطابق انکي گهٽائي وڌائي سگهون ٿا يا نه؟ اسين
 پنهنجي لڳا ارسار ڪجهه ڪري سگهون ٿا يا نه؟

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”لکي سڀ ڪجهه پهرين طئه

ڪونه ٿيندو. ان هوندي به منهنجي دل ۾ وڙ وڙ ڪري
 اهو سوال ٿو اٿي ته پر مائما هيءَ سرشتي ٻڌائي ڇو؟ هن
 اسانکي سڳين مان ڪڍي هيٺ ڇو موڪليو؟ هن سسار
 ۾ اڏاڏڪ ڏوڏ ۽ ڪشت ڪليش ڇو پيدا ڪيا آهن؟
 حضور جن فرمايو، ”مان ڊاڪٽر جانشن کي چونڊس ته
 توهانکي هڪ ڪهاڻي ٻڌائي جا مون کيس ڪجهه ڏيهن
 اڳ ٻڌائي هئي. شايد اها اوهانکي پسند ايندي.“
 ڊاڪٽر جانشن هڪڙو اميرڪن ستسنگي هو جنهن ڏهري
 ۾ رهائش اختيار ڪئي هئي. ڳالهه اڙلهه هلندي هر چپ چاپ
 اچي هڪ ڪنڊ ۾ ويهي رهيو هو. هن مشڪي چيو ته اها
 ڏاڍي وندرائيندڙ ڪهاڻي آهي ۽ ان ڏورجي توهان جي
 شڪا ڇو سماڏان ٿي ويندو. مان شايد اهڙي سٺي مولوي
 ۾ اها ٻڌائي ته سگهان جنهن اڻرائي ڍنگ سان حضور جن
 مولڪي ٻڌائي هئي. ان هوندي به مان ڪوشش ڪرمان ٿو.
 اها هڪ انڌي ماڻهوءَ بابت آهي جو هڪ گهري ڪوهه ۾
 ڪري پيو هو. اتفاق سان اُتان هڪ ماڻهو اچي لنگهيو؟
 انڌي ماڻهوءَ جي اهڙي درگشي ڏسي کيس ڦياس آيو؟
 هڪڙي ڪوهه مان ڪيڏا چاهيائين. اڪري هن هڪ وڏي
 ٺوڙيءَ جو هڪ پاسو ڪوهه ۾ وڌو ۽ انڌي ماڻهوءَ کي پڇيائين
 ته ان کي جهل نه ٿوڪي ٻاهر ڪڍان. ٺوڙيءَ کي جهلڻ بدوان
 ٿيڻو ماڻهوءَ هن سان. اڃا سڃاڻا سوال ڪرڻ اڳر ته اهڙي
 گهري ڪوهه ۾ مان ڪيئن ڪر سگهس، توهن مولڪي ان مان
 ڇو ٿا ڪڍو؟ ان ۾ توهانجو ڪو شخصي مطلب آهي؟
 آخر ڪوهه ڪو ٿاڻا ڇو وٺا آهن؟ سڀ کان پهرين ڪوهه ڪنهن
 ڪوٺار؟ ان ڳالهه جي ڪهڙي خاطري آهي ته مان وري به
 ڪوهه ۾ ڪونه ڪرندس وغيره وغيره.

دائما مدش تي لڏڪندي رهي آهي. ڪنهنڪي نه پت
 موت جو خوف لڳو پيو آهي ته ڪنهنڪي پنهنجي ماءُ پنهنجي
 زال تي بيماريءَ جي لازل ٿيڻ جو خطرو، ته ڪنهنڪي واپار
 ۾ گهڻائي پورو جو گهڻو ڪائي رهيو آهي. پوءِ هن ڏکڻ ڀرتي
 ڏيڻ ۾ سڪ ڪيئن ملندو؟ ذرا اسپتال ۾ وڃي ڏسو ته
 ڪيئن هزارين ماڻهو دڪان ۽ پيڙا سميت پيا ٽڙن. هر روز
 ڪورٽن ۾ ڏسو ويٺا ته ماڻهو ڪيئن نه چڪين ماس پيا کائين،
 ۽ فوجداري عدل ۾ پيا ٿين ۽ جيل جون سزائون پيا پيوڳين.
 ڏسندا آهيو ته ويڃاڻن فرخدارن خلاف ڪيئن ڊگهون پيٽون
 نڪتل ٿين، سندن مال اڪيٽ ظلم ڪري نيلام پيو ٿئي ۽
 سندن ڀاءُ ڀيڻ کي سندن ڀيڻ مان هڪائي ڪڍيو ٿو وڃي.
 چڪو، ٿو هجي. انهن سڀني ڳالهين کي ڪٿي نظر انداز ڪرايو ته
 ان ڪري نه آهي.

پڇيو. انهن پوءِ حضور جن کي هڪ نوجوان جو ريل هيٺان اچي ۽ رڻ جو ڏاڍو دڪدائي قصو ٻڌايو. هڪ لڙو پرتيل جوڙو جالو اسٽيشن کان گاڏيءَ ۾ چڙهيو هو ۽ بٽاري اسٽيشن تي پٽي ڪجهه مٺائي ۽ ميرو پنهنجي استريءَ لاءِ وٺڻ لاءِ لٿو. ويٺو وقت پنجن روپئي نوٽ جو رٽرو ڪونه هو، انڪري بڪنگ آفيس مان مٺاڻ لاءِ وٺو. انٽري ۾ گاڏي هلائڻ لڳي. نوجوان کي هٿ ۾ ميرو هو ۽ جيئن ئي هن هلائڻ وٺي ۾ چڙهڻ جي ڪوشش ڪئي ته پير ٽرڪي ويس ۽ گاڏيءَ هيٺان اچي ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويا. ويڇاري شاديءَ کانپوءِ پهرين دفعي ئي ساهري وڃي رهي هئي ۽ کيس پنهنجي ساهري ڳوٺ جي نالي جي به خبر ڪونه هئي. صرف ايترو اڏائي سگهي ٿي ته اڳئين پيري اسان لڏيا اسٽيشن تي ڪنهن اسٽيشن لاءِ گاڏي مٽي هئي ۽ ان اسٽيشن کان منهنجو ساهرو گهر پنج ميل پري آهي.

پنڊت ڪيول ڪرشن چيو، ”هي ڳوٺان! هن دنيا ۾ ڪيڏا نه دڪ ۽ ڪليش آهن.“

حضور جن ورائيو، ”مسلمان درويش هن دنيا کي ”در المصائب“ ’مصيبتن جو گهر‘ ڪري سڏيو آهي. هن دنيا ۾ ڪڏهن ڪنهن کي سچو سک مليو آهي؟“

سردار ڪيسر سنگھ اعتراض ڪندي چيو ته حضور! ائين ڪيئن چئي ٿو هن دنيا ۾ صرف دڪ ئي دڪ آهي. هتي نه خوشي ۽ غمي اٿي گڏون بيٺون آهن. ڪي ماڻهو نه سچ پچ ڏاڍا سڪي آهن.

حضور جن کيس جواب ڏنو، ”دعوتِ اندر امن جي ڪا پنگر پوڳن کي ئي سچو سک سمجهي ويٺا آهن. مرن، مفلسي، مرض ٻڌايو، اچانڪ حادثن جي ڊپ سڌي اوار

جو پردو پيل آهي. انگري هن ڏاڏو، روپي ٽجڙي،
بد ٿيل انمول هيري، يعني آتما کي آهي ڏسي ٿيون
سگهن. جيڪڏهن اسين هن مٿي ۽ ماس جي ٺهيل ڏاڏو
کان اوچو اٿي مٿي ڏسڻ جي ڪوشش ڪنداسين ته پرماتا
جي راجڪماري يعني آتما کي ڏسي سگهنداسين جنهنجو هن
ڳالھ، روپي نگرِيءَ ۾ لواس آهي. اها ڪيڏي دڪان ۽ غم
ناسوت پردو منهن کي اهڙو اندر بڻائي ڇڏي ٿو جو کيس
پنهنجي اندر ڇهيل سورج جو ايج ۽ ٽالو ڏسڻ ۾ ئي ڪو نه
ٿو اچي.

سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو، ”ڪاٺ جي ٿر ۾ ڏانهن
۽ اسانجو ڏيان وڃي ٿو پر ان ۾ پيل ادبست تصور جي
مهر سندن کان اسين ٻڪل غافل ۽ اڇيت آهيون. اسين
نه صرف ان کاغذ جي پڙيءَ کي ئي ڏسندا رهون ٿا پر
ان ۾ جو نه ڪو خيال ئي ڪونه ٿا ڪريون جو هريءَ ان
پڙيءَ ۾ وڃي رکيو آهي.“

پندت ڪيول ڪرڻ سوال ڪيو، ”مهاڙاج جي، پرماتا
من سرشتيءَ جي وچ ۾ ڇڏي ڇڏي؟“

حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي ٻلائيءَ خاطر.“
ان ئي پندت ڪيول ڪرڻ وري چيو، ”شاسترون
ڪٿن آهي ته هي سڀ سندس ايملا آهي، مڙج آهي.“
ستگردن فرمايو، ”مالڪ جي وچ ۾ جي پريان مقصد ۽
هي ۽ هنجي ڪار ڳالھ بنا مطلب جي ڪانهي.“

مهل راواپندي ۽ پشاور پاسي جا ڪي ستسنگي آيا
۽ مهاڙاج جن جي چران ۾ مٿو ٽيڪي وٺي رهيا.
هن هر هڪ کان سندن ڪٽنب پريوار جي خوشحالي بابت

بندت ٻڌڻ لڳو، ”ڇا! ڀاپ ٿي به؟“
 حضور جن ورائيو، ”ها! ڇانو، ڀاڄو ۽ رات ڇا جي پيداش
 آهن؟ سوزج جي.“
 بندت ڪيول ڪرڻ ڏاڍي اڙو لائيءَ سان ٻڌڻ لڳو،
 ”حضور! سچ ٻچ شيطان يا جنهنڪي سبب ڪال چوندا آهن،
 آهي ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”نه سندن ٿيندو آهي.“
 بندت سوال ڪيو، ”پر مائو شيطان کي پوءِ ٻڌايو ڇو؟“
 حضور جن جواب ڏنو، ”اسانجي پلائيءَ ۽ بهتريءَ لاءِ.
 شيطان ڇو هئڻ به ڏاڍو ضروري آهي. نانگ ڇو زهر اٿس
 لاءِ اٻار زهر آهي پر سندس لاءِ نه.“

لوحان وڪيل پڇيو، ”حضور! استريءَ جي ڪشش ۽
 پر اهر کان ڪيئن بچجي؟“

حضور جن فرمايو، ”پر اهر ۽ ڪام واشيا پر زمين آسمان
 جو تفاوت آهي. پر اهر مٿي ٿو ڪٽي پر ڪام هيٺ ٿو گهلي.
 پر اهر آتما جو سڀاءُ آهي پر ڪام اندر بس جو. پر اهر اهو
 الڳ ڀار آهي جو مالڪ جي دٻا مهر سان پر گهٽ ٿئي ٿو
 پر ڪام گندڻ گهٽڻ جي وٽس آهي جنهن کان هر ليڪ ۽
 پر مارئي شخص کي ٻڌڻ ڪهي. اسين پر اهر ۽ ڪام جي وٽس
 جي ڇڏڻ ڪرڻ ٿي ڪونه پر جيڪڏهن اسين هر روز
 صحيح ان ڳالهه تي ويچار ڪرڻ لاءِ ٿورو ئي وقت ڏيون
 ته جيڪر واشيا جي ڪشش کان بچي پئون.“

راء صاحب رنجيت گوبال چيو، ”اڙو! انا روم صاحب
 فرمايو آهي ته جنهنڪي دنيا عشق سڏي ٿي اهو بيت ٻڌي
 کانڻ ڪري گرميءَ ڪارڻ پيدا ٿئي ٿو.“

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”اسانجي اکين تي ڪام واشيا

کي جاڳرت ڪيو ٿڏهن ئي اسان صحيح معنيٰ ۾ اسان بطور
پورو ٻار نه اهو آهي جنهنجي نگاه ڏريءَ کان وٺي
آخران روحاني ميدان تائين وڃي ٿي. پر ماڻا هن کان
اڪل ڪونهي. منهنجي ڇتري قدر انهيءَ اثر ڪيچيٽا کي
جاڳرت ڪندو ويندو، اولرو ئي هو صحيح معنيٰ ۾ منهن
ٻڌندو ويندو.

سردار ڪيسر سنگهه چيو ته ان ۾ ته بحث جي ڪانڊائش
ئي ڪانهي ۽ حقيقت اڪل صاف ظاهر پيئي آهي.
بندت ڪيول ڪرشن چيو، ”اسان لاءِ نه اهو سڀ
ڪجهه هڪ ٻرولي پيئي لڳي.“

ان ئي ڏاڏا جن فرمايو، ”ٻارو، پر هيءَ اها ٻرولي آهي
جنهنکي حل ڪري سگهجي ٿو. حقيقت ته اها آهي اسان
ڪڏهن هن ٻروليءَ کي سلڻ جي ڪوشش ئي ڪانه
ڪئي آهي.“

بندت ڪيول ڪرشن وري سوال ڪيو، ”هه راج جي،
پر ماڻا پاڻ نه ٻولڻ لاءِ نيڪيءَ جو خزانو آهي، پوءِ هنجي
سڀئيءَ ۾ باپ ۽ ٻرائي ڪٿان آهن؟“

راءِ رنجيت ڪوٽوال چيو، ”ٻرائي ۽ ڀلائي منهنجي
اٽل نگاه ٿي مدار ٿي رهي. پر اٽا جي نظر سان ڏسجي ته
ابور اٽا نالي جهڙي ڪا وسڻ ٿي ڪانهي. ٻرائي آهي ئي
ڪانه پر جيڪڏهن ايت ڪري ڏسنداسين ته ٻرائي لوس
حقيقت آهي پر هن سسار جي سڃاڻ ۾ ٻرائي به هڪ
ضروري ڳالهه آهي.“

بندت ڪيول ڪرشن چيو، ”حضور! ٻرائي ۽ باپ
جي انهن ٻنهي ۾ ڇو؟“

هر چيز پر ماڻا ئي پيدا ڪئي آهي.“

هميشه، منس جي روپ ۾ ئي اچي ٿو. جيڪڏهن هو ڏرشتو
 ٿي اچي يا داري ڏاڍا ٻڙجي اچي نه جيڪر اسين هنڪي
 ڏسي ڪين سگهون ۽ نڪي هو اسان سان ڳالهائي سولائي
 سگهي. ڳالهيون، پشون ۽ پکي نه هر طرح اسان کان هيٺ
 آهن. اهي اسانکي اُپديش ڏئي سگهن. ان ڪري هو
 منس جو روپ ڌار ڪري ئي منس کي سمجهائي سگهي ٿو.
 صرف انسان ئي انسان کي ڳالهي سگهي ٿو. جڏهن به
 ضرورت پيئي پرمانا هو ڏيک، هر سمي منس جي روپ ۾
 پرگهت ٿيو آهي ۽ هميشه پرگهت ٿيندو رهندو.

سردار ڪيسر سنگهه چيو ته ستنن کي سڃاڻڻ لاءِ نشانيون
 نه ضرور هئڻ ڪن.

حضور جن کلي ڏٺو ۽ فرمائڻ لڳا، ”نه! اهو ڪو ضروري
 ڪونهي. جن جيون لاءِ هو اچن ٿا، اهي جيون ڪين آسانيءَ
 سان سڃاڻي سگهن ٿا.“

سردار ڪيسر سنگهه وري سوال ڪيو ته پوءِ پرمانا پاڻ
 کي منس جي نظرن کان ڇو لڪايو آهي؟

حضور مهاراج جن مرڪندي فرمايو، ”پرمانا ان منس
 کان ڪڏهن به اڪل ڪونهي جو صحيح معنيٰ ۾ منس آهي.
 ڇا اسين صحيح معنيٰ ۾ منس آهيون؟ اسين نه بهتر درجي
 جا ان ٿڌن وارا جانور آهيون جن ۾ ائين جانورن جي پيمت
 ۾ ٿوري ٻڌي وڌيڪ آهي. صحيح معنيٰ ۾ انسان نه اهو
 آهي جنهن پنهنجي مول شڪتين کي واپس ٻاهر آهي ۽ ان
 خزاڻي کي ڳولي هٿ ڪيو آهي جو پرمانا هن جي
 واسطي هن جي شرار ۾ رکيو آهي. اسين نه صرف شرار ۽
 من جي بل ٿي نجي رهيا آهيون. اسانجي اندر اهڙيون
 شڪتيون موجود آهن جي ستيرن پٽيون آهن. جڏهن انهن

جيئن جو ليئن ڪٽڻ گهرجي ڇا؟ ڀلا ٿو صاحب فرمائين ٿا ته زندگيءَ ۾ مون صرف باپ ٿي پاپ ڪمايا آهن. پر ائين نه آهي ٿي ڪونه. اهڙن وچين مان هيندي نمر ٿا ۽ ديتا ٿي ظاهر ٿئي ٿي. دراصل، سڄي نمر ٿا صرف ستن ۾ ٿي ملي ٿي. دنيا دار نه نمر ٿا ۽ ديتا جو مطلب ٿي نه ٿا سمجهن. جيتوڻيڪ سنت پاڻڪي داس ٿا سڏين پر سمجهڻ وارا سمجهن ٿا ته هو مالڪ جو روپ ٿيندا آهن.

سردار ڪيسر سنگھ چيو، ”حضور! اسين جڏهن ڏهري ۾ پهتاسين ته هڪ ماڻهو ڪيسر صاحب جو شبد پڙهي رهيو هو ته منهنجو ستگورو مولڪي پرماتما کان به وڌيڪ پيارو آهي.“ راءِ رانجيت گوپال چيو، ”حضور! ڪيسر صاحب جو هي دوهو ته امام مشهور آهي:-

”گور گو بند دونون ڪڙي، کس کي لاگون باهه،
 اٺاري گورو آڀي، جن گو بند ديو دکا به.“
 يعني منهنجي ساهون منهنجو ستگورو ۽ پرماتما آھن. مان پهرين سمان ڪنهن ڪريان؟ ضروري آهي ته مان پهرين پنهنجي ستگورن جي چرڻن ۾ سمس نوانان ڇاڪاڻ ته هيندي ٿي ڪرپا سان مولڪي پرماتما جو درشن مليو (نه نه هن پاڻ کي گهٽ رکيو هو.)

حضور جن فرمايو، ”هي نه هڪ شيوڪ جو پنهنجي ستگورو جي لاءِ صدق، پر ٻي ۽ شڪر گذاريءَ جي اظهار ڪرڻ جو طريقو آهي.“

سردار ڪيسر سنگھ سوال ڪيو ته پرماتما لاءِ منس جي روپ ۾ اولار ڌاري اچڻ ممڪن آهي؟

حضور جن جواب ڏنو، ”ان ۾ ٺاهه ڪن ڇا آهي؟ جڏهن سنسار ۾ اچي ته هو اچي به ضرور ٿو، ته

ٻا ”لوگاس“ ٿا چئون. هيءَ اهڙي ۾ مڏر ۽ رسيلي ڏن
اهي جو جيڪڏهن آتما اٽڪي صرف هڪ ڀيرو ٻڌي ۾ هن
جي سموري ميل ۽ غلاظت نڪري وڃي.

سردار پڇڻ لڳو، ”حضور! اهڙي به ڪا نشاني يا
ڪوئي آهي جو سنڌ کي پرکي سگهجي؟“

حضور جن فرمايو، ”ها! اهڙا ڏن نشانيون ضرور آهن.
پر هڪ ٻيٽل آتما ئي سنڌ کي سڃاڻي سگهي ٿي. هڪ
الف بي پڙهندڙ ٻار هڪ ڪاليج جو پرنسپال، جو اير اي
ٻا ٻي اي ايڇ ڊي آهي ان جي علميت ۽ قابليت جو اندازو
ڪيئن ٿو لڳائي سگهجي؟“

سردار ڪيسر سنگھ چوڻ لڳو، ”گرنٽ صاحب ۾ گورو
کي پرمالما جو سروپ هڃيو وڃي آهي ۽ گورو لاءِ ٻڌاڻي
ڀڳتي ۽ اهڙي شردا هئڻ ڪري جهڙي پرمالما لاءِ. پر سنڌ
لمر ٿا جا پندار ٿيندا آهن. گورو گوپند سنگھ صاحب
فرمائين ٿا:-

”مٿن هون پرم پوک ڪا داسا، ڊاڪن آيو جهڳٽ لڻا.“

يعني مان ۾ پرمالما جو هڪ ٽچ شيوڪ آهيان. هن سنڌ
جو نانڪ ڏسڻ آيو آهيان. ”پوءِ انهن واپارن ۾ اهو
دور ڇو آهي؟“

حضور جن جواب ڏنو، ”ڪنهن به سنڌ ڪڏهن به انهن
ڪولڊ چيو آهي نه، مان پرمالما آهيان. انهن هميشه، پاڻ کي
پرمالما جو داس يا شيوڪ سڏيو آهي. دراصل، هو ۾ لمر ٿا
جا اولار آهن ۽ لمر ٿا ڏي وڃان ٿي هو انهن چئون ٿا.
پر انهن جي هن ڪٿن سان هندجو شان يا مهمار ٿي ۽ پر گهٽجي
ٿي. گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا، ”ڪه نانڪ هم
ٻيچ ڪرما.““ تنهنڪري اسان کي سندن اڪرن جو ارت

سروپ ساڌڪ ڪنهن امير ڪٽنب ۾ جنم وٺي ٿو، راجا بڻجي
 ٿو يا ڪو نامور نيتا يا شاهوڪار واپاري بڻجي ٿو، ائين نه
 ممڪن آهي ته هو جڳن لائين سرڳن جا سک ماڻيندو رهي
 پر مالڪ جو مشاهدو انهن ساڌن سان ڪونه ٿو ماڻي سگهجي.
 ٿورو ارڃن ڏاڍو مهاراج جن هتي انهن سڀني ساڌن ۽ ڪاٻا
 جي ڪايشن جو ورلن ڪيو آهي جيڪي هنن من کي جيتو
 لاء ڪيا. پڇاڙيءَ ۾ چون ٿا ته آهي سڀ ساڌن ڪرڻ سان
 مولڪي مالڪ سان ميللاپ ڪرڻ ۾ ڪجهه نه سهائتا ڪانه ملي.
 سردار ڪيسر سنگھ ٻڌو لڳو، ”آهي سڀ اڀشيائون
 ٿورو ارڃن ڏاڍو جن خود ڪيون؟“

حضور جن ورائيز، ”هر گذرل جنمن جي انهن جو
 ذڪر ڪن ٿا. من کي وس ڪرڻ ڏاڍو ڪٽنب آهي.
 صرف ستڙووه جي ڏاڍو ٿي هڻجي چڻي ڪسان ٻڌائي
 سگهي ٿي.“

سردار ڪيسر سنگھ سوال ڪيو، ”من کي وس ڪرڻ
 لاء ٿورو صاحب ڪهڙو اپاءَ ٻڌايو آهي؟“

حضور جن ورائيو ته ٿورو صاحب فرمائين ٿا ته جيڪي
 ساڌن پر ماڻا کي پاڻ لاء اڪثر ڪري عام لوڪ ڪندا
 آهن، جڏهن مان آهي سڀ ساڌن ڪري هاري ٿڪيس،
 لاکهه، پايهه رهيس، لڏهن ٿورووه جي چرلن ۾ ڪري پيس؟
 ستڙون مولڪي الهد شيد، هڙي ڪيرون يا دونه ڏئي؟
 جو مارڻ ٻڌايو. سڀني ستن جو به اهو ئي مارڻ آهي.
 هر ڪنهن ڏيڻ جي ستن هر جڳ ۾ ان ئي مارڻ کي
 ٻڌايو آهي. مسلمان ڏيڻ ان کي ”لڏائي آسماني“ يا
 ”سلطان ال اذڪار“ چون ٿا. پراچين رشن انڪي
 ”آڪاش وائي“ سڏيو آهي. عيسائي ماڻا ان کي ”ورڊ“

وڊوان، پورٽر يا ڌرماتما سمجهڻ جو ڀاڳ بعد سي اهو ڪار
جو ڀاڳ.

پر ڳورو ارڃن ڏاڍو مهاراج جن جرف ايترو ئي چڱي شانس
ڪونه ٿيا آهن. هرو وڌيڪ ڌرمائين ٿا ڏهن مون مون ورت
جي باري ۾ ڪافي ڪجهه ٻڌو هو، سو مون مون ورت ۾
ڌارو ڪيو. مان وسندي ڇڏي جهنگلن ۾ رهڻ لڳس. اتي
ٻيا ڪنهن وسر جي رهڻ لڳس. مون سڀ ڪجهه ٿياڀ
ڪري ڇڏو. هٿن ۾ ئي ڪاٺ لڳس، ڪوبه باسٽ ٻڌڻ ڪتب
ڪونه آندو. ڦل ڦڙل ئي ئي ڪڍاڻو ڪيو. سڀني ٿيڻ
جي ٻاڙا ڪيو. اڻڀاري ٻاڙن تي ويس. پورٽر ڏهن ۾ اڻڀار
ڪيو. ڪاشيءَ ۾ ڪروٽ هيٺان پنهنجي شرار جا ڀاڱا ٽڪرا
ڪرايو. اهي سڀ ساڌائون ڪندي ۾ پنهنجي اندر جون
اڳيون ڪين ڪليون. ڪاشيءَ جي هڪ مندر ۾ هڪ وڏي
ڪارائي رکيل هئي، ائين مڃڻ ۾ ايندو هو ته ڪوبه ماڻهو
ڪهڙي به آس من ۾ رکي ان ڪارائيءَ هيٺان پنهنجو ٻليڊان
ڏيندو ته هنجي اها آس پوري ٿيندي.

وڪيل صاحب حيرانيءَ ۾ اچي چيو، ”ڇا ماڻهن ان
اري هيٺان پنهنجا ڀاڱا ڪرايا؟ هي ايترو! ڪيڏي نه
اي رحمي!“

سردار ڪيسر سنگهه چيو، ”ڪيڏي نه جهاليت!“
حضور جن ڌرمائين لڳا، ”مڪتي پائڻ لاءِ ماڻهو ان کان به
وڌيڪ ڪشت سڏا آهن. پر انهن سڀني جو نتيجو ڪٿڙو
لڪڻو، ٿرهيٺن پاڻ سوچي سگهڻ ٿا.“

لوجوان وڪيل چيو، ”پر حضور! ليڪ ٿيڻ سان انهن
ڪيل اڀڻيائن جو ڪجهه نه ڦل هوندو؟“
حضور جن وراڻيو، ”ليڪ انهن اڀڻيائن جي ڦل

جي ڏس ۾ ڪجهه به واڌارو ڪري ڪونه سگهنداسين .
ان ئي راءِ صاحب راجپوت گهروال چيو ته خود گورو
لانگ صاحب جن فرمايو آهي :-

”پڙهين ڇيتي برس برس ، پڙهين ڇيتي ماس ،
پڙهين ڇيتي آرجا ، پڙهين ڇيتي سانس ،
لانگ ايڪي لک گل هور هور مع جهڪا جهاک .“

يعني ڪير ڪٿي مهيا ، سال ۽ ساري زندگي جو ڪين
پات ڪندو رهي پر صرف هڪ ئي ڳالهه ايڪي ۾ لڳي ٿي
۽ اها آهي سرت کي شمد سان جوڙڻ ، باقي ٻيو سڀ بيڪار
۽ وڻر آهي .

حضور جن فرمائڻ لڳا ، ”صحيح ڳالهه نه اها آهي نه
گرنٽن جو پات ڪرڻ ڪا خاص اهميت ڪونه ٿو رکي .
گورو ارڃن ڏاڍو فرمائين ٿا ته مون ڏاڍي ساوڌالي ۽ غور
سان ويد پڙهيا ، ڪنڊاينئي لوڪ جي ساڌنا ڪيم ، ان
سان شامل ٻيون جيڪي به ڪريائون ٿو ٿي ، ٻيئي ، ٻئي
۽ ٻولي وغيره به ڪيم پر ائين ڪرڻ سان ڪم ، ڪروڙ ،
لوپ ، هندڪار ۽ سنساري پدارٿن جو موه ڪونه ٿيو .
جيڪڏهن گرنٽ پوئين جي پات سان موڪش ملي ها ته پوءِ
زاوڙ کي موڪش جو ڪين مليو؟ هو نه ويدن جو مها ويدان
۽ ٽيڪا ڪار پندت هو . توهان سڀني کي خبر آهي ته هندجو
چرتر ڪهڙو هو . اڄ تائين به هر سال هندجو ٻوٽو جلايو ويندو
آهي . ماڻهو سمجهن ٿا ته گرنٽن پوئين جي پات ڪرڻ سان
۽ گرنٽن ۽ ندين ۾ اڻڻا ڪرڻ سان پات ٿو پوي ٿا . جن
پر جيڪڏهن هو گهراڻي ۽ سان واپار ڪن ته هينڪي جيڪر
خبر پئجي وڃي ته پاڻن جي ميل اهڙا بجاءِ آهن پاڻن ۾ هڪ
ٻيو به پات ڪند هجي وڃي ٿو . اهو آهي پاڻي ۾ پاڻن کان وڌيڪ

ڪو ڪرنت بنا سمجهڻ ٻجهڻ جي، ٻا ان مان فائدو حاصل ڪرڻ بنا صرف طوطي وانگر ڏيندا رهندا، پر ان ئي عمل ڪونه ڪندا ته ان مان ڪجهه به هٿ حاصل ڪونه ٿيندو. اهڙو پڙهڻ آهي صرف رات رواج جو ليڪو ڪٽڻ. وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پر سڀ ماڻهو ائين ئي نه ڪن ٿا.“

حضور جن فرمايو، اها ئي نه عجب جهڙي ڳالهه آهي. هي نه ائين ٿيو جيئن بيت جي سُر لاءِ ڊاڪٽر جو نسخو ٻار ٻار پڙهڻ. پر سُر نه ٿڌهن ٺهندو جڏهن نروين ڊاڪٽر جي نسخي موجب دوا ٺاهي، هن جي هدايتن انوسار وٺندا. هڪ ماڻهو ڪشمير وڃڻ لاءِ ڪشمير جو گائيڊ ٻڪ بئريڊ ڪري صرف پڙهندو ئي رهي ٿو، پر اتي پهچڻ لاءِ هڪ وڪيل به نٿو ڪٽي، ڇا هو ائين ڪرڻ سان ڪشمير پهچي ويندو؟ وڪيل صاحب چوڻ لڳو، پوءِ نه ذرعي ڪتابن اهڙو ڪو فائدو ئي ڪونهي؟

حضور جن فرمايو، ”نه! ڪجهه فائدو نه ضرور آهي. انهن جي پڙهڻ سان من جو جهڪاءُ ڀڳتيءَ جي طرف ٺهي ٿو ۽ پرماتما سان ملاپ جي چاهندا ڄاڻي ٿي پر اسان کي ايتري بهي وڃڻ نه گهرجي. ذريعي ڪرنت اسان کي مالڪ سان ملاپ جو رستو ٻڌائين ٿا، روحاني راءِ به جيڪي رڪاوٽون اچن ٿيون انهن جو ورلن ڪن ٿا ۽ انهن کي دور ڪرڻ جو آپاءِ ٻڌائين ٿا. ڪرنت پوئين وڃهندڙ مهاتما اهو به ٻڌائين ٿا ته هنن من کي جيتڻ لاءِ ڪهڙا آپاءِ ڪيا. جيئن ٺوهان جيڪو هيٺ ۾ شيد ٻڌو ان ۾ ڪورو اچن ٿا جن جي انيون جو لاپ وٺڻ لاءِ انهن ئي عمل ڪرڻ بجاءِ صرف ان شيد جو پاڻ ئي ڪندا رهنداسين ته منهنجي شڪال ۾ پرماتما جي پراڻيءَ

اڄ ئي منهنجيون اکيون کليون آهن ۽ پنهنجي نادانيءَ تي
عجب پيو. لکيم جو مان اهو مڃي وينو هوس ته ڳيتا جي
پات ڪرڻ سان ئي منهنجي ڪٿي ٿي ويندي.

سڪ وڪيل صاحب چوڻ لڳو ته حضور مان هر روز
صبح جو 'ڇپ جي صاحب' جو پات ڪندو آهيان، ڇا
هنڪري ان مان ڪجهه به لاپ ڪونه ٿيندو؟

حضور جن کانس پڇيو، ”توهين اهو پات ڪيتري
عرصي کان ڪندا رهيا آهيو؟“

وڪيل صاحب جواب ڏنو، ”چوڏهن سالن جي عمر کان
ولي يعني يارهن سالن کان.“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا، ”ڏاڍو سٺو، ان ڀڳتي ٻو
۽ پيار لاءِ توهين جس جا ڀاڳي آهيو. پر هاڻي اچو ته انهي
وائدن تي کليءَ دل سان ۽ شانت ميه نموني واپار ڪريون.
سڀ گرنٽ چاهي آهي اسانجي ڌرم جا، يا پس ڌرمن جا
عجن، انهن جو مقصد ۽ مهتو ساڳيو ۽ سمان آهي. هتي اسين
ڪنهن خاص ڌرم يا ڪنهن خاص شخص جي ڳالهه ڪونه ٿا
ڪريون. سمجهو ته هڪ عيسائي هر روز هڪ ڪلاڪ بائيبل
پڙهي ٿو يا هڪ ڀرتي هر روز ڀرياٽ واپي پنهنجي ڌرمي
پستڪ جو ڏاڍي پري-م ۽ شردا سان پات ڪري ٿو پر
گرنٽن جي پڙهڻ جو مول مقصد ڪهڙو آهي؟ اهو ئي ته
انهن گرنٽن ۾ جيڪي ڳالهيون اسان لاءِ لکيل آهن يا جيڪي
هدايتون ڏنل آهن، اسين انهن تي عمل ڪريون ۽ انهن جو
بائڻو وٺون. جيڪڏهن توهين ڪنهن گرنٽ کي صرف هڪ
پيرو ئي پڙهو ٿا پر انکي چڱي طرح سمجهي ٿا ڇڏيو ۽
ان ۾ ڏنل هدايتن تي عمل ڪرڻ شروع ٿا ڪريو ته ان جي
پڙهڻ جو اصلي مقصد پورو ٿي وڃي ٿو. پر جيڪڏهن

ڪو ڪرنت بنا سمجهڻ اجهڻ جي، ٻا ان مان ٿاڻو حاصل ڪرڻ بنا صرف طوطي وانگر ٿيڻدا رهندا، پر ان ئي عمل ڪونه ڪندا ته ان مان ڪجهه به هٿ حاصل ڪونه ٿيندو. اهڙو پڙهڻ آهي صرف رات رواج جو ليڪو ڪٽڻ. وڪيل صاحب چوڻ لڳو، ”پر سڀ ماڻهو ائين ئي نه ڪن ٿا.“

حضور جن فرمايو، اها ئي نه عجب جهڙي ڳالهه آهي. هي نه ائين ٿيو جيئن بيت جي سُر لاءِ ڊاڪٽر جو لسٽر ٻار ٻار پڙهڻ. پر سُر نه ٿڌهن ٺهندو جڏهن ٺوهين ڊاڪٽر جي نسخي موجب دوا ٺاهي، هن جي هدايتن انوسار وٺندا. هڪ ماڻهو ڪشمير وڃڻ لاءِ ڪشمير جو ڪاٺيڊ بڪ خرچيد ڪري صرف پڙهندو ئي رهي ٿو، پر اتي پهچڻ لاءِ هڪ وڪيل به ٿيو ڪٿي، ڇا هو ائين ڪرڻ سان ڪشمير پهچي ويندو؟ وڪيل صاحب چوڻ لڳو، پوءِ نه ذرعي ڪتابن پڙهڻ جو ڪو ٿاڻو ٿي ڪونهي؟

حضور جن فرمايو، ”نه! ڪجهه ٿاڻو نه ضرور آهي. انهن جي پڙهڻ سان من جو جهڪاءُ ڳڻتيءَ جي طرف ٿئي ٿو ۽ پرمالما سان ملڻ جي چاهه ڄاڳي ٿي پر اسان کي ائين ئي بهي وڃڻ نه گهرجي. ذرعي ڪرنت اسان کي مالڪ سان ملڻ جو رستو ٻڌائين ٿا، روحاني راهه به جيڪي وڪاڻون اچن ٿيون انهن جو ورتل ڪن ٿا ۽ انهن کي دور ڪرڻ جو آپاءِ ٻڌائين ٿا. ڪرنت پوئينون رچهندڙ مهاتما اهو نه ٻڌائين ٿا ته هنن من کي جهٽل لاءِ ڪهڙا آپاءِ ڪيا. جيئن ٺوهان جيڪو هيٺ تر شبد ٻڌو ان ۾ ڳورو اچن ٿا، جن جي انيون جو لاپ وٺڻ لاءِ انهن ئي عمل ڪرڻ بجاءِ صرف ان شبد جو پاٽ ٿي ڪندا رهنداسين ته منهنجي مڃيل ۾ پرمالما جي پراڻي“

اڄ ئي منهنجون اکيون کليون آهن ۽ پنهنجي نادانيءَ تي
عجب پيو لڳير جو مان اهو مڃي ويٺو هوس ته ڳيٽا جي
پاٽ ڪرڻ سان ئي منهنجي مڪتي ٿي ويندي.

سڪ وڪيل صاحب چوڻ لڳو ته حضور مان هر روز
صبح جو 'جپ جي صاحب' جو پاٽ ڪندو آهين، ڇا
مونکي ان مان ڪجهه به لاپ ڪونه ٿيندو؟

حضور جن کانس پڇيو، ”توهين اهو پاٽ ڪيتري
عرصي کان ڪندا رهيا آهيو؟“
وڪيل صاحب جواب ڏنو، ”چوڏهن سالن جي عمر کان
ولي يعني يارهن سالن کان.“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا، ”ڏاڍو سٺو، ان ڳڻتي ٻار
۽ پيار لاءِ توهين جس جا ڀاڳي آهيو. پر هاڻي اچو ته انهي
فائدن تي کليءَ دل سان ۽ شانت ۽ نموني ويچار ڪريون.
سڀ ڪرنت ڇاڪي آهي اسانجي ڌرم جا، يا ائين ڌرمن جا
عجين، انهن جو مقصد ۽ مهتر ساڳيو ۽ سمان آهي. هتي اسين
ڪنهن خاص ڌرم يا ڪنهن خاص شخص جي ڳالهه ڪونه ٿا
ڪريون. سمجهو ته هڪ عيسائي هر روز هڪ ڪلاڪ بائيبل
پڙهي ٿو يا هڪ ٻڙهي هر روز ٻڙيات واپي پنهنجي ڌرمي
پستڪ جو ڏاڍي پڙاءِ ۽ شڙڏا سان پاٽ ڪري ٿو پر
ڪرنتن جي پڙهڻ جو مول مقصد ڪيڙو آهي؟ اهو ئي ته
انهن ڪرنتن ۾ جيڪي ڳالهيون اسان لاءِ لکيل آهن يا جيڪي
هدايتون ڏنل آهن، اسين انهن تي عمل ڪريون ۽ انهن جو
مائدو وٺون. جيڪڏهن توهين ڪنهن ڪرنت کي صرف هڪ
پيرو ئي پڙهو ٿا پر انکي ڇڱي طرح سمجهي ٿا ڇڏيو ۽
ان ۾ ڏنل هدايتن تي عمل ڪرڻ شروع ٿا ڪريو ته ان جي
پڙهڻ جو اصلي مقصد پورو ٿي وڃي ٿو. پر جيڪڏهن

پوءِ سردار پڳت سنگهه هيٺ ڏنل شيد سڀني کي پڙهي ٻڌايو.

سورٺ مڪلم ۵

ٻاٺ پڙايو آڙ وڻند ٻنچار ٽن ٽنل پڻڪر ساڌي،
 ٻنچ جنان سڌ سنگ نه چڻڪو اڌڪ اُڻر ٻڌ باڌي،
 ٻياري ان ٻڌ ملڻ نه ڄاڻي مڻن کيئي ڪرم اڻيڪا،
 هار پڙو سمائي کي ڏناري ڏاڍي ٻڌ بيڪا،
 مڻ پڻڪو ڪرڻائي رهڻو لڳن ڦرڻو ٻن ماهين،
 لت ٿيڻ سڀ ڌرتي پوءِ ڏاڍا چڻڪي ٺاهين،
 من ڪاٺا ٿيڻ ڄاڻي ٻڌو سر ڪروٽ ڌرائي،
 من کي ميل نه آڙي اها ٻڌ جي لک جتن ڪرائي،
 ڪڻڪ ڪاٺي هڻو ڪڏو ٻه ٻڌ دان ڏنارا،
 ان ستر پوءِ آڙي ٺهه مليئي هر ڏنارا،
 ٻوڄا آڇا ٻنڌن ڏولڊوٽ ڪٽ ڪرمارت رهڻا،
 هڻ هڻ ڪرڻ ٻڌن مڻ پڙو ٺهه مليئي اها چڻڪا،
 جوک سڌ آسڻ چوڙا سڀه اهو ٻي ڪر ڪر رهڻا،
 ٻڙي آڇا ڦر ڦر چمڪي هر سڌ سنگ نه ڪهڻا،
 وڃ ليل راجن کي رڇبا ڪر ٻڌا ڪم اڻارا،
 سڀ سوهڻي چنڊن چڻڪا لڙڪ ڳهوڙ ڪا ڏنارا،
 هر ڪيرت ساڌ سنگت هي سر ڪرم ڪي ڪرما،
 ڪه ٺاڪ لس پڻڪا پراپت

جس پورب لکي ڪا لهما.

شيد پوري ٿيڻ بعد حضور جن فرمايو ته هن شيد ۾ ڪوڙو
 صاحبن الهن انيڪ ساڌن جو ورڻن ڪيو آهي جي عام لوڪ
 پر مالهه جي پراپتيءَ لاءِ ڪندا آهن.

راء صاحب راجپوت ڳوڙال چيو ته مان گذريل ستن سالن
 سالن کان ڪيتا جي ٻڌي اڌ ٻاء جو پاٺ ڪندو رهيو آهيان پر

جڏهن جي شراڙ جي روم روم مان روحانيت پيئي اچي .
 راءِ راجپوت گردال چيو، ”واھ! پراسيڪيوٽر صاحب،
 توهان هيڏي وڏي اصليت جو ڪهڙي نه سڀڻي نموني
 اظهار ڪيو. مون کي خبر ئي ڪونه هئي ته توهين اڪل اڪل
 آهيو. مون تي روم صاحب جو ڪلام آهي ”هر لشيني
 ساعت تي با اولياءِ بهتر از صد سال طاعتي بيرا“. يعني ستن
 وقت هڪ کن وهڻ ورهين جي بددگي ۽ نپسيا کان بهتر آهي.
 سردار ڪيسر سنگھ چيو، ”اصلي مسئلو نه من کي جيتو
 جو آهي.“

حضور جن کيس چيو، ان وشه بابت جيڪي ستن مهائون
 جا ويچار آهن، مان توهان کي آهي ٿو اڏاوان. اسانجي شراڙ
 ۾ من جي بيٺڪ اڪين جي پويان ’تيسري نل‘ ۾ آهي.
 اٽان ئي من شراڙ جي نون دوارن يعني اڪين، ڪنن، لڪ،
 وات وغيره جي ذريعي سنسار جي ڏهن ئي ڏسائن ۾ ڦهليل
 رهي ٿو. جيستائين اسين ڦهليل من جي توج ڪري اعران
 سميٽي واپس ان ساڳئي هنڌ نه ٽڪائينداسين، تيستائين من
 کي قابو ڪرڻ نهايت مشڪل آهي. ماڻهن من کي وس
 ڪرڻ لاءِ ڪئين ساذن ڪندا آهن پر سڀ بيسود.“

پوءِ حضور مهارج جن سردار پگت سنگھ کي ”شبد
 ڪي مهما ڪي شبد“ پستڪ مان پنجين پائشاهي گورو
 ارجن داس مهارج جن جو ”پات پڙهيو اورو پند پيچار ٿو.“
 شبد پڙهڻ لاءِ چيو.

”ستگورن ارماو نه هن شبد ۾ گورو ارجن داس مهارج جن
 کولي بيان ڪيو آهي ته من کي جيتو لاءِ هنن اليڪ ساذن
 ڪيا پر سڀ بيسود رهيا. هنن ويدن جو پات، ڪمڊايني
 اڻڳ ۽ نولي ڪرم وغيره ڪيا پر من جا پنج وڪار نه لکيا.

سردار ڀڳت سنگھ، چانڊر جو ائڊووڪيٽ، سردار
 جڳت سنگھ (جيڪي پوءِ حضور مهاراج سردار بهادر جن
 بڻيا) ۽ راء صاحب منشي رام پنجاب جو ڊسٽرڪٽ ۽ سيشن
 جج (جو رٽائر ايٽ ڪانپوءِ حضور مهاراج جن جو سيڪريٽري
 بڻيو) ۽ هن بستڪ جو ليکڪ پڻ اٿي موجود هئا. اهي
 ستسنگي سڀ ڪنهن موڪل ٿي، چاهي اها ڪٿي آڻيوار جي
 هوندي هئي، نه به ٿوري ايندا هئا.

جڏهن حضور جن سڀني کان راضي خوشيءَ جو سماچار
 پڇي لائون ان کانپوءِ سردار ڪيسر سنگھ ڳالهه ٻولڻ شروع
 ڪئي ۽ سوال پڇيائين ته جڳياسوءِ کي ڀرمار ٿي ڪيان حاصل
 ڪرڻ لاءِ ڪهڙي گرنٽ جو اڀياس ڪرڻ ڪوي؟
 حضور جن کائڻس پڇيو، ”اڄ تائين ٻوهان ڪهڙا بستڪ
 پڙهيا آهن؟“

سردار ڪيسر سنگھ جواب ڏنو، ”مون گيتا جو انگريزي
 الرواد پڙهيو آهي؟“
 حضور جن سوال ڪيس، ”ٻوهان گرنٽ صاحب پڙهيو
 آهي؟“

هن جواب ڏنو، ”جي، نه! مون ان مان ڪجهه نڪرا
 گرنتين کان ٻڌا آهن. گرنٽ صاحب جي پاشا اهڙي ڪنن
 آهي جو سولائيءَ سان سمجهه ۾ ڪونه ٿي اچي.“
 حضور جن کيس چيو ته ڇڱو، سڪمئي صاحب پڙهو، ڇو
 ته ان جي پاشا سرل ۽ آسان آهي. حقيقت ۾ گرنٽ صاحب
 جو نه ڪا به حصو سرل آهي.

پنڊت ڪيرل ڪرشن چيو، ”گرنٽ نه آخر نه گرنٽ آهن
 پوءِ ڪٿي انهن مان آهه ڪيان لاءِ ڪيتري نه ٻر ٻڌا ملي.
 در اعل، ضرورت آهي انهيءَ ڪيان پر ڪاشي گورو جي

اڏڻن موٽس تي جڏهن اسين کين ڪجهه وقت آرام وٺڻ لاءِ عرض ڪندا هئاسين ته فرمائيندا هئا، ”هيءَ ڏيويءَ مولڪي متڪورن طرفان آهي ۽ اللهءَ کي نگاهو ۾ مان ڪار ڪسر ڇڏڻ لستو چاهيان.“

الڪري هي ڳالهون لکڙ پڙت ڪيون ويندي آهن.
لاري، مهند يا ٻيون ڳالهون لکڻ جو وقت ئي ڪونه ملندو
هو. ان کانسواءِ ان وقت ائين ڳالهين کي لوت ڪرڻ جي
مون ضرورت نه ڪونه سمجهي هئي. تنهن هوندي به مون
جڏهن پنهنجي ساداشت ذرا سي لاري وغيره لکڻ جي
ڪوشش ڪئي، ته ان لاءِ ڪامياب نٿي رهيس. الڪري
مون لاري ڏانهن جو واپار ئي لاهي ڇڏيو؛ ٿورن ڏينهن
کانپوءِ مون کي لاري وغيره ڏانهن جي ضرورت نٿي ڪانه
مهرس ٿي. ڇا حضور عياراج جن جون ڳالهون سمجهي
سيما کان مٿي ڪولين؟

پنهنجي موڪان جو ڪجهه عرصو ڪيائون لاء ڪي معزز ماڻهو ڏسري ۾ آيا هئا جن ۾ راء صاحب رنجيت گوبال انڊيشل بئسٽرڪٽ مئجسٽريٽ، چلندو، سردار صاحب ڪيسر سنگ، انيجو نام ڪليو فوجداري وڪيل، پنهنجي ڪيول ڪرشن بئريسٽر جو پياڪ پراسيڪيوٽر هو ۽ ٻيا به. چلندو جا ڪجهه سڃاڻ هئا. انهن ۾ راء صاحب رنجيت گوبال ۽ تنگي هو باقي ٻيا تنگي ڪرڻ هئا پر اڄ ڪلهه جي پڙهيل پڙهيل ماڻهن وانگر هي به اهو ڄاڻڻ لاء منتظر هئا ته ”برمالا ڇا آهي ۽ موم ڪاڇو ڇا ٿو ٿئي.“ پر سندن شرط اهو هو ته انهيءَ ڪي پاڻ لاء ڪا محنت يا تڪليف نه ڪريون. گوبال انهن سڀني جي

۷. مڪئيءَ جا ساڌن

مولڪي ياد ڪولهي ته هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي پر ناناڻ جي موڪلن ڪري ڪورٽون ۽ آفيسون بند هيون. ان ويسر جو ڪارڻ اهو آهي ته حضور مهاراج جن جا وڃڻ ڏاڍا تڪڙا تمام بند ڪرڻا پوندا هئا ۽ ساڳئي وقت اڳواٽ ڪا به لياري ڪانه ڪيل هوندي هئي. ماڻهو حضور مهاراج جن جي سهوليت يا آرام جو ڪرد خيال ڪرڻ ڪندا هئا ۽ ڪنهن به وقت ساڻس گڏجڻ ايندا هئا. حضور جن به اهڙا دٻالو هئا جو هنن سان ملڻ لاءِ اربن ئي هيٺ ايندا هئا ۽ ڏاڍي پريم ۽ سنيهه سان هنجي سوالن جا جواب ڏيندا هئا. ڪم هلي اچڻ وارن ماڻهن ۾ اڪثر ڪري ڪيترا نوان جڳياسو هوندا هئا جي لاهور، امرتسر يا ڪشمير ويندي ڪلاڪن لاءِ ڏوري ۾ اُرسندا هئا. خاص ڪري مولڪي هڪ ڏينهن جي ڳالهه ياد آهي جو حضور جن صبح کانولي ٻن پهرن تائين ماڻهن سان واراڻاڻا ڪندا رهيا ۽ منجهند جو پوڄن به ۲ بجي کان کانپوءِ ٽي ڪهاڻيون. اڃا پوڄن ڪري اُٿيا ئي مس ته ڪجهه فوجي آفيسر اچي پهتا ۽ هنن حضور جن جي درشن لاءِ ويٺي ڪئي. مان انهن کان معافي ٿي گهري رهيو هوس ته حضور جن خود ٻاهر نڪري آيا ۽ آرام وٺڻ لاءِ منهنجي پراڻا کي ٻڌائون ته ڪونه. ساڳئي وقت انهن فوجي آفيسرن پڻ حضور جن کي آرام وٺڻ لاءِ ويٺي ڪئي پر هنن ڪونه مڃيو. سڀني کي گهرائي هنن جي سوالن جا جواب اهڙي آساهه سان ڏيڻ لڳا جڏهن ته ساري رات آرام ڪري هينئر اُٿيا آهن.

وڌيڪ ڪيائون توهين حاصل ڪندا اٿس ڪري تہ باق اوهين پرم
ستيه جي نزديڪ ايندا.

پر چارڪ پڇڻ لڳو، ”سمجهو تہ منهنجي پالاسٽ ان
تي اعتراض ڪن تہ پوءِ؟“

حضور جن کيس صلاح ڏني، ”جيڪڏهن پرچار ڪرڻ تي
توهانجي روزيءَ جو واحد ذريعو آهي تہ پوءِ اهو پنهنجو
فرض سمجهي ڪندا رهو.“

بادري چوڻ لڳو، ”ماڻهو اڃا سڃاڻي ڪري پڌر لاءِ
تيار ڪين آهن.“

حضور جن ورائيو، ”پوءِ توهين انهن کي سڃاڻي جي
صرف اوڻي خوراڪ ڏيو جا هو هضم ڪري سگهن.“

اهڙي پرچارڪ چوڻ لڳو، ”اڙائيءَ جي وقت مان
ڦوج ۾ پڙهي هوس. مان وري به فوج ۾ داخل آهي سگهان
تو پر فوجين کي تہ هٿيا ڪرڻي پوي ٿي.“

حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا، ”اها ڪا وڏي ڳالهه
ڪانهي. ساهي پنهنجي اڃا اڻسار تہ ڪنهنڪي ماري ڪو نه
ٿو. هو تہ صرف پنهنجي آفيسر جي حڪم جي تعميل ڪري
ٿو. هٿيا جو بار ساهيءَ جي سر تي ڪونهي. هو تہ صرف
پنهنجو فرض نباهي ٿو. سمجهو تہ شهر ۾ ڏاڳو فساد ٿي پيو
آهي يا بنگهه جي ڦرلٽ ٿي رهي آهي، ان وقت گواسي
هلائڻ بهتر آهي ڪين پنهنجي فرض ادا ٿي ڪان منهن ڇوڙ؟“

پوء آهي ٿيئي پياس آيا. آهي آيا، اتي سڀ ڪجهه
ڏٺائون ۽ اتي جا ئي ٻڌجي پيا. انهن ئي ٻڌارو نه ڦاسي ۽
واري ڏينهن ڪنگرو اٿڻي نه موج مستيءَ ۽ مسرت ۾ هو جن
نه سندس شادي ٿي رهي هئي. هنجي ڇهري نه هڪڙو
الوڪڪ آلمڪ ٽيڇ ڇمڪي رهيو هو. جيل جي ڊاڪٽر ٻڌارو
نه منهنجو انيو اهو رهيو آهي نه ڦاسيءَ کان اڳ ئي وڌن
وڌن بهادر قيدن جو به وزن گهٽجي ويٺو آهي ۽ هو
خوف سبب پيلا ٿي ويٺا آهن پر ڪنگرو جو حال انهن جي
اُٿڻ ئي رهيو. پنهنجي ساري ڄمار ۾ مون اهڙو واقعو
ڪونه ڏٺو آهي.

ڪنگرو جو مرڪ شير سندس رشتيدار پياس ڪٽي ويا
۽ اتي سردار بهادر مهاراج جن جي موجودگيءَ ۾ سندس
سڪار ڪيو ويو.

جڏهن حضور مهاراج جن پاڻي پي ٻاهر آيا ته هڪ سڄڻ
چيو، ”مان هڪ پرچارڪ بادري آهيان ۽ اميرڪا جي
هڪ ڊول ۾ اُپديش ڏيڻ منهنجي ڊيوٽي آهي. هاڻي
جيڪڏهن مان سنت مت ۾ اچان ته پوءِ مولڪي اهو ڪم
ڇڏڻو پوندو ڇا؟“

حضور جن ورائيو، ”نه! انهيءَ ڪم ڇڏڻ جي ضرورت
نٿي ڪهڙي؟ حقيقت ۾ نه پاڻ نروهن بهتر اُپديش ٻڌجي
پوندا.“

اهو بادري چوڻ لڳو، ”مان سمجهان ٿو ته پوءِ شايد
ان ۾ منهنجو من ٿي نه لڳندو ۽ مان پنهنجو اهو ڪم پوري
لڳن سان ڪري ٿي ڪونه سگهندس.“

حضور جن فرمائڻ لڳا ته ڇو ڪين؟ اڄ تائين نه نروهن
ڪين ڪونه اهو اُپديش نه ڏنو ٿي ڪونهي ۽ هاڻي هڪڙو

جو وقت اچي وار آهي. اهو اڏي مولڪي ڏاڍي خوش
 ٿي. مون اها ڳالهه ٿوهانجي انسپيڪٽر جنرل کي پڻ اڏا
 چاهي ٿي پر اهو سوچي شانت رهيس ته مٿان ائين ڪرڻ
 سان ٿوهانڪي يا ٿوهانجي زبردستن کي ڪو نقصان پئجي.
 چار ڪنگره جا اهڙي شپ پاوڻا ڏيکارڻ لاءِ شڪرانا
 مڃيا. ان ڏينهن کانپوءِ هڪي ڦاسيءَ جي تختي ڏانهن وٺي
 ويا. اهو سمورو وچ وارو عرصو هر رات ڏينهن ۽ رات
 ۾ مصروف رهيو. سوال صبح جو جڏهن جيل جو ڊاڪٽر
 هنجي پياس ڪرڻ آيو ته ڏٺو ويو ته هنجي ٿور ۾ پاڻ به
 پائونڊ اضافو ٿيو آهي. ڦاسيءَ ڏيڻ وقت چار ڊاڪٽر کان
 سواءِ، هڪ مڃسٽريٽ پڻ اُتي موجود هو. هن کان پڇيو ويو،
 ”هنجي آخريان آرزو ڪهڙي آهي؟“

ڪنگره ورائيس، ”صرف اها، ته اٽلر سنسڪار لاءِ
 منهنجو مرڻ ڪو شرار حضور مهاراج جن جي چرلس ۾ پياس
 مر ڪليو وڃي.“

”ٻيو به ڪجهه چوڻو اٿئي؟“ هن پڇيس.
 ڪنگره چوڻ لڳو، ”اهو ڪجهه به نه. مان ڏاڍو خوش
 آهيان. منهنجو پيارو سنگورو مون سان ساڻ آهي. هو مولڪي
 پئجي ڏام ۾ وٺي ٿو هلي.“

هو ڦاسيءَ جي تختي تي ائين چڙهيو جهڙو ته گهوت
 ڪهڙيءَ تي چڙهندو آهي. جلاڻ ڪي جڏهن ڦاسيءَ جي
 ٻنڌي وجهڻ ۾ ڪجهه دير لڳي ته هن اهو جلاڻ کان وٺي
 هنجي ڪاٺي ۾ وڌو ۽ ڳنڍ ڏيڻ ۾ پڻ جلاڻ جي مدد ڪرڻ
 ۾. هن جا آخريان اکر هئا، ”اگر ٿوهان مان ڪو خوش نصيب
 ٿي ته پياس ضرور وڃي ۽ اُتي جهڙي ڇانڊي پر مائما
 دشن ڪري. ڏن سنگورو!“

سان انهن ڏينهن ۾ جيلن جو انسپيڪٽر جنرل امبالا جيل جو
معاونو ڪرڻ آيو ۽ جڏهن ڪنگو ۽ جي ڪوٺڙيءَ وٽان لنگهيو
تہ جيلر کان پڇيائين تہ هي قيدي ڪير آهي؟
جيلر جواب ڏنو، ”هي لامي گرامي ڪنگو ڊاڪو آهي
جنهن کي قاسي ۽ جي سزا ملي آهي.“

انسپيڪٽر جنرل ڇوڪر ڀيرو ۽ گهٽراحت مان جيلر کي
ڇوڻ لڳو، ”هي لاهور سينٽرل جيل مان ئي دغا فرار ٿي
ويو هو ۽ توهان هن کي معمولي ڪوٺيءَ ۾ نظر بند رکيو
آهي! هن کي تہ انهن خاص ڪوٺڙين ۾ قابو رکڻو جتي قاسي
مليل قيدين کي رکيو آهي ۽ هتي ڪڙي نظر داري ۽ سخت
پورو رکڻو.“

ڪنگو ڪجهه ڇوڻ چاهيو ئي پر شانت رهيو.
انسپيڪٽر جنرل پڇيس، ”تو کي ڪجهه عرض ڪرڻو
آهي ڇا؟“

ڪنگو چيو، ”نه، ڪجهه نه، صرف ايترو تہ مون کي
جلد کان جلد قاسي ۽ جي لٽڪارڻو وڃي.“
جڏهن انسپيڪٽر جنرل هليو ويو تہ جيلر هن کي ٻي
ڪوٺيءَ ۾ ابدال ڪرڻ لاءِ آيو. ڪنگو جيلر کي ڇوڻ لڳو،
”خانصاحب! ذرا ڌيان ڏيئي ٻڌو. توهين مون کي ٻي
ڪوٺڙيءَ ۾ موڪليو يا نه، توهانجي مرضي، مان هاڻي ڪڏهن
نه ڪونه ڀڄندس. هيڏانهن ٺهاريو.“ ائين چئي هن پنهنجي
ڪوٺڙيءَ جي پويان جيڪا دري هئي انجون ئي شيخون
ڪڍي کيس ڏيکاريون ۽ ڇوڻ لڳو، ”مون، ٻه ئي ڏينهن
اڳ ئي هتان ڀڄي وڃڻ جو سارو انتظام ڪري ڇڏيو هو
پر پنهنجي ستگرو ۽ پرگهت ٿي مون کي انهن ڪوٺڙين مان
ڪڍي. مون کي چيائون تہ هاڻي تنهنجو هن سسار سان وڃڻ

پر جيڪڏهن مان اهو نه ٻڌايان ته گنگوڙ جو موت ڪيئن
 ٿيو ۽ هن ڪهڙي واراٽا سان موت جو مقابلو ڪيو ته پوءِ
 هيءَ ڪهاڻي اڌوري رهجي ويندي. حضور مهاراج جن جي
 چوڻي جو موت سمان ٿاڻين سان ڪي گنگوڙ جي ٻاري ۾ ڪجهه
 وڌيڪ خبر چار ڪانه ملي سگهي. شايد پنهنجي ٽوليءَ کان
 ٿار ٿيڻ بعد هو ڪنهن سمن پنهاري ٿي ڪوئي نشينيءَ ۾
 رهيو پر ايتري خبر آهي ته هن غرب نام جي ڪمائي ڪئي
 ۽ ڪائي سڦلٽا حاصل ڪئي. هو مظلوم ۽ چوڌو جات نوجوان
 هو ۽ سڀ مصيبتون ۽ ڪشت مرڪندي مشڪندي
 برداشت ڪرڻ جو عادي بڻجي پيو هو. حقيقت ۾ اهڙا
 محڪم ارادي وارا ئي سچن سچن سمن ۾ سڦلٽا پائيندا آهن.
 هڪ نازڪ ۽ ڪمزور ارادي وارو ماڻهو سچن ۾ ڪامياب
 ڪو نه ٿي سگهندو. سچن لاءِ ته هڪ بانڪي بهادر جي
 ضرورت آهي جنهن ۾ ساهس ۽ مظلوم ارادو هجي ۽ جو ان
 امر ۾ پڻ پائڻ لاءِ پنهنجو سڀ ڪجهه قربان ڪرڻ لاءِ تيار رهي.
 پٿر صاحب فرمايو آهي ته سچن سمن ڪا ڪند ڪاڻهي ڪانهي.
 اهو ته هڪ زهر جو پيالو آهي ۽ جنهنڪري اهو پيئڻو هجي سو
 هن پڙ ۾ پيو پائي.

حضور مهاراج جن جي چوڻي چڱو ڪالپوءِ گنگوڙ پنهنجي
 لڪل اسٽان کان ٻاهر نڪتو. پنهنجي پياري ستگروءَ جي
 وڃڻ کانپوءِ هن لاءِ جيئڻ جنجال ٿي پيو. نتيجو اهو ٿيو جو
 هن پنهنجو پاڻ پوڻيس حوالي ڪري ڇڏيو. هن کي ڪيترن
 خولن، ٿاڙن ۽ اُڙادن لاءِ ڏوهي ٺهرايو ويو ۽ ان ڪري
 هن لاءِ قاسيءَ جي سزا مقرر ڪئي وئي پر ان سزا خلاف
 هن اپيل به داخل ڪئي ۽ هاءِ ڪورٽ اها سزا بحال
 ڪئي. هنڪي امالا جيل ۾ موڪليو ويو. اتفاق

ز اب پنگي هو. هو زمين طرف اونڌو
 نعلن لڳل ٻوٽن سان هڪڙي چيٽاڙي
 سان ڪٽي رهيا هئا. گنگو ٻي سهڻي
 غريب کي ڇو ماري رهيا آهن؟
 هندي جواب ڏنو، ”هي ٺهڻو ٻي
 بن هن جا خاص جوڙ ٻڌار ٿا ڏسجو.“
 حڪم ڏنائين ته هڪڙي ٻڪڙي وٺي
 وٺون.

هڪ ڳوٺاڻو گنگو سهڻي وٺو هو پر
 ٻي هئي. هڪڙي اها خبر ٿي ڪو
 جي اندر هڪ نوجوي جنرل جو ڪلچر
 ي هن ڏانهن هٿ وڌايو ته گنگو هن
 رات وهائي ڪڍي جو سپاهي ڇڪر
 اڳتي وقت پنگيءَ کي رڙ ڪري ڇڏيائين،
 ٻي ڪڙو ٿي، ٻج، هتي ڇو ڪٽي والڪر
 گنگو جي هنن اکرن ان پنگيءَ تي جهٽ
 جهٽو اثر ڪيو. گنگو گهٽ ٻاهر ٻاهر
 رات ڦري، لائيدار ٿي وار ڪيو
 ڪرڻ لڳو. سڀ سپاهي لٽر پٿر
 تي ڇڏي ڏنو وار هائي
 ٿيڻ جو سوال ٿي ڪو
 کي سر ڪرڻ کانسواءِ ڪو
 ي رست هڪ زندگي
 ذري نادانيءَ جي ڪري

ٻي صرف استائين ٻڌائي

مڪرم ارادو ۽ وارثا وغيره جهڙا ڪٿا هئا، جي هڪ فوجي جنرل ۾ هوندا آهن ۽ سچ پاچ هو جيڪر هڪ فوجي جنرل ٿي وڃي ها. پر هڪ ننڍي ڳهٽيا هنجي زندگيءَ جي راه بدلي ڇڏي. جڏهن هو ويهن سالن جو قدآور ۽ -هٿو جوان هو ته ٻن دوستن سان گڏجي پنهنجي ڳوٺ مان فوج ۾ ڀرتي ٿيڻ لاءِ نڪتو. ٽيئي سڪ جاليءَ جا هئا ۽ نوان وستر پھري هت ۾ بانس جون لسٽيون لسٽيون ڪٽي ضلع هيڊ ڪوارٽر گورداسپور ۾ ڀرتي ٿيڻ لاءِ روانا ٿيا.

پر تقدير کي ڪير ٿو بدلي! جي گنگو فوج ۾ ڀرتي ٿئي ها ته وڪٽوريا ڪراس ۽ ٻيا وڏا انعام کيس ضرور ملن ها. ليڪن وڏاڻا کي هن کان هڪ ڊاڪوٽ جو پارٽ ادا ڪرائڻو هو. جيڪڏهن گورداسپور جي رستي ۾ پوليس ٿاڻو نه هجي ها ته ڪنگو انهيءَ ئي ڏينهن فوج ۾ ڀرتي ٿي وڃي ها ۽ عهدو عزت، ڏن دولت هنجو قدم چهن ها. پر افسوس اها ”پر“ ڪڏهن ڪڏهن الائي ڪهڙا رنگ ٿي ڪياي. جهڙن ٽي هي ٿاڻي وٽان اچي لنگهيو ته هن صوبيدار کي ڏٺو، جو بڙ جي وٽ هيٺان ڪٽ ٿي واهي، هڪ ڪيس جي چاچ ڀر ٿل ڪري رهيو هو. هو هڪ ماڻهوءَ کي ڏاڍي بي درديءَ سان ڪٽائي رهيو هو. انهن ڏينهن ۾ پوليس اڪثر ڪري مارڪٽ جا ٽي طريقا اختيار ڪندي هئي. ان ماڻهوءَ جون دودلاڪ رڙيون ٻڌي هي ٽيئي چٽا ان طرف ويا جيتوڻيڪ اوڏانهن وڃڻ جي ڪين ڪابه ضرورت ڪونه هئي. ڪوبه سمجهو ماڻهو جنهنڪي دنياڊاري، خاص ڪري پوليس جي ڪارڪندارن جو لڄو هوندو سو جيڪر اوڏانهن ڪونه وڃي ها پر پاڳ ۾ جو ٻيو ڪجهه لکيل هو سو ڪيئن ٿري! هنن جوانن ڏٺو ته جنهن ماڻهوءَ تي اڏي مار پئي پئي سو سندن

گزينار آي پيو ۽ مقدمو هليو ته ان جي عدد ڪرڻ ۽ هنڪي
 بچائڻ لاءِ مان هميشه تيار رهندس. انهن ڪڏن ڪرڻس
 کان هميشه ڪنارو ڪرڻ جو آئل ارادو ڪيو اٿس. هاڻي
 توهان مان باقي ڪنهنڪي نه ڪجهه چوڻو هجي ته ٻي چئي.“
 ويٺلن مان هڪ چيو، ”سردار! اسين سوکائسواءِ نه
 ڏنڊه ٿي ڪونه رهي سگهنداسين.“ ٻين سڀني به اهي ئي
 اکر دهرايا.

گنگره ڏاڍي پرام ڀرڻي آواز ۾ ڪين چيو، ”اڄ کائولي
 هاڻي اسين سڀ ٻائرن وانگر رهنداسين پر چورن ۽ گنديگرن
 وانگر نه.“ ٿوري ڪن ٿوري گنگره وري چيو، ”پر نه!
 مان نه نامي گرامي اُٻاڙي آهيان. پوليس منهنجي ڀولا ۾
 آهي ۽ مان پاڻڪي بچائڻ جي ڪوشش نه ڪونه ڪندس. ان
 ڪري مان ڪنهن ڏينهن ضرور ٻڪڙس. تنهنڪري توهان
 سڀني کي جيترو ٿي سگهي مونکان دور رهڻ جي ڪوشش
 ڪرڻ کپي. مونسان رهڻ ۾ توهانڪي ڪجهه به لاپ ملاو
 ڪونهي. بس هاڻي باقي هڪڙي ڳالهه. پنهنجي جيئري هڪ
 ڀيرو ضرور لباس وجهجو ۽ اتي جي پيرن سنڌ جو ضرور
 درشن ڪجو. جيڪڏهن توهان مان ڪو به منهنجي ٻاري ۾
 پوليس کي خبر ڏيندو ته مان اُنڪي ٻرو ڪونه سمجهندس.
 پر ائين ڪرڻ سان مونکان وڌيڪ شايد توهانڪي نشان
 پهچي.“ انهن چئي هن تجوڙيءَ جي ڪنهن به ڇڪو ڏانهن
 اُڇلايو ۽ هڪ چوڙي کانئن موڪليو.

چولدا آهن ته هڪ ڪشل انسان ۽ مورڪ جي وجود
 صرف هڪ وار جيترو ئي فرق هوندو آهي. گنگر ٻاڪو،
 جنهن ڪڍ پوليس لڳل هئي، جي سڀاءِ کي ڏٺان سان ڇاپو
 نه هن پر لڊرڻا، اٻار همٿ، سنگهنن شڪتي، آتم وشواس،

سائين کي چوڻ لڳو، ”توهان کي بخوابي خبر آهي ته ما
 ڪٿڙو نه لڙ نشان باز آهيان. توهان کي اها به خبر آهي
 حڪم نه مڃڻ ڪري مان پنهنجن ئي ماڻهن کي ڪيئن نه
 ٻئي رحميءَ سان ماري سگهان ٿو. هيٺ ڇڏي ۽ جيئن وٺا
 ڪن لاهي ٻڌو. اکر ڏرو به ڇڙندا نه انهيءَ پل ۾ ختم
 ڪري ڇڏيندو سائو.“

لئون ايڊر چوڻ لڳو، ”پر سردار“

گنگو ڪرچندي چيو، ”سردار وغيره ڇا جو“ ائين چئي
 پنهنجي بدوق هن ڏانهن ورايائين.

ڪهري ۾ موت جهڙو سائو ڇانئجي ويو. ٿوري دير
 کانپوءِ گنگو شالميه لمولي چوڻ لڳو، ”منهنجا پائرو!
 منهنجي ڳالهه ڏيان ڏاڻي ٻڌو. مولڪي اهڙو سنگورو ملو
 آهي جنهنجي هڪ مهر پري نظر منهنجي ڪاٻا ئي پلستي
 ڇڏي آهي. مون ساڻس واعدو ڪيو آهي ته لڪي شراب
 جهنڊس ۽ نه ڪڏهن ڪو آپراڌ ڪندس. اڄ کان وٺي هيءَ
 ڊاڪن جي ٿوري شتم ٿي ۽ وري ڪو به گناهه ڪرڻ لاه
 ڪڏهن به ڪنا ڪرڻ ٿينداسين. هي تجوڙيءَ جون ڇاپيون
 سنڀاليو. مولڪي توهان مان ڪنهن به هڪ ۾ ايڊر بچڻ جي
 لياقت ڏسڻ ۾ ڪانه ٿي اچي. تجوڙيءَ مان سمورا پيسا
 ڪڍي پاڻ ۾ پورا حصا ڪري وڃي ڪٽو. منهنجي خيال ۾
 هر هڪ کي پنج پنج هزار ايندا. ڪنهن وڏي شهر ۾ پنهنجي
 پنهنجي پسنديءَ جو ڏٺو ڪري وڃي ٿاڻيڪا ٿيو. شايد
 پوليس ڪي اڃا به توهانجي لال جي خبر نه هجي. توهان
 آسانيءَ سان زبردڪيءَ جو لئون ورق ورائي سگهو ٿيا.
 جيڪڏهن ائين ڪيل گناهه ۽ قصرون لاه توهان مان ڪو به

سائي ڏاڪن کيس شام جو شراب جي مجلس ۾ شامل ٿيڻ لاءِ
 دعوت ڏني. اول ته هن اڪل انڪار ڪيو پر هو پنهنجي
 ضد تي قائم رهيا ۽ هٿرادو شراب جي بوتل کولي ان مان
 هڪ پيالو پوري گنگوٺ جي اڳيان رکيائون. گنگوٺ هٿ
 جوڙي معافي ورتي. اهو ٻڌي ٻولتسنگهه، جو هن ٿوريءَ
 جو گنگوٺ کانپوءِ ٻيو نمبر ليڊر هو، چيو ته ڇاڪاڻ ته اسانجو
 ليڊر پنهنجو عمل وڃائي ويندو آهي. انڪري مولڪي ٿي
 ٿوريءَ جو ڪم سنڀالڻو ٻوندو. هن گنگوٺ کي چيو ته جي
 اشراڪت سان نه پيئندين ته پنهنجون ٽنگون ٻانهون ٻڌي،
 ٿوري زمين تي سمهاريو ۽ پنهنجي منهن ۾ شراب وجهڻ جي
 رسم ادا ڪجي.

ڪجهه به جواب نه ملڻ تي ٻئي نمبر ليڊر گرجندي چيو،
 ”قيدي! ٿوري پنهنجي صفائيءَ ۾ ڇا چوڻو آهي؟“
 ڏاڪن جي سردار چيو، ”مان پنهنجو ٻاڻ ٽوهائجي حوالي
 ڪريان ٿو.“ ان تي سڀ خوشيءَ ۾ اچي زور سان چلائڻ
 لڳا ۽ شراب جي جٺ جٺ مٺاڻ لڳا. سڀي پنهنجو پنهنجو
 پيالو پورو ۽ شراب جا ٽيرا هڻڻ لڳا ته ”شراب جي هوندي،
 مرندو ڪير؟“ گنگوٺ به پنهنجو پيالو کڻي اڃا ڇهن
 لائين مس آندو ته حضور مهاراج جن هن جي سامهون اچي
 پرگهت ٿيا.

حضور جن کيس چيو، ”اڃا! پنهنجو واعدو باد ڪر.
 تون پنهنجو واعدو ٽوڙيندين ته مان به ٽنل معافي واپس
 وٺندس.“

گنگوٺ ٽپ ٽپي اٿي ڪڙو ٿيو ۽ شراب جو پيالو ٽپين
 ليڊر جي منهن تي اڇلائي ڪمري کان ٻاهر نڪري ويو.
 ٿوري ساعت ۾ هو بندوق کڻي آيو ۽ پنهنجي جهونن

حضور جن فرمايو، ”ڇڳو، ڀلا هڪڙو واعدو ٻيو به ڪر. ضرورت کان وٺيڪ ڪڏهن به چوري ڪونه ڪندڻ ۽ جڏهن چوري ڪرڻ ويندڙ ته ٻيو ڪوبه ساڻي ساٿ سان نه ڪندڻ.“

جواب ڏنائين ته اهو واعدو سڄي دل سان ڪريان ٿو. نام وٺي واپس وڃڻ کان اڳ هن وري به حضور جن جي چرٽن ۾ مٿو ٽيڪيو ۽ داتا جن پنهنجا ٻئي مبارڪ هٿ هنجي سر تي رکي کيس آشيرواد ڏني. ان کانپوءِ هن صرف هڪ دفعو چوري ڪئي.

نام ملڻ کانپوءِ هو گورداسپور ضلعي ۾ رهندڙ هڪ عزاز جي ڌيءَ جي شاديءَ تي ويو. اُتي سندس پيسا ختم ٿي ويا. هڪ رات جو هو هڪڙي شاهوڪار مهاجن جي گهر ۾ ٺهي ويو ۽ هنجي لوهه جي مضبوط صندوق جو ٽالو پڳائين. جيئن ٿي هو ان مان نون جو هڪ بديل ڪٽي رهيو هو ته پيٽيءَ جو مٿيون پڙ، جو ڏاڍو وزن ٿي هو، هنجي ٻانهن تي اچي ڪريو. هنجي ٻانهن کي ڪاٺي ضرب آئي ۽ هٿ ائين ٽاسي پيس ڇٽڪ ڏيکاري ۾ قابو ٿي ويو هجي. هٿ ڇڏائڻ جي بيهڪد ڪوشش ڪيائين پر سندس سموري چالاڪي ۽ هوشيارِي بيسود وئي. جڏهن هاراڻي ٿڪو ۽ سمجهيائين ته هاڻي ٻيڙو مهال آهي، ان گهڙيءَ حضور مهاراج جن اُتي پرگهت ٿيا. سندس ڦاٽل هٿ ڇڏائڻ لاءِ مدد ڪندي حضور جن کيس چيو، ”ڇا، ٿو مون سان اهو واعدو ڪونه ڪيو هو ته پنهنجي ضرورت کان وٺيڪ ڪڏهن به چوري ڪونه ڪندڻ؟ هاڻي سڀ ڪجهه اتي ئي ڇڏي پڇي جلد ڇڏاء.“ انهيءَ کانپوءِ هن ڪڏهن چوري ڪانه ڪئي. جڏهن گورو ٿي آيو ته پهرئين ئي ڏينهن سندس

سڀئي ڪانه معاف ٿيا؟ هاڻي مان دوزخ جي آڱ کان
بچي ويس؟

ستگردن وراڻيو ”ها! تنهنجي وشواس ٽوڪي بچائي
ڇڏيو.“

شام جو نام دان وارن جي قطار ۾ اهو ڪسان بيٺل نظر
آيو. حضور جن ڪن کي واپس ڪيو پر هي انهن مان هو
ڇوڪري ڏانڊن نام دان لاءِ سوڪار ڪيو.

حضور جن هن کي ڇيو ته ٽوڪي هميشه لاءِ شراب ۽ ماس
کان پرهيز ڪرڻي پوندي.

هن جواب ڏنو، ”شراب! اهو ته مان ڪڏهن به ڇڏي
ڪونه سگهندس.“

تنهن ئي مهاراج جن ڇيو، ”ڇڱو پلا اهو واعدو ڪر ته
منهنجي ساءون شراب نه پيئئين.“

ڪسان عرض ڪيو، ”سائين! الهيه ڳالهه جو مان واعدو
نه ڪريان.“

ستگردن پڇيس، ”تون پنهنجو گذارو ڪيئن ڪندو
آهين؟“

عجب ۾ وجهندڙ جواب ڏنائين ته چوري ۽ ڦرلٽ ڪري.
حضور جن کيس ڇيو، ”اهي به ٽوڪي ڇڏڻيون پونديون.
ٽوڪي ٻيو ئي ڪو ڏندو ڪرڻو پوندو.“

هن جواب ڏنو، ”مولڪي ٻيو ڪو ڏندو ايندو ئي
ڪونهي.“

حضور جن فرمايو، ”نام ملڻ ڪانهه، ٽوڪي ڪو به
اهلداريءَ جو ڏندو ڪري گذارو ڪرڻو پوندو.“

ڪسان وراڻيو، مولڪي ائين ڪنهن به ڏنڌي جي ڄاڻ
ڪانهي. مون اڄ تائين ڪو به ٻيو ڏندو ڪو ئي ڪونهي.

حضور جن آرام ڪرسيءَ ۾ رولڻ اڏروڙ هئا. اسان کي
نه هن ماڻهوءَ جو پتو ٿڌهن لڳو ڇڏهن هو اوچتو ئي اوچتو
اچي حضور جن جي چرلن ۾ ڪراو ۽ پنهنجي ٻنهي ٻانهن سان
حضور جي پيرن کي چٻڙي پيو.

”توهين نه پاڻ پر ماڻا آهيو، منهنجا پاپ بخشو.“ هن
ڏاڍي آزي لهزاريءَ سان چيو.

حضور جن هن کان پاسو ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪندي
فرمايو، ”اڃا اُتي ويه. مان پر ماڻا ڪونه آهيان. مان به
تو جهڙو ئي انسان آهيان.“

ڪسان چوڻ لڳو، ”جيستائين توهين پنهنجي مڪار بند
مان ائين نه چوندا ته توهان منهنجا پاپ بخشي ڇڏيا جيستائين
مان اُٿندس ئي ڪونه.“

اهو ٻڌي حضور مهاراج جن پنهنجي ڪل کي روڪي ڪين
سگهيا ۽ ان ڪل سان گڏ سندن رحمت ۽ سخاوت جو درياءُ
به وهي هليو.

حضور مهاراج جن جي شيوادار منوهر ۽ جمعدار پرتاب سنگهه
هنڪي زوريءَ هٿائڻ چاهيو پر حضور جن ڪين ائين ڪرڻ
کان روڪيو.

حضور جن مر ڪندي فرمايو، ”واه پاڻي زبردستي
هي معافي وٺڻ جو نه هڪ عجب طريقو ڇڏو!“

شرابي اچي روئڻ ۾ ڇٽڪيو ۽ چيائين ته توهين ڪڇ
نه ڇڻو پر جيستائين مولڪي بخشيندا نه جيستائين مان توهان
جي چرلن کي ڪڍاڇت نه ڇڏيندس.

حضور جن کليو ۽ پنهنجا ٻئي ڪر ڪم لهنجي سر
ٽي رکي فرمايو، ”اڃا! هاڻي اٿ، توکي معافي ملي وئي.“
ڪسان پنهنجو سر مٿي ڪندي عرض ڪيو، ”منهنجا

ڪندا هئا. حضور جن پنهنجي ڪار ۾ سٺسگ گهر، جو
 مڃينا روڊ تي آهي، ڏانهن وڃي رهيا هئا. رستي تي
 ڏاڍي پيڙ هيئي. ماڻهو، موٽرن، ٽانگن، سائيڪلن ۽
 رڪشائن ۾ سٺسگ ڏانهن وڃي رهيا هئا. ڪيترا نه بيدل
 به پئي ويا. حضور جن سٺسگ گهر کان اڃا به ٿوراڻڪ کن
 دور هئا ته رستي جي موڙ وٽ اچانڪ هڪ ماڻهو سندن
 ڪار جي اڳيان اچي ڪريو. ڊرائيور هڪدم ڪار روڪي
 وڌي ۽ حضور جن ڪار مان لهي آيا، اهو ڏسڻ لاءِ نه ڇڏ
 ٿيو آهي. هڪڙو شرابي هنجي ڪار جي بلڪل سامهون
 اچي ڪريو هو پر خوش قسمتيءَ سان هنکي ڏرو به اهڙا
 ڪونه رسيدو. حضور جن ان شرابيءَ کي سندس هڪ سائيءَ
 جي مدد سان اُٿاري ڪڍو ڪري بيمارڻ ڇاهيو ٿي پر هو
 لشي ۾ اهڙو نه اٿس وٽ هو جو هنجا پير ٽڪيا ٿي لشي.
 ڪيترن ئي سٺسگين هنکي رستي مان هٽائي پري ڪرڻ ۾
 مدد ڪئي. جڏهن حضور جن روانا ٿي ويا ته شرابي ٻيڻ
 لڳو ته اهو موٽر ۾ ويٺل سردار ڪير هو؟ جيتوڻيڪ هو
 پنهنجي هوش ۾ ڪونه هو ته به حضور جن جو شهنشاهي
 سروپ هنجي دل تي اثر ڪرڻ به ڪين رهيو. هنجا سائي،
 جي به ان لشي ۾ مضمور هئا، مذاق طور کيس چوڻ لڳا ته
 هتي بيٺل ماڻهو ڇڏي رهيا هئا ته هو خود خدا آهي جو تون
 جهڙن پٺاڻن کي ٿارڻ لاءِ آيو آهي.
 اهو شرابي ڪسان چوڻ لڳو ته واقع تي هو خدا ئي
 لڳي. مان پنهنجا ڀاپ بخڻائڻ لاءِ هن وٽ وڃڻ چاهيان ٿو.
 ٿوري دير کانپوءِ ان پراڻل شراب جي ٻولل کيسي ۾ رکي،
 پنهنجي سائيءَ جي ڪلهي تي هٿ رکي اڏ ڪندو، ٿاڀڙ ڇندو
 اچي سٺسگ گهر ۾ پيٽو.

پير پنهنجن ڳوڙهن سان ڏوٽا ۽ پنهنجي سر جي وارن سان
 انهن کي اڳڀرو. ٿو مولڪي ڪونه ڇهيو پر جنهن وقت کان هن گهر
 ۾ آيو آهيان، هيءَ استري لڳالڳار منهنجي پيرن کي چمندي
 رهي آهي. ٿو منهنجي هٿي ئي ٿيل ڪونه لڳايو پر هن
 منهنجي پيرن تي مالم لڳايو. تنهنڪري مان ٿو کي ٻڌايان ٿو
 ته هنجڻا پاپ زياده هوندي به معاف ڪيا ويا آهن ڇاڪاڻ
 ته هن ۾ نهايت گهڻو پيرام آهي. پر جنهن پيرام گهٽ ڪيو،
 ان کي معافي به گهٽ ملي. ”ان استريءَ طرف منهن ورائي
 ڪرائيسٽ چيو، ”تنهنجا پاپ بخشيا ويا آهن ۽ تنهنجي
 شرڏا ۽ وشواس ٿو کي بچائي ڇڏيو. ٿو نڀڻت ٿي وڃ.“
 (ليوڪ ۷: ۳۷-۵۰)

اهو اڏي مسٽر واريان چيو ته بائيبل ۾ اهو جيڪي لکيل
 آهي، اهڙو ڪو نه ڪو درسيءَ نه ڏياري ۾ روز مره ڏسڻ
 ۾ ايندو آهي.

پروفيسر جگموهنادل چيو، ”ڪرائيسٽ هميشه اهڙي
 قسم جا چرائيز ڪندو هو ۽ دنيا جا سڀ ڪرائيسٽ ائين ئي
 ڪندا آهن. جيڪڏهن حضور جن مولڪي منع نه ڪن ته
 ان باري ۾ مان ٽوهان کي هڪ ڏاڍي سٺي وارٽا ٻڌائي
 سگهان ٿو.“

امير لکن ليڊي چيو ته لڳي، ”مهراڻي ڪوي ضرور
 ٻڌايو. اسين حضور جن کي ويٺي ٿا ڪريون ته هو ٽوهان کي
 منع نه ڪن.“

ان ئي حضور جن اٿي اندر پاڻي پيئڻ لاءِ ويا ۽ پروفيسر
 صاحب هيٺين وارٽا ٻڌائڻ لڳو.

هڪ دفعي حضور مهاراج جن سٽسنگ ڪرڻ لاءِ امرتسر
 ويا. هر مهيني جي سڪرات ڏينهن امرتسر ۾ ئي سٽسنگ

کي بلڪل پسند ڪونه ڪندو آهيان ۽ مون هنن ماڻهن کي اهڙين ڳالهين لاءِ منع ڪرڻ جي ڪوشش به ڪئي آهي، ان هوندي به هي مڃين ٿا.

تنهن ئي اميرڪن ايڊي ۽ پادريءَ جي هٿن مان آهستيءَ سان بائيبل ورتو ۽ ان مان هيٺيون ٽڪر پڙهيو.

”ڏسو، هن شهر جي هڪ استري، جا ڏاڍي گهڻي هئي، جڏهن هنکي اها خبر پئي ته ڪرائيسٽ ڏسائي ڇڏي ته ڳالهه ۾ پوڄن ڪرڻ لاءِ ويٺو آهي ته هو هڪ نهايت شاندار ڊاڪٽر ۽ ماهر ڪٿي آهي ۽ هنجي چرلن ۾ واهي ايتري قدر روئڻ لڳي جو پنهنجي آسن سان ڪرائيسٽ جا چرل ڏوٽي ڇڏيائين ۽ پنهنجي سر جي وارن سان انهن کي اڳيان، پوءِ انهن چرلن کي ڇهياڻين ۽ انهن کي ماهر لالائين.“

جڏهن ڏسائي ڏنو ته دل ۾ چوڻ لڳو ته جيڪڏهن هي منس پيغمبر هجي ها ته هنکي سڌ پوي ها ته جيڪا استري هنجي چرلن کي ڇهي رهي آهي انجو آڇو ڪٽڻو آهي ڇاڪاڻ ته هو وڏي باطن آهي.

تنهن ئي ڪرائيسٽ سائمن کي چيو، ”هڪ شاهوڪار هو. هنجو به قرضدار هئا، هڪ کي هو پنڊ سؤ پينس لڳندو هو ۽ ٻئي کي پنجاهه. ٻنهي قرضدارن کي پنهنجو قرض ڇڪاڻڻ لاءِ ڪوڏي به ڪونه هئي. شاهوڪار ادارا ٺاهيائين ٻنهي جو قرض معاف ڪري ڇڏيو. ٻڌايو ته انهن ٻنهي شاهوڪار کي ڪير وڌيڪ پيار ڪندو؟ سائمن جواب ڏنو ته اهو جنهن کي هن وڌيڪ رقم معاف ڪئي. ڏهن ڪرائيسٽ ان استريءَ جي طرف ٺهاري ڏيکاري سائمن کي چيو، ”مون هن استريءَ کي ڏسڻ لڳو؟ مان پنهنجي گهر آهس. ٻيون ڏوٽ لاءِ ٿو موٽي پاڻي به ڪونه ڏنو پر هن استريءَ پنهنجا

(۳) دواړو جگړو جو، معياد ۸۶۴۰۰۰ سالن جو ټيندو آهي.

(۴) ان کسانپوه کاجگړو، جنهنجو معياد ۴۳۲۰۰۰ سال

ټيندو آهي. انهن چټندي جگړن کي ملائي مها جگړو چټبو آهي جو کل ۴۳،۲۰۰۰۰ سالن جو ټيندو آهي.

اهڙن هڪ هزار مها جگړن جو هڪ ڪلپ ټيندو آهي جنهن

۴۳۲۰۰۰۰۰۰۰۰۰ سال ټيندا آهن. ايڏي وڏي عمر آهي

هن سنسار جي. جڏهن مهاڀارت جي پڌ لسڳي هئي تڏهن

ان مان ۴۵۶.۷ مهاڳ گذري چڪا هئا. اها پڌ ۵.۳۵ سال

اڳ لڳي هئي. ان حساب سان هن سنسار جي هيٺئر

عمر ۱۹۷۳۸۱۳۰۳۵ سال آهي ۽ اڃا به ۲۳۴۶۱۸۶۹۶۵ سال

رهندو.

ان ئي اميرڪن پادريءَ چيو، ”مخري ملڪن جي ڪن

سائنسدانن جي کوچ مان به اهو ظاهر ٿيو آهي ته هن دنيا کي

ختم ٿيڻ ۾ اڃا لڳ ڀڳ ۲ ارب سال باقي آهن.“

پنڊت ٽاڪر دت چيو، ”ڪو اهڙو به وقت هوندو جو مخري

لوڪ اسانجي انهن جگړن جي حساب تي ڪلندا هئا.“

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”ڪيترا ته هيٺر به شايد ڪلندا.“

ان وقت ڪيترائي گورو ڪا ستسنگي حضور جن جي روشن

لام آيا. هي دلهاڻوسيءَ کان فریب ٿڌه ميل دور بکرو ه

چالوڻيءَ ۾ فوجي آفيسر هئا. انهن حضور جن جي چرلن ۾

جهڳڙي لنگار ڪيو. انهن مان هڪ ستسنگ حضور جن

جا چرلن پنهنجن آنسن سان پٺائي ڇڏيا ۽ هوءَ حضور جي

چرلن کي ڇڏي ٿي نه پسيئي. جيڪي يورپيس آيل هئا

انهن مان هڪ چٽي چيو ته ائين چرلن ۾ ڪرڻ نه انسانيت

جي شان جو ايمان ڪرڻو آهي.

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”مان پهرن جهڙو جي ان عادت

حضور جن مشڪي فرمائڻ لڳا، ”ٻچا! ٿوڪي ٺڪو ڪرڻ جي ڪا به ضرورت ڪانهي. هيءَ دلچسپ ڳالهه ڪروڙن سالن تائين ختم ٿيڻ واري ڪانهي.“

اهو ٻڌي ڇو نه سڄي مسلمان ٻارئيءَ جي من مان وڏو ٻوج هڻي ويو.

وري به مسلمان سڄو ڇوڻ لڳو، حضور! اهو ٻوڙين پنهنجي انڀو جي آڌار تي ٿا چئو؟“

حضور جن ورائيو، ”ائين ڪونهي. ڪجهه هندو شاسترن ان وشه تي ڪافي روشني وڌي آهي.“

پنڊت ٺاڪر دت ڇوڻ لڳو، ”حضور! جيڪڏهن ٻوڙين اجازت ڏيو ته مان سنسار جي بائي ٻچيل عرصي جا انگ اکر پيش ڪريان ۽ اهو به ٻڌائي سگهان ته اهو حساب ڪيئن لڳايو اٿس.“

حضور جن فرمايو، ”ڏاڍو سٺو، پر هنن سڄڻن کان پڇو ته هنن جي انهيءَ حساب ٻڌڻ ۾ دلچسپي آهي.“

مسلمان سڄو ڇوڻ لڳا ته حضور! اها به ڏاڍي سٺي ڳالهه ٿيندي.

تنهن ئي پنڊت ٺاڪر دت ڇوڻ لڳو ته رشتن مٿان وقت کي هيٺين چئن حصن ۾ ورهايو آهي.

(۱) ستڙڳ جهنڊو معياد ۱۷,۲۶,۰۰۰ سال آهي.

حضور جن کيس درست ڪندي فرمايو ته ستڙڳ ۱۷۲۸۰۰۰ سالن جو ٿيندو آهي.

پنڊت ٺاڪر دت ڇوڻ لڳو معاف ڪجو ٻه ٻه صحيح انگ ۱۷۲۸۰۰۰ آهي.

(۲) ستڙڳ ڪانڊو ٻه ٻه انگ جهنڊو معياد ۱۲,۶۶,۰۰۰ سال ٿيندو آهي.

سرت شيد لوگ ار ٿاٺ نام جو اڀياس ٿي اهو واحد مارڪ آهي جو اسانڪي ست لڙڪ ٽائين پهچائي سگهي ٿو ۽ صرف سچو سنگورو ئي اسانڪي ان سچي نام جي دڪشا ڏيئي سگهي ٿو. سچو نام يا شيد نه لکڻ ۾ اچي سگهي ٿو نه ٻولڻ ۾ اچي سگهي ٿو. اهو سچو نام سنمار جي ڪنهن به پاشا جو لفظ ڪونهي. اهو هنن اکين سان نه ڏسي سگهجي ٿو نه هنن ڪنن دواران ٻڌي سگهجي ٿو. گورو نانڪ صاحب جن پٺ ائين فرمايو آهي: ”اهو بنا اکين جي ڏسي سگهجي ٿو ۽ بنا ڪنن جي ٻڌي سگهجي ٿو. ان کي ڏسڻ لاءِ پنهنجون اکيون ۽ انکي ٻڌڻ لاءِ پنهنجا ڪن بند ڪريو.“

جيئن ئي حضور مهراج جن ٿورو شانت رهيا ته هڪ مسلمان سچو چيو ته حضور! ٻاڏي هڪڙو سوال آهي. ڪجهه مسلمان درويشن جو چوڻ آهي ته هيءَ دنيا چاليهن يا پنجاھ سالن بعد ختم ٿيڻ واري آهي. توهين به اها ڳالهه چو ٿا؟

حضور جن پڇڻ لڳا، ”اها اڳڪٿي ڪهڙي آڌار ئي ڪئي وئي آهي.“

مسلمان سچو جواب ڏنو، مونکي اها خبر ڪانهي پر شايد اهو پيشمر صاحب جو وچن هوندو.“

حضور جن فرمايو، ”نه، اهو وچن پيشمر صاحب جو ئي نٿو سگهي.“

مسلمان سچو چوڻ لڳو، ”حضور! ان افواه ماڻهن کي ڏاڍي ڏڪر ۽ وجهي ڇڏيو آهي، توهانجو ان باري ۾ ڪهڙو رايو آهي.“

هڪ مسلمان عورت ڏاڍي سهاڄي نوع ۾ چوڻ لڳي، ”ها! توهانجو رايو اسانڪي وڏو ڏي ڏهندو.“

چڏيو آهي يعني اها هرا جا هيٺان نڪرندي آهي. سمان پراڻن جو ڪم آهي ناپي چڪر کان ساري شراب ۾ هڪ سريڪي غذا پيچائڻ. سمان جو ارت آهي برابر. ويان نالي پراڻ ساري شراب جي لاڙين ۾ خون جو دورو جاري رکڻ ٿا. اُدان پراڻ موت جي سمي آتما کي هڪ ديهه مان ٻيءَ ديهه ۾ ڪڍي وڃن ٿا. پراڻ مک ۾، نيتزن ۾ ۽ نڪ ۾ ڪم ڪن ٿا. جڏهن ڪنهنجو مريو ٿيندو آهي ته اسين چوندا آهيون ته هنج پراڻ نڪري ويا آهن. در اصل پراڻ اها مول شڪتي آهي جنهن مان ٻيون سڀ شڪتيون آهن ٿين ٿيون. لوڪن پراڻاڻام جي ساڌنا دوان پراڻن کي قابو ۾ رکي من تي وجهي پراڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ اهي روحاني منڊلن ۾ ان اوچائيءَ تائين رسائي ڪري سگهيا جيستائين پراڻ انهن کي پيچائي سگهيا. سڀ پراڻ ۽ واپر چنڊ آڪاش ۾ لهن ٿي وڃن ٿا (جو ئي انهن جي اڻپتيءَ جو اسٽان آهي) ۽ اهي پراڻاڻام جي ساڌڪ کي ان کان مٿي نٿا وٺي وڃي سگهن. اهو رستو بلڪل لمبو ۽ ڪنڻ آهي.

سنت پنهنجي ساڌنا آتما چڪر کان شروع ڪن ٿا جتي آتما ۽ من جي لينڪ آهي ۽ اٺن ئي مٿين منڊلن ڏانهن چڙهائي شروع ڪن ٿا. ويد ۽ ٻيا شاستر صرف ”پرشر“ يعني اٺين چڪر تائين ورنن ڪن ٿا جو سنت مت جي ٻين منزل آهي ان کان مٿي عرف سنت ٿي وڃن ٿا. ست لوڪ کالرواءِ ٻيا سڀ لوڪ پراڻ ۽ مها پراڻ ۾ ناس ٿي وڃن ٿا صرف ٻارهون چڪر ست ديش تي اباسي آهي.

ٺهڪري هن ڳالهه کي سمجهڻ ۾ ڪا خاص ڏکيائي نه هئڻ ڪپي ته مش کي اهڙو گورو ڌارڻ ڪپي جو کيس پراڻ مها پراڻ کان مٿي ان اباسي ۽ لائني ڌام تائين پيچائي سگهي.

”بند يا شرار ۾ ڇهه چڪر آهن ۽ انهن کي يوگ شاسترن ۾
 ڪت چڪر چئبو آهي. ڪت معنيٰ ڇهر، ۽ چڪر معنيٰ مرڪز،
 ڦيڻ يا ڪنول. لڳ ڀڳ ٻه نئين نقشي ۾ انهن ڇهن
 چڪرن جو اسٽان ۽ ڪارڊ صاف ڪري ڏيکاريل آهي.
 انهن چڪرن جي شروعات هيٺان کان مٿي ٿيندي آهي. ان
 ڪري ”مول آڌار“ پهرين چڪر آهي ۽ سوادشٺان پهر
 چڪر آهي ۽ اهڙي ريت ٻيا مٿيان چڪر.“

”هن ٻنهي نقشن مان نرهين ڏسندا ته شرار ۾ ڪت چڪرن
 جا ۲ چوڙا ڏيکاريل آهن. ساڌڪ پيراٽن جي سھاري
 هن نون دوارن واري شرار ۾ سڀ کان هيٺئين چڪر مول
 آڌار جي ذريعي اندر پروس ڪري سگھي ٿو پر پراڻ هن
 کي صرف سڀ کان مٿئين ڇهين آڱيا چڪر تائين پهچائي
 سگھن ٿا، ان کان مٿي بلڪل نه چاڪاڻ نه پراڻ اتي پهچي
 ڇڏاڪاش (بند جي اندر وارو آڪاش) ۾ سمائجي وڃن ٿا.“
 پادري پڇڻ لڳو، ”پراڻ ڇا آهن؟“

حضور جن فرمايو ته معاف ڪجو مون ٿوهان کي ”پراڻ“
 لفظ جو ارت ٿي ڪونه سمجهاريو. هندستان جي هر هڪ ٻار
 کي خبر آهي ته پراڻ ڇا آهن پر هڪ وڏي شيءِ کي ان بابت
 سمجهائڻ ڏاڍو مشڪل آهي. ائين نه پراڻ جو ارت آهي
 ”ساه“ پر حقيقت ۾ پراڻ اها جيون شڪتي يا طاقت آهي
 جا پنجن پرڪارن جي واٽ ۾ روپ ۾ اسانجي شرار جي
 ساري مشين کي هلائي ٿي. اهي پنج پراڻ هن ريت آهن—
 (۱) پاران (۲) اپان (۳) سمان (۴) ويان (۵) اڌان. انهن پراڻن
 جو جيڪو ڪارڊ آهي ان حساب سان مان انهن جو ورنن ٿو
 ڪريان. مثال طور آهي پراڻ ٿي آهن جي آندڻ مان ميل
 ڪڍي ٻاهر ليڪال ڪرڻ ۾ مدد ڪن ٿا. ان پراڻ کي اپان

راه بتائي ٿو آهائي صحيح راه آهي؟

حضور جن فرمايو، ”توهانجو اهو سوال ٻاڪل موزون آهي. ڇڏو ٿيو جو اهو سوال پڇيو آؤ. دنيا ۾ اٽڪل ٽن حصن جا ڪورو آهن ۽ هڪ جڳيا سو لاءِ انهن مان سڄو ڪورو سڃاڻڻ ڏاڍو مشڪل آهي. ستن مهاڻن پنهنجي ٻائيءَ ۾ پورن سڳورو ۽ سڄي نام کي سڃاڻڻ لاءِ کي نشانين ۽ اشارا ڏنا آهن. ڪورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”گهر مه گهر دکاءِ ڏي، سو سڳورو ٻرڪ سڃاڻ،

پنچ شهد ڏنڪار ڏن لهر واجي سيد نيساڻ.“

(علاھار مح. ۱)

يعني سڄو ڪورو اهو آهي جو اسان کي پنجن شين جي ڏکڻا ڏيئي پنهنجو لڄ گهر اسانجي شرار روئي گهر ۾ ڏيکاري ٿو. پليٽو صاحب جو ڪٿن آهي، ”ڏن آسي جو کڻن کي سو ميرا ڪورو ڏيو.“ ڪبير صاحب فرمائين ٿا، ”منهنجو چورڻ مڃو، صرف سرت شيد جو اڀياس ٿي توهان کي بچائي سگهندو.“ هيءُ شرار اسانجي آتما جو نواس اسٿان آهي. ان شرار ۾ پرمالما جو نواس پڻ آهي. اڄ لائين ڪنهن به هنڪي ڪٿي ٻاهر ڪول پالو آهي. هن گهر يعني شرار کي ٿو دروازا آهن.

اٽي حضور مهاراج جن مون کي چيو ته آئيس مان پيو ۽ پيسل ڪٽي اڄ. جڏهن مان ڪٽي آيس ته حضور جن ان تي لکڻو ڪيو. جو سامهون ڏٺو ويو آهي.

ڳالھ جو سلسلو جاري رکندي فرمائون، ”اسانجي شرار جا ٻه حصا آهن. هڪ اکين کان هيٺ جنهن کي پنڊ يا شرار چئبو آهي ۽ ٻيو اکين کان مٿي آهي جو مستڪ ۾ اسانجي پٺي اکين جي وچ ۾ آهي جنهن کي برعماند سڏبو آهي.“

۱۲- سڄڪندو

روحانيت جو ساگر
(چھ)

۱۱- پور غفا

ساگر کان جدا ٿيل
ٻوند
(پنج)

۱۰- نرالا
(مهاسن)

حالالڪ ڪاٺي
هيٺ آيل (آلما)
ان هوندي اڃا به
مايا کان رعت
(چار)

۹- سن

هي دسوين دوار
جا ٻه حصا آهن
(ٽي)

۸- مسلبي

اوم - هتان سرشتي
شروع ٿئي ٿي
(ٻه)

مايا رعت برهم

سيل مايا برهم
(مايا سهت برهم)
(هڪ)

۷- سهلسر

(سهس دل ڪندول)

نالو	استان	چڪرن جو سوائي	ڪاره
٦- آگيا چڪر	اڪين جو مرڪز ۲ پنڪريون	آلها ۽ سن	شرار کي چيٽڻ رڪڻ
۵- وڻوڏي يا ڪنڪ چڪر	ڪنڪ ۱۶ پنڪريون گهوڙو نيلا	شڪتي	الپ مالو ۾ لر ماڻ ڪندڙ ڌارا
۴- آناهت يا هردي چڪر	هروڊ ۱۲ پنڪريون نيلا	شو	اسٽول شرار جي رڪشا ۽ ناس
۳- مڻي پورڪ يا ٺاڻي چڪر	ٺاڻي ۸ پنڪريون گهوڙو گاڙهو	وڻوڏو	اسٽول شرار پو ٻالڻ پوڻو
۲- سواد شتان	انڊري ۷ پنڪريون هليڪو ڪامراو	ارهما	اسٽول شرار جي وچنا ڪوڙ
۱- مول آڌار	گديا ۴ پنڪريون هليڪو گاڙهو	ڦڻيش	شرار مان مظاظت ڪڍڻ

حضور جن وراڻيو ته انهن وچين جو نه ڳوڙهو آلمڪ اوت
 آهي. دڪشا (پهتسما) پيو جنم آهي. پراچين ڪال کان وٺي
 هندن جا صرف ۳ ورڻ پراهمڻ، ڪتري ۽ وئش ٿئي دڪشا
 وٺڻ جا اڌڪاري سمجهيا ويندا هئا ۽ انهن ٽنهي ورڻن جي
 ماڻهن کي 'پر جنما' يا وري جنم ورڻل سڏيو ويو هو. شش
 پنهنجي مائا پٽا جي گهر کي ڇڏي شڪشا ۽ دڪشا پراپست
 ڪرڻ لاءِ ڪروروه جي آشرم ۾ داخل ٿيندو هو ۽ جتي هر
 ڪيترائي سال گهاريندو هو. انهيءَ دڪشا وٺڻ کي هندو پير
 جنم ڇڏيو هو. اهڙي طرح منش جو پهرين جنم آهي شريڪ
 جيون جي شروعات ۽ پير جنم آهي آلمڪ جيون جي شروعات.
 ڪروروه جي روحاني پريوار ۾ شش پٽن سمان ٿاڻيا وڃن ٿا.
 جيستائين منش ستڪروروه جي شرن ۾ وڃي هنڪان روحاني
 مارگ جو پيد يا نام نٿو حاصل ڪري جيستائين هو خدا
 جي بادشاهت ۾ ڪنهن پير پائي سگهندو؟

امير اڪن ايندي ٿوري دير خاموش رهي ڇهو ته
 ڪرائيسٽ به ڇهو آهي، ”جهڙو اعتقاد رکندو ۽ دڪشا
 وٺندو انجي رکشا ٿيندي.“

حضور جن فرمائڻ لڳا ته سوامي جي مهاراج جن پڻ جنم
 ورڻ کان چوٽڪاري پائڻ جو اهو ئي شرط لڳايو آهي.
 ”پرنيس ڪروو کي ڪرنا، مارگ شبد ڪروو سي لپسا“
 ستڪروروه ۾ پورڻ و شواس ۽ هنجي چرن ۾ گهرو پيار رکي،
 ڪائيس لام جو پيد وٺي، ان جي ڪمائي ڪرڻ ٿي چوٽڪاري
 جو آباء آهي. سچو ستڪروروه ۽ سچو مارگ اهي ٻئي ڪال ۽
 مالا جي چين مان بچڻ لاءِ بلڪل ضروري آهن.

پندڻ لاکر دست پڇيو ته حضور! اسين سچي ڪروروه
 ۽ اها ڪنهن خبر پوري نه هو جيڪا

جو اشارو آهي سمنڊ جي طرف ۽ ارساڪ ۽ جهڙي جي آواز
 جو عڪس پهرين پهرين پنهنجي اندر چڙهائي ڪندي ٻڌڻ
 ۾ آيو. رواجي طرح ايماسين کي اهڙا آواز ٻڌڻ ۾ سال لڳي
 ويندا آهن. جنکي شبد لوڪ جي گهرائن جي ڄاڻ آهي تن
 کي آهي وڃن سولائيءَ سان سمجهه ۾ اچي سگهن ٿا. اهو
 ڪو ئي شاعريءَ جي نشاني آهي ۽ انهيءَ جو اشارو ان ايشوري
 ديا ڏانهن آهي جا بي اختيار ۽ شاعريءَ سان ڪرائيسٽ جي
 اندر شبد جي روپ ۾ آئي. ڪڏهن ڪڏهن ههائما
 پنهنجي اُڀڀڻ ۾ اهڙا اکر ڪم آڻيندا آهن جن جي اصلي
 معنيٰ صرف پرمارئي جهڙو سمجهي سگهندا آهن ۽ رواجي
 مظهر انهن جو ڪڏهن صحيح اُرت لڳائي نه سگهندا آهن.
 دکشا وقت شش کي ٽاڪيد ڪئي ويندي آهي ته ان باب
 يا اندرئين اهو جو ڪنهن سان ذڪر نه ڪري.
 اهو ڪن ليڊي پڇيو ته روحاني منڊان جا دوار ڪرائيسٽ
 لاءِ ڪيئن ڪليا؟

سگورن وراڻيو، ”سڀ روحاني منڊل لوهائي اندر
 اکين جي پويان آهن. جڏهن آتما سڄي ڳورو کان لاه وٺي
 اڳيان جي ٻڌي کي هنائي اندر وڃي ٿي ته پهرئين منڊل
 يعني لاه ۾ پهچي ٿي. سڄو ڳورو هر قدم تي اندر
 پنهنجي شش سان انگ سنگ رهڻي وهڻائي ڪري ٿو.
 اندر پهرين لوهائي لاه ٽسٽ ۾ ايندا ان کانپوءِ سڄ، ڇنڊ
 ۽ ٻين ڪيترن قسمن جون روشنيون ٽسٽ ۾ اينديون. انجو
 مطلب آهي روحاني منڊان جا دروازا کولڻ.

اهو ڪن ليڊي وري پڇيو ته ڪرائيسٽ جي هن وڃڻ
 جو ڪهڙو مطلب آهي، ”جيستائين مڌس ٻيو جنم نٿو وٺي
 تيستائين هو خدا جي بادشاهت نٿو ڏسي سگهي؟“

ڪورو ٿا ڏٺو آهي، اهي اڳي پوءِ اهو ايترو پراڻو ڪندا.
اهڙا ڪن ايڏي پچيرو، ”اها ايشوري آتما (شيد)

ڪيتر جي روپ ۾ اندر اچي ٿي ڇا؟“

ستگرون ورائين، ”جڏهن ستگرو پنهنجي شش جي
آتما کي ايشوري آتما يا شيد سان جوڙي ٿو ته پوءِ شش
کي پنهنجي اندر ڏهن قسمن جا شيد ٻڌڻ ۾ ايندا آهن.
آپنشد چون ٿا ته شروع شروع ۾ اهو آواز ’هوا جي اڳڻ‘
وانگر، ’سمند جي لهرن جي اٿل پٿل جي آواز‘ وانگر،
, ڪرندڙ آواز‘ يا ’پوندڙ برسات جهڙو آواز‘ پکين جي چوڻ
چوڻ جهڙو آواز، سنڪ ۽ گھنڊ يا بادان جي گجگڙو جهڙو
آواز ۽ اهڙي طرح جا ٻيا به آواز ٻڌڻ ۾ ايندا آهن.

رنگ وند جي لاد بندو آپنشد جي چوڏهين سالوڪ ۾
لکيل آهي ته سڀ کان اول ته اهي آواز سمند برسات ۽
جهڙڻي جي آواز وانگر هوندا آهن. ان کان پوءِ لغاري جو،
ڪڪرن جي گجگڙو جو، سنڪ يا گھنڊ جهڙو آواز ٻڌڻ
۾ ايندو آهي.

اهڙا ڪن ايڏي پچيرو ته ڪرائيسٽ پٺ ڇيرو آهي،
”هوا اڳي رهي آهي ۽ توهين انجو آواز ٻڌي
سگهو ٿا.“

بادري چوڻ لڳو ته ڪرائيسٽ پنهنجي انت سمي بادان
جي گجگڙو جهڙو آواز پٺ ٻڌو هو.

حضور مهاراج جن وٽڪ ڏرماءو نه ٻائيل جا آهي ۽ وڃڻ
نه جڏهن ڪرائيسٽ ڏکڻا ورتي ته ٻاڻي ۽ کان سڌو مٿي ٻاهر
لڪري آيو ۽ ”ڏسو! روحاني منڊان جا دوار ان لاءِ کلي
پيا“ انهن جو اشارو ڪرائيسٽ جي ڏکڻا وٺڻ سندن
اندرڪ انءِ ۽ آلهه ڇڙهائي ۽ ڏانهن آهي. هتي ”ٻاڻي“

انهيءَ جي آرٽ کي پوري طرح سمجهي ڪين سگهندو .
 پوءِ پادريءَ کان پڇيائون ، ”توهين ٻڌايو ته پاڻيءَ مان
 نڪري سڌو مٿي وڃڻ جو مطلب ڇا آهي ؟“
 پادريءَ پنهنجو رايو ڏيندي چيو ، ”شايد ڪرائيسٽ
 پهرين ڪنهن نديءَ ۾ هيٺ ويو هوندو جتان پوءِ هو سڌو
 مٿي ويو هوندو .

ستگردن مشڪي چيو ، ”پر اهو ته ڪنهن هنڌ لڪيل
 ڪونهي ته دڪشا واسطي ڪو هو هيٺ نديءَ ۾ لٿو .“
 اميرڪن ايڊيءَ چيو ته اهو اڃا به ڪٿي لڪيل ڪونهي .
 حضور جن وري پڇيو ، ”پلا اهو ڪٿي لڪيل آهي ته
 دڪشا واسطي پاڻيءَ ۾ هيٺ وڃڻ ضروري آهي .“
 پادريءَ جواب ڏنو ته نه .

تنهن ئي ستگردن فرمايو ، ”هاڻي ڏيان ڏيئي ٻڌو . هن
 وچن جي هر هڪ لفظ جو اشارو انهيءَ اندرئين ايترو ڏانهن
 آهي جيڪو ڪرائيسٽ کي دڪشا وقت پراپٽ ٿيو . نام دان
 ڏيڻ مهل ستگردن پنهنجي شش کي اندرئين روحاني مارگ
 جو پورو پورو پيڏ ڏيندو آهي . خدا جي بادشاهت اسانجي
 اندر آهي ۽ ڪورو اسانجي اندر مالڪ جي محل جو رستو
 ئي ڏيکاري . اسانجو شرار پر هماند جو ماڊل آهي . مسلمان
 دمير انهيءَ کي عالمي صغير چولدا آهن . ڪورو اسانکي پنهنجي
 اندر پراپٽ ڪرڻ جو پيڏ ڏئي ٿو ۽ اهو دروازو
 ڏيکاري ٿو جنهن بابت ڪرائيسٽ لکيو آهي ته ”ڪڙڪايو
 نه ڪلندو .“ هن اهو به ٻڌايو آهي ته دروازو ڪيئن کڙڪائي
 ۽ جڏهن دروازو ڪلندو ته ڪهڙا نظارا ڏسڻ ۾ ايندا ۽ اندر
 ڪهڙن قسمن جا بهشت آهن . سڀ ڪچ اندر آهي ۽ ”ايشوري
 آما“ جو ايترو به اسانکي اندر ئي ٿيندو ته ڪنهن کي پوري

نه نيم مقرر ڪري سگهي ٿو. هن سنسار ۾ سنڌ هميشه موجود هوندا آهن. انهن بنا هي سنسار هلي ٿو سگهي. جڏهن هڪڙو سنڌ چولو ڇڏي ٿو ته هو پنهنجو ڪم اڻهي سنڌ کي سولائي وڃي ٿو. انهن پنهي ۾ ڪوبه فرق ڪونه هوندو آهي. سميت جان پنهنجي وقت جو تمام وڏو سنڌ هو. ٿوهين بائبل ۾ پڙهندا آهيون ته جيروسلم، جودئا ۽ جاردن جي آسپاس رهندڙ سڀ ماڻهو هنجي شراب آيا ۽ هنن پنهنجا پاپ سوڌڪار ڪري ڪائس دڪشا ورتي. جان ڏٺو ته مونکي هي چولو جلد ئي ڇڏڻو آهي. وڃڻ کانپوءِ پنهنجي ڪاري جو سلسلو جاري رکڻ لاءِ هن ڪرائيسٽ کي دڪشا ڏني. ڪورو ٽالڪ صاحب فرمائين ٿا ته هر جڳهه ۾ اسانجي رهبري ۽ رهنمائي ڪرڻ لاءِ ستن جي هڪ پيڙهيءَ کان پوءِ اڀي پيڙهي ايندي رهي ٿي. سنسار ۾ ستن جي اچڻ جو سلسلو دائماً قائم رهي ٿو.

اڪيرڪن ليڊيءَ پڇيو، ”حضور! بائبل ۾ لکيل آهي ته جڏهن ڪرائيسٽ کي دڪشا ملي ته ايشوري آتما هنجي سر هٿان ڪهڙو وانگر لٿي. انهيءَ جو ارٽ ڇا آهي؟“
ستگردن وراڻيو ته بائبل هتي پيو آهي. ڏسون ته اصلي اکر ڪهڙا آهن.

بادريءَ بائبل مان هي سٽون پڙهيون:
”جڏهن ڪرائيسٽ کي دڪشا ملي ته هو هڪدم سڌو پاڻيءَ مان هٽي ويو. ڏسو! ڪيئن نه بيهشت جا دروازا هن لاءِ کليا ۽ هن ايشوري آتما کي پاڻ ڏانهن ڪهڙو وانگر لهندو ڏٺو.“

مهارج جن فرمايو، ”هن وچن جو هڪ هڪ لفظ آتمڪ راز سان ڀريل آهي ۽ جنهنکي دڪشا نه ملي آهي سو انهيءَ

ڪرڻو پيو. ائين ڪرڻا بنا هجڻ ابدش ڪير به ٻڌڻ لاءِ تيار
ٿي نه ٿئي ها.

هندستان ۽ پرشيا ۾ ڪنهنڪي لکرو يا بي پير سڏڻ،
هڃي تمام بي عزلي سمجهي ويندي آهي. هندو شاستر
اهڙن مثالن سان ڀريا پيا آهن جنهن ۾ لکري کي سرڳ ۾
گهڙڻ کان روڪيو ويو آهي. اهڙن مثالن مان سڪندرو مٽيءَ
جي وارڻا پرست آهي. سڪندرو مٽيءَ، ويد وياس رشيءَ جو
پٽ هو جنهن ويد ۽ پراڻ سنگرهه ڪيا هئا. سڪندرو مٽيءَ
جنم کان ئي گياني ۽ سورهن ڪلا سمپورڻ هو. هڪ دفعي
هن وشنو پوري معنيٰ وٺڪڻ ڏسڻ جو ارادو ڪيو پر
جڏهن هو وشنو پوريءَ جي دروازي تي پهتو ته دواربان
کيس اندر وڃڻ کان روڪيو. هن کي ڏاڍو ڪروڙ آيو ۽
پنهجي پٽا ويد وياس کي ان ايمان جي شڪايت ڪيائين.
پٽس چيو ته نرسن جيڪو وهندار ڪيو ويو آهي سو اڪل
ليڪ آهي ڇاڪاڻ ته لکري جيرو لاءِ وٺڪڻ جا دروازا
ڪڏهن به نٿا کان پوءِ کڻي هو ڪڍڻو به کڻي ۽ گياني هجي.
گرنٽ صاحب ۾ آيو آهي. ”لکري ڪا هيءُ درس
نٿو. ڪير صاحب درمايو آهي:-

”ڪير نگران ماڻي پاڻي ملڻي هزار،

لک لکري کي سس پر لک پائڻ ڪو ڀار.“

اڻي پنڊت لاکر دت پڇيو ته ڪوروءَ ڪرڻا اهڙو

ضروري ڇو آهي؟

حضور جن ورائيو ته پر ماڻها ئي اهڙو قانون بنايو آهي ۽

هڃي وڌان ئي ڪهر به اعتراض نٿو وٺي سگهي. ڪڏهن

بادشاهه سان ڪير ٿر ملي سگهي ۽ ڪهڙي ريت ٿر ملي

سگهي، ان لاءِ خود بادشاهه پنهنجي مرضيءَ مطابق ڪهڙا

آهن. ڪرائيسٽ انهيءَ ڪورو دکشا لاءِ بپٽائيز اڪر ڪم
آندو آهي.

پادري ڪدم چيو ته ها ٻار، بپٽائيز اڪر جي معنيٰ
آهي رڳو، يا نشان لڳائڻ.

تنهن تي حضور جن فرمائڻ لڳا ته هندن جي ڪار ڌار ڪر
ڪر يا اڻڻ کانپوءِ ئي شروع ٿيندي آهي ان لاءِ نه سستي
دور ٿي وڃي. ڏيري ڏيري انهيءَ اڻڻ کي ڌار ڪر
مهتر ڏٺو ويو ۽ پوءِ جڏهن آهي ريتيون ۽ رسمون ٻين ماڻهن
۾ پڙچلت ٿيون جتي پاڻيءَ جي اُڻاڻ هئي ته انهن اڻڻ
جي بدران صرف مٽي يا منهن تي پاڻي ڇڪارڻ جي رسم
شروع ڪئي.

امير اڪن ايڏيءَ پڇيو، ”ڪرائيسٽ اڪر ڇا ڏين جي
شهر ڪٿي آهي مان هتي ڏکڻ ڇا ڏين ۾ جان کي گڏجڻ ۽ اٽڪان
دکشا وٺڻ لاءِ ڇو ويو؟ ڇا جان سچ پچ ڪرائيسٽ کان وڏي
ڪمائيءَ وارو هوندو؟ مان انهيءَ سنهڙي ڇا ڏين جي روحاني
حيثيت ڄاڻڻ چاهيان ٿي.“

حضور جن ورائيو، ”انهيءَ جو جواب ڪرائيسٽ خود
انهيءَ وقت ڏٺو آهي جڏهن جان هنڪي دکشا ڏيڻ کان
انڪار ڪيو. هو جان کي چوي ٿو ته ڪر يا ڪري ائين ئي
ٿيڻ ڏيو ڇاڪاڻ ته اها ڌار ڪر مراد آهي تقاضا آهي. اهو
هڪ ٻراچمن ڌار ڪر نيم آهي بلڪه اهو پرمالما جو نيم آهي
نه ڪورو نه بنا گت ڪانهي. اهو ايشوري نيم آهي نه ڪورو
پرمالما جي ڌار ۾ نيم پهچي سگهي جيستائين هن ڪنهن
سچي ڪورو کان دکشا نه ورتي آهي. انهيءَ سڌانت جي
پشتي دنيا جي سڀني ڌرمن ڪٿي آهي. ڪير ڇا ڏين
کان سنس هو پر هنڪي راءِ اندر سياسيءَ کي پهچو ڪورو

جهنجي سھاري آيا پنهنجي لڄ نام ۾ پھڙي سگھي ٿي .
جيڪڏهن ڪو ماڻهو انڌيري رات جو ڪنهن گھائي
جهنگل ۾ رستو پائجي ويندو آهي ته پوءِ هر ڇا ڪندو آهي؟
اولندو اهڙي هجي جو پنهنجو هٿ به نه ڏسي سگھجي .
اهڙي حالت ۾ هو ٿوري ساعت ڇپ ڇپ بيٺي رهندو
آهي ۽ ڪن لائي ٻڌندو آهي ته ڪٿان ڪو آواز نه ڪونه ٿو
اچي، جهڙوڪ ڪتي جو ڀونڪڻ يا ڪڪڙ جي بانگ يا
ڪنهن مشين جي هلڻ جو آواز. اهڙو ڪوبه آواز ٻڌي هر
ان طرف ڪنهن بستيءَ جي هئڻ جو الزمان لڳائي ٿوري
ٿوري ان طرف وڌ ڪٽندو آهي پر هنڪي ٻيءَ مشڪلات
جو به مقابلو ڪرڻو پوندو آهي. رستي ۾ گھراڻن کڏون، کوٽا،
لاهيون، ڪاٽيدار جهڙيون وغيره هونديون آهن. جي هن
کي بتي يا ٽارچ هوندي ته انهن کان پاڻکي بچائي هلي
سگھندو. اهڙي طرح اندر جي روحاني راهه به اُتي ڪنهن
اُڌالنگي، اولداهي ۽ هٿت لاک آهي. گورو شش کي
شد ۽ پرڪاش جي ذريعي انهيءَ اوکي گھائيءَ مان ٻار
اُڪاري ٿو.

پندت لاکردت پڇيو، ”مهراج جي! Baptism يا
دڪشا آهي ڇا؟“

ش. رجن وراڻيو، اهو هيرو پاشا جو لفظ آهي جهنجو
۽ ۾ مطلب آهي لاک لڳائڻ. توهانکي خبر آهي ته
چندن يا سنڌر جو لاک لڳائيندا آهن. پراچين ڪال
۾ گورو شش کي دڪشا يا گورو منتر ڏيندو هو تڏهن
مٿان لڙڙ جي وچ تي ڳاڙهي رنگ جو گول لاک
. انهيءَ هنڌ تي ”يسرا ٿل“ يا ”شوليتر“
جي. اڄ تائين به ڪل گورو اشا رس ادا ڪندا

”آمر جوئي پئي پر ڦاٽ پرڪ نرڻن ڏيکيا حضور.“

(سارنگ مهه ۴-۱۱۹۸)

”گورو ساڪي جوئي پرگهت هوئي.“

(ڌناسري مهه ۱-۶۱۳)

”ڪر ڪر ڀا جءِ ستگورو ملو، من مندر ۾ ڊاڳڪ ڄامو.“

(گرڙي مهه ۵-۲۳۵)

”اٿسا ڊورا بالي ڪوئي نائڪ سو پارانگت هوئي.“

(رامڪلي مهه ۱-۸۷۸)

پرست ڪ آڀشد ۾ ٺيڪيتا ۾ ڪي چوي ٿو، ”هي

۾! توکي انهيءَ جوت جي پيد جو پتو آهي جا وٺڪت

پهچائيندي آهي، ڪر ڀا ڪري مونکي انهيءَ جو پيد ٻڌاء.“

(۱:۱۴). ۾ جواب ڏئي ٿو، ”مونکي انهيءَ جوت جو

پتو آهي. اها ٺهجي هوندي روپي غفا جي اندر آهي.“

پوءِ ۾ ٺيڪيتا کي جوليءَ جي دڪشا ڏئي ٿو ۽ چڱي ڪٿي

نه هڪي آڳ جي دڪشا ڏئي ٿو.

نام يا شمد جون ٻه وصفون آهن. (۱) ڌن يا آواز (۲)

پرڪاش. بائيبل ۾ هولائي گهوسٽ ۽ ڦار سان دڪشا ڏيڻ جو

اهوئي اصلي ارت آهي. اسانجي سرپر ۾ آتما چيٽتا يا

نوج جي روپ ۾ رهي ٿي. سنت مت ۾ آتما کي سرت

چوندا آهن جنهنجي معنيٰ آهي ’ڌيان‘ يا ’نوج‘. اسانجي

سرپر ۾ ٻي به هڪ ڀرم چيٽن ستا جو نواس آهي جا اسان

کي زندهه رکي ٿي. جنهنکي ”شبد“ ”نام“، ”هولائي

گهوسٽ“ يا ڀرماتما جي ڌارا چوندا آهن. اها اسانجي اندر

”ڌن“ جي روپ ۾ وڃي رهي آهي. مختلف مهاتمان ان کي

”دونه ڌن، الاهي گيت، انحد نباد“ وغيره الڳ الڳ

نالن سان سڏيو آهي. شبد يا ڌن اها سڌي ڏور آهي

حضور جن ٿرمايو، ”هي سچو باب ڳوڙهي معدي سان
 پرايل آهي، انکي صرف اهو سمجهي سگهندو جيئنڪي شبد
 مارڪ جو پيد مليل هوندو. انهن ڳپت رازن کي کولڻ جي
 ڪنجي سنگورو و شش کي نام جي بخشيش ڪرڻ وقت
 ڏهندو آهي. ستن جو مارڪ ”هولي ڳوڙست“ (شبد)
 ۽ انٽري آگ سان ڏکڻا ڏاڻ جو مارڪ آهي. ان آگ کي
 هندو شاسترن ۾ ”جولي“ چيو وڃي آهي. دراصل،
 ڪيترن هنڌ پرماتما کي جولي سڏيو وڃي آهي.
 گورو ڳوڙست سنگھ صاحب ٿرماين ٿا نه سچو سک اهو آهي
 جو پنهنجي اندر ان اڪند جوٽ جو روشن ڪري ٿو.
 سٺ مٿ ۾ آگ، روشني ۽ جوٽ جو مطلب ساڳيو ئي آهي.
 سچو گورو اهو ئي آهي جو شش کي شبد جو پيد ڏيئي، هن
 جي آتما کي اندر ان اڪند ڏن سان جوڙي، کيس اتي
 پهچائي ٿو جتي اها جوٽ پنهنجي پوري پرڪاش سان
 جڳمڳائي رهي آهي. گورو نالڪ صاحب ٿرماين ٿا نه اها
 جوٽ رات ڏينهن جلندي رهي ٿي پر صرف گورو کي
 ان کي ڄاڻي ٿو. ٻڌو صاحب ٿرماين ٿا نه اهو ڏيک ٻڌا
 ٿيل، بنا وقت جي رات ڏينهن پيو پوي پر انکي صرف
 اهو ئي ڏسي سگهي ٿو جيئنڪي پوري گوروءَ نام دان
 بخشيو آهي.

”س مين جريچ چراغ بن روغن بن نالي،
 چي رت بارهن ماس رهي جلتا دن رالي.
 سنگورو ملا جو هو، ٿا هي ڪي نظر مين آوي،
 بن سنگورو ڪو ٿي هو نه ٻين واکو در ساوي.“
 گورو گرنٿ صاحب ۾ پڻ ان ”آگ“ جو ڪيترن ئي
 هنڌ ذڪر ٿيل آهي.

پادري چوڻ لڳو ته حضور! جيڪڏهن توهين اجازت
ڏيو ته سڀاڻي مان پنهنجو بائيبل کڻي اچان ۽ ان مان ڪجهه
لکڻ توهان کي پڙهي ٻڌايان.

بي بي ڏينهن بائيبل جو باقائدي اڀياس شروع ٿيو. ان
ڏينهن ڪجهه ايسا به عيسائي سڃڻ اُتي آيا هئا. حضور
مهاراج جن پڻ ڏاڍيءَ موج ۾ هئا. سڀ حاضرين حضور جن
جي ڪيل واپاڪيا ٻڌي ڏاڍا خوش پئي ٿيا.

اڪيرڪن پادريءَ مٿي جو جي ٽئين اڌيا جي پارهين باب
کان پڙهڻ شروع ڪيو. جنهن ۾ ڪرائيسٽ جي اچڻ جي
سوچنا ڏيندي، جان چئي ٿو، ”سچ پچ مان ٺوڪي پاڻيءَ
سان بپتسما (دڪشا) ڏيان ٿو. پر جيڪو مولڪان پوءِ ايندو
اهو مولڪان وڌيڪ شڪستيشالي ٿيندو جنهنجي جتيءَ جي ڏاڳن
ڪولڻ جي به مان لائق ڪونه آهن. هو توهان کي هولي گهوسٽ
(شيد) ۽ اڳ (پرڪاش) سان دڪشا ڏيندو.....“ ان کانپوءِ
ڪرائيسٽ جان کان دڪشا وٺڻ لاءِ گڏلي کان چارڊن اچي
ٿو پر جان ائين چئي هن کي منع ڪئي، ”مون توکان ئي
دڪشا وٺڻ چاهي ٿي ۽ تون وري ڪيئن مون کان دڪشا
وٺڻ آيو آهين؟ ڪرائيسٽ انجو جواب ڏيندي چيو، ”هاڻي
ائين ئي ٿيڻ ڏي ڇو جو تيرم مطابق ائين ئي ٿيڪ آهي.“
ان جي ٿيڪا ڪندي پادريءَ چيو ته باهه سان دڪشا ۽
هولي گهوسٽ وغيره لفظن جي اصلي معنيٰ جي باري ۾
گهڻا متپيد آهن. ڪي باهه جو ارت لڳائين ٿا ڪشت ۽
ڪليس، جي دڪشا کان پوءِ شش کي ڏسڻ پون ٿا. ايسا وري
چون ٿا ته انهيءَ جو مطلب آهي سزا يا قيامت. ڪن جو
رأيو آهي ته انهيءَ جو اشارو انتقام يا بدلي ڏانهن آهي.
مطلب ته ائين لڳا يا و يا آهن.

حضور جن ٿرمايو، ”هي سچو باب ڳوڙهي معدي سان
 پراڻ آهي، انکي صرف اهو سمجهي سگهندو جنهنکي شبد
 مارڪ جو پيد مليل هوندو. انهن گهٽ رازن کي ڪوڙا جي
 ڪنجي ستگورو شش کي نام جي بخشيش ڪرڻ وقت
 ڏيندو آهي. ستن جو مارڪ ”هولي ڳوڙست“ (شبد)
 ۽ انٽري آگ سان ڏکڻا ڏاڻ جو مارڪ آهي. ان آگ کي
 هندو شاسترن ۾ ”جولي“ چيو وڃي ٿو آهي. دراصل،
 ڪيترن هنڌ پرماتما کي جولي سڏيو وڃي ٿو آهي.
 گورو گوپند سنگهه صاحب پرماتمن ٿا نه سچو سک اهو آهي
 جو پنهنجي اندر ان اڪند جوٽ جو درشن ڪري ٿو.
 سبت مت ۾ آگ، روشني ۽ جوٽ جو مطلب ساڳيو ئي آهي.
 سچو گورو اهو ئي آهي جو شش کي شبد جو پيد ڏيئي، هن
 جي آتما کي اندر ان اڪند ڌن سان جوڙي، کيس اتي
 پهچائي ٿو جتي اها جوٽ پنهنجي پوري پرڪاش سان
 جڳمڳائي رهي آهي. گورو نانڪ صاحب پرماتمن ٿا نه اها
 جوٽ رات ڏينهن ڄلندي رهي ٿي پر صرف گوروک ٿي
 ان کي ڄاڻي ٿو. پلٽو صاحب پرماتمن ٿا نه اهو ڏيک ٻيا
 ٿيل، بنا وقت جي رات ڏينهن پيو اري پر انکي صرف
 اهو ئي ڏسي سگهي ٿو جنهنکي پوري گوروءَ نام دان
 بخشيو آهي.

”س مين جريج چراغ بن روغن بن هالي،

جي رت بارهن ماس رهي جلتا دن والي.

ستگورو ملا جو هوءَ ٿا هي ڪي نظر من آوي،

بن ستگورو ڪو ٿي هوءَ ٿين واکو در ساوي.“

گورو گرنت صاحب ۾ پڻ ان ”آگ“ جو ڪيترن ئي

هنڌ ذڪر ٿيل آهي.

پادري چوڻ لڳو ته حضور! جيڪڏهن توهين اجازت
ڏيو ته سڀاڻي مان پنهنجو بائيبل ڪٿي اچان ۽ ان مان ڪجهه
نڪر توهان کي پڙهي ٻڌايان.

بني ڏينهن بائيبل جو باقائدي اڀياس شروع ٿيو. ان
ڏينهن ڪجهه ٻيا به عيسائي سڄڻ اُتي آيا هئا. حضور
هاراج جن پڻ ڏاڍيءَ موج ۾ هئا. سڀ حاضرین حضور جن
جي ڪيل واکيا ٻڌي ڏاڍا خوش پئي ٿيا.
اميرڪن پادريءَ هٿيو جي نئين اڌاء جي يارهين باب

کان پڙهڻ شروع ڪيو. جنهن ۾ ڪرائيسٽ جي اچڻ جي
سوچنا ڏيندي، جان چئي ٿو، ”سچ پچ مان ٺوڪي پاڻيءَ
سان بپتسما (دڪشا) ڏيان ٿو. پر جيڪو مولڪان پوءِ ايندو
اهو مولڪان وڌيڪ شڪتياڻي ٿيندو جنهنجي جتيءَ جي ڏاڳن
کولڻ جي به مان لائق ڪوڙ آهيان. هو توهان کي هولي گهوسٽ
(شيد) ۽ اڳ (پرڪاش) سان دڪشا ڏيندو.....“ ان کانپوءِ
ڪرائيسٽ جان کان دڪشا وٺڻ لاءِ گهٺائي کان جاري اچي
ٿو پر جان ائين چئي هن کي منع ڪئي، ”مون ٺوڪان ئي
دڪشا وٺڻ چاهي ٿي ۽ تون وري ڪهڙن مون کان دڪشا
وٺڻ آيو آهين؟ ڪرائيسٽ الجواب ڏيندي چيو، ”هاڻي
ائين ئي ٿيڻ ڏي جو جو تيرم مطابق ائين ئي ٿيڪ آهي.“
ان جي ٿيڪا ڪندي پادريءَ چيو ته باهه سان دڪشا ۽
هولي گهوسٽ وغيره لفظن جي اصلي معنيٰ جي باري ۾
گهڻا متاثير آهن. ڪي باهه جو آرٽ لڳائين ٿا ڪشت ۽
ڪليش، جي دڪشا کان پوءِ شش کي ڏسڻ پون ٿا. ٻيا وري
چون ٿا ته الهيءَ جو مطلب آهي سزا يا قيامت. ڪن جو
رأيو آهي ته الهيءَ جو اشارو انتقام يا بدلي ڏانهن آهي.
مطلب ته انيڪ ا. لڳايا ويا آهن.

جي معني ڇا آهي .

حضور جن ورائيو ته گرت لفظ جي معني آهي بستڪه ؛ صاحب عزت ڀرو اکر آهي جو اسين ڪنهن ماڻهوءَ ، جاءِ يا وسترو سان لڳائيندا آهيون جنهنڪري اسين اوچي نظر سان ڏسندا آهيون .

ان ئي پندت ٺاڪر دت پڇيو ، ”حضور ! بائيبل اڪر جي معني ڪهڙي آهي ؟

پادريءَ ورائيو ته انجي معني آهي ڌرمي بستڪه . حضور جن ٻڌايو ته بائيبل گريڪ لفظ آهي جنهن جي معني آهي بستڪه ؛ ڌرمي بستڪه کي اهو نالو اڪري ئي ڏنو ويو آهي جو هي سڀني کان اُلم بستڪه آهي . اهڙي طرح کيتا لفظ به اُرت آهي کيت ، قرآن به اُرت آهي پڙهڻ يا پڙهڻ جو ڳو بستڪه ، گاسپل به اُرت آهي شب سماچار . پادري چوڻ لڳو ته ها ، بائيبل لفظ به اُرت آهي ڇو ته اهو ئي آهي .

پوءِ اميرڪن ايڊي چوڻ لڳي ته حضور ! نروانڪي بائيبل جي اهڙي ته گهري جان آهي جو منهنجي دل آهي ته نروان کان هڪ ٻيو سوال به پڇان . اهو سوال مون لاءِ هميشه هڪ اُلجهڻ ڀرو رهيو آهي . بائيبل ۾ لکيل آهي ته جڏهن جان ، ڪرائيسٽ کي دڪشا ڏني ، ٿڌن پرمائيا جي جيتنتا هڪ ڪمور (Dove) جي روپ ۾ هن عتاق لٿي . انجو مطلب ڇا آهي ؟ ڪمور جو پرمائيا سان ڪهڙو سبب آهي ؟ اهو اشارو ڪمور ٻڪيءَ ڏانهن ته ڪونهي جيڪو اسين روزمره ڏسندا آهيون ؟

حضور جن ورائيو ته اهو سوال ته اسين پنهنجي مانيور دوست کان پڇون ته بهتر .

ورد، شبد، نام ڏن، ناد يا انحد شبد (جيئن هندو شاسترن ۾ لکيل آهي) اهوئي هولي گهوسٽ (شبد) آهي جنهن دواران ڪرائيسٽ پنهنجي شش کي دکشا ڏني هئي.

سڀني پورن مهاتمان، پوءِ چاهي هو ڪهڙي به ديش، ڌرم يا جاتي جا هئا، هميشه پنهنجي شيوڪن کي انهيءَ ئي شبد جي بخشش ڪئي هئي. ان کانسواءِ ٻيو ڪو مارگ ئي ڪونهي. اها ”جيون ڌارا“ سڏي سڃاڻيندڙ مان اچي ٿي جو چيستن ۽ پرڪاش جو مهاگر آهي. اها شبد ڏن اسان جي شرار ۾ ٻنهي اکين جي پويان هر دم پيئي گونججي.

جڏهن پورو ستگورو پنهنجي شش کي ان شبد ڏن سان جوڙي ٿو يا بائبل جي اڪرن ۾ شبد دواران دکشا ڏني وڃي ٿي (Baptize by the Holy Ghost) تڏهن هنکي پنهنجي نچ گهر جي ڄاڻ پوي ٿي ۽ هو پرمانا جو پتر بطبي بوي ٿو. انڪري بائبل جي نموني کي چاهي ٽوهين پتا، پتر ۽ پوٽر آتما چٽو، چاهي پرمانا گورو ۽ شبد چٽو. سنت مت ۾ انهيءَ نموني کي به مکيه استان آهي، ڪبير صاحب ۽ گورو نانڪ انکي گو بند، گورو ۽ نام ڪري سڏيو آهي. پادري چرچ لڳو، ”حضور ڏنيو! سچ پچ ٽوهانجي سهڻائي ڏاڍي اثراتي ۽ پراوشالي آهي.“

پادريءَ پڇيو ته حضور! ڪرائيسٽ هندستان ۾ آيو هو ڇا؟

حضور جن فرمايو ته منهنجي خيال ۾ نه ان بابت ڪابه لکيل ڏاڻي ڪانهي پر ڏکڻ ڀارت جي ماڻهن جو وشواس آهي ته ڪرائيسٽ برابر آيو هو ۽ اچي ڀارت ۾ رهيو هو. تنهن کانپوءِ پادريءَ ستگورن کان گورو نانڪ جي سکياڻن بابت ڪيترائي سوال ڪيا ۽ اهو به پڇيو ته ”گرنٿ صاحب“

پر ڪاش ؟ پر م آند جو مٿاساگر اهو پرماتما آهي جو عيسائي
 مذهب جي نمونو ٿي ۾ ”پتا“ آهي . سنسار مان اڳيان
 انڌڪار ۽ پاڻن کي دور ڪرڻ لاءِ ۽ منهن کي لاهي پر ڪاش
 ڏيڻ لاءِ ان شيد ديهه ڌارڻ ڪئي ۽ اسان سان گڏ رهيو .
 هنکي انسان بڻجي هن سنسار ۾ پرگهت ٿيڻ پيو جيئن اسين
 هنکي سمجهي سگهون . پرماتما پنهنجي ڌار ۾ وٺي وٺي
 انسان سان ڳالهه ٻولهه ٿي ڪري سگهي . هنجو اهو ئي قانون
 آهي . ديهه ڌاري شيد ٿي ”پتر“ هو يعني عيسائي مسيح
 هو . هو پنهنجي وقت جو ڳورو هو . ڪو نه ڪو عيسائي مسيح
 هن سنسار ۾ هروقت موجود رهي ٿو . ڪو به عيسائي مسيح
 سنسار ۾ نه هجي ، ائين ئي ٿي ٿي سگهي . پرماتما هميشه
 پنهنجن پيارن (پترن) کي هر سم ۽ هر ديش ۾ موڪليندو
 رهي ٿو . هي سنسار اڃا ڪروڙين سال رهندو ۽ پرماتما
 ڪڏهن به پنهنجي جيون کي ٻلائي ڪونه وندو . سنسار
 سگورو لڳاتار ايندا ٿي رهن ٿا يا ٿو هين ائين چئي سگهرو
 ٿا ته اهو ”شيد“ هميشه ديهه روپ ۾ ان پرڪار ۽ ان
 ساڳئي آدمش سان پرگهت ٿيندو رهي ٿو جنهن لاءِ هن ڪو
 ديهي عيسائي مسيح جو نالو ۽ سروب ڌارڻ ڪيو هو .

حضور مهاراج جن ٿوري دير شانت رهي وري دعائون
 لڳا ، ته پرماتما (پتا) ۽ سنسار (پتر) کاپوءِ ٿي ٿي ٿي
 ٿيون انگ Holy Ghost يعني شيد ٿا ڪن . هيءُ اها شڪتي
 آهي جا عيسائي مسيح انهن سڀني کي بخشي جيڪي عيسائي
 مسيح جي شرن ۾ آيا . ان شڪتيءَ جو نالو Word, Logos
 يا ”شيد“ آهي جو هر جيو کي چيٽتا ڏئي رهيو آهي .
 سرشتيءَ جي آدم ۾ اهو شيد ٿي اصلي جيون شڪتي هئي
 جا هر جيو جو سنوارو ٿئي . اها جيون شڪتي ، اهو لوگس ،

پادريء چيو ته حضور! مان هڪ سوال پڇان؟ توهانجي
 راه ۾ عيسائي ڌرم ۾ ترموري جو سڌانت ڪهڙو آهي؟
 حضور جن وراڻيو، ”اهو سڌانت وڳو عيسائي ڌرم ۾
 ڪونهي. بلڪ سڀني ڌرمن جو انهيءَ ۾ وشواس آهي. پتا،
 پتر ۽ شبد. آهي ٿيئي روحانيءَ ترقيءَ لاءِ نهايت لازمي آهن
 ؟ انهن ٽنهي ۾ وشواس وڪڻڻ بنا ڪونه ڳڻياسو پنهنجي لڄ
 ڌام پهچي مالڪ جو درشن نٿو ڪري سگهي. گهرائيءَ سان
 ڏسو ته آهي ٿيئي، در اصل، هڪ ئي آهن ؟ انهن ۾ ڪونه
 من پيدا ڪونهي. توهين بائيبل جي هنن لفظن تي وري
 غور ڪريو، ”سروشئيءَ جي آڏ ۾ شبد هو شبد پرماتما سان
 هو ؟ شبد ئي پرماتما هو. سڀ ڪجهه ان بظاير.
 جيون ؟ پر ڪاش ان ۾ هو. ؟ شبد ئي شراير ڌارو
 ڪيو ؟ اسان جي وچ ۾ رهيو ؟ اسان هن جو شان ڏٺو.“
 ان کانپوءِ بائيبل ۾ لکيل آهي ته هو آيو ؟ سنسار ۾ رهيو
 پر عام ماڻهن هڪي سوڀڪار ڪونه ڪيو پر جن هڪي مڃيو
 انهن کي هن پرماتما جي پتر بظاير جي شڪتي ڏني.
 مونکي خبر ڪانهي ته مون اهو حوالو ٻاڪل صحيح سمولئي
 ۾ ڏنو يا نه پر مذهبي خيال ۾ انهن ستن ۾ بائيبل جي اکرن
 جو سار ضرور اچي وڌو هوندو.

پادريءَ حضور جن جي ڳالهه جي تائيد ڪندي چيو ته
 توهان بلڪل صحيح حوالو ڏنو آهي ؟ ان ۾ بائيبل جو اوت
 ؟ ٻاوي ٻئي اچي وڃن ٿا.

حضور جن گهڻي ڀاڱي سان پرماتما لکيا، ”هاڻي ڌيان سان
 ڏسو. اسين سڀ پرماتما ۾ يا جان جي چوڻ موجب Word
 (شبد) ۾ وشواس ڪريون ٿا. اهو شبد جيون ؟ پر ڪاش
 جو مهاڳر آهي. سڀ جيو ان مان ئي پيدا ٿيا آهن. جيون،

پر ڪاش ؟ پر آند جو مهاڳر اهو پرمائما آهي جو عيسائي
 مذهب جي نمور ٿي ۾ ”پتا“ آهي . سنسار مان اڳيان
 انڌڪار ۽ پاڻن کي دور ڪرڻ لاءِ ۽ منهن کي لاهي پر ڪاش
 ڏيڻ لاءِ ان شبد ڏيهه ڌارڻ ڪئي ۽ اسان سان گڏ رهيو .
 هنکي انسان بڻجي هن سنسار ۾ پرگهت ٿيڻ پيو جيئن اسين
 هنکي سهڻي سگهون . پرمائما پنهنجي ڌار ۾ واپسي واپسي
 انسان سان ڳالهه ٻولهه ٿي ڪري سگهي . هنجو اهو ئي قانون
 آهي . ڏيهه ڌاري شبد ٿي ”پتر“ هو يعني عيسائي مسيح
 هو . هو پنهنجي وقت جو ڳورو هو . ڪر نه ڪو عيسائي مسيح
 هن سنسار ۾ هروقت موجود رهي ٿو . ڪر نه عيسائي مسيح
 سنسار ۾ نه هجي ، ائين ئي ٿي ٿي سگهي . پرمائما هميشه
 پنهنجن پيارن (پترن) کي هر سميه ۽ هر ديش ۾ موڪليندو
 رهي ٿو . هي سنسار اڃا ڪروڙين سال رهندو ۽ پرمائما
 ڪڏهن به پنهنجي جيون کي ٻلائي ڪونه وندو . سنسار
 ستڳورو لڳاتار ايندا ٿي رهن ٿا يا توهين ائين چئي سگهو
 ٿا ته اهو ”شبد“ هميشه ڏيهه روپ ۾ ان پرڪار ۽ ان
 ساڳئي ادب سان پرگهت ٿيندو رهي ٿو جڏهن لاءِ هن ڪو
 ڏيهه عيسائي مسيح جو ٿيڻ ۽ سڙو ڌارڻ ڪيو هو .

حضور مهراج جن ٿوري دير شانت رهي وري پرمائما
 لڳا ، ته پرمائما (پتا) ۽ سنسار (پتر) کانپوءِ ٿي ٿي ٿي
 ٿيڻ انگ Holy Ghost يعني شبد ٿا ڪن . هيءُ اها شڪتي
 آهي جا عيسائي مسيح انهن سڀني کي بخشي جيڪي عيسائي
 مسيح جي شرن ۾ آيا . ان شڪتيءَ جو نالو Word, Logos
 يا ”شبد“ آهي جو هر جيو کي چيئن ٿا ٿي رهيو آهي .
 سرشتيءَ جي آڏ ۾ اهو شبد ئي اصلي جيون شڪتي هئي
 جا هر جيو جو سنارو بڻي . اها جيون شڪتي ، اهو لوگس ،

پادريء چيو ته حضور! مان هڪ سوال پڇان؟ توهانجي
 راءِ ۾ عيسائي ڌرم ۾ ترموري جو سڌانت ڪهڙو آهي؟
 حضور جن وراڻيو، ”اهو سڌانت وڻو عيسائي ڌرم ۾
 ڪونهي. بلڪ سڀني ڌرم جو انهيءَ ۾ وشواس آهي. پٽا،
 پتر ۽ شبد. اهي ٽيئي روحاني ٿرئيءَ لاءِ نهايت لازمي آهن
 ۽ انهن ٽنهي ۾ وشواس رکڻ بنا ڪوبه جڳياسو پنهنجي لڄ
 ڏام پنهنجي مالڪ جو درشن نٿو ڪري سگهي. گهرائيءَ سان
 ڏسبو ته اهي ٽيئي، در اصل، هڪ ئي آهن ۽ انهن ۾ ڪوبه
 پٽن پيد ڪونهي. توهين بائيبل جي هنن لفظن تي وري
 غور ڪريو، ”سروشئيءَ جي آءِ ۾ شبد هو شبد پرماتما سان
 هو ۽ شبد ئي پرماتما هو. سڀ ڪجهه ان بظاير.
 جيون ۽ پرڪاش ان ۾ هو. ۽ شبد ئي شير ڌارو
 ڪيو ۽ اسان جي وچ ۾ رهيو ۽ اسان هن جو شان ڏٺو.“
 ان کانپوءِ بائيبل ۾ لکيل آهي ته هو آيو ۽ سنسار ۾ رهيو
 پر عام ماڻهن هڪي سوڪار ڪوٺ ڪيو پر جن هڪي مڃيو
 انهن کي هن پرماتما جي پتر بچڻ جي شڪتي ڏني.
 مونکي خبر ڪانهي ته مون اهو حوالو بالڪل صحيح نموني
 ۾ ڏنو يا نه پر منهنجي خيال ۾ انهن ستن ۾ بائيبل جي اکرن
 جو سار ضرور اچي وڌو هوندو.

پادريءَ حضور جن جي ڳالهه جي ٿاڻيد ڪندي چيو ته
 توهان بالڪل صحيح حوالو ڏنو آهي ۽ ان ۾ بائيبل جو ارت
 ۽ ڀاو ٻئي اچي وڃن ٿا.

حضور جن گهڻو ڏاڏا سان ڳالهه ڪيا، ”هاڻي ڏيان سان
 ٻڌو. اسين سڀ پرماتما ۾ يا جان جي چوڻ موجب Word
 (شبد) ۾ وشواس ڪريون ٿا. اهو شبد جيون ۽ پرڪاش
 جو مهاڳر آهي. سڀ جيو ان مان ئي پيدا ٿيا آهن. جيون،

لوڪ ٻرڻا هيرن. ٻنهي حالتن ۾ معنيٰ ساڳي آهي. ڪارڻ
 پنهنجي وڇڙي جي ۽ رڍ پنهنجي اڇي جي هر دم سار سنڀال
 لڳي ٿي. ڪڏهن انکي پنهنجي اکين کان پري وڃڻ نٿي
 ڏئي ۽ هر خطري کان انکي بچائي ٿي. هڪي پنهنجو ڪير
 پياري ٿي ۽ سندس شرير جي سڀ ميل زبان سان چٽي
 صاف ڪري ڇڏي ٿي. اهڙي طرح ٻر مانا ڪرائيست سان
 پيار ڪيو ۽ هنجي سار لڏي. منهنجي راءِ ۾ اهڙي ”ٻر مانا
 جي گهڻي“ جو صحيح اوت آهي پر وڌيڪ بتر لوهان
 ڪرستانن کي هوندو.

پادريءَ تعجب ۾ اچي چيو، ”سائين! لوهانکي بائيبل
 جي ۾ بي نظير ڄاڻ آهي.“
 اميرڪن ايڊيءَ چيو، ”لوهان جي سمجھائي لاءِ شش
 لڳي ٿي ۽ مان سمجهان ٿي ته اهائي ان جي صحيح معنيٰ
 آهي.“

سچ پچ اهو هڪ عجيب ڪرشمه هو ته جڏهن به حضور
 مهراج جن وقت ڪنهن به ڌرم جو چڱياسو ايندو هو، پوءِ
 کڻي هو يهودي، ڪرستان، ٻوڏي، چيني، پارسي، مسلمان
 يا ٻئي ڪنهن مت کي مڃيندڙ هوندو هو ته انهيءَ کي سندس
 ئي ڌرم جي گورنشن دواران اهڙي پراڻي ڏنگ سان
 سمجهائيندا هئا جو هو ٻڌي ڏنگ رائجي ويندو هو. ۽ زب
 جي ڳالهه ته اها هئي ته اسان حضور جن کي ڪڏهن ڪو بستر
 پڙهندو ڪونه ڏٺو. دراصل، هنن وقت پڙهڻ لاءِ وقت
 ڪٿي هو. هڪ دفعي هڪ ٻوڏي بڪشوءَ جي حيرانيءَ جي
 حد نه رهي جڏهن حضور جن اکر به اکر هڪ نيابت ڪري
 مٿس، جو کيس سندس ڪروڙ ڏنو هو، بلڪل درست
 چئي ٻڌايو.

حضور جن ورائي، ”شايد اسانجو هي پادري هٿر ان ئسي پوري روشني وجهي سگهي.“

پادريءَ چيو ته ڪرائيسٽ کي ”خدا جو گهيٽو“ سڏيو ويو آهي ڇاڪاڻ جو هو ٻاڪل نردوش ۽ بيگناهه هو ۽ دنيا جي ٻين خاطر هن پنهنجي قرباني ڏني.

حضور جن فرمايو، بائيبل پڙهڻي مون کي ڪافي عرصو ٿيو آهي ان ڪري پورا ته لفظ ته شايد مون کي ياد نه به هجن پر مان سمجهان ٿو ته ڪرائيسٽ ڪي پاڻ ڏانهن ايندو ڏسي، جان آهي لفظ چيا هئا، ”ڏسو، خدا جو گهيٽو اچي رهيو آهي جو دنيا جي ٻين جو بوج کڻندو.“ ڪجهه ان وانگر هن چيو. ڀارت ۾ به پراچين ڪال کان ستن لاءِ اهڙا لفظ ڪم آندا ويا آهن. اڄ تائين به اسين ستن کي پڳت وڃل ۽ پاپ هرن چوندا آهيون. پڳت جو مطلب پريسي ۽ وڃل جو مطلب آهي گناه جو وڃڻو يعني پرماتما جو وڃڻو. پاپ هرن جي معنيٰ آهي جيڪو اسانجا پاپ ناس ڪري. پرماتما جو پنهنجي ستن لاءِ پيار ۽ ستن جو پنهنجن شيوڪن لاءِ پيار، الهيءَ کي سمجهائڻ لاءِ گناه ۽ وڃڻي جو مثال ڏنو ويو آهي. ڇاڪاڻ ته گناه وڃڻي کي لڳل سڀ ميل پنهنجي زبان سان چئي ڇڏيندي آهي. سو پڳت وڃل ۽ پاپ هرن نهايت پرام ۽ پري لفظ آهن جن سان شيوڪ ستن ۽ پرماتما کي مخاطب ڪندا آهن.

منهنجو اهو خيال آهي ته جان ڊر اصل ”Calf“ معنيٰ گناه جي وڃڻي جو استعمال ڪيو ۽ پوءِ جيڪي بائيبل جا ترجمو ٿيا انهن ۾ اهو لفظ مڻجي ”Lamb“ يا گهيٽو ٿي پيو. شايد ائين به هجي ته جيئن ڀارت ۾ گناه لڙڪ پري آهي اهڙي طرح ڪرائيسٽ جي ديس ۾ رڳوون گهڻي انداز ۾ ۽

نهنجو اصلي ارت آهي رسي يا عام ٿلهو ڏاڳو.

حضور جن فرمايو ته ڪڏهن ڪڏهن هڪ لفظ جون به معنائون به ٿينديون آهن. هتي ان لفظ Camel جي معنيٰ اُت به ٿي سگهي ٿي. پر ان ڳالهه کان ته انڪار ڪري نٿو سگهجي ته نه چاهيندي به انوار ڪ جي شخصيت ۽ واپارن جي ڪجهه جهلڪ انوار ۾ ضرور اچي ٿي وڃي. بلڪ انوار ڪندي جڏهن هنڪي انومان لڳائڻ پوي ٿو ته سندن کي ڇا چوڻو هو، يا ڇا چيو هوندائون ته پوءِ ته پاڻ عجيبي واپارن ۽ شخصيت جو گهڻو ڪجهه اٿس ان ۾ اڇيو وڃي.

اٽلي پادريءَ سوڪار ڪيو ته برابر بائيبل ۾ ڪرائيسٽ جا اصلي اُپديش ندين ندين اُڪرن ۾ ٽڙ يا پڪڙ يا ٻيا آهن. ستڱورن فرمايو ته آهي ٽڙيل پڪڙيل ٽڪرا ان ڳالهه کي ظاهر ٿا ڪن ته عيسائي جي اُپديشن جون ڪڙيون ٽٽل آهن ۽ انهن ٽٽل ڪڙين کي ڪو انهيءَ سنٽ ٿي جوڙي سگهي ٿو يا ٻڌائي سگهي ٿو. حضور جن مسٽر وٽس ڏانهن ٿياري فرمايو ته هنڪي سنٽ مٿ جا بستڪ ڏيو. پوءِ پادريءَ کي چوڻ لڳا ته سنٽ مٿ ساعت ۾ جيترو گهرائيءَ سان اڀياس ڪندا اوترو ئي صاف ۽ سولائيءَ سان ٽوهين بائيبل جي صحيح ارت کي سمجهي سگهندا. صرف اهو ماڻهو جهڻڪي ۾ مارڻي ڳالهه جي پوري ڄاڻ هوندي اهو ئي بائيبل جو اصلي ارت سمجهي سگهندو ۽ انجو پورو قدر ڪندو.

امير اڪن ليڊي وچ ۾ چوڻ لڳي، ”حضور بائيبل ۾ ڪرائيسٽ کي ”Lamb of God“ ”خدا جو ڳهو“ (۱) جو نالو ڏنو (ڇو وڌو آهي. اڄ تائين ڪو به مون کي انهن لفظن جو ستروش جنڪ ارت سمجهائي ڪونه سگهيو آهي. ٽوهين مون کي انجو اصلي مطلب سمجهائي سگهندا؟“

لکيو آهي .

امير اڪن ليدِيءَ چيو ته. عيسائي مسيح جڏهن اُپديش ڏيندو هو تڏهن ڪنهن به سندس وڃڻ نوبت ڪونه ڪيا. تنهن تي سنگورن ٿيڪا ڪندي فرمايو، ”جڏهن ڪنهن مهاڻا جي چوڻي ڇڏڻ کانپوءِ هنجي اُپديش کي لکيت ۾ آڻڻ جي ڪوشش ٿي ڪڍي ته اهو نهايت مشڪل آهي ته سروي صدي هنجي وڃڻ کي صحيح روپ ۾ لکي سگهجي. تنهن تي امير اڪن ليدِيءَ چيو ته خاص ڪري جڏهن انهن اُپديشن جو ايس ٽن ٻولين ۾ انواد ٿئي ٿو ته پوريءَ ريت ٺهڪندڙ روحاني لفظن نه ملڻ جي ڪارڻ، اهي اصلي اُپديش ڪهڙو روپ اختيار ڪندا ان جو اندازو ٽوهين لڳائي سگهون ٿا.

سنگورن فرمايو ته ترجمو ڪئي ڪهڙو به نه هجي تڏهن به ڪي نه ڪي اصلي نقطا رهجي ٿي ويندا. امير اڪن ليدِيءَ ٿاڻيد ڪندي چيو ته ڪڏهن ڪڏهن انواد ڪي پنهنجي پاشا ۾ پوري لفظ جي نه ملڻ ڪارڻ پنهنجو نئون لفظ ڪهڙو ٿو پوي ۽ نتيجو اهو ٿو ٿئي ته اصلي سکيا جو روپ ئي بدلتجو وڃي.

حضور مهاراج جن چيو، ”ها! اهو باڪل سپاويڪ آهي. جي انواد ڪي مهاڻا جي اُپديش جو پورو ارت ٿئي ته سمجهندو ته قدرتي هو پنهنجي واپارن انوار تي الهيءَ جو ارت لڳائيندو.“

تنهن تي پادريءَ چيو، ”تازو مون کي هڪ جرمن ودوان ٻڌايو ته ڪرائيسٽ جي مشهور وڃڻ ”سئيءَ جي پاڪي مان اٽ جو لنگهڻ آسان آهي پر امير ماڻهوءَ جو مالڪ جي درٻار ۾ پهچڻ مشڪل آهي“ پر جيڪو اٽ Camel جو لفظ آيو آهي

لکيو وٺو ان Word جو اهڙي مطلب هوندو جهڙو هندو
آپڻن ۾ ”ناد“ جو آهي.

پادريءَ وراڻيو، ”اهو ممڪن آهي ڇاڪاڻ ته بائيبل
ڪيترن ئي ٻولين مان انواد ٿيندو پوءِ هن روپ ۾ اسان
وت آيو آهي.“

امير اڪن لهنديءَ چيو، ”بائيبل ۾ وقت وقت درستيون
ڪيون وينديون آهن ۽ ڪيترن هنڌ بهراڻا ٽڪرا ڪڍي نوان
ٽڪرا جهڙا ويا آهن.“

ان ئي حضور مهراج جن فرمايو ته بائيبل ۾ نه روحانيت
جا ماڻڪ هون ٿي پر اها پيا آهن پر آهي ندين ندين ٽڪرن ۾
هيڏانهن هوڏانهن ٽڙيا پکڙيا پيا آهن. انهن کي اهڙي ماڻهو
ڇڳي طرح سمجهي سگهي ٿو جنهن کي پورو ڳورو لاءِ جي
بخش ڪرڻ مهل شيد سوک جو اهڙي سڌن ٻڌائي ٿو
جيڪو سڌن ڪرائيست جو پڻ هو. ڪرائيست جي سکيا
کي صحيح معنيٰ ۾ سمجهڻ لاءِ اهڙي سڀ کان وڏي
مشڪلات آهي.

بائيبل ۾ آهي سکيا نون سلسليوار هڪ ئي جڳهه تي لکيل
ڪونه آهن. انهن کي پڙهندي ائين سمجهيو آهي ته ڪجهه
ٽڪرا ڪٽل آهن ۽ انهن کي ڍل ٽڪرن جي ڪري ئي بائيبل
جو صحيح اُرت سمجهڻ ڏکيو ٿي پوندو آهي.

پادريءَ چيو ته بائيبل ڪرائيست کي صليب تي چاڙهڻ
کان تمام گهڻو پوءِ لکيو ويو ۽ انهن لکندڙن نه نڪي ڪرائيست
کي ڏٺو هو ۽ لکي هجا اُپديش ٻڌا هئا. تنهن کانسواءِ هنن
کي ڪجهه سچي سمجهي ٿي لکڻو پيو جو جو ان وقت جي
حڪومت عيسائين تي ظلم ۽ اڻڀار ڪري رهي هئي.
نهن ڪري بائيبل لکڻ وارن نداشت جو ئي سهارو وٺي

۾ موجود رهي ٿو.

ان لوجوان ليدِيءَ پڇيو، حضور! انکي ”شبد“ جي نالي سان ڇو ٿو سڏجي؟

حضور جن فرمايو ته اهو لفظ ”Word“ يا شبد، پيچيدو آهي. انگريزي ٻاشا ۾ ”Word“ لفظ گريڪ ٻاشا جي ”Logos“ اکر جو ترجمو آهي جو ٻڌ هيرو زبان جي Mimra اکر جو انواد آهي. سرشتيءَ جي رچنا ڪرڻ واري هن شڪتِيءَ کي پراچين هندو مهاتمان ”شبد“ ۽ ”ناد“ ڪري سڏار آهي، جنهنکي انگريزيءَ ۾ چئجي ٿو ”Word“ يا آواز. اهو هنجو آرٽ بالڪ صاف ۽ سهشت آهي ڇاڪاڻ ته شبد يا ناد جو مطلب آهي آواز، حڪم يا ڏن. مان سمجهان ٿو ته گريڪ بائيبل جي لوگاس جو به اهو ئي اصلي آرٽ هوندو.

بائيبل موجب ساري سنسار جي رچنا شبد ڪئي آهي ۽ ان بنا ڪجهه به ڪين بڻبو. سوامي جي مهاراج جن ٻڌ فرمائين ٿا ته سڀ ڪجهه ان ”شبد“ بڻايو آهي. گرنٿ صاحب ۾ آيو آهي:-

”سبدي ڌرتي سبدي آڪاس سبدي سبد ڀٽيا پرڪاش،
سگلي سرست سبد کي پاڇي

نانڪ سبد گهٽي گهٽ آڇي.“

ارٿاٽ- ان شبد ئي پرڻوي ۽ آڪاش جي رچنا ڪئي. شبد ئي پرڪاش بڻايو. شبد سان ئي ڪل سرشتي اٿن ئي ۽ اهو شبد هر ڪنهن جي مستڪ ۾ گونججي رهيو آهي. ”Word“ ۽ ”شبد“ لفظن جي مطالب ۾ ابتري نه سمائتا آهي جو اٿن پيو لڳي ته جيڪا ٻولي عيسائي مسيح ڳالهائيندو هو ۽ جنهن ٻوليءَ مان سڀ کان پهرين بائيبل

ڪرائيسٽ سان لهڙي ٿو؟

ٿوري دير ٿرسي حضور جن وڌيڪ فرمايو ته نه! هي سڀ ڪجهه ان شڪتيءَ لاءِ چيو ويو آهي جا ڪرائيسٽ جي ديهه ۾ پرگهت ٿئي. جنهن لاءِ سينٽ جان چيو آهي ته اهو شهد ديهه ڌاري بطجي آيو ۽ اسانجي وچ ۾ اچي رهيو ۽ جنهنجي شان کي اسان ڏٺو. اهو شهد ته پرمالما جي امر سا ۽ پرڪاش جو مها ساگر آهي جنهن مان ئي سڀ سنت مثالما اچن ٿا. سندس ان شهد روپي ساگر جون لهرون آهن ۽ اهي دنيا ۾ پنهنجو ڪارو ڪري واپس ان ساگر ۾ وڃي اين ٿين ٿا. ڪرائيسٽ به ان مها ساگر مان آيو، هتي اچي پنهنجو ڪارو ڪيائين ۽ جڏهن اهو پرور ٿيو ته واپس ان مها ساگر ۾ وڃي سڀايو. ديهه يا شرار نه پوڻاڪ هئي جا ان شڪتيءَ عتي اچي ڌارو ڪڍي هئي. اهو شرار عيسيٰ مسيح کين ڪو نه منڻ شرار نه هن انهيءَ لاءِ ڌارو ڪيو هو جيئن لوڪ عتي سکيائين ۽ اُپدېشن کي سمجهي سگهن. ڇاڪاڻ ته منڻ ئي صرف منڻ کي سمجهي سگهي ٿو، ان لاءِ ئي شهد کي منڻ ديهه ڌارو ڪرڻي پئي ۽ جڏهن هنجو هتي جو ڪارو سڀايت ٿيو ته الڳي اها ديهه هتي ئي ڇڏي پئي. جنهن کي صليب تي چاڙهيو ويو اهو شرار هو، نه عيسيٰ مسيح. ان عيسيٰ مسيح کي نه صليب تي چاڙهي ٿي سگهيا جو سر هئي ۽ جي وچا کان اول به هو، شهد ئي هو ۽ شهد ئي آهي. ڪرائيسٽ جي اچڻ کان اڳ، هن دنيا ۾ ڪئين ڪرائيسٽ الڳ الڳ نالن سان الڳ الڳ دېشن ۾ آيا آهن ۽ هن کانپوءِ به ايندا رهندا. هيءَ دنيا ڪڏهن به ڪنهن ڪرائيسٽ کان خالي نه رهندي. جيڪي پرمالما جا سڃا متلاشي آهن انهن جي رهڻي ۽ سڃاڻڻ لاءِ هو هر دم سار

۽ سڄي اڪير جي، باقي ڌرم جي ٻاهران رهنديون رسمن جو
نه ڪو مهتو ٿي ڪونهي.

پادري چوڻ لڳو ته هيءَ ليدِي چوي ٿي ته توهانجو
چوڻ آهي ته اڀياس دواران هيٺر به ڪرائيسٽ جو درشن
ٿي سگهي ٿو.

ڊاٽاڄن فرمايو، ”ها، ٿي سگهي ٿو پر پنهنجي اندر،
ڪٿي ٻاهر نه. جيڪڏهن خدا جي بادشاهت اسانجي اندر
آهي ته پوءِ ڪرائيسٽ به ضرور اُتي هوندو. اُتي توهانکي
نه صرف ڪرائيسٽ ملندو مگر ائين پيشنمرن ۽ اولادن کي
پڻ ڏسي سگهندا.

پادريءَ پڇيو، ”پر اندر وڃڻ جو طريقو ڪهڙو آهي.“
حضور جن وراڻيو ته اسين شيد رويي ڏاڪڻ ٿي چڙهي
روحاني منڊان ٿي پنهنجون ٿا. هيءَ اهوئي شيد آهي جنهن
جي باري ۾ سينٽ جان چيو آهي ته سرشتيءَ جي شروعات
۾ شيد پرمائما سان گڏ هو ۽ شيد ٿي پرمائما هو.

پادري چوڻ لڳو، ”پر اهو شيد نه هيٺر دنيا ۾ ڪونهي.
اهو شيد هر خود ڪرائيسٽ.“

ڊاٽاڄن فرمايو ته ائين برابر آهي ته ڪرائيسٽ ٿي شيد
هو ۽ شيد ٿي ڪرائيسٽ هو. پر اچو ته هن ڳالهه تي دل
کولي شانتيءَ سان غور ڪريون. بائيبل ۾ لکيل آهي،
”سرشتيءَ جي شروع ۾ شيد هو، شيد پرمائما سان گڏ هو ۽
شيد ٿي پرمائما هو. هر وسندڙ انهيءَ دواران بڻي ۽
ان بنا ڪجهه به ڪين بڻيو.“ هتي ”شروع ۾ هو“ جو
مطلب آهي سرشتيءَ جي اُپتي يا رچنا کان اول جڏهن
ڪجهه به ڪونه هو. هاڻي ٻڌايو ته توهين سڄي ائين مڃو
ٿا ته جيڪي ڪجهه شيد لاءِ چيو ويو آهي اهو ديهه ڌاري

نه مان انهن اخبارن واسطي واس پر در اصل مونکي گهريل
 پر اچڻ ملڻي هئي. ڪمري ۾ گهڙندڙي بي اختيار منهنجي
 نظر چانديءَ جي ڌرڻ ۾ مڙهيل ساهون رکيل لصرار تي
 پئي. هڪ ٻالڪ وانگر مان اڏار ٿي ان ڏانهن وڌيس ۽
 پنهنجي هٿن ۾ کڻي انهيءَ فوٽي کي جهليو. مون پڇيو،
 ”هي ڪير آهي؟ هي ڪنهن جو فوٽو آهي؟“ انهيءَ سچڻ
 ورائيو، ”هي منهنجي ستڙون جو فوٽو آهي.“

مونکي خبر پئي ته انهيءَ سچڻ جو نالو واريان هو.
 هن مون کان پڇيو ته تون ڪڏهن هنن سان ملي آهين؟

مون ورائيو ته ها، ڪئين ٻار، پر صرف سوکير روپ ۾
 يا سڀني ۾. مون دل ۾ سوچيو ته هن فوٽي ۾ ٻالڪ ساڳيو
 سروپ آهي جهڙو اندر ڏسندي هيس. چوري نالي اهو ئي
 الاهي نور، اهائي موهيندڙ مشڪراحت، آهي ئي پر ڪاشمير
 نيتر جن مان هر دم دٻا مهر، پيار ۽ رحمت ٻڪندي هئي ۽
 اهائي سفيد ڏاڙهي ڄا سندن آڻي سندر پوشاڪ سان زيبائتي
 لڳندي هئي.

مان ان فوٽي کي ٻار ٻار ڇهڻ لڳس ۽ ڏاڍي اڪير ۽
 اڪمنا سان انهيءَ کي ڇائيءَ سان لڳائڻ لڳس. ان هندستاني
 پريوار کي منهنجي اهڙي هلڪي ڪاٺ حيرت ڪانه لڳي.
 هو خاموشيءَ سان سڀ ڪجهه ڏسي رهيا هئا.

مون شري واريان کان پڇيو، ”هي ڇا ٿا ڪئي رهندا
 آهن؟“ هن مونکي ٿورو چيڙائيندي چيو، ”پر ائين ڪري
 دلين ۾.“

”مان کين ڪٿي گڏجي سگهندس؟“ مون کائڻس پڇيو
 ۽ اسانجي آيل گفتگوءَ جو اهو نتيجو ٿيو جو اڄ مان هتي
 نٿي آهيان.

سائي ۽ رهبر ڪين رهيا آهيو؟

هن پنهنجي ساري ڪهاڻي هن رات ورتان ڪئي. هڪو
نالو اس اي..... هو ۽ هو ۽ ايرڪن هئي. ٻالپڻ ۾ ئي
کيس ڪڏهن ڪڏهن حضور مهاراج جن جي سوکيم سروب
جو درشن ٿيندو رهندو هو پر هو اهو سمجهي نٿي سگهي
ته اهو ڪنهن سروب آهي. ڪجهه وقت کان پوءِ هڪو
اهو درشن بد ٿي ويو هو ۽ جيڪي ڪجهه ڏسندي هئي
هن کان وسري ويو. هفتو کن اڳ هو ٻانهنوسي ۽ آئي هئي،
۽ آئي کيس وري درشن ٿيڻ لڳو پر هاڻي اهو درشن کيس
سڀني ۾ ٿيندو هو. درشن جو هڪجي هن ئي تمام آئندو
اٿس ٿيندو هو ۽ هو اهو درشن پاڻي ڏاڍي گد گد ٿيندي
هئي. هڪي اهو احساس ٿيڻ لڳو ته سندس ڇيرون ۾ جلد
ڪا عجيب گهٽتاءِ واري آهي ۽ هي درشن انجو اڳ-وات
اهڃاڻ آهي. هن چاهيو ٿي ته اها گهٽتاءِ ڇي ڇي پر هڪو
وس نٿي هليو. حضور جن جي مڙ سان ئي هڪي درشن
نصيب ٿيندو هو ۽ کيس چوندا هئا ته ”يار ره.“ مگر
هو انهن لفظن جو مطالب سمجهي ڪونه سگهندي هئي.
هن ٻڌايو ته هو صرف پراڻا ئي ڪري سگهي ٿي جا هن
ڪوڙ شروع ڪئي.

هن ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي چيو ته ڪله شام جو
هڪ معزز هندستاني سڄو پنهنجي زال ۽ ٻارن سان اسانجي
هوٽل ۾ آيو ۽ منهنجي پڙ واري ڪمري ۾ اچي رهيو. انهن
وقت Look, Life, Time ۽ Sketch وديشي مڙ-نئون هيون ۽
جڏهن کان مان ٻاهجي مان آئي هيس تڏهن کان مون اهي
ڪونه پڙهيون هيون. انهيءَ ڪري ان شام جو ئي مان
سندس ڪمري ۾ ويس. مالڪ جا رنگ نرالا آهن. ظاهري

اندستراز، هڪ پوريين مرد ۽ زال سان گڏ اچي اُتي سيڙايو. سنتن جون رٿيون نراليون ٿينديون آهن. هو پنهنجن جيون کي چمق وائڳو پاڻ وقت کينجي آڻيندا آهن. حضور ۽ ٺاراج جن کي ڏسندڙي اها پوريين ليڊي ڊوڙي اچي سندن چرڻن ۾ ڪري. حضور جن پنهنجا ٻئي پوئو هٿ هڃي مٿي تي رکيا ۽ هن کي اُٿي وهڻ لاءِ چيائون پر هوءَ ڪونه اُٿي. هوءَ اچي روئڻ ۾ چٽڪي ۽ لڳي حضور جن جي چرڻن کي چمق. اهو اهڙو نه دلچسپ نظارو هو جنهن جي ڏسڻ لاءِ ديوتائون به جيڪر لڙڻ! حضور جن هڪ آرام ڪرسيءَ ۾ روئڻ اڻروڙ هئا ۽ هوءَ پنهنجن ڳوڙهن سان حضور جن جا چرڻن پساڻي رهي هئي.

حضور جن فرمائڻ لڳا، ”ڌيءَ! شانت ڪر. اُٿي ويه.“
لوجوان ليڊيءَ ٿورو ڪنڌ مٿي ڪري حضور جن جي نيترن ڏانهن ٺهاريو ۽ وري پنهنجو سر ڪٽي حضور جن جي چرڻن ۾ رکيو.

حضور جن وري چيو ته چڱو، هاڻي اس ڪر. اُٿي ڳالهه. تون هي مٿي ٽيڪڙ جو هندستاني ٻولي ڪٿان سکي آهين؟ چڱو ٻچا! هاڻي اٿ. انهن لفظن ۾ حڪم ٿوڙي پيار ٻئي سوال هئا. اهو ٻڌي هوءَ ليڊي اُٿي ويئي ۽ چوڻ لڳي، ”منهنجا مالڪ! اهو سڀ ڪجهه توهان ئي نه ڪون ڪري سگهاريو.“

حضور جن ورائيو، پر هن کان اڳ نه اسين ڪڏهن به ڪڏها ڪونه آهيون؟“

”ڇا اڳ ڪڏهن به ڪونه ڪڏها آهيون؟ ڇا اسين پراڻا مٿر ڪين آهيون؟“ وري پاڻ کي درست ڪندي ليڊيءَ چيو، ”ڇا توهين منهنجي ٻالڳڻ کان وٺي منهنجا

ڪري ٿو ۽ سال پوري ٿيڻ بعد هيٺ ماستر هڪي مٿين
درجي ۾ چڙهڻ جي لائق سمجهي ٿو. پر جيڪڏهن هو پنهنجا
سبق ياد نٿو ڪري، برابر اسڪول ۾ نٿو وڃي ۽ پري
صحت ۾ هيڏانهن هوڏانهن رلي پئي ٿو، ايتري قدر جو
هو ان ڪلاس جا ڪم به وساري ٿو ڇڏي ۽ پنهنجي پوڳيتا
وڃائي ٿو وهي پوءِ اهڙي حالت ۾ جيڪڏهن استاد
کيس واپس هيٺئين درجي ۾ لاهي ٿو ڇڏي ته اهو جائز
ڪونهي ڇا؟

اهڙي ريت هي سنسار به هڪ وڏو اسڪول آهي جتي
هر ڀتا پرماتما اسانکي سکڻ لاءِ ارڻات آڻي ڳيان ڀرپٽ
ڪرڻ ۽ ستنه کي سڃاڻڻ لاءِ ڪوڪليو آهي. هن سنسار روپي
اسڪول ۾ پڻ گهڻيئي درجا آهن. جيڪڏهن اسين پنهنجي
جهون ۾ اهو سبق سکي ٿا ڇڏيون جنهن جي سکڻ لاءِ اسين
هن اسڪول ۾ ڪوڪليا ويا آهيون يعني پاڻ کي ۽ پنهنجي
مالڪ کي سڃاڻوسين ته پوءِ ضرور مٿين درجي يعني اوچن
روحاني عملن ۾ ڇاڙهيا وينداسين. پر جيڪڏهن سبق سکڻ
بجاءِ اسين اهو سبق، جيڪو اڳئين درجي ۾ سکيا هئاسين
پلائي ٿا ڇڏيون يعني منهنجي منهن ۾ پائي به جيڪڏهن اسين
ڏورن جهڙي حالت ڪريون ٿا ته ڀڪڻي ڀڪ اسانکي
وري حيوانن جي جون ۾ وڃڻو پوندو.

ياد رکڻو قدرت نياءَ ڪاري آهي. قدرت جيءَ کي اهائي
دهه ڏئي ٿي جنهن ۾ هو پنهنجون آڌاريون ۽ اڻپوريون
تمنائون چڱي طرح پوريون ڪري سگهي. جيڪڏهن منهن
جنم ۾ جهڙوڪون لڄائون ۽ تمنائون حيرانس جهڙيون آهن ته
پوءِ هو ضرور حيوانن جي جون پائيندو.

ان وقت مسٽر واپس بهار ۾ نڪر آيو

مرڻ وقت به اها پرڻل لڳا سندس من تي ٻوج بڻي رهي .
قدرت هنڪي اهڙو مادي جانور جو شرار ڏيندي ڇڏين
هر ڇهين مهيني هنڪي ڇهه ڇهه ٻچا ڄمندا رهن . قدرت
ڏاڍي ڪنور ۽ سنگدل آهي . شرار ۽ شڪل جو هن وقت
ڌرو به مهتر ڪونهي . پر ڪرڻيءَ جو ڌيان صرف ان ٻالھ تي
رهي ٿو نه ڪهڙي قسم جون لڳائون آڻيندڙ ٿي اُڪرڻ
آهن ۽ اهي ڪهڙي قسم جي شرار ڏري ٿي پوراين ٿي
سگهن ٿيون . اسانجي آڻيندڙ ٿي اهي اُڪرڻ لڳائون
اسان سان هر جنم ۾ گڏ هلن ٿيون .

مسلمان سڄڻن مان هڪ چيو ته اهو ته قدرت جو وڏو
قهر ڇڏيو جو انسان کي جانور جي جرح ڏني ٿي وڃي .
حضور جن ورائيو ته برابر ، قدرت جا لير اٽل آهن .
قدرت ڇڏي ڪنور ٿا ۽ سختي ٿوهانڪي دنيا جي ڪنهن
به حڪومت ۾ ڪانه ملندي . پر ائين درست ڪونهي ڇا
نه ڪڏهن ڪڏهن ڪنهن انسان جو وهڻ وارو اهڙو نه شراب
هوندو آهي جو جيڪو هڪ حيوان کي به نه سولين؟ پوءِ
ائين ليڪ ڪونهي ڇا نه قدرت اهڙي جيو کي هيٺين جوڙين
۾ موڪلي ڇڏي هو پنهنجي ڪيل ڪرمن جو ڪيترو لوڙي
سگهي ۽ آئينده لاءِ سڌو ۽ اوچي اٿڻ جو سبق سکي؟
پنر جنم جي قانونن سان ڪرمن جو قانون بلڪل ٽپريءَ ۽
گھائيءَ طرح جڙيل آهي . ”جيڪي پوکيندا سو لڏندا .“
ڪرمن جو قرض نه ڇڪاڻڻ ٿي پوندو . اها ڪنهن ڪرمن
جي قرضن جي ڏهه ٿي ، ٿوهين کڻي ڪيڏانهن به وڃي اوهانجي
ڳچيءَ ۾ لٽڪيل ٿي رهندي .

مثال طور ٿوهين پنهنجي بت کي اسڪول ۾ داخل ڪرايو
ٿا . هو هر روز اسڪول ۾ حاضر رهي ٿو ۽ ڏاڍي محنت

آهي ته جيڪي گهرندا سو ملندو. اسانجي زندگي اسانجي
لڃاڻن ۽ ڪامڻن انوسار ئي گهڙجي ٿي. اسين جيڪا به لڃا
ڪريون ته قدرت انکي پوري ڪرڻ جو انتظام ڪري ٿي.
اسانجو جنم، جنم اسٽان، پرڀوار ۽ ٻيون حالتون جن به اسان
کي جنم وٺڻو پوي ٿو، آهي سڀ ڳالهون هميشه ان قانون
مطابق ئي فيصل ٿين ٿيون. ”جهان آسا تهان پاسا.“ جتي
اسانجون ڪامڻون آهن اسين اتي ئي ڪيندڙجي اچون ٿا.
دنياوي پدارتن ۽ پراڻين جو موه ۽ پيار ئي اسانکي ٻار ٻار
هن دنيا ۾ ڪيندڙي اچي ٿو. اسانجو موه جيترو گهڻو هوندو
۽ لڃاڻون جيتريون ٻار ل هونديون اوترو ئي جلد اسين ان
چاهيل پدارت کي پائينداسين.

اسانجون لڃاڻون ضرور پوريون ٿينديون پر اهو ضروري
ڪونهي ته آهي هن جنم ۾ ئي پوريون ٿين. ڇو جو ممڪن
آهي ته ڪنهن خاص لڃا جي پوريءَ لاءِ هاڻوڪيون حالتون
موافق ۽ نهڪندڙ نه به هجن. تنهنڪري اسانجي اها لڃا
اسانجي آنتهڪرڻ (من جو اهو سوکير حصو جو اسانجي لڃاڻن
کي درج ڪندو رهي ٿو) ئي اڪريل رهي ٿي ۽ قدرت
ان جي پوري ڪرڻ لاءِ ڪوشش جاري رکي ٿي. پر ان
جي پوريءَ لاءِ وقت گهرجي. ان لڃا جي پوريءَ جو مدار
ان ئي آهي ته اها لڃا ڪهڙي قسم جي آهي يا ڪيتري
پرل يا متاڇري آهي. جيڪڏهن اسانجو موجوده شراب ان
لڃا کي پوري ڪرڻ لائق نه آهي ته پوءِ اسانکي ٻيو اهڙو
شراب ڏنو ويندو جنهن ۾ ان پورڻ لڃا جي بخوبي پوري ٿي
سگهي.

سجهڻ ته ڪا نوجوان پرڻيل استري بسا اولاد گذاري
ٿي وڃي. هن ساري عمر سمنان لاءِ اوداسون پئي ڪيون ۽

آهي پوري مرشد کي ڳولي انهيءَ کان ساڌنا سکي پنهنجي اصلي گهر ڏانهن وڌو. ٽين منزل آهي معرفت يعني روحاني گيان جي پراپتي. چوٿين آهي حقيقت يعني مالڪ سان ملي هڪ ئي وڃڻ. هاڻي ٻڌايو ته ڪير چاهيندو ته هميشه پهرين منزل تي ئي بيٺو رهان جڏهن هنکي ٽئين منزل جي بخشي جاڳڻ آهي ۽ اها به خبر اٿس ته روحاني ترقيءَ لاءِ انهن منزلن کي طئه ڪرڻ لازمي آهي.

مسلمان سڄڻ سوال ڪيو ته توهانجو به اهو ئي مارڪ آهي؟ ان تي حضور مهراج جن وراڻيو ته سڀني مهاڻائن جو هميشه کان هڪ ئي مارڪ رهيو آهي پوءِ ٻيائي هر ڪنهن به ذات، ديش يا ڌرم جا هجن. اهو طريقي هر چڱي ۽ هر وقت سمان پئي رهيو آهي. اهو ڪنهن انسان جو بظايل ڪونهي، جنهن ۾ ڪجهه گهڻائو وڌائو يا ٿڌو ٿڌو ٿي ضرورت پوي. اهو ته مالڪ جو خود بظايل آهي جو انسان جي رچنا ڪرڻ وقت ئي بظايل واري آهي ۽ هر زماني ۽ هر انسان لاءِ هڪسان آهي.

مسلمان سڄڻ پڇڻ لڳو ته حضور اوهانجي روحاني اڀياس جو مسلمانن لاءِ ڪهڙو آهي؟

”حضور مهراج جن ٿورو مشڪيا ۽ فرمايائون.“ مسلمان فقير ان کي ”سلطان ال اذڪار“ چوندا آهن ۽ جنهنجي معنيٰ آهي، ”سڀني ساڌنائن جو بادشاهه.“

ان کانپوءِ مسلمان سڄڻ چيو ته مون کي همدن جي پٽر جنم جو اصول پوريءَ ريت سمجهڻ ۾ ڪون ٿو اچي.

حضور جن وراڻيو ته مان اهو ٿورو لفظن ۾ توهانکي سمجهايو جي ڪوشش ڪريان ٿو. هن سنسار ۾ اسانجون اڃاڻون ئي جنم ۽ پٽر جنم جو ڪارڻ آهن. قدرت جو قانون

انهيءَ جو روپ ٿي ٿا وڃن.

عاشقن جي سرٿاج منصور کي ڇو سوريءَ ٿي ڇاڙهيو واپس؟
ڇاڪاڻ ته الاهي عشق جي آئند ۾ مهو ٿي هن انا الحق
جو نعرو هنيو. پر ايم جي اوستا کان اڻ ڄاڻ ۽ شريعت جا
پابند لوڪ منصور جي روحاني گتيءَ کي سمجهي ڪين
سگهيا ۽ هنن منصور جي خلاف ڪفر جي فتويٰ ڏيئي ڇڏي.
پر شيا جي درويش شمس لهرار جي چيئري ٿي ڪل لائي
وئي ڇاڪاڻ ته هن هڪ مٿل وار کي چيو ته الله جي حڪم
سان اٿي ڪڙو ٿي مگر هو نه آيو. تڏهن وري چيائين ته
منهنجي حڪم سان اٿي ڪڙو ٿي ۽ وار اٿي ويٺو. ڪبير
صاحب فرمائين ٿا :-

”ڪرنا ڪري نه ڪر سگهي، سنت ڪري سو هوند.“

پاٽو صاحب فرمائين ٿا :-

”رام سمجهي سنت هٿن وي جو ڪرڻن سو هوند.“

وي جو ڪرڻ سو هوند حڪم مين ان کي صاحب.

سنت ڪهڙن سوئي ڪرڻن رام ٿا ڪرڻي باب.

پر ڪو ٿا، نظر واڌڪ گهاني الاهيءَ حقيقت کي سمجهي
نٿو سگهي ڇاڪاڻ ته هڪڙي اعا اوجھ ڪانهي ته اهڙيون
روحاني منزلون آهن جتي غل ۽ ٻڌيءَ جي ٻهڃ ڪونهي.
مسلمان سچڻ چيو، ”پر شريعت جي نيمن کي نه لڳاءُ
ڪهي.“

حضور جن ورائيو، ”بيشڪ، پر سندن دائري اندر
ڇاڪاڻ ته شريعت کان مٿي دائرو معرفت ۽ حقيقت جو آهي.
شاگرد کي هميشه ٻاراڻو ڪتاب پڙهڻ ٿيو سولائي. مهاڻا
روحاني سفر جون چار منزلون ٻڌايون آهن جنهن مان شريعت
پهرين منزل آهي. ٻي منزل طريقت آهي جنهن جو مطلب

پنهنجي ڪتابن ۽ چترائيءَ کي آڱ ۾ ساڙي ڇڏيو ۽ پنهنجي
من کي مالڪ جي پيار سان مالا مال ڪرايو ۽ پنهنجي هردي
روبي باغيچي کي هنجي پيار ۽ محبت سان هر ٻو ٻو
ڇڻائي رکيو.

سنت مهاڻائون هتي اچي صرف ان مالڪ جي پيار ۽ عشق
جا گيت ٿا ڳائين. هو دنيا جي راتين راتين ۽ ڪرم ڪانڊ
يا شريعت ۾ ڪو به دخل ڪونه ٿا ڏهن. هو دنيا ۽ دنيا
جي رواجن کي ڪين ڇڏيندا آهن. جيڪڏهن ڪنهن وٽ
ڪا شادي ٿيڻي آهي ته هو ڇوڻ ٿا نه پنهنجي سماج جي
راتين ۽ راتين موجب يا جيئن ٿو چاهي وڃي ڪريو.
مطلب ته آهي گهرو ڪنوار جو هٿيار ٻڌڻ سان يعني پنهنجي
کي وواهڪ جيون ۾ ٻڌڻ سان، پوءِ انکي جيئن چاهيو ادا
ڪريو. موت کانپوءِ جي ڪنهن شيراز جو سنسڪار ڪرڻو
آهي ته سنت چوڻدا آهن چاهي آڱ جي سپرد ڪريو چاهي
دنيا ۾. ٻار پيدا ٿئي ته ٻي پنهنجي راتين راتين موجب هن
جو نالو وغيره رکي ڇاڪاڻ ته نرمل ٻار ٿي جو انهن شريعت
جي ڳالهين سان ڪو به تعلق ڪونهي. مالڪ جي درٻار ۾ ته
صرف برابر ۽ پور ٿا جو قدر آهي.

سنت الهيءَ وقت پيدا ٿئي ٿو جڏهن وڇڪ ڪيالي
پنهنجي عئل ۽ ٻڌيءَ کي برابر جي دائري ۾ زبردستي آڻي
ٿو. شريعت جو مقصد صرف اهو آهي ته انسان سماج ۾ نيم
۽ شالتيءَ سان رهي پر شريعت جا پابند اهو محسوس ٿي
ڪن ته گورمڪن جو پرمانا سان برابر ۽ برابر ٿي جو گورمڪن
سان برابر لامحدود ٿيندو آهي ۽ الهيءَ کي ڪنهن نه نمولي
سيمٽ يا محدود ڪري نٿو سگهجي. مالڪ جا پيارا هتي
جي قانونن کان گهڻو مٿي ٿا وڃن بلڪ هو نه برابر ۾ ملي

گرم رانتي هاري وائتي . جڏهن هڪ مسلمان درويش هيٺان
هيٺ، گورو صاحبن سان بندبائي ۾ ملڻ وٺڻ مالڪ جي پياري
گورو ارڃن ڏيئي هي ظلم ۽ ستم ٿيندا ڏسي پرڏاڻو
ڪري ڪونه سگهيو . هن گورو ارڃن ڏيئي مهاراج جن کي
عرض ڪيو ته جيڪڏهن توهين اجازت ڏيو ته مان هنن سڀني
ظالمن کي مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيان ۽ ان سان گڏ ساري لاهور
علائقي جو نام نشان مٽائي ڇڏيان .

گورو ارڃن ڏيئي مشڪي فرمايو، ”پيارا ڀاءُ! پهرين
مون کي هن ڳالهه جو جواب ڏي ته هي جيڪي ڪجهه ٿي
رهيو آهي اهو منهنجي مٿي مالڪ جي مڙج ۽ مرضيءَ
خلاف ٿي رهيو آهي ڇا؟ جيڪڏهن نه، ته پوءِ هڪجي حڪم
۽ رضا موجب جيڪي ورتجي رهيو آهي ان ۾ مان ڪاڪل
خوش آهيان، ”تيرا ڀاڻا مينا لائي.“

رائڙاڏي هٿسراج چيو ته هن دنيا ستن مهاڻائن تي ڏاڍا
ظلم ڪيا آهن، وٽل وهايا آهن .

پندت ٺاڪر دت چوڻ لڳو ته اها ڪيڏي نه بي وڃي
چئي جو هڪ انسان تي محض ان ڪري ظلم ڪيو وڃي ته
ڇاڪاڻ جو هو مالڪ جي پوڄا ۽ پرستش ان طريقي سان نٿو
ڪري جنهن سان اها ڪن ٿا .

مسلمان سچو پچو لڳو ته حضور ائين ڇو ٿيو ٿئي؟
حضور جن فرمايو، ”عقل ۽ عشق جون راهون ٿي نرالون
ٿينديون آهن . پر ايم قانون ۽ قاعدي کي ڪونه ڄاڻي ۽ عقل
بڏيءَ وقت پيار جو ڪهڙو قدر؟ عقل بڏيءَ قانون هن دنيا
جي ڪمن ڪارن جي سرانجامي ڪرڻ لاءِ آهن پر پرڏاڻا
جي ڏاڍ ۾ پر ايم روپي پڪن جي سهاري پهچي سگهيو .
”صد ڪتاب و صد ورق ڏر ٻار ڪن،“ يعني

موتڪي دل و جان سان بيمار ڪندا هئا.

مڙن وٺين ڪي چڪي ٻاهر ڪڍو ته ڏاڏو نه صرف ٻاءُ
ڍلچ ٻري و سامي وينون هيون. اهو ڪيئن ٿيو؟ ان جو
پتو اڄ تائين ڪونه پيو آهي. انهن وٺين پر ڪا به خرابي
ڪانه هئي ڇاڪاڻ ته جڏهن اهو پيو انهن کي ڪم پر آندو وڌو
ته برابر ڪم ڏنائون.

مسلمان سڄڻ ڇوڻ لڳو ته ها، ان مان ظاهر آهي خدا
ڪڏهن نه اسانجون پراڻائون اگهائي ٿو. پر اها خبر ڪاهي
ته انهن کي منظور ڪرڻ لاءِ هن پاڻ وٽ ڪهڙي ڪمري
رکي آهي.

حضور مهراج جن شڪيا ۽ فرمايائون ته اسانجون هي
اکيون نه صرف موجوده ڳالهين کي ئي ڏسي سگهن ٿيون
پر پرماتما سڙو شڪتيوان ۽ سڙو گيان آهي. اسان کي هنجي
حڪم پر رهڻ چڱائي ۽ جيڪي ڪي هو اسان کي ڏئي سو
اکين ئي رکڻ گهرجي. اسان کي هن جي رضا کي بدلائڻ پر
خيال سڀني ۾ نه اچڻ کپي.

انهن ئي مسلمان سڄڻ چيو ته بصري جي درويش
اي ٻي رابع بصري ۽ جي ڳالهه ڪندا آهن ته هن پنهنجي
بيماريءَ کي دور ڪرڻ لاءِ ڪوبه جتن ڪونه ڪيو ۽ نڪر
پنهنجي مٿس ڪي مٿاڻ لاءِ ڪوشش ورتي. هن اها مٿس
۽ اهي بيمارون مالڪ جون موڪليل سرغائون سمجهي
سوانڪار ڪيون.

حضور مهراج جن ان ڳالهه کي جاري رکندي فرمايو ته
گورو ارجن داس پنجن پادشاهيءَ کي لاهور جي گورنر،
جهانگير بادشاهه جي حڪم موجب ڏاڍيون سختيون ۽ عذاب
ڏنا. هنکي ٽن ٽن ڏينهن وٺي وهايو وڌو ۽ سندس شرار ۽

نه ڏٺم و سفوت (پلاسٽنگ) اڪل صحيح نموني ۾ ئي چڪي هئي. ان کانپوءِ مون ڪم ڪندڙن کي چيو ته هاڻي هلو نه باقي بن رهيل سرنگهن، مٿيان سليپر جهڙي رکون. منهنجي اوورسيئر چيو ته سائين! اسان ته انهن جي وٽين کي به باهه ڏيئي ڇڏي آهي.

”باهه ڏيئي ڇڏي آڻو؟ مالڪ بچاءُ! پر انهن ئي نه اڃا سليپر به ڪين رکيل هئا. توهن به سڄو ڪم چوڻت ڪري ڇڏيو،“ مون چيو.

ان وقت ته هڪ ڀل به ضايع ڪونه ڪرڻو هو. مان، جن ٻنهي سرنگهن ۾ باهه لڳائي وئي هئي اوڏانهن وٺي ڊوڙيس ته جي ئي سگهي ته ٻرندڙ وٽين کي ٻاهر ڪڍي ڦٽو ڪريان. رستي ۾ منهنجي هڪ انگراڙ زبردست مونڙي ٻنهي ٻانهن سان ڪٽي پڪڙيو ۽ چوڻ لڳو ته مان توهان کي ٽڪرا ٽڪرا ٿيندو ڏسي ڪين سگهندس. ان وقت مون چيو، ”فرانسس، مون کي ڇڏ نه مان وڃان،“ پر هن ڪين مڃيو.

اوڏي مهل منهنجي دل مان بي اختيار هڪ پراڻا لڪتي. ڪجهه وقت اڳ مون کي بابا جي مهاراج جن نام دان بخشيو هو ۽ ان مهل مون نهايت عاجزيءَ ۽ بيڪسيءَ سان کين ياد ڪيو. و سفوت ڪارڻ منهنجي شرار جو ڪوڙو به حال ٿئي ها، انجي مون کي ڪڪ برابر جي چٽا ڪانه هئي مگر اهو ئي خيال ستائي رهيو هو ته انگراڙ آئيسر اسان هندستانين لاءِ ڇا سوچيندا جنکي هنن هيڏو اهميت ڀريو ۽ هيڏي جرابداريءَ وارو ڪم سونپيو هو. انڪري مان و سفوت واري هنڌ ڊوڙي ويس باقي ٻيا سڀ ڊپ جا مارا حيران بيٺا رهيا. هنن کي منهنجي سلامتيءَ جي ڏاڍي چٽا هئي جو منهنجا ساٿي ڪم ڪندڙ ۽ منهنجا زبردست

جو انچارج ايس - ٻي - او هوس . مري بهار هڪ اهميت
 ڀرڻو شهر هو ۽ سرڪار اتي پاڻي پهچائڻ لاءِ هڪ وڏي
 رت بڻائي ، جنهن ۾ ڪافي ڀرڻا پائپ لائين آڻي هئي ۽
 وچ ۾ بهارن کي ٽاڪڻو هو . اهو ڪم مون کي سپرد ڪيو ويو .
 هڪ مهيني ڪم ڪرڻ سان اهو ايترو ٿيو ته جيڪڏهن
 بهار کي ڇيڻين ۽ ننڍن اوزارن سان ٽاڪيو ته تمام گهڻو وقت
 لڳي ويندو ۽ سرڪار جيڪا رقم منظور ڪئي هئي ۽ وقت
 مقرر ڪيو هو ، ان ۾ ان ڪم جي سرانجامي ٿي نه سگهندي .
 سڄي مهيني ۾ اسان صرف ۲ فرلانگ ٿي وڌي سگهياسين
 ۽ سرڪاري منظور شدہ رقم جو چوٿون حصو خرچ ٿي ويو .
 مون بالا آفيسرن جي ڏانن تي اها ڳالهه آندي ۽ ان ڪم کي
 باروت جي سرنگهين ذريعي پوري ڪرڻ جي اجازت
 گهري . اها اجازت ملي ۽ ڪم ۾ ڇڳو واڌارو ٿيڻ ۾ اچڻ
 لڳو . جڏهن اسين مري شهر جي ڳتيل ايراضي ۽ ڪنارن هڪ
 ميل پري هٽاسين ته اهو رستو شهر جي ان حصي مان لنگهيو
 ٿي جتي انگريزن جا بنگلا هئا ۽ اسانجي پائپ لائين ان
 رستي جي هيٺان ٿي وڃي هئي جتي گهڻو ڪري انگريزن
 جا دڪان هئا ۽ هڪ وڏي ڊيول هئي . دڪاندارن ۽
 پادرن سرڪار کي نوٽيس ڏنو ته باروت جي وسفوت سبب
 جيڪڏهن اسانجو ڪوبه مالي نقصان ٿيو ، دڪانن جا شيئا
 وغيره ڀڳا ته سرڪار کي نقصان پري ٿيڻو پوندو .

تنهنڪري اسان بهار کي وري ڇيڻين سان ٽاڪڻ شروع
 ڪيو پر اتي زمين اهڙي ته سخت لڪتي جو خرچ ڏهوڻو
 ٿي آيو . سرڪار لاءِ مشڪل مسئلو ٿي پيو . بالا آفيسرن جي
 هڪ ميٽنگ سڏائي ويئي پر اتي به ان پيچيدي سوال جو
 ڪو حل نڪري نه سگهيو . سمورو بهت ۽ دماغ پيڪار

جن برار ٿاڻون ٻڌائون جي ٻڌي سڀ ڏاڍو ڪليا .

ڪبير صاحب جي برار ٿاڻا :-

اوکي ڀڳت نه ڪيڃي ٻيھ مالا اڀري لڀجي .
 هه مانگه ستن رڻا مٿن ٺاهين ڪي ڪا دٻا .
 ماڙو ڪهسي ٻي ٿم سنگي آب نه دٻه نه لڀه منگي .
 (منهنجون ضرورتون هي آهن)

ده سير مانگه چوڻا - پاء گيهه سنگي اوڻا .
 اڌ سير مانگه دالي - موڪه دونه وڪت جوالي .
 ڪاٺ مانگه چوپائي سرهانا اوڙ ٽلائي .
 اوڙ ڪه مانگه ڪيندا ٿيري ڀڳت ڪري ٿيندا .
 مٿن ٺاهين ڪيتا ليو ڪا ٺاه ٿيرا مٿن قبو .
 ڪه ڪبير من مانا من مانا نه هر جانبا .
 (سور ٿا ڪبير جي ۶۵۶-۱۵)

ڏني جاٺ جي برار ٿاڻا :-

گوڊال تيرا آرڻا

جو جن ٿوري ڀڳت ڪرئي ٿن ڪي ڪاج سوارا .
 دال سيڏا مانگه گيهه همرا خوشي ڪري لت جيئ .
 پنهيئا چا دس ليڪا اناج منگه ست سي ڪا .
 گهو پيس منگه لاواري ڪا لڄن ٿري چنگري .
 گهر ڪي گيهن چنگي ان ڏنل ايويج منگي .
 پنڊت ٺاڪردت چيو نه اسين جيڪي گهرون ٿا -
 ملي نه ڪونه ٿو .

حضور جن فرمايو ، ” مالڪ اسان کي سڀ ڏجنه ڏهنسي
 رهيو آهي . - زال آهي نه اسانکي گهرڻا چا ٿي . ان باري
 ۾ مان توهانکي پنهنجو هڪ اڻيه ٻڌايان ٿو . مان ان وقت
 اڃا لوڪريءَ ۾ هوس ۽ هري ٻهاڙ جي مشري سڀ نه ٻڌون

۱۱۰
نه گهر جي ؟

حضور جن وراڻيو، ”نه ! پرار ٿا جا ڏاڍا فائدا آهن
پرار ٿا ماڻهوءَ کي ٺهڻو ۽ نماڻو بڻائي ٿي، هنجو گهمند
اهنگار دور ڪري ٿي. پنهنجي پيو سي ۽ عاجزي مالڪ
اڳيان ظاهر ڪرڻ سان، منهنجي پگهڻي، پوئلڳ ۽ نيڪي
حاصل ٿين ٿيون. اسانجو سارو جيون پرار ٿا مه هڻڻ ڪري
پرار ٿا اسانجو هردو شد ۽ پوئلڳ ڪري ٿي.“

مسلمان سڄڻ عرض ڪيو ته حضور ! مهر باني ڪري
اسان کي هڪ سني پرار ٿا ڪرڻ جو نمونو ٻڌايو.
جواب ۾ حضور جن فرمايو ته مان جهڪر هٿ ڀري پرار ٿا
ڪريان :-

”اي منهنجا مالڪ ! مان اڪل نادان آهيان. مون کي
خير ٿي ڪانهي ته ٽوکان ڇا گهران. جيڪي مون لاءِ بهتر
سمجهين اهو ئي مون کي ڏي. مون کي اڀ ٻڌي بخش نه.
جيڪي ڪجهه ٽرن منهنجي بهتري ۽ ڀلائيءَ لاءِ ڏين يا
جتي ۽ جنهن حال ۾ رکن، ان ۾ راضي رهان. مون ۾ اڌڪر
ڪو گڻ آهي نه پگهڻي آهي. منهنجا ڪرڪوٽ ڪڏا ۽ گناهه
سان پر پور آهن. مون ۾ ڪا به چڱائي ڪانهي، من مون کي
پوريءَ ريت پائمال ڪري ڇڏيو آهي. اي منهنجا مالڪ !
مون جهڙي گنهگار لاءِ، سواءِ پنهنجي پوئلڳن جي ٻيو
ڪهڙو اجهو ۽ آسرو آهي. اي مالڪ مون تي رحم ڪر،
مون کي پنهنجي شرن بخش. مون کي ٻيو ڪي ڪين گهرجي.
مون کي پنهنجو داس بڻاءِ جيئن مان پنهنجو بڻيو رهان ۽ تون
منهنجو بڻيو رهين.“

مسلمان سڄڻ چيو، ”نه هٿ اعليٰ ! !“

ٺهڻ ڪانهو حضور : مهاراج جن ڪبير صاحب ۽ ڏني جات

وانزادو چئي وينو، ”پرار ٿا جو هي بهارو اسان لاءِ نه
بالڪل نعمت آهي.“

حضور جن سرمارو، ”دليوي ماڻهو نه ڏاڍيون عجيب
غريب پرار ٿا ٿيون ڪندا آهن. ڪجهه ڏينهن اڳ مون کي هڪ
ودايشي ستسنگيءَ جي چڻي ملي، جنهن ۾ هن پنهنجي پالتو
اڻيءَ لاءِ پرار ٿا ڪرڻ لاءِ عرض ڪيو هو جا بيمار هئي ۽
ڪيترن ڏينهن کان ڪجهه ڪونه کائڻ هٽائين. هاڻي اهو
عرض ڪنهن ٻائي پوري ڇوڪري يا ڪنهن سادي سودي
ڳولائي ڪين ڪيو هو مگر هڪ پڙهيل لکيل ۽ سڀي ٻورين
سچو. ماڻهو پنهنجي گدائين، گهوڙن، پاليل ڪتن ٻلين ۽
نورائين جي لاءِ پرار ٿا ڪرڻ لاءِ چوندا آهن. ان مان ڇا
ٿو ظاهر ٿئي؟ هنن کي خبر آهي، گهٽ ۾ گهٽ سڀني ستسنگين
کي خبر آهي ته سڀ دڪ ٽڪليفون بيماريون جيو جي
اڳين ڪيل ڪرمن جو نتيجو آهن ۽ اهو ڪرمن جو قرض
ضرور چڪاڻڻ پوي ٿو. ڪال نه پنهنجو حساب ٻائي ٻائي
چڪائي وٺي ٿو ۽ جيڪڏهن هو واسطيدار جيو کان ٿو وصول
ڪري سگهي ته پوءِ هنجي ڪرمن جي اوجھه ٽنڊڙ هنجي
ستگروءَ کان چڪائي وٺي ٿو. ستسنگي هن ڳالهه کان بخوابي
واقف آهن. پوءِ به هو چاهين ٿا ته ٻائي سندن ستگروءَ
کي دڪ ۽ ٽڪليف سڀڻي پوي پر سندن ڪتا ۽ ٻليون
بجي ٻون.

ان جو اهو مطلب ڪونهي ڇا ته هو پنهنجن ڪتن کي
پنهنجي ستگروءَ کان وڌيڪ پيار ڪن ٿا ۽ پوءِ به هو اها
دعوت ڪن ٿا ته هو ستگروءَ کي ڪل مالڪ پر عالما
سمجهن ٿا.

پنهنجي لاکر دڪ پڇيو، ”پوءِ نه پرار ٿا ڪرڻ ئي

جي رضا ۾ راضي رهندا آهن.
ان مسلمان سچو وري چيو ته پرار ٿيڻا ڪرڻ ۾ ڪهڙو
هرج آهي؟

حضور جن وراڻيو، ”اهل رضا وارا فقير چون ٿا ته
جڏهن پرمائما هن ساري سرشتيءَ جو چرخو هلائي رهيو آهي
۽ جو سڙو گيانا آهي ته پوءِ هنڪي راءِ يا رت ڏيڻ يا پرار ٿيڻا
ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟

پلا هو اسانجي ڪا به اهڙي رت يا صلاح مڃيندو ڇا ڇا
هنجي نظر ۾ غلط ۽ هاجيڪار ڪهڙي آهي؟ يا اسانڪي اهو چڱائي
نه کيس چئون ته هيئن ڪر ۽ هيئن نه ڪر.

ان ئي پروفيسر جڳموهنندل چيو ته جي گهرائيءَ سان ڏنل
وڃي ته ڪنهن به شيءِ لاءِ پرار ٿيڻا ڪرڻ ڏيکاري ٿو ته اسان
جو پرمائما جي نيڪي ۽ سياڻپ ۾ وشواس ڪونهي.

رائڙادي هٿسراج انهيءَ ڳالهه جي تائيد ڪندي چيو ته
در اصل اسين پرمائما کي پرار ٿيڻا انهيءَ ئي خيال سان ڪريون
ٿا ته هو ڪا غلطي ڪري رهيو آهي ۽ اسين کيس ان جي
نتيجن کان اڳواٽ آگاهه ڪريون.

ننهن ئي پيڊت لاکر دت چيو ته پرار ٿيڻا ٿيڻ نه وڃڻ
۾ ڏنل آهن.

حضور جن فرمايو، ”پرار ٿيڻا صرف پرمائما جي ديا مهر
۽ پنهنجي ٻارن کي بخشائڻ لاءِ هٿ ڪڍي. پرمائما ڪان ڪنڊا ۽
ناسولت چيزون ڇو گهرجن؟ مولانا روم صاحب فرمائين ٿا،
”خدا ڪان خدا گهر ۽ سنساري پدارتن جي چٽا سان
پنهنجي دل جو آئينو سياهه نه ڪر. گورو ناناڪ صاحب جن
فرمائين ٿا :-

’نام باجهون منگيا سر دکان دي دک‘.

دوستن سان ڪيترائي دڦعا روشن ڪرڻ ايندو هو. انهن موقعن تي ڏاڍيون وڻندڙ ۽ سڪيادائڪ ڳالهائون ٿينديون هيون. هڪ ڀيري هڪ مسلمان ڪٽنب حضور جن وقت آيو، جنهن ۾ به اڀري واريون زالون پڻ هيون. انهن سان ٿيل وارتالاپ جو ڪجهه حصو هيٺ ڏجي ٿو.

انهن ٻنهي زالن مان هڪڙيءَ حضور جن کي عرض ڪيو ته مالڪ کي پرار ٿا ڪرڻ نه پڻهنجي من جي مراد پوري ٿئي. پوءِ خبر پيئي ته هنجو پتي پنجاب سرڪار ۾ وزارتيءَ لاءِ آهيدوار هو ۽ جلد ئي وزيرن جا نالا ظاهر ٿيڻا هئا. حضور جن فرمايو ته مون اڄ تائين ڪنهن به شيءِ لاءِ پرار ٿيا ڪانه ڪئي آهي. اهو ٻڌي سڀني دلڪ رهجي ويا. رانڌاو هيسراج چوڻ لڳو ته حضور! اهو وري ڪيئن؟ پرار ٿا ڪرڻ جي نه هر مذهب ۾ اجازت آهي.

حضور جن پڇڻ لڳا، ”سڀ ڪجهه مالڪ جي مڙج لي ڇڏي ڏيڻ، ننڍي وڏي ڳالهه تي جهولي ٻارڻ ڪان بهتر ڪينهي! هڪ کان گهرو جي عيوض، جيڪي به هو پنهنجي سياڻپ سان اسان لاءِ مناسب سهنجي اسان کي ڏئي ان تي صبر ۽ ستروش ڌارڻ ڪري عنجي رضا تي راضي رهجي اهو وڌيڪ چڱو ڪونهي؟“

هڪ مسلمان سچڻ چوڻ لڳو ته پرار ٿا نه هر ڪو شخص ڪندو آهي.

حضور جن ورائيو ته مسلمانن ۾ ڏيڻ جا به قسم ٿيندا آهن. هڪڙا اهل دعا جن جو پرار ٿا يا دعا گهرڻ ۾ وشواس آهي، ٻيا ٿيندا آهن اهل رضا جي پاڻ کي مالڪ جي رضا يا مڙج تي ڇڏي ڏيندا آهن. اهي ڪنهن به چيز لاءِ ارڻاس ڪونه ڪندا آهن بلڪه پاڻ کي مالڪ جي پاڻي ۾ رکندا آهن، هن

حضور جن وري کين چيو، ”تون نه ٽڪر پيو هوندان،
وڃي ٿورو آرام ڪر. تون ڪٿي رهندان؟ مون سان يا
پروفيسر سان! مونکي خبر آهي ته تون پروفيسر سان ئي گڏ
رهڻ پسند ڪندان.“ پوءِ حضور جن نوڪر کي چيو ته
سندن سامان ’ڪوڙي نڪ‘ واري بنگلي ۾ وڃي رکي جتي
اسين پڻي رهيل هئاسين.

جڏهن هو ويا ته وري پروفيسر ڳالهه جو سلسلو جاري
رکندي چيو ته حضور! توهان پنهنجي جانشين جي باري ۾
جيڪي ڪجهه ٻڌايو ان لاءِ مان توهانجو ڏاڍو شڪر گذار
آهيان. اسانکي انڪري ڏاڍي تسلي ٿي آهي. جيڪو
توهانجو جانشين ٿيندو سو عمر ۾ اڏو نه ٿيندو آهي جو اسان
کي وشواس آهي ته اڃا ڪافي سالن تائين اسانکي توهانجي
وجودگي، درشن ۽ دٻا مهر جو لاپ ملندو رهندو.

حضور جن مرڪندي فرمايو ته انهي ڀروسي ۾ نه رهجو.
انتظار ڪريو ۽ ڏسو ته ڇا ٿو ٿئي. ائين چئي چپ چاپ
پنهنجي ڪمري ۾ هليا ويا.

هاڻي ٻلهائوسيه ۾ پنهنجي موڪلن جي ڪهاڻي وري
ٿو شروع ڪريان. اسانجا اهي ڏينهن ڏاڍا مڙي ۽ مڙي ۾
گذري رهيا هئا. اسين سهڄي ويٺا هئاسين ته حضور جن
عتي آرام ۽ فرحت لاءِ آيا هئا پر ائين ڪونه هو. هتي به
کين فرصت ئي ڪونه هئي. هر روز ڪيترائي ماڻهو سندن
درشن ڪرڻ ۽ ساڻن گڏجڻ ايندا هئا. مشهور ”امرت ڌارا“
جو مالڪ پنڊت ٽاڪر دت شرما، جنهنکي به ٻلهائوسيه ۾
پنهنجو بنگلو هو، هر روز حضور جن وٽ ايندو هو. وائزڊو
هيسراج چانڊر جو ائرسٽر ۽ وائسراءِ جي ڪائونسل جو ميمبر
جنهنکي به ٻلهائوسيه ۾ پنهنجو بنگلو هو، سو به پنهنجن

حضور جن وراڻيو، ”وقت ايندو جو توهين ڏسندا ته چالاڪ ۽ خرد مطالبي لسوڪ ڪهڙي حد تائين وڃي سگهن ٿا. پر ان جو فڪر نه ڪراو.“

تنهن ئي مون حضور جن جي چرڻن ۾ ويستي ڪئي ته اسانبا سمرت سگورو! اسانڪي پنهنجو ايترو نه پيار ۽ صدق بخشو جو اسين ڪڏهن به گمراه نه ٿي وڃون. سگورو ۽ جي چرڻن ۾ اسانجي پرست ۽ پرليت داڻما پڪي ۽ پختي رهي. حضور جن وراڻيو، ”منهنجو چانشين مونکان ڏهوڻي طاقت ۽ دٻا مهر ڪڍي ايندو. ستسگ ۽ ڏارو خوب ترقي ڪندو، توهانجو برابر ۽ وشراس وڌندو وڃهندو ۽ ارغان کي پاڻ وڌيڪ دٻا مهر ۽ سمن ملندو.“ ايتري ۾ حضور جن جا پوڻا سردار چرنسنگهه جن هٿ ۾ ننڍو سرت ڪيس ڪڍي اچي آڻان لنگهيا. ائين لڳو جهڙو ته حضور جن پاڻسکي روڪي ڪين سگهيا ۽ بالڪل ڏاهي چيائون ته ڏسو هو اچي وهيو آهي.

هنن حضور جن جي چرڻن ۾ اچي سر ٽٻارو ۽ سگوروڻ ڏاڍي پيار ۽ پاڻوه سان پنهنجا پوڻا ڪر ڪل ڪڍي سندن مٿي تي رکيا.

حضور جن کانئس پڇيو ته منهنجي ڪاليج جون موڪلون نه پنڌرهن ڏينهن اڳ ٿي ويون آهن، پوءِ مون ايترا ڏينهن ڪٿي هئڻ؟

سردار چرنسنگهه جن بالڪل نموتا ۽ ٽٽائيءَ سان جواب ڏنو، حضور مان ڪجهه ڏينهن لاءِ سروي وٺو. عوس.“

حضور جن کانئس پڇيو، ”آئي ته سڀ خوش باش هئا؟“

پاڻ جواب ڏنائون ته ها حضور! سڀ خوش باش هئا.

حضور جن ورائيو، ”وقت ايندو جو نرعين ڏسندا ته چالاڪ ۽ شرد مطالبي لوڪ ڪهڙي حد تائين وڃي سگهن ٿا. پر ان جو فڪر نه ڪريو.“

تنهن ئي مون حضور جن جي چرلن ۾ ويهتي ڪئي ته اسانبا سمور ستگررو! اسانکي پنهنجو ايترو ته پيار ۽ صديق بخشو جو اسين ڪڏهن به گمراه نه ٿي وڃون. ستگررو ۽ جي چرلن ۾ اسانجي پرست ۽ پرست دائما پڪي ۽ پختي رهي. حضور جن ورائيو، ”منهنجو جانشين مون کان ڏهوڻي طاقت ۽ ديا مهر ڪٿي ايندو. ستسنگ ۽ ڏارو خوب ترقي ڪندو، نوحانجو پرنر ۽ وشراس وڌندو وڃهندو ۽ نوحان کي پاڻ وڌيڪ ديا مهر ۽ سمن ملندو.“ ايتري ۾ حضور جن جا پوٽا سردار چرنسنگهه جن هٿ ۾ ننڍو سورت ڪيس ڪٿي اچي اٿان لنگهيا. ائين لڳو جهڙو ته حضور جن پاڻ کي روڪي ڪين سگهيا ۽ اڪل ڏاهي چيائون ته ڏسو هو اچي وهيو آهي.

هنن حضور جن جي چرلن ۾ اچي سر نوايو ۽ ستگررون ڏاڍي پيار ۽ پاڻوه سان پنهنجا پوتر ڪر ڪمل ڪٿي سندن مٿي تي رکيا.

حضور جن کانئس پڇيو ته تنهنجي ڪاليج جون موڪلون ته پندرهن ڏينهن اڳ ٿي ويون آهن، پوءِ تون ايترا ڏينهن ڪٿي هئين؟

سردار چرنسنگهه جن اڪل امر ٿا ۽ ٺهائيءَ سان جواب ڏنو، حضور مان ڪجهه ڏينهن لاءِ سروي ويو هوس.“

حضور جن کانئس پڇيو، ”آلي ته سڀ خوش باش هئا؟“

پاڻ جواب ڏنائون ته ها حضور! سڀ خوش باش هئا.

حضور مهاراج چرن سنگھ جي

جو مالڪ آهي.

اسان وري پراڻا ڪئي، ”حضور! اسين توهان کان سواءِ هن دنيا ۾ هڪ بل به رهڻ نٿا چاهيون، سڄي پالڻا! توهان بنا هيءَ زندگي موت کان به بدتر ٿي پوندي.“
حضور جن فرمايو، ”مان هميشه توهان سان انگ سڱ رهندس. مان اهو واعدو ٿو ڪريان.“ اهڙي ريت سنگورن وري به اسان کي پنهنجي سڀاڻپ سان ٻارن وانگر چپ ڪرائي ڇڏي. برابر هو اسان سان هميشه انگ سڱ رهن ٿا پر اسين نه ساڻن گڏ ڪونه ٿا رهن ۽ اسان نه ڪڏهن اهو سوچو ڪونه ڪيو هو. وارتالاپ کي جاري رکندي پروفيسر صاحب چيو ته حضور ڇڱو! ڀلا توهين ڪرڻا ڪري ٻڌائيندا ته اسان کي ڪنهنجي هٿن ۾ سونهي ويندا؟ توهان جو جانشين ڪير ٿيندو؟

داناڄن ورائيو، ”اهو به هينئر ظاهر ڪري نٿو سگهجي. سمي ڀائي سڀ ڪجهه معلوم ٿي ويندو. هڪ سيواڌارن، جا ٿورو وقت اڳ اسان سان گڏ اچي ويئي هئي، ان کي حضور جن ڀائي گلاس آڻڻ لاءِ چيو. پوءِ اسان اها ڳالهه سمجهي ته ان سيواڌارن کي دور رکڻ لاءِ ٿي کيس ڀائي آڻڻ لاءِ چيو ويو هو. جڏهن اها سيواڌارن ويئي ته ڏهن پروفيسر صاحب وري حضور جن تي پنهنجي جانشين جو نالو ظاهر ڪرڻ لاءِ زور آندو. پر حضور جن صاف انڪار ڪندي فرمايو ته توهين اها ڳالهه ڳچت رکي ڪونه سگهندا. وڌيڪ فرمائون ته اهڙا به ماڻهو پيا آهن جي هينئر کان ئي وٺي هنجي خلاف سازشون سڀيندا.

پروفيسر پڇيو، ”حضور! ڇا اهي ستسنگي آهن؟ ڪوبه ستسنگي ستسنگو نه هجي؟“ حڪم خلاف سازش ڪري سگهي

اسين هڪ ٿڌي ئي سندن چورن ۾ ويٺا هئاسين. مون هڪ ٻار وانگر اڪل سرلتا سان چيو، ”منهنجا والڪ! اسين ڇا به ڪٿي گهرون پر توهين وڃن ٿا ته اهو منظور ڪندا.“

حضور جن کلي ٿاڙو ۽ فرمائڻ لڳا، ”مان نه پيغمبر ڪو نه آهيان جو بنا ڄاڻڻ جي توهانجي لڳا پوري ڪري سگهان؟“ ”سچي پادشاه! پيغمبر نه ڇا، بلڪ توهين پيغمبرن کي لاهڻ وارا آهيو،“ مون چيو.

انٿري ۾ پروفيسر چئي واپس، حضور! اسين نه اهو ئي ٿا گهرون ته اسين توهان کان اڳ ئي هتان هليا وڃون. شايد ان ڳالهه جي چوڻ جي ضرورت ڪانهي ته حضور مهاراج جن جي روزو اسين هر دم هيسيل ئي رهندا هئاسين ۽ ڪڏهن ڪڏهن نه جيڪي چوڻ چاهيندا هئاسين سو به ٻڌجي ويندا هئاسين.

”ها! توهين ڪڏهن به چاهيو اڏهن وڃي سگهو ٿا پر منهنجو ارادو سڀڻهه جي آخر تائين هتي رهڻ جو آهي،“ حضور جن فرمايو.

نه چاهيندي به اسان کان ڪل اڪري وئي. حضور مهاراج جن پڻ کلي ٿاڙو ۽ هندي ڪاٺ اهو ظاهر ٿي ڪيو ته هو پڻ اسانجو اصلي مطلب سمجهي ويا هئا.

مون چيو، ”حضور اسانجو مطلب ڏانهن رسيءَ سان ڪونهي بلڪ هن دنيا مان ڪڍ ڪرڻ جو آهي. ننڍڪري اهڙو مڙج بڻبو جو هن دنيا مان اسين توهان کان اڳ روانا ٿيون.“

حضور جن اتر ٿاڙو، ”نه! توهانکي نڪي جيئن جي ڪامنا رکڻ کپي ته مرن جي لڳا. توهانکي نه سڀ ڪجهه ان سرچڻيار جي هٿن ۾ سونهي ڇڏڻ کپي جو زندگي ۽ رب

حضور جن جي ان جواب ڪري چٻڙ نه اسان جي مٿان
اچي ڪڙڪي ۽ اسين سڀ گهري غم ۽ چٻڙ
وڪوڙ جي وياسين. پروفيسر ڳوڙها روڪي ڪين سگهيو. هن
ڪانئن پڙيل ڪلاي سان پڇيو، ”منهنجا مالڪ! توهين اسانڪي
ڪنهنجي سهاري ٿا ڇڏي وڃو؟“

”چو! مان ڪيڏانهن ٿو وڃان؟“ حضور جن پڇيو.
پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور! توهان ئي ته هيٺ ٿر فرمايو
ته مان تيار بر تيار آهيان.“

حضور جن وري فرمايو، ”ها! مان ته تيار بر تيار آهيان.“
ٿڌهن اسانجي سمجهه ۾ آيو ته حضور جن تيار بر تيار جو ٻيو
ارٿ لڳائي رهيا آهن جو نهنگ خالص جي ٻوليءَ موجب
آهي ته مان بالڪل تيار ۽ تندرست آهيان. ان ڪانهوءِ هو
بالڪل جلد پاڻ ڪٽڻ لڳا ۽ چوٿين ڏينهن پنهنجي بنگلي اڳيان
چر تي ٿوري دير لاءِ اُس ۾ اچي ويٺا.

ٿورن ڏينهن بعد هڪ دفعي جڏهن حضور جن بنگلي
اڳيان باغ ۾ آرام ڪرسيءَ تي ويٺا هئا، ته مون ۽ پروفيسر
صاحب اڪالت جو موقعو ڏسي سوچيو ته ڇو ڪين جا ڳالھ
مدحت کان اسانجي من ۾ آهي ان بابت حضور جن جي چرٻڙن
۾ عرض ڪريون. اجهو هن ريت پروفيسر صاحب وارڻالاپ
شروع ڪيو:-

”مهراج جي! توهين دن دن دنيا جا والي آهيو. اسانڪي
نه ڪو وردان ڏيڻ جي ڪرپا ڪريو؟“

حضور جن ائين فرمائڻ وارا ئي هئا ته ها گهرو مگر
اڃانڪ روڪجي چيائون، ”توهانڪي ڇا گهرجي؟“

اسين ٿوري دير خاموش رهياسين. حضور جن مرڪندي
فرمايو، ”ها، ها، ٻڌايو ته سهين ته توهان ڪي ڪپي ڇا؟“

اسين هڪ ٺڌي ٽي سندن چوٽن ۾ ويٺا هئاسين. مون هڪ ٻار وانگر اڪل سرلتا سان چيسو، ”منهنجا ااڪ! اسين ڇا به ڪٿي گهرون پر توهين وڃن ٿا ته اهو منظور ڪندا.“

حضور جن کلي ٿڌو ۽ فرائڻ لڳا، ”مان نه پيغمبر ڪونه آهيان جو بنا ڄاڻڻ جي توهانجي اڃا پوري ڪري سگهان؟“ ”سهي پائشاهه! پيغمبر نه ڇا، ااڪ توهين پيغمبرن کي لاهڻ وارا آهيو،“ مون چيو.

ايتري ۾ پروئيسر چئي واپس، حضور! اسين نه اهو ئي ٿا گهرون ته اسين توهان کان اڳ ٽي هتان هليا وڃون. شايد ان ڳالهه جي چوڻ جي ضرورت ڪانهي ته حضور مهاراج جن جي روبرو اسين هر دم هيسيل ٿي رهندا هئاسين ۽ ڪڏهن ڪڏهن نه جيڪي چوڻ چاهيندا هئاسين سو نه ٻڌجي ويندا هئاسين.

”ها! توهين ڪڏهن به چاهيو اڏهن وڃي سگهو ٿا پر منهنجو ارادو سڀڻهه جي آخر تائين هتي رهڻ جو آهي،“ حضور جن فرمايو.

نه چاهيندي به اسان کان ڪل اڪري وئي. حضور مهاراج جن پڻ کلي ٿڌو ۽ هنجي ڪاٺ اهو ظاهر ٿي ڪيو ته هو پڻ اسانجو اصلي مطلب سمجهي ويا هئا.

مون چيو، ”حضور اسانجو مطلب ڏانهن وريء سان ڪونهي ااڪ هن دنيا مان ڪوچ ڪرڻ جو آهي. تنهنڪري اهڙو مڃ ٻڌيو جو هن دنيا مان اسين توهان کان اڳ روانا ٿيون.“

حضور جن اتر ٿڌو، ”نه! توهانکي ڪي جيئن جي ڪامنا رکڻ کپي ته مڙ جي اڃا. توهانکي نه سب ڪٽيندڙ ان سرچڻار جي هٿن ۾ سونپي ڇڏڻ کپي جو ٺنڌي ۽ عورت

حضور جن جي ان جواب ڪري چڻ نه اسان جي مٿان
 اچي اچي ڪڙڪي ۽ اسين سڀ گهري غم ۽ چنڌا
 وڪوڙجي وياسين. پروفيسر ڳوڙها روڪي ڪين سگهيو. هن
 ڪانئن پوئل گلي سان پڇيو، ”منهنجا مالڪ! توهين اسان کي
 ڪنهنجي سهارو ٿا ڇڏي وڃو؟“

”جو! مان ڪيڏانهن ٿو وڃان؟“ حضور جن پڇيو.

پروٹیسٹ عرض کیو، ”حضور! توہان ئی نہ ہیئر فرماو
نہ مان تیار ہر تیار آہیان۔“

حضور جن وري فرمايو، ”ها! مان نه تيار پر تيار آهيان.“
تڏهن اسانجي سمجھ ۾ آيو ته حضور جن تيار پر تيار جو ٻيو
ارڪ لڳائي رهيا آهن جو ٺهنگ خالص جي ٻوليءَ موجب
آهي ته مان باڪل تيار به ندرست آهيان. ان کانپوءِ هو
باڪل جلد پاڻ ڪٽڻ لڳا ۽ چوٿين ڏينهن پنهنجي بنگلي اڳيان
چر تي ٿوري دٻر لاءِ آس ۾ اچي ويٺا.

ٿورن ڏينهن بعد هڪ دفعي جڏهن حضور جن بنگلي
اڳيان باغ ۾ آرام ڪريءَ تي ويٺا هئا، ته مون ۽ پروٽيسر
صاحب انڪالت جو موقعو ڏسي سوچيو ته ڇو کين جاڳالهه
مدد کان اسانجي من ۾ آهي ان بابت حضور جن جي چرئن
۾ عرض ڪريون. اجهو هن ريت پروٽيسر صاحب وارنالاپ
شروع ڪيو:-

”مهراج جي! نوحين دن دنيا جا والي آهيو. اسان کي ڪو ورڏان ڏيڻ جي ڪرپا ڪريو؟“

حضور جن ائين فرمائڻ وارا ئي هئا ته ها گهرو سگر
اچاڪ روڪجي چيائون، ”توهانڪي ڇا گهرجي؟“

اسين ٿوري دير بخاموش رهياسين. حضور جن مڙڪندي فرمايو، ”ها، ها، ٻڌايو ته سھين ته ٿوھان کي ڪٿي ڇڏ؟“

وٺو جيئن ماءُ پيءُ گرميءَ جي موڪلڻ ۾ باهريان آيل ٻارن کي ڪارائي ٻهاري ٿاڙو ٿوانو بڻائيندا آهن. حضور جن جي اسان تي اٿي مهر ۽ رحمت هئي ۽ اسانجي خوشيءَ جو ڪو ٻار ئي ڪونه هو. پر ائين چئجي ته وڏا ڪاڻ اسان جي خوشي سهارِي نه وئي ۽ ساڙ پڇ محسوس ڪرڻ لڳي. پندرهن ڏينهن کانپوءِ حضور مهراج جن سخت بيمار ٿي پيا ۽ اسانجي ساري خوشي مٽيءَ ۾ ملي ويئي. حقيقت ۾ حضور مهراج جن اڪل سخت بيمار ٿي پيا هئا ۽ ڊاڪٽر ٻار ۾ اڪل آهستي آهستي ڳالهائيندا هئا. اسانجي پڇڻ تي صرف ائين ئي چوندا هئا، ڏڪر نه ڪراو، سڀ ڪجهه ليڪ ٿي ويندو. ان جو اهو ئي مطلب هو ته سڀ ڪجهه ليڪ ڪونه هو.

ٿاڙو حضور مهراج جن ڪيترن اهڙن ڏورڪن ۽ ٻين ٻهاري لوڪن کي لام دان ڏنو هو جن سڄي حياتي ماس کاڌو هو ۽ اڪرن ۽ ٻين جانورن جون اليون چاڙهيون هيون. عام طرح جڏهن حضور مهراج جن جيون کي لام دان ڏيندا هئا ته سندن طبعيت ڪڇ ناساز ٿيندي هئي پر هن دفعي نه سندن صحت ايتري گهڙي جو اسين هراسجي ۽ گهٻرائجي واپسين. ڏهين ڏينهن ته سندن حالت نهايت گھير ٿي ويئي ۽ ڊاڪٽر لراس ٿي پيا. اها حالت به ئي ڏينهن هلي ۽ اسان ڪيتراون راتيون اوجاڙو ڪيو. پر هن سڄي بيماريءَ جي دوران ستڱورن جي خوشمزاجيءَ ۾ رهيءَ پر به فرق ڪونه آيو. هڪ ڏينهن صبح جو ٻرو ٿيسر صاعب کين عرض ڪيو ته توهانجي طبعيت ڪيئن آهي؟

حضور جن ٻرو ماڻو، ”مان تيار پر تيار آهيان“ (وڃڻ لاءِ تيار)

ڪي اهندو ڏٺو. دل زور سان ڪڪ ڪڪ ڪري رهي هئي.
؟ اسين بي اختيار سندن چرڻن تي ڪري پياسين.
حضور جن فرمايو، ”سو توهين اچي ويا آهيو! ٻڌا،
ڪڏهن آيا آهيو؟“

پروفيسر عرض ڪيو. ”اڪل هيٺ پھتا آهيون.“
ستگورن پڇيو، ”توهان جو سامان ڪٿي آهي؟“
پروفيسر چيو، ”حضور! مهر هوٽل ۾ رکيو آئون.“
حضور جن فرمايو، ”اٽي ڇو رکيو اٿو؟“
حضور جن کي ٽي وڏا بگلا هئا ۽ اسين هميشه انهن ۾
سندن پير سان رهندا هئاسين. پروفيسر عرض ڪيو، ”حضور!
توهان ستسنگين کي حڪم ڏنو هو ته توهانجي پويان ٻلهائوسي“
نه اچن.“

ستگورن فرمايو پر اهو حڪم توهان لاءِ نورو ئي هو ۽
ائين فرمائيندي پنهنجا ڪرڪل ڪٽي اسان جي مٿي تي
رکيائون. اسانجو سمورو ڊپ، لڪ ۽ چنبا دور ٿي ويا.
اسان جو منهن اڳڪي پير ۽ اسان جون دليون خوشيءَ سبب
ٽپڻ لڳيون.

شام جو سير وقت اسين حضور مهاراج جن سان گڏ وياسين
۽ قريب ۷ بجي ايسٽيٽ ڪوٺيءَ تي موٽي آياسين ۽ جڏهن
اسان حضور جن کان هوٽل ۾ وڃڻ لاءِ اجازت گهري ته ڏٺوسين
ته اسانجو سڀ سامان هوٽل مان گهرايو ويو آهي ۽ اسانجا بسترا
”ڪوڙي لڪ“ ڪوٺي نمبر ۲ ۾ لڳايا ويا آهن. حضور
مهاراج جن خود اسانجي سڪ ۽ آرام لاءِ ڪيل انتظام نظر
مان ڪڍڻ لاءِ اسان سان گڏ هئا. ائين چوڻ جي ضرورت
ڪانهي ته اسين جيڪو عرصو ٻلهائوسي ۽ رهياسين حضور
۽ رهياسين ۽ اسانکي ائين ڪارائو پيارو

اهو ٻڌي پروفيسر اچي ٿل ۾ چٽڪيو ۽ ڪٿي چپ ڪيائين.
 اسان مهر هروڻل ۾ ۱۰ ڪمرا، هر روز ۳ روپئي سمارٽي ورتا.
 اهو زمانو ڪهڙو نه سستائيءَ جو هو! پروفيسر نوڪر کي
 چانهه آڻڻ لاءِ چيو ته مون کيس ياد ڏياريو ته هن وقت شام
 جو حضور جن ٻاهر سير لاءِ نڪرندا آهن ۽ جي اسان اهو
 درشن جو موقعو هتان وڃايو ته پوءِ خبر ڪانهي ته ڪڏهن
 درشن ٿيندو، شايد بلڪل نصيب نه ٿئي.

پروفيسر ورائيو، ”مون کي خبر آهي ته تون چانهه نڪو
 پيئندو آهين ۽ نڪو ڪنهن کي پيئڻ ڏين. پر مان نهايت ٿڪل
 آهيان، چانهه پي تون سان هلاڻ ٿو.“

مون چيو مانس، ”تو کي جيڪي ڪجهه سوچي، مان نه
 انهيءَ لاءِ وڃان ٿو جنهن لاءِ مان آيو آهيان.“ مون کي خبر
 هئي ته هو ڪٿي چانهه جي پيئندو آهي، سا به ڏاڍي ڏاڍي
 اهو ٻڌي هن ڪجهه پيالو ٿو ٽڪڙ ۾ پيڻا ۽ مون سان گڏ ئي
 هروڻل مان ٻاهر نڪتو.

اسان اهڙي هنڌ تي پهتو جو فيصلو ڪيو جستان اسين
 حضور مهارج جن جو چڱي طرح درشن ڪري سگهون پر
 اسان کي ڪير ڏسي نه سگهي. پر جڏهن اڳتي وڌياسين ته
 اسانجا پير اسان کي خود بخود حضور جن جي ڪوٺيءَ ڏانهن
 ڇڪي ويا. پروفيسر گهٻرائيندي چيو، ”حضور مهارج جن
 جي حڪم جي خلاف تون مون کي سڌو سندن ڪوٺيءَ ڏانهن
 وٺي ٿو هلين.“

مون ورائيو، ”ڪهڙي وڏي ڳالهه ٿي جي حڪم آڏو آئي
 جي انهيءَ لست ۾ هڪ وڏو ڪاروائي جڙي ويئي؟ ٻلا ٻو
 ڪهڙي ڳالهه ۾ سندن حڪم وٺا مڃون؟“
 اوچتو ئي اوچتو رستي جي موڙ تان اسان حضور مهارج جن

ٽي زور ڏنو ۽ آخر پروفيسر جڳموهندلعل به اها ڳالهه پوري طرح مڃي.

ٻئي ڏينهن شام جو پنجين بجي اسين مائونٽ ويو هوٽل واري چاڙهي چڙهي رهيا هئاسين. حضور مهارج جن جي سندس ڪوٺي ايلسٽريٽر جتي پاڻ رهيل هئا هن هوٽل کان قريب ڏيڍ ميل کن پري آهي. واٽ تي هلندي مون چيو ته جي اسين 'مهر هوٽل' ۾ رهون، جا حضور جن جي ڪوليءَ کان صرف ٻن فرلانگن جي مفاصلي تي آهي، ته اسين حضور جن جي بنگلي جو درشن ڪري سگهنداسين، نه ته، 'تي جا وڏا وڏا درخت نه ڏسي سگهنداسين ۽ حضور جن جي حڪم جي ادولي به ڪونه ٿيندي.

جڳموهندلعل چوڻ لڳو، ”تون وڏو استاد آهين. مان تنهنجي چالاڪي خوب ڳو سمجهان. تون مون کي ضرور ڪنهن نه ڪنهن آفت ۾ اڙائيندين.“

مون ٽرٽ ٿي چيو، ”دوست! سو وري ڪيئن؟“
پروفيسر جواب ڏنو، ”تو کي نه پڪ ٿي پڪ ڪنهن نموني به حضور جن کان معافي ملي ويندي، پر ڏوهه سڄو منهنجي مٿان ٿي وڙهندو.“

مون هن کي تسلي ڏيندي چيو ته تون ڪو فڪر نه ڪر سڀ ڏوهه. مان پاڻ ئي هموار ڪندس ۽ حضور جن اڳيان قبول ڪندس ته مان برابر پروفيسر کي هٿ پير ٻڌي هتي پڇائي وٺي آيو آهيان، مون هن کي زبردستي اس ۾ وهاريو ۽ هن کان زوريءَ اهو واعدو ورتو ته منهنجو ڊلهائوسيءَ جي اوت موت جو پاڙو پاڻ ڀريندو ۽ هوٽل ۾ سندس رهڻ جو انتظام سندس مرضيءَ خلاف ڪيو ويو ۽ هن وقت منهنجو هوٽل جو سڄو خرچ دٻاءُ ۽ مجبوريءَ سبب پاڻ ڏيئي رهيو آهي.

۶. هي ڀڄاڙيءَ جو باب ٿي سگهي ها

گرمين جا ڏينهن هئا. هيءَ ڪهڙي سال جي ڳالهه آهي سو نه موکي ياد ڪونهي پر انهيءَ سال ڏاڍي سخت گرمي هئي. حضور مهاراج جن ڊلهائوسيءَ جي سندر پهاڙن تي هليا ويا هئا جتي هنن ڪجهه سال اڳ هڪ مڪان خرڻ ڪيو هو. هندجو حڪم هو ته ڪوبه سندن پٺيان ڊلهائوسيءَ نه اچي. انهن خاص خاص ماڻهن کي به اجازت ڪانه ڏني وئي جن جي هن کان اڳ ڪابه ويٽي خالي ڪانه وئي هئي. ان سال اسانجون آفيسون اونهارِي جي وئڪيشن ڪارڊ ڄلد ئي بند ٿيون هيون ڇاڪاڻ ته سخت گرميءَ سبب ڪم موڪل به ٿيا هئا. پنجاب جي ميدانن ۾ گرمي ۱۱۸° فهرنهايت کان به مٿي چڙهي وئي هئي. پروئيسر جڳموهندايل ۽ مون ڪنهن پهاڙ تي وڃڻ جو وڇار ڪيو. ٻيلا حضور جن جي چورن کانسواءِ اسين وڃي به ڪٿي ئي سگهياسين؟ پر هن پيري جو حڪم ڏنو هئائون ته ڪير به نه اچي انکي ڪيئن در گذر ڪجي!

مون پروئيسر کي چيو ته اسين حضور مهاراج جن جو پڇو نه ڪونه ٿا ڪراون، اسين نه ميدانن جي سخت گرميءَ کان بچڻ لاءِ اُٻاءُ ڪري رهيا آهيون. ساڳئي وقت سمنو، مسوري ۽ ڪشهير هڪ نه بلڪل پري آهن ٻيو اُتي مهانگائي به ڏاڍي آهي. انڪري حضور مهاراج جن اُڀيان ڪونه ويندا. اسين بلڪه اهائي ڪوشش ڪنداسين جيئن هو اسانکي نه ڏسن. اهڙي طرح وڃڻ ۽ رهڻ ڪري حڪم جي انتهائي به ڪين ٿيندي. مون ڏاڍي اُميد ۽ اُڪسان سان ان ڳالهه

حضور جن فرمايو ته اسان کي نه زندگي جي مقصد جي
ڄاڻ ڪانهي ۽ ان کي فضول ۽ بيڪار ڏٺن ۾ برباد ڪري
هيا آهيون. جيڪڏهن زندگي ۾ پنهنجو اصلي ورثو حاصل
ڪري سگهياسين ته پوءِ اسانجو جيون ئي اجاو وڃن.
سان ان پيرن وارو جانور ڪونهي پر اڪثر ڪري جانورن
ڙو ٿي وهندڙ ڪري ٿو. هو نه مالڪ جي اثر ۽ چٽا آهي
پر مالڪ جو روپ آهي. هن ۾ اپار شڪتيون آهن پر هو
ان کي وئٽ وڃائي رهيو آهي. هنجي اندر سون جو
ٺار آهي پر هو بيڪاريءَ جيان درد ۽ پندو رهي ٿو. هن
۽ زندگيءَ جو مقصد آهي پنهنجي آپاڻڻهار کي ڄاڻي پنهن
۽ لڄ گهر واپس پوڻ. پر انسان انهيءَ انمول موقعي کي،
هڪي لکين جونين پوڻ کان پوءِ ماي ٿو، وئٽ
ٺاهو ڇڏي.

هڪ ستنسگيءَ کي لکي موت جي چاهيا رکڻ گهرجي ،
 نڪي موت اچڻ ئي هن کان ڊڄڻ کڻي . هنکي پنهنجو پاڻ
 بڙي طرح ستگورو جي مڙج ئي ڇڏي ڏيڻ کڻي .

ٻڌ رستو پڇيو ته حضور ! جيڪڏهن انسان زندگيءَ مان
 بيزار ٿي پوي ته پوءِ انکي ختم ڪرڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي ؟
 حضور جن ورائيو ته موت زندگيءَ جي مصيبتن جو علاج
 ڪونهي ، نڪي انهن مان چوڻڪاري جو آپاءِ . توهين
 جيڏانهن به ويندا ، اهي مصيبتون توهان جي پٺيان اينديون
 رهنديون . جيستائين توهين ڪرم جو حساب ڪوڏي ڪوڏي
 نه ڇڪائيندا جيستائين اهي ڪرم توهان جو پيڇو ڪونه
 ڇڏيندا . آپگهات ڪري ، ڪرم جي بوج ۾ پاڻ اضافو ٿيو
 ٿئي . ڪرم مان چوڻڪارو پائڻ ڇيڻو توهين آسان ٿا سمجهو ،
 اوترو آسان ڪونهي .

ٻڌ رستو گهٽ ٿا سان چيو ته اها نه ڏاڍي ڳالهه ٿي .
 مونکي ته اهو خيال ويٺل هو ته مصيبتن جي زندگيءَ مان
 چوڻڪارو پائڻ آسان ڳالهه آهي پر حضور ! توهين ته اسانکي
 مڙج جي به اجازت نٿا ڏيو . دليون بي دليون ، مڇيرون
 اسانکي زندهه رهڻو ٿي ڀوندو .

حضور جن فرمايو ته ڪن ٿورن کي خبر آهي ته ڪيئن
 جيئجي . جيڪي جي ڄاڻن ٿا ، صرف اهي ئي مري ڄاڻن
 ٿا . اسين جي ڪونه رهيا آهيون . اسين نه صرف وقت جي
 وهڪ ۾ وهي رهيا آهيون . رات ڏينهن رويندا رڙيندا ؛
 ڇلائيندا رهون ٿا ؛ لڄائن ؛ ڪامائن جا جهوڪا سهندا
 رهون ٿا . اندر ۾ ڇوڪر ۽ سواد اسانکي دڪن ۽ دردن
 جي پٿرون ۾ ڦاسائي رهيا آهن .

ٻڌ رستو چيو ، ” ها بالڪ حقيقت آهي .“

ڪنهن انسان کي نوان ڪهڙا بهري وري نرت لاهي ڏيڻا
ڪرڻا جي ڪهڙي ضرورت آهي؟

حضور جن مشڪندي فرمايو ته مون سمجهو ٿي ته توهين
اهوئي سوال پڇندا. ڪنهن آتما کي ڪنهن ڇولي ۾ ڪيترو
وقت رهڻو آهي ان جو فيصلو هڪ ڳالهه تي نه مگر ڪيتري
ٿي ڳالهين تي مڪمل آهي. ڪڏهن توهين نئين ريشمي
خميس بزار مان وٺي اچو ٿا، پائڻ سان ڏسو ٿا ته اها جيتن
کائي ڇڏي آهي يا توهان کي ٺهڪي نٿي بيهي يا پوري
ستري ليل ڪانهي ته توهين اها نرت ٿي لاهي ڏيئي ٿا
ڪريو. اهڙي ريت منس جا ڪرم-پراڻا، سڀيت ۽ ڪرمان
هنجي قدم قدم تي پنهنجو اثر وجهندا ٿا رهن ۽ شين ان
حساب سان جملي ۽ مري ٿو.

بئريسٽر چيو ته حضور هي ڪرم جن سڌانت نه ڏاڍو
پيچيدو آهي. توهين اهو ڪولي سمجهائڻ جي ڪرڻا ڪندا؟
حضور جن ورائيو ته اهو هڪ وصال مضمون آهي ۽ انجو
ڏاڍو مهتر آهي. انکي الڳ ٿي ڪٽينداسين. پهرين زندگي
۽ موت جي وشهه کي پورو ڪريون.

بئريسٽر چيو ته چاهي موت منهنجي آتما تي پنهنجو
ڪجهه به اثر نه ڪري پر موت کان ته مان ڏاڍو ٿو ڊڄان.
حضور جن ورائيو ته جن کي صحيح حقيقت جي ڄاڻ
ڪانهي، اهي ئي موت کان ڊڄن ٿا. ڪبير صاحب فرمائين ٿا:
”ڪبير جس مرني سي جگ ڊري موهي من آند،

ڪب مرئي ڪب پائيئي، پورن پرمانند.“

يعني مان موت کي پيار ڪريان ٿو. دنيا ان کان ڊڄي
ٿي. ڪهڙو نه سنو ٿئي جو مان جلد کان جلد مري پنهنجي
پرستار سڃاڻندو ڪي وڃي ملان.

ڪندس ته شرار ساڳئي جو ساڳيو رهي، پوءِ ڀل آتما جو موت ٿيندو ئي رهي.

حضور جن فرمايو ته نيٺ ان مان به ٽوهين ڪڪ ٿي پوندا. بئريسٽر ٻيو سوال ڪيو ته آتما ۾ ڪا به ڦير گهير ڪانہ ٿي ٿئي ڇا؟ جي نه ته پوءِ ماڻهو ڇڳا ۽ برا ڇو ٿا ٿين؟

حضور جن اتر ڏٺو ته بدلي صرف من ۾ ئي اچي ٿي آتما ۾ نه. آتما ته فرما آتما وانگر هميشه بدليءَ جي دائري کان مٿي، اڏول ۽ اڪسان رهي ٿي. گيتا ۾ لکيل آهي:-
”آتما اڻاسي آهي، امر آهي ڪير به اُنکي لاس نٿو ڪري سگهي.“ (۱۷-۲)

”آتما اڄميا آهي، دائما آهي، بڻا ۽ پراچين آهي. شرار جو ولas اُتي ئي ٿو پري آتما جو نه.“ (۲۰-۲)

جهڙيءَ ريت ماڻهو پراڻو لباس لاهي نئون لباس پوري ٿو ٺهڙي طرح جهورو ۽ پراڻي شرار کي ڇڏي آتما نئون شرار ڌارو ڪري ٿي. (۲۲-۲)

ان آتما کي نه هٿيار ڪٿي سگهي ٿو، نه اگني ساڙي سگهي ٿي، نه پاڻي ڳاري سگهي ٿو ۽ نه هوا سڪائي سگهي ٿي. (۲۳-۲)

اها تعجب جهڙي ڳالهه هئي جو حضور مهاراج جن ڪنهن به ذريعي بستڪ جو حوالو پنهنجي ياداشت مان ڏيندا هئا. ڪڏهن، جي حوالي کي ڳولڻ ۾ دير لڳندي هئي ته ان بستڪ جو صفحو ڀڙ ٻڌائيندا هئا. مان چئي نٿو سگهان ته اها حافظي جي ڪرامت هئي يا الرڪڪ چمڪار.

بئريسٽر کي مخاطب ڪندي فرمايائون ته انسان کي پراڻا ڪپڙا لاهي نئين ڪپڙا ۾ ڪڏهن به ڊچڻ نه کپي.

بئريسٽر پڇيو ته حضور! پوءِ تازا ڇاول ٻار نه مرن ٿي نه

حضور مهراج جن فرمايو ته اسانکي موت کان ڊڄڻ نه
گهرجي. اسانجي زندگي نه ته هن جنم سان شروع ٿي آهي
۽ اڳي هن شرار جي موت سان انجي سماپتي ٿيندي.
زندگي امر آهي. اهڙو ڪو به سمو ڪونه هو جڏهن اسين
ڪونه هئاسين ۽ نه ڪڏهن اهڙو سمو ٿيندو جو اسين ڪونه
هونداسين. پر سميت دادو دال فرمائي ٿو:-

”جڏهن سرشتي هئي ڪانه ته به مان هوس ۽ جڏهن
دنيا ڪونه هوندي تڏهن به مان هوندس.“

ڀڳوان ڪرشن گيتا ۾ ارڃن کي چيو آهي:-
”نه ٿو سواهمو جات ناس نه ٿو ٺهي جئا ٽپا،
نه چئوي نه پوئشيام، سروي ويسومت پرم.“
(گيتا ۲-۱۲)

ارثاٽ نه ائين آهي ته مان ڪنهن به وقت ڪونه
هوس يا ٿون ڪونه هئين يا هي راجائون ڪونه هئا ۽ نه ائين
آهي ته هن کان پوءِ اسين سڀ ڪونه هونداسين.

بئريسٽر چيو ته حضور! ڀلي اسين هميشه رهيا هجئون پر
هي موت ته ڏاڍي پيانڪ ڇيڙ آهي.

حضور جن فرمايو ته جي موت نه هجي ها ته پوءِ پاڻ حالت
وڌيڪ پيانڪ هجي ها. حضور جن پوءِ ڀڳوان ڪرشن جو
ٻيو شلوڪ ٻڌايو ته جهڙي طرح شرار ۾ بالهڻ، ڪان پوءِ
جوالي ۽ پوءِ ٻڌايو نظر اچي ٿو اهڙي طرح آتما کي هڪ
شرار کان پوءِ ٻيو شرار ملندو ٿئي رهي ٿو. اڪري
ٽيڙجوان پرش موت کان ڪونه ٿا ڊڄن. ان جو سار اهو ئي
نڪتو ته موت شرار جو ٿئي ٿو مگر آتما ساڳئي جي ساڳئي
رهي ٿي.

ان ئي بئريسٽر وري چيو ته حضور مان ته ائين پسند

ڪندس ته شرار ساڳئي جو ساڳيو رهي، پوءِ پل آتما جو موت ٿيندو ئي رهي.

حضور جن فرمايو ته نيٺ ان مان به توهين ڪڪ ٿي پوندا. بئريسٽر پيو سوال ڪيو ته آتما ۾ ڪا به ڦير گهير ڪانه ٿي ٿئي ڇا؟ جي نه ته پوءِ ماڻهو ڇڱا ۽ برا ڇو ٿا ٿين؟

حضور جن اٽل ڏٺو ته تبديلي صرف من ۾ ئي اچي ٿي آتما ۾ نه. آتما ته فرما آتما وانگر هميشه تبديليءَ جي دائري کان مٿي، اڏول ۽ ڪسان رهي ٿي. گيتا ۾ لکيل آهي:—
”آتما اباڻي آهي، امر آهي ڪير به انکي ناس نه ڪري سگهي.“ (۱۷-۲)

”آتما اجنما آهي، دائما آهي، بڻا ۽ پراچين آهي. شرار جو ولڻس اٿئي ٿو پر آتما جو نه.“ (۲۰-۲)

جهڙيءَ ريت ماڻهو پراڻو لباس لاهي نئون لباس پهري ٿو تهڙي طرح جهور ۽ پراڻي شرار کي ڇڏي آتما نئون شرار ڌار ٿي ڪري ٿي. (۲۲-۲)

ان آتما کي نه هٿيار ڪٿي سگهي ٿو، نه اگني ساڙي سگهي ٿي، نه پاڻي ڳاري سگهي ٿو ۽ نه هوا سڪائي سگهي ٿي. (۲۳-۲)

اها تعجب جهڙي ڳالهه هئي جو حضور ۽ ٻاراج جن ڪنهن به ذريعي بستڪ جو حوالو پنهنجي ياداشت مان ڏيندا هئا. ڪڏهن، جي حوالي کي ڳولڻ ۾ دير لڳندي هئي ته ان بستڪ جو صفحو پٺ ٻڌائيندا هئا. مان چئي نٿو سگهان ته اها حافظي جي ڪرامت هئي يا ارڪڪ ڇمڪار.

بئريسٽر کي مخاطب ڪندي فرمائون ته انسان کي پراڻا ڪهڙا لاهي ٿي ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ڊڄڻ نه کپي.
بئريسٽر پڇيو ته حضور! پوءِ لازماً ڇاول ٻار نه مرن ٿي نه

پوءِ مهراج جن فرمايو ته اسانکي موت کان ڏچو نه
اسانجي زندگي نه ته هن جنم سان شروع ٿي آهي
هن شرار جي موت سان اڃي سماپتي ٿيندي .
اهڙو آهي . اهڙو ڪوبه سمو ڪونه هو جڏهن اسين
مڃاسين ته ڪڏهن اهڙو سمو ٿيندو جو اسين ڪونه
پڻ . پر سنت دادو دال فرمائي ٿو :-

جڏهن سرشتي هئي ڪانه ته به مان هوس ۽ جڏهن
نه هوندي تڏهن به مان هوندس .

ن ڪرشن گيتا ۾ اڄن کي چيو آهي :-

سو سواهمو چات ناس نه ٿو ٿيهي جتا ڏيا ،

چئوي نه پو شيام ، سروي ويوموت پرم .

(گيتا ۲-۱۲)

ت اٿن آهي ته مان ڪنهن به وقت ڪونه

ٿون ڪونه هٿين يا هي راجائن ڪونه هئا ۽ نه اٿن

ن کان پوءِ اسين سڀ ڪونه هونداسين .

پر چيو ته حضور ! ڀلي اسين هميشه رهيا هجنون پر

نه ڏاڍي پيانڪ چيز آهي .

جن فرمايو ته جي موت نه هجي ها ته پوءِ پاڻ حالت

پانڪ هجي ها . حضور جن پوءِ پڳوان ڪرشن جو

بڌايو ته جهڙي طرح شرار ۾ بالهڻ ، ڪمان پوءِ

پوءِ بڌايو نظر اچي ٿو اهڙي طرح آتما کي هڪ

پوءِ ٻيو شرار ملندو ٿئي رهي ٿو . اڪري

روش موت کان ڪونه ٿا ڏجن . ان جو سار اهوئي

موت شرار جو ٿئي ٿو مگر آتما ساڳئي جي ساڳئي

پوءِ پوءِ وري چيو ته حضور مان نه اٿن پسند

نيزارون ڪيون، هنجي قدمن ۾ ڪري پيو، ڏاڍيون منهن
۽ الجھڻا اقرار ڪيا ته سهراب اهو ڪجهه ڪري ڏيکاريندو
جو مان خود نه ڪري سگهيو آهيان، هو ساري سنسار مٿان
پرشيا جو جهنڊو جهولائيندو. پر بادشاهه ئي اهڙو اثر ٿيو
جهڙو اونڌي گهڙي تي پاڻي. سهراب پيءُ جي موني اچڻ
کان اڳ ئي مري چڪو هو. پٽ کي مئل ڏسي، رستم
بيھوش ٿي وڃي؛ ان کان پوءِ هو اڳ وارو رستم ئي
ڪين رهيو.

نوجوان بئرسٽر چيو، ”هيءُ نه ڏاڍي دلسوز ڪهاڻي
آهي.“

”ها،“ حضور جن ورائيو. ”پر اهڙيون گھڻائون اسين
روز مرھ جي زندگيءَ ۾ ڏسون پيا. توهان هن ڪهاڻيءَ ۾
ڏٺو ته ٻه شخص هڪ ٻئي جي جان وٺڻ لاءِ آنا هئا. عڪڙو
ٻئي کي پنهنجو دشمن سمجهي رهيو هو. سهراب کي ئي رحميءَ
سان قتل ڪرڻ کالڀوءِ رستم وڃ رڙو ڪري ٿو، هائيدوس
مچائي ٿو ڇو جو هيٺيڙ هو هنکي پنهنجو ”پٽ“ ٿو سمجهي.
ٻئي شخص ساڳيا آهن، حالتون به ساڳيون آهن، انهن ۾
ڪا به ڦير گهير ڪانه ٿي آهي. مگر هيٺيڙ هن ۾ ’مان‘ ۽ ’منهنجي‘
واري ڀاولا جاڳرت ٿي آهي. اها ”مان“ ۽ ”منهنجي“
جي ڀاولا انهن ٿيڻ کان اڳ رستم جي دل ۾ ان اجنيءَ
لاءِ جنهنکي هن مارڻ چاهيو ٿي، نه دٻا هئي نه پيار هو.
مطلب ته نه ڪوئي اسانجو دشمن آهي ۽ نه ڪوئي اسانجو
دوست. اهو اسانجو من ٿي آهي جو ماڻهن کي دوست يا
دشمن جي درستيءَ سان ڏسي ٿو.“

بئرسٽر هڪدم چيو ته هيءُ آهي موت ۽ زندگي. زندگي
گهڙي نه بپاري آهي ۽ موت ڪهڙو نه ڀڄڪرا!

پنهجي قابليت ۽ طاقت سبب جلد ئسي سيناپتي بطور. انهن
 ڏينهن ۾ خود سيناپتي به سپاهين وانگر لڙندا هئا. جڏهن
 پيءُ ۽ پٽ جو مقابلو ٿيو ته ٻنهي کي ان رشتي جي ذري
 به سمڪ ڪانه هئي ۽ لڳاتار پنڌرهن ڏينهن تائين گهماسان
 لڙائي لڙندا رهيا. رستم وڏي عمر سبب اڪه محسوس
 ڪرڻ لڳو انڪري هن هڪ ڪيڏ ڪيڏي جنهنڪري سهراب
 ٿاڙجي زمين تي ڪري پيو. ان موقعي کي غنيمت سمجهي
 رستم جهت پنهنجو خنجر سهراب جي چاليءَ ۾ وهائي ڪڍيو.
 سهراب وڙ ڪري چيو ته اڙي ڪمبخت! مان رڪج منهنجو
 پيءُ رستم خوب بدلو وٺي ڄاڻي. هو ٺوڪي هن چالمازيءَ
 جي ضرور جوڳي سزا ڏيندو.

سهراب جي ٻانهن ۾ پنهنجو ڏنل تعويذ ڏسي رستم جون
 واٽون بتال ٿي ويئون. اُٻار ڏک ۽ پيڙا ڪارڻ هن جو
 چهرو بدلائي ويو ۽ هنجو سارو شرار سڪل پٺن وانگر ٿڙ ٿڙ
 ڪندڙ لڳو. بيڪال بطبي هن سهراب کي پنهنجي پاڪ ۾ ڪٽي
 ڇڪڙيو ۽ هنجي پيشاني ڇمڻ لڳو. اسير ڏک ۽ سوز ۾ هو
 پڪارڻ لڳو، ”منهنجا ليل! منهنجا ڪوشي جگر!! منهنجا
 دلارا!!! اي الله، هي مون ڪيو ڇا! رحم ڪر، رحم ڪر،
 فضل ڪر منهنجا خاوند!“ هن جو روج راڙو چمڪي طرف
 ڦهلائي ويو ۽ هنجو دوست ٿوڙي دشمن سڀ زار زار روئڻ
 لڳا. هن جيڪو گهاٽو سهراب کي ڪيو هو سو موٽار هو.
 هو گهوڙي تي سوار ٿي اڏامندو پنهنجي بادشاهه وٽ آيو
 جنهن وٽ طارق يعني ڪهڙي به گهاٽو زخمي لاءِ رام پاڻ
 دوا هئي. بادشاهه سهراب جي سورهيائي ۽ دليريءَ جا
 گهڻي قصا ٻڌي چڪو هو تنهنڪري هو رستم کي طارق
 ڏيڻ کان نڪر واري ويٺو. هن بادشاهه کي ڏاڍيون آڙيون

وچڙي آهيان لڏهن کان روئڻ رڙڻ ۽ ٿڌن شوڪارن ۽ رڻ
کانسواءِ مون وقت ٻيو ڪي رهيو ئي ڪونهي.

حاضرين وديشي جڳپاسن جي سهوليت لاءِ حضور جن کين
ٻڌايو ته اڪثر ڪري هندستان، پرشيا ۽ ٻين ايشائي ملڪن
۾ جهنگلن مان پانس ڪڍي پانسرون ٺاهيندا آهن.

نوجوان پٽ پڇيو ته حضور! آتما سڃڪڻي جي جدائيءَ

ڪري ڇو ٿي روئي؟

حضور جن فرمايو ته جدا ٿيڻ ڪري ئي کيس هي ڏک
ڏاڪڙا ۽ مصيبتون سهڻيون پيون آهن. اهو وچوڙو پاڻ سان
ڏک ۽ درد کڻي آيو آهي. جڏهن اسين ”اسين“ کين
هٽائين لڏهن اسين پرماتما هٽائين. ان الڳ هستيءَ ئي
اسان کي موت، مرض ۽ برائن جو غلام بڻائي رکيو آهي
۽ اسانجو سارو آئندڙي ۾ ملائي ڇڏيو آهي. انهيءَ ”مان“
۽ ”منهنجو“ هن آزاد ۽ سواڏن آتما کي هن مات لوڪ ۾
آڻي کيس سخت زنجيرن ۾ جڪڙي رکيو آهي.

توهان سڀني پرشيا جي رستم نالي ٻه-اوان ۽ هنجي پٽ
سهراب جي آکاڻي ٻڌي هوندي. اهي ٻئي پٽ هئا پر
اڳي ڪڏهن به هڪ ٻئي کي ڪونه ڏٺو هئائون. جنگ جي
ميدان ۾ هو ٻئي هڪ ٻئي جي سامهون آيا ۽ ٻنهي جي هٿ
۾ پنهنجي پنهنجي فوج جي ڏور هٿي. رستم کي سهراب
جي چمڪاڻ کان ڪجهه وقت اڳ ئي گهر ڇڏڻو پيو هو ڇو
جو پرشيا جي بادشاهه جي حڪم انوار هن کي دليا کي فتح
ڪرڻ لاءِ وڃڻو پيو. هو ان فوج جو سينائي هو. وڃڻ
وقت هن پنهنجي زال کي هڪ نعروڻ ٻار جي ساڄي ٻانهن
لي ٻڌڻ لاءِ ڏٺو انلاءِ ته ڪنهن به وقت کيس سڃاڻي سگهي.
سهراب ننڍي عمر ۾ ئي پورن جي فوج ۾ ڀرتي ٿيو ۽

مالڪڻي جي پاوا اُنهن ٿئي ٿي . اسين سڀني شين کي پنهنجي بڻائڻ جي ڪوشش ڪريون ٿا ۽ انهيءَ جو نتيجو نڪري ٿو جهيڙو، فساد ۽ وادو واد . پوءِ جن شين کي اسين پنهنجو ٿا چئون انهنجو موهه ۽ پيار اسانکي پنهنجي ٻڌڻن ۾ جڪڙي اسانجي ووڻ کي ناس ڪري ٿو ڇڏي ۽ اسين امرڪا، حسد، لالچ، ڪروڌ، ڌڪار ۽ اڳيان ڪارڻ اُنهن ٿيل اهڙين ٻين انيڪ برائن جي چار ۾ ٿاسي ٿا پئون .

پرويسٽر سوال ڪيو ته حضور! انسان ۾ مالڪ کان پاڻ کي الڳ سمجهڻ واري پاوا ڪڏهن پيدا ٿي؟

حضور جن وراڻيو ته ڇڏهن آتما روپي قطرو سڃڪند روپي سمند کان جدا ٿيو ٿڌهن کان وٺي هنن ۾ اها پاوا اُنهن ٿي . سڃڪند نه صرف پر ڪاش، پرم آند ۽ چيستن جو نرمل آلمو ديش آهي . آتما جنهن وقت سڃڪند کان الڳ ٿي نه ’سوهنگ‘، ’سوهنگ‘، جو گيت ڳائڻ لڳي يعني ’مان اهو ئي آهيان‘، ’مان اهو ئي آهيان‘ . ان کان پهرين سڃڪند ۾ نڪو ’مان‘ هئي نڪو ”هو“ . اتي سڀ ڪجهه هڪ ئي هو . سمند ۾ بوند کي ڪو به الڳ وجود ڪونهي ۽ نڪي اها پاڻ کي الڳ محسوس ڪري ٿي . سوهنگ ديش ۾ اچي آتما ئي پهريون اهم جو ٻڌو ڇڙهي ٿو وڃي . آتما جي ان سڀ کان وڏي جدائيءَ جي وشه سان ئي مولانا روم صاحب مشنويءَ جي شروعات ڪئي آهي . ان جي پهرين مصرع هن ريت آهي ته ڪن لائي ٻڌو! بسري (سوهنگ منڊل جو شيد) ڪهڙو نه درد ٻڌو داستان ٿي پيش ڪري . هوءَ پنهنجي غمناڪ جدائيءَ تي هنجون هاري رهي آهي . بسري پنهنجي درد ٻڌي آواز ۾ چئي ٿي ته ڪڏهن ڪا به بددلي (اصلوڪي گهر) مانس جي جهنگل کان

حضور جن اُتر ڏندو نه برائي پر قدرت جي انتظام جو هڪ انگ آهي. آءٌ به ئي ان جي رڻا هڻي. شيطان کي ڪنهن پيدا ڪيو؟ شيطان فرشتو ڪونهي ڇا، هنکي پرمائڻا ڪونه بڻايو آهي ڇا؟ هر ڇيڙ، پلي لوڙي بري، هن ئي خاڪي آهي. اتي راءِ روشنل ڦالهه کي ڦيري ڇيو نه حضور نوهان نه ويدانت جي باري ۾ ٻڌائي رهيا هئا.

ستگردن ورائيو نه ها، ويدانت جو مارگ عام لوڪن لاءِ ڪونهي. ڪي جزوي نهايت تيز فھر ماڻهو ان جو ٺاڻڻو وٺي سگهن ٿا. ساري سنار ۾ شايد ڪي ڳاٽ ڳاٽيا ماڻهو هن مارگ ذريعي مالڪ کي پائي سگهن. تنهن ڪانسواءِ ويدانت جي منزل آهي برهم، جو ست مارگ جي صرف ٻين منزل آهي ۽ ان کان مٿي ست مارگ جون ٻيون به ٿي منزلون آهن. توهين پنهنجي من کي من جي ئي هٿيارن سان وس ۾ ڪري ڪين سگهندا. ٻڌي، گيان ۽ اوک (پودڪ اپياس) من ڇا ئي پيدا ڪيل آهن. من کي صرف ڪنهن اهڙي شڪتيءَ سان قابو ڪري سگهجي ٿو جڏهن مان کان زباده طاقتور هجي ۽ جا من جي دائري کان ڪنهن اوچي منڊل جي هجي ۽ اهو صرف شبد ئي آهي.

نوجوان برهمسٽر پڇيو نه حضور! اهم ڇا آهي؟ حضور جن ورائيو نه پاڻ کي پرمائڻا کان الڳ سمجهڻ يا پاونا کي اهم ٿو سڏجي. انهيءَ کي ڪرو گرنٽ صاحب ۾ ”هومسي“ چيو وڃي آهي ۽ مسلمان درويشن ان کي ”انانيت“ ڪري سڏيو آهي. منس جي اندر جيڪا ”مان“ ۽ ”منهنجو“ جو پاو آهي اهو ئي اهم آهي. اها پاونا ئي منس جي سڀني بدنن جي جڙ آهي ۽ سڀني برائن جي ماءُ. ”مان“ يعني پرمائڻا کان الڳ واري پاونا مان ئي ”منهنجو“ يعني

منش چولو ڌارڻ ڪرڻو پوي ٿو.

بزرگ پادريءَ چيو ته ڌرا سوچيو ته سهين ته جڏهن هو
جنم وٺي دنيا ۾ اچي ٿو ته اسين هن سان ڪهڙو ٿا وهندو
ڪريون! وڌيڪه جي توهين اجازت ڏيو ته مان هڪڙو سوال
پيو به پڇان. جو داس اسڪارٽ، جنهن حضرت عيسيٰ سان
وشواس گهات ڪيو، تنهن جي ڪهڙي ڪٿي ٿي؟
هيئنڙ هو ڪٿي آهي؟

حضور جن کانسيس پڇيو ته توهانجي راه موجب هو ڪٿي
هئڻ ڪٿي؟

پادريءَ چيو ته هو ضرور ڪنهن دوزخ جا عذاب
پوکيندو هوندو.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. هو حضرت عيسيٰ سان
ڪڏ آهي ۽ هنجي ڳوڏ ۾ پرم آندجي موج ماڻي رهيو آهي.
سڀني پادري جي مک مان حيرت وڃان رڙ نه ڪري
ويئي. بزرگ پادري چيو ته ڇا اها ڳالهه بلڪل درست آهي؟
حضور جن کين چيو ته ستن جي اهائي ريت آهي. هو
اسانجي عيمن ۽ اوگطن ڏانهن ڪن نهاريندا آهن. هنجي
پيار ۽ رحمت واري دنيا ۾ دوزخ ۽ الجي آڳ جو ڪوبه
استان ڪونهي.

جوان پادري مان هڪ چيو ته ڇا هنڪي پنهنجي گناهن
جي سزا ڪانه ڏني ويئي؟

حضور جن وراڻيو ته هو ڪرائيسٽ جو ئي ڏوهاري هو
۽ ڪرائيسٽ ئي هنجو اهو تصور معاف ڪري ڇڏيو.

نوجوان پادريءَ چيو حضور! پيو به سوال آهي ته جڏهن
هن سنسار جو اُپائيندڙ پيار ۽ چڱاين سان پرڀرو آهي ته پوءِ
دنيا ۾ بدبون ۽ برايون ڪٿان آيون آهن؟

جو سڄو پٽر بڻجي ٿو پوي. منش جي شرار ۾ رهندڙ اها پٽر آيا، ”پتا“ ٿوڙي ”پٽر“ ٻئي هڪ آهي. عيسائي جو مٿي ڏنل ”مان“ جو اشارو سندس شرار بابت ڪين هو، هنجي آيا پرمائما ۾ سمائجي هڪ ئي وٺي هئي.

پروفيسر چيو ته حضور! شرار به نه، رچنا جو هڪ مکيه انگ آهي. ڪرائيسٽ کي به نه اسين سندس شرار دواران ئي ڄاڻون ٿا.

حضور جن ان ڳالهه کي وري ڏهرايو ته جيستائين پرمائما منش جو چرلو ڌار ٿو ڪري تيستائين اسين هن سان ڳالهه ٻولهه نه ٿا ڪري سگهون. پرمائما جو به ڪو وڌان آهي. ڇا هو اوچن منڊلن مان ٽوهان سان ڳالهائي سگهي ٿو؟ هو سرو ڪيائ، سرو واپائي ۽ سرو شڪتيران آهي پر اسين انهن ڳالهين جو تيستائين انهيءَ ڪري نه ٿا سگهون جيستائين هو منش جي دٻهه ۾ اچي اسان کي سمجهائي ٻڌائي ٿو. صرف انسان ئي انسان کي سڃاڻي سگهي ٿو. منش سان سمجهه رکڻ لاءِ پرمائما کي اول منش بڻجڻو پوي ٿو. ٻار کي پنهنجي ڳالهه سمجهائڻ لاءِ اول ماءُ کي طوطي-لي زبان ٻڌائڻي پوي ٿي. ظاهري طور ستگورو ٻين معمولي انسانن وانگر ڳالهائي ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو پر حقيقت ۾ پرمائما پاڻ هن ۾ واهي ڳالهائي ٿو ۽ ڪار وهندڙ ڪري ٿو. مولانا روم فرمائي ٿو ته مرشد جا ٻول پرمائما جا ئي ٻول آهن جيتوڻيڪ ظاهري آهي انسان جي زبان مان نڪرن ٿا. ٻئي هنڌ چوي ٿو ته مرشد جو هٿ، خدا جو هٿ آهي. هن جي ”ها“ خدا جي ”ها“ آهي. گورو نانڪ صاحب فرمائن ٿا ته ستگورو اهو ڪجهه ڪري ٿو جو پرمائما نه ڪري سگهي. انسانن سان گڏ رهڻ ۽ سنار ۾ ڪار وهندڙ ڪرڻ لاءِ پرمائما کي

پادري پروفيسر چيو، ”توهان جي اها ڳالهه باڪل
درست ٿي نه ٿي.“

ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي ستگورن فرمايو، ”ڪراييسٽ
جي آتما يعني اهو شيد ڪنهن به انسان جي رهنمائي نٿو
ڪري سگهي جيستائين هو ڪنهن انسان ۾ پرگهت ٿي ڪم
ڪري. پر ماڻا ڪي منش جي ڏيهه انهيءَ لاءِ ڌار ٿي ٿي
پوي نه اسين هنڪي ڏسي سگهون، هن سان ڳالهائي سگهون
۽ هنجو اُڀرڻ سجهي سگهون. ٻيو ڪو طريقو ٿي ڪونهي.
پر ماڻا جو شيد روپ نه هر انسان ۾ آهي پر اهو اسانکي
اُڀرڻ نٿو ڪري سگهي. هن سرشتيءَ جي رچنا ڪرڻ
کانپوءِ پر ماڻا پنهنجي باري ۾ جيون کي ڪهڙي نموني گيان
ڏنو؟ اسانکي آخر خبر ڪيئن پيئي ته اسانجو اُپاڻڻهار آهي،
اسانجو پر ماڻا آهي؟ عقل ۽ بددي نه پاڻ لوڪن کي وڌيڪ
اُڇھائي ڇڏي ٿي ۽ نانا پر ڪارن جا شڪ ۽ سوال پيدا
ڪري ٿي. عجيب و غريب انروائن نه پاڻ وڌيڪ مونجهارو
پيدا ڪيو. پر ماڻا اها سڀ ڄاڻ صرف ڪنهن منش اندر
وڃي ڏيئي سگهي ٿو. پر ماڻا ۽ ڏوي ڏاڍا ٿاڻون نه اسين
ڏسي نٿا سگهون ۽ ٻيون جوانيون ته انسان کان هيٺ آهن.
انهيءَ ڪري اهو ئي نيم رهيو آهي ۽ رهندو ته پر ماڻا
جڏهن به جيون کي رچنا ۽ ڇڏڻ ۽ ان سان هٻلاپ جو گيان
ڏيندو ته صرف ڪنهن انسان جي ذريعي.

پادري پروفيسر چيو ته عيسائي مسيح چيو آهي ته مان ۽
پر ماڻا هڪ آهيون.

تنهن ٿي حضور جن فرمايو ته جيڪو منش پوري سنڌ
ستگورو جي رهنمائيءَ ۾ پنهنجي اندر ايتوري گڻ اُٻائي
ٿو اهو آخر منش جي روپ ۾ پر ماڻا بڻجي ٿو پوي، پر ماڻا

ستگورو کان اجازت گهر. بابا جن جو اهو جواب آيو ته
 ست مت جا اصول آئل آهن ۽ اهڙي قسم جي اجازت
 ڪڏهن به نٿي ڏيئي سگهجي. ڪڇ وقت کانپوءِ جڏهن
 منهنجي تڪليف ڪافي وڌيل هئي ته ڪال منهنجي ستگورو
 جو روپ ڌاري اندر آيو ۽ چيائين ته خاص حالتن ۾ صحت
 جي صدقي اهڙين شين کي ڪم آڻڻ ۾ ڪوبه اعتراض
 ڪونهي. اهو ٻڌي مون کي حيراني ٿي ته اندران ڪم
 هڪڙو ۽ ٻاهران ٻيو. جڏهن مون انهيءَ شڪل ڏانهن غور
 سان نگاهو ته سمجهي واپس نه هتي مهڻ ڏوڪر آهي ۽ مون
 جڏهن پنجن نامن جو سمون ڪيو ته اهو ڏوڪيباز ڀڄي واپس
 پادري پروفيسر پڇيو، ”ڪرائيسٽ به اهو سرت شبد
 جو اڀياس ڪيو هو ڇا؟“

”بائبل ۾ انهيءَ ڏانهن ڳالهائي اشارا آهن،“ سنگرون
 موت ۾ ورائيو.

ٻئي پادريءَ پڇيو، ”ڇا ڪرائيسٽ جي آتما عيتر
 اسانجي سڃاڻپ نه ٿي ڪري سگهي؟“
 حضور جن فرمايو، ”نه. قدرت جو اهو قانون ٿي ڪوٺي.
 جڏهن ڪرائيسٽ هن دنيا ۾ موجود هو ته جن نه پر اهو سان
 هنجي شرن ورلي ٿي هُن ڪرائيسٽ بڻائي ڇڏيو. پر هن
 وقت هنجي آتما رچيا جي هيٺين طبقن کان مٿي چڙهي
 چڪي آهي. هو هن دنيا ۾ پنهنجو مٿر ڪم ڪري واپس
 وڃي انهيءَ شبد ۾ سمايو، جنهن مان هو آيو. ڪرائيسٽ جو
 اصلي سروب شبد هو ۽ جي اهو شبد جيون جي سڃاڻپ ڪري
 سگهي ته پوءِ ڪرائيسٽ کي ڏيڻ ڌار ٿا جي ضرورت ٿي
 ڪهڙي هئي؟ جي ڪنهن وقت هنجو ڏيڻ ۾ اچي اڀار
 ڏيڻ ضروري هو ته اها ضرورت اڄ به موجود آهي.“

١١١
ٻڌجندو. اڄ نه اهو شبد ئي پرائمنا آهي. سڀاڳو ۽ ڏنيه آهي
اهو جنهن جي آئنا شبد سان جڙي ئي وڃي!

ٻڌيسٽر پڇيو ته حضور 'ڪرائيسٽ' لفظ جي اڪري معنيٰ
ڪهڙي آهي؟ منهنجي خيال ۾ هندجو اهو نالو ئي ڪونه هو.
حضور مهارجن وراڻيو ته پوري طرح مونکي پتو ڪونهي.
شايد ان جي معنيٰ آهي رکشڪ يا نجات ڏيندڙ. هي سڄڻ
(پادري) توهانکي ٻڌائي سگهندا. پر سمجهو ته توهين
سڀني ۾، يا جاڳرت اوستا ۾ يا ڌيان ۾ هڪ سڙو ڏسو ته
جو پاڻکي ڪرائيسٽ ٿو چوي ۽ توهين پرام پيار ۽ پگتتيءَ
۾ اچي سندس حڪم مڃو ته ۽ هنجي هدايتن تي عمل ڪيو
ٿا. ڪڏهن ڪڏهن هو اوهانکي ايندڙ گهڻائون اڳواٽ
ٻڌائي توهانجي وشواس کي پڪو ڪري ٿو ۽ پوءِ ڪنهن
وقت توهانکي وڃي خبر پوي ٿي ته اهو ڪرائيسٽ نه هو
پر ڪال جي هڪ گمراهه ڪندڙ شڪتي. هاڻي اهڙي دوکي
کان ڪيئن بچجي ۽ ڪيئن چاڻهي ته سچ پچ اندر ڪرائيسٽ
آيو آهي؟ توهان ڪرائيسٽ کي نه ڪڏهن ڏٺو ڪونه انهيءَ
ڪري ڪال جون شڪتيون ڪيترن طريقن سان روحاني راهه
۾ اهڙي اڀياسيءَ سان دولاپ ڪن ٿيون.

ٻڌيسٽر چيو ته ڪرائيسٽ جا ٽا ۽ تصويرون به شايد
هنجي اصلي روپ کي ظاهر نٿيون ڪن.

ستگرون اڳتي فرمايو، ”زنده گسروءَ جي هوندي به
اهي ماڻهو شڪتيون ساڌڪي دوکو ڏيڻ جي ڪوشش
ڪنديون آهن. هڪ ڀيري مونکي ٽنگ جي هڏيءَ جي
چومت سبب اسپتال ۾ داخل ٿيڻو پيو. ڊاڪٽرن ۽ منهنجي
آفيسرن مون تي زور آندو ته بيدا ۽ برئينڊي ڪم آڻيان ۽
مونکي آگرهه ڪيائون ته انهن شين جي ورتائڻ لاءِ پنهنجي

لاء زنده ڊاڪٽر کي ڇڏي ڪنهن گذري ويل مهاڻا جا لکيل نسخا نه ڪونه پڙهندا رهندا آهيون. ماڻهو آتما جي بسبب شراب جو خيال وڌيڪ ٿا ڪن.

حضور جن فرمايو ته پر ماڻها جو اهو وڌان آهي ته سڄي جڳياسن جي رهنمائي ۽ رهبريءَ لاءِ هڪجا پٽر - سڄا سٺ هميشه هن سنسار ۾ موجود رهن ٿا.

بٽر اسٽر چيو ته اڄ ڪلهه عام ماڻهو ائين سمجهن ٿا ته پر ماڻها جي اولاد ۽ پيشمر مڙڪلڻ جي شڪتي ختم ٿي وئي آهي.

حضور جن زور ڏئي فرمايو ته نه، هيءَ دنيا ڪڏهن به ستن کان خالي نه هوندي آهي.

بٽر اسٽر چيو ته عام ماڻهو سمجهن ٿا ته موجوده مهاڻا جي اسان کي ضرورت ڪانهي. ڇاڪاڻ جو گذريل مهاڻا اسان جي مدد ڪري سگهن ٿا اهو اهڙي طرح آهي جيئن ڪو ڇوي نه منهنجي ڏاڏي فلاڻي عورت سان شادي ڪئي تنهنڪري مون کي شادي ڪرڻ جي ضرورت ڪانهي. اهو ٻڌي سيني وٺي ٽهڪ ڏنا.

حضور مهاراج جن ان پادريءَ جنهن چيو هو ته منهنجو ڪرائيسٽ سان اهڙو پيار آهي جو مان پنهنجي ڌرم کي ڇڏڻ لاءِ ڪنهن به طرح بيار ڪونه آهيان، ڏانهن مخاطب ٿي فرمائڻ لڳا ته اهو ڇڱي طرح ذهين نشن ڪرڻ کپي ته ڪنهن ديهه ڌاري ستگر ووهجي رهنمائيءَ هيٺ روحاني ايباس ڪرڻ جو اهو هرگز مطالب ڪونهي ته پنهنجي ڌرم لاءِ پريست ۽ شرڌا ڇڏي ڏجي. ان ايباسيءَ جو اهو پيار ۽ شرڌا نه پاڻ وڌندا، جڏهن هنن جي آتما شمع جهڙي ٽائيبل ۾ پرماتما چيو وار آهي، سان چڙندي لڏهن هو پاڻ پٽر عيسائي

ٻيڙ آهي انهيءَ جي ذريعي هندي ڪوچ پنهنجي اندر ڪرڻ
 ڪهي ڇاڪاڻ ته ڪرائيسٽ جو فرمان آهي ته ”ڳوليو ته توهان
 کي ملندو.“

پادريءَ پڇيو، ”اسين پرماتما کي ڏسي ۽ هن سان
 ڳالهائي سگهون ٿا؟“

حضور جن هنکي يقين ڏياري چيو ته ها ٻاڪل اهڙي
 طرح جيئن توهين مون سان ڳالهائي رهيا آهيو.
 پٿر پٿر چيو ته حضرت عيسيٰ کي ته گذرئي ورهيو
 ٿي ويا.

حضور جن ورائيو ته ڪرائيسٽ ڪڏهن به مٿو ڪونه آهي
 پر هنکي ڏسڻ لاءِ ڏيهه ڌاري ڪرائيسٽ - زندهه ڳوروءَ کي
 ڳولڻو پوندو.

هڪ پادريءَ پڇيو ته عيسيٰ مسيح جيڪي سکياڻون بائيبل
 جي روپ ۾ اسان لاءِ ورتي پر ڇڏي ويو آهي، انهن سکياڻن
 تي عمل ڪرڻ سان هنکي ڏسي نٿو سگهجي ڇا؟
 حضور جن ورائيو ته انهيءَ وشي تي اسان کي ادارا ۽
 عملي روپ ۾ سرچڻ ڪڍي. خدا جي بادشاهت اسانجي اندر
 آهي ۽ حضرت عيسيٰ به اسانجي اندر آهي. ڪو به پستڪ
 اسان کي اندر وڃڻ جي سڏنا سيکاري سگهي ٿو ڇا؟ بائيبل
 ۾ ڪٿي به انهن ڪرپائن ۽ سڏن جو ذڪر آيو آهي ڇا جي
 سڏن خود ڪرائيسٽ ۽ هندي پوئلڳن اندر وڃڻ لاءِ اختيار
 ڪيا؟ هوگ اڀياس تي ڪيترا وڏا وڏا پستڪ لکيا ويا آهن
 پر انهن پستڪن ۾ سڀ کان اول اها چيٽا وٺي ڏنل آهي ته
 ڪنهن جيوت ڳوروءَ جي نگراني ۽ رهنمائيءَ کان سواءِ هوگ
 اڀياس جي پٿر ۾ مور نه پير پائجو.

اٺي راءِ روشنل چيو، ”اسين بيماريءَ مان شفا پائڻ

جو خطرو نه ڪافي آهي.

ستگردن فرمايو، ”وڌانت جو سار نه ڪي ورتا
سمجهن. باقي نادان ۽ اڳيان مڙهن جو نه انهيءَ ۾ سراسر
نقصان آهي. ڀڳتي مارگ پريم، نمرتا ۽ ديتا جو مارگ
آهي. پر پوءِ ڪي اهي گن هميشه پسند ايندا آهن ۽ انهن
مان جڳياسوه ڪي ڪر نقصان ڪونه پونديو، بلڪ پرمارتي
سفر جلدي طبع ٿيندو. پرماتما سان پريم جي هڪ لهر سون
يا هزارن گناهن کي ڌوئي ٿي ڇڏي ۽ پريمي جڳياسوه ڪي
هزارن وڇڪ گيائين ۽ عالمن فاضلن کان سرشت بظاير ڇڏي.
راء روشنعل عرض ڪيو، ”وڌانت جو اصلي مقصد
هر چيو ۽ برهم جي اڪتا ثابت ڪرڻ پراچين وڌانتين
انهيءَ لاءِ آتمڪ ساڌنائن جو سهارو وٺي پنهنجي اڀياس کي
جڙو آتما سان شروع ڪيو ۽ برهم ۾ وڃي سمايو.
هڪ پادريءَ چيو، ”منهنجي خيال ۾ نه اسانجو ڌرم
سڀني کان سٺو آهي.

راء روشنعل پنهنجو راءِ ڏيندي چيو، ”جيتري قدر
روحانيت ۽ حقيقت جو سوال آهي انهن سڀني مذهبن جي
نهن ۾ ساڳي آهي.“

پادريءَ جواب ڏنو، ”منهنجو ڪرائيسٽ سان اڏو بيار
آهي جو مان پنهنجي ڌرم کي ڇڏڻ لاءِ ڪنهن نه طرح تيار
ڪونه آهيان.“

حضور جن فرمايو، ”ڌرم مٿان ٻئي نه ڪا ضرورت ٿي
ڪانهي پر ايترو ضرور آهي ته لوهانڪي ڪرائيسٽ کي پنهنجي
اندر ڏسڻ کپي. ڪرائيسٽ جي سچي حياتي پريم بيار ۽
شيو سان پُر پور هئي ۽ اسانجي واسطي انهيءَ کان وڌيڪ
سڌو ڪو مثال ٿي نٿو سگهي. پر لوهانڪي جيڪو هن لاءِ

توهين ڇڏو ٿا ته پري پورڻ پرماتما من ۽ ٻڌيءَ جي دائري کان مٿي آهي، پوءِ به توهين هڪي من ۽ ٻڌيءَ سان سمجهڻ چاهيو ٿا.

بئريسٽر سوال ڪيو ته حضور! ويدانتين جو ائين چوڻ ته هن سرشٽيءَ جي ڪا به هستي ڪانهي، اها نه اڳي هئي، نه هينئر آهي ۽ نه هوندي، اهو ڪيتري قدر صحيح آهي؟ سنگورن فرمايو ته ها. اهو سواهي شڪر آچار به جي گوروءَ گوپد آچار به جو لکيل اڃاڻيواد (سرشٽيءَ جو اڻاديواد) آهي. هنجو چوڻ آهي ته هن سرشٽيءَ جو ٽنهي وقتن - ماضي، حال توڙي مستقبل ۾ ڪو وجود ئي ڪونهي. پرگ وسشت، جو ويدانت ئي هڪ ڀروسي جوڳو گرنٽ آهي، ان ۾ درشت سرشت واد جي واپاڪيا ڪيل آهي ته اها توهانجي درشٽي آهي جا سنسار ئي رچائي. درشت معنيٰ ڏسڻ ۽ سرشت جي معنيٰ آهي سنسار. يعني توهين ڏسو ٿا انڪري ئي سنسار آهي.

بئريسٽر قبول ڪيو ته حضور! اهو منهنجي سمجهه کان ٻاهر آهي. حضور جن فرمايو ته تمام ٿورا ماڻهو اها ڳالهه سمجهي سگهندا. ان لاءِ ئي ته مون اڳ ۾ چيو ته اهو مارگ سڀني لاءِ ڪونهي، بلڪ مورڪن جي هٿ ۾ اهو ته اهڙي طرح آهي جهڙي طرح ڪنهن ننڍي ٻالڪ جي هٿ ۾ لکي چري. تنهن ئي بئريسٽر چيو ته مان سڀ جو ڪر ٿا ۽ پرماتما آهيان انهيءَ چوڻ ۾ آندو ته ڏاڍو آهي.

سنگورن ورائيو، ”چوڻ ۾ نه بلڪ سچ پاچ بڻجڻ ۾ آندو آهي.“

راءِ روشنابل پڇيو، ”مهارج جي! اهڙي خيالت ۾ ويدانتيءَ جو اهڪاري، هٽيلو ايمانتي ۽ گهمندي بڻجڻ

۴. دم - يعني لندران جو دم .

۵. اُڀرلي - سناري پدارتن کان من کي هٽائڻ ۽ ڌار ڪرڻ رستن رسمن جي ٻڌڻن کان پاڻکي آڄو رکڻ .

۶. لٽڪشا - سھن شڪتي ، مصيبتن کي صبر سان سھڻ .

۷. شرڏا . يعني گورو جي وچمن ۾ پورن وشواس .

۸. سواڌان - من جي چستي ؟ اڪاگرنا .

۹. ممڪشا - مڪتي يعني پرماتما جي پراپتيءَ جي پربل لڳا .

جنهن ۾ ٻين سان سڌو هوندا سوئي و بدانت جي اڀياس جو اڌڪاري سمجهيو ويندو آهي . هاڻي اڏاڍو نه ڪيترن ۾ آهي ڳڻ هوندا ؟ جي ڪن جزوي بڙهيل لکيل ۽ سمجهڻو ماڻهن انهيءَ مان لاپ ورڻو نه باقي ڪروڙين ماڻهن جو اڏار ڪيئن ٿيندو ؟ ڇا هو پرماتما جي دٻا ٿيڻ جي ٻاڙ جا لالچ ٿي نه آهن ؟ پري پراپتيءَ جو مارڪ نه سڀني مردن زالن ، پڙهيلن ۽ اڻ پڙهيلن ، ودوالن ۽ عورتن لاءِ سمان آهي ۽ اهو آهي ڀڳتي مارڪ ، جنهن تي ڇهن سالن جو ٻار به آسانيءَ سان هلي سگهي ٿو .

پادري پروفيسر چيو ته اهو بلڪل صحيح آهي . پريسٽر چيو ته حضور ! اسين نه پاڻکي بادشاهه سمجهي وٺيا هئاسين . توهان نه اسانکي تخت تان ٿي لاهي ڇڏيو .

حضور جن وراڻيو ته ائين ڪونهي . مان نه چاهيان ٿو ته توهين صرف نالي طور بادشاهه نه بڻجي بلڪه سچ سچ بادشاهه بڻجو . ڳوڙ ٻالي جمع خرچ ڪرڻ واري وانگر نه چئو ته مان آلما آهيان ، انادي ، انسٽ ، امر ، چاڻي چاڻڻيار ، سرو ويائي ، سرو گيانا ، سرو شڪتيموان ، اُچل ، رڀڻيار ، من ۽ لندران جي دائري کان مٿي آهيان پر حقيقت ۾ ائين بڻجو .

ٻڌايس ٿو ڇو ته حضور! ويدن اوسار نه برهم کان مٿي
ڪجهه ڪونهي.

حضور جن اتر ڏٺو ته ويد صرف ستو، رجو ۽ ٽٻو ٽٻي
گڻن جو ذڪر ٿا ڪن جنجو ڪم آهي اڻپتي ڪرڻ، پالڻ ۽
ناس ڪرڻ. ويد ان سڙو شڪتيدان جي باري ۾ ڪجهه به
ڪين ٿا ٻڌائين جو برهم کي ستا ۽ پرڪاش ٻڌان ڪري ٿو.
ڪرشن ڀڳوان گيتا (اڌاء ۳ شاوڪ ۴۵) ۾ ارڃن کي اڀدش
ڪري ٿو ته ويد صرف ٽن گڻن جي باري ۾ ذڪر ڪن ٿا.
جيڪڏهن تون ستيه کي پاڻ ڇاهين ٿو ته انهن ٽنهي گڻن
کان پاڻ کي مٿي ڪڍ. (ٿر ۱۰ ۽ ۱۱) ويدا لسترن ۾ ڪيڙو ۽
ارڃن.

ٻڌايس ٿو ته ويدانت ڪافي ڪنن وشيه ٿي معلوم ٿئي.
حضور جن فرمايو ته ويدانت جي شاسترن اوسار ويدانت
جي اڀياس ڪرڻ جو صرف اهو اڌڪاري آهي جو هيٺين
نن شرطن کي ٺاهي ٿو. انهيءَ مان ئي ظاهر آهي ته
ويدانت جو اڀياس ڪي ڀاڱ ڳڻيا ٿي ڪري سگهن ٿا.
اڌڪاريءَ ۾ هيٺيان گڻ هئڻ گهرجن.

۱. وولڪ - يعني صاف سوچ ۽ ويچار دواران محسوس
ڪرڻ ته ڪهڙي وسٽو سڃي، دائما ۽ امر آهي ۽ ڪهڙي
وسٽو مٿيا، عارضي ۽ فنا آهي. اڌڪاري اهو بخوبي ڄاڻي
ٿو ته آتما کان سواءِ باقي سڀ فنا ۽ ناسونت آهي.

۲. ويسراڳ - يعني سنساري ٻڌارائن کان نرو هو ٿيڻ ۽
استري، ڌن ۽ سنتان وغيره کي مٿيا ۽ ناسونت ڄاڻي انهن
۾ آسڪت نه ٿيڻ.

۳. ڪمٽ سمپتي - سڙ، يعني من جي استر ۽ شانت

لڊپ، موھ ۽ اھڻڪار آتما کي غلام بڻائي وھڻا آھن. جيسٽائين پوري سترگروءَ کان پيد وٺي ساڌڪ پڙھجي چيٽنا کي نون دوارن مان ھٽائي، ٺھجي شرنن کي لاهي، آتما کي من ۽ مايا جي گراوت کان بچائي پار برھر ۾ نھڻو پوڄي نيسٽائين زبان سان سوهنگ چوڻ فضول آھي ۽ اھو اھڙي طرح آھي جيئن ڪو مسخرو اسٽيج تي پاڻکي راجا سڏائيندو آھي. پار برھر ۾ پوڄي جڏھن آتما ھوس ڪري ٿي تہ مان ستپرش جو جزو آھيان ۽ فرق صرف اھو آھي تہ ھو سمد آھي ۽ مان انجو قطرو، تڏھن ئي سوهنگ چوڻ سھائي ٿو ۽ ان کان اڳ نہ.

ٻڙيسٽر چيو تہ سائين! توهان جيڪي فرمايو سو اڪل ٺيڪ آھي. مون سوهنگ چئي چيڪا پرماڻا جي ھر جس ھٿ جي دعويٰ ٿي ڪئي، تنهن ٿان مان ھٿ ٿو ڪٽان. حضور جن فرمايو تہ ھوشيار وڪيل وانگر توھانکي خبر آھي تہ ڪٿي ۽ ڪڏھن پڊھجي ھار مڃجي. سڀ اچي ڪل ۾ چٽڪيا. جيڪڏھن ڪو مزور لھڻ جي سڙڪن تي چوندو وٺي تہ مان انگريزن جو شھدشا آھيان تہ جھت ھڪي سڀ بيوقوف سمجھندا.

ٻڙيسٽر چيو تہ حضور اسانجو من اسان کان عجيب و غريب ڪرم ڪرائي ٿو.

داناڄن وراڻيو تہ اسانکي چڱائي تہ جيڪي ايمان جا پرڏا اسانجي آتما تي وڪوڙيل آھن انھنکي پوري ڪروءَ کان نام وٺي ھٽايون. پوءِ ئي آتما جو پرڪاش پوري روپ ۾ ظاھر ٿيندو ۽ صرف اھا دعويٰ ڪرڻ سان تہ اسين پرماڻا آھيون، اسين پرماڻا بڻجي ڪين پونداسين پر ان وڃايل ”خدائيءَ“ کي پاڻ لاءِ اسانکي صحيح آباء وٺڻا پوندا.

جيستائين راجڪماري دشمن جي قيد ۾ آهي تيستائين هنن جي
اها هار هٽڻ نه مان راجڪماري آهيان، وئرت آهي. اهڙي
ڳالهه تي پاڻ دشمن هنن جي مذاق اڏائيندا.

پريسٽر پڇيو ته حضور! اسين پاڻ کي دنيا جي لالچن کان
ڇو کين ٿا روڪي سگهون؟

حضور جن وراڻو ته اسانجي آتما ايترو نه ترهل ۽ ضعيف
ٿي چڪي آهي جو من سان مقابلو ڪرڻ لاءِ پنهنجي سموري
طاقت وڃائي وٺي آهي. جيستائين اسين آتما جون زنجيرون
هڪ هڪ ڪري نه لاهينداسين، جنهن ڪال ڪوٺڙي ۽ ۾
هو قيد آهي، اتان کيس آزاد ڪري ڪلي ۽ صاف واڻو مڊل
۾ نه آڻينداسين ۽ جيستائين ان کي اعليٰ زره ۽ هٿيارن سان
نه سڃاڻينداسين ۽ انهن هٿيارن کي هلائڻ لاءِ ڪنهن استاد
جي رهبري ۽ رهنمائي اختيار نه ڪنداسين تيستائين هوءَ
پنهنجو وڃايل شان ڪيئن هٿ ڪري سگهندي؟

تنهن ئي پريسٽر چيو ته پوءِ سوهنگ جو نعرو هٽڻ نه
ضرور آهي؟

ستگرون فرمايو، ”سوهنگ معنيٰ آهي، ’اهو مان آهيان‘.
هي آتما جي موجوده حالت سان لاڳو نه آهي ڇو ته هن
وقت هوءَ شرار جي قيد ۾ ۽ من جي اڏين آهي. اهو اشارو
ڪنهن خاص روحاني اوستا ۽ منزل ڏانهن آهي ۽ صرف
زبان سان سوهنگ چوڻ بيسود آهي جڏهن آتما شرار من
۽ ماڻا جي ٻنڌنن ۾ قيد آهي.

مان توهان کي وڌيڪ ڪولي سمجهايان. هن وقت اسانجي
آتما استول، سوکيم ۽ ڪارڻ شرارن ۾ قيد آهي. انهيءَ
ڪانسواءِ من ماڻا، ٽنهي گسٽن، پنجن ٽنن ۽ پنجويهن پرڪرڻن
جي طرح جڪڙيل آهي. ڪام، ڪروڙ،

اهو سڀ زبان سان چوڻ آسان آهي پر صرف عمل ۽ ترڪ ذريعي انهيءَ ۾ وشواس رکڻ مشڪل آهي. انهيءَ ڪري ويدانت جا آچاره - ماڻو آچاره ۽ ٻين ٻانڊڻي لوڪ جي مدد سان پنهنجي مقصد کي پراپت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. ڪڇ وقت کانپوءِ ماڻو آچاره ۽ گيائيشور ايتري قدر چيو ته ڀڳتي مارڻ دٿاران ئي موڪل ملي سگهي ٿو.

نوجوان بئريسٽر چيو ته پاڻ کي ٻاهر سمجهڻ وارو سڌانت مولڪي ڏاڍو پسند آهي. شيوڪ ٿيڻ بدران سواڻي چوڻ لڳي؟ پت کان نه پيءُ ٿيڻ بهتر آهي.

حضور جن مشڪي ورائيو ته اهو گيان لوڪ جو مارڻ آڻي ڪنن ۽ خطرناڪ آهي. ڪسائين لائيداس رامائڻ ۾ گيان مارڻ کي تلوار جي ڌار سان پيٽيو آهي. لکن مان ڪو هڪ انهيءَ ذريعي پنهنجي لڪش کي ٻائي سگهي ٿو، هر هڪ جو ڪم ناهي. ڪو واس، وششت يا شنڪر آچاره جهڙو ڪامياب ٿئي ته ٿئي، نه ته ٻين لاءِ مشڪل آهي.

”مان سمجهان ٿو ته آتما، جا پرماتما جو ائس آهي، بلڪ پرماتما کي به ڪيترن سيمانن اندر ڪم ڪرڻو پوي ٿو، توهانجو ان باري ۾ ڪهڙو راءِ آهي؟“ نوجوان بئريسٽر پڇيو.

ستگدون فرمايو، ”آتما بيشڪ راجڪماري آهي پر هن وقت هن ۽ اندرهن جي ٻڌڻن ۾ قيد آهي. اهڙي حالت ۾ پرماتما جو ائس هوندي به وشه وڪارن جي طوفاني لڙن جو مقابلو ڪيئن ڪري سگهندي؟ ٻيلي ڪٿي ظاهري اسين پنهنجون ڪمزورايون ۽ پاپ سوڳار نه ڪيون پر اسان کي اها پوري ڄاڻ آهي ته هن جي اشارن تي اسين رات ڏينهن لڳي رهيا آهيون ۽ بار بار واشنائن جو شڪار بڻجي ٿا وڃون.“

چڏو آهي . ۴

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته اسانجي آتما ڀردن ۽
ڀڳن سان ڀڳي پيئي آهي . منهنجيون جو اصلي مقصد
آهي انهن ڀردن کي هٽائي آتما کي ڀرمائڻ سان ملائڻ . فرق
صرف انهن طريقن ۽ سڏنن جو آهي جي طرح طرح جا
ست متاثر انهن اڳيان جي ڀردن کي هٽائڻ لاءِ اختيار ڪن ٿا .
وڌيڪت اڳيان مارڻ يعني عقل ٻڌي ۽ جو مارڻ ڏيکاري ٿي پر
ڀرمائڻ چاهي ٿو ته اسين اها ٿرڪ ۽ واد واد جي راهه ڇڏي
ڀرڻ ۽ ڀڳتيءَ جي ڀرن جي سهاري هن ڏانهن اڏاڻون .
عقل اسان کي صرف دنيوي ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ مليو آهي .
ان اڳ ۽ اسيم ڀرمائڻ کي سمجهڻ لاءِ اسانجو هي عقل ۽
ٻڌي محدود ۽ ڪاٺ آهي .

وڌيڪت ڀاڻ کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪري
ٿو ۽ ڀاڻ کي شرار ، من ۽ ڀراڻن وغيره کان الڳ ڪرڻ
جي ڪوشش ڪري ٿو . هو ٿرڪ ڏٺاڻان ان نتيجي تي
پهچڻ جي ڪوشش ڪري ٿو ته هو ٺڪي شرار آهي ، ٺڪي ڀراڻ
آهي (جي شرار کي هلائين ٿا) ۽ ٺڪي ڀراڻن کي ستا ڏيڻ
وارو من آهي . هو آتما آهي . هو شرار ، ڀراڻ ۽ من کي جيون ۽
شڪتي ڏيڻ واري سڄي چيٽن ستا آهي . اها چيٽن ستا ئي
ڀرم آتما آهي ، پرهم آهي ، سمجھڻ سرشتيءَ جو ڪرڻا
آهي . وڌيڪت چوڻ ٿا ته آتما جي الڳ هستي آهيئي
ڪانه ، اهو سڀ ڪوڙ آهي . مان ئي سنسار آهيان ۽ سنسار
جو سنسارڪ آهيان . مان ئي ڀرم چيٽن جو ساگر آهيان ۽ هي
سنسار ان جون لهرون ، وڻ ۽ گهي آهن . اڳيان دواڻان اٿن
ٿيل مالا ڪارڻ ئي منهنجي خود پرهم هوندي پر ڀاڻ کي ٺيڄ
۽ ٺيڄ سمجهي رهيو آهي .

بادري ٻروفيسر عرض ڪيو، ”مهراج جي! اسان ٿر هانچو ڪاٺي وقت ورتو آهي ۽ اوھان نهايت ٽھمل سان اسانجي شڪاين جو سماڏان ڪيو آھي. جي ٿر هانچي اجازت ھجي تہ مان فقط ھڪ وڌيڪ سوال پڇان.“

حضور جن ورائيو، ”وڏي خوشي ۽ سان پڇو. اھو منھنجو فرض آھي بلڪ مونکي سچن جھيياسن جي سوالن کي ساجھائڻ ۾ وڏي خوشي ٿيندي آھي.“

گڏھن بادري ۽ پڇيو، ”سائين! ڪجهه روشني وڊانت ٿي وڃھو. وڊانت، لوگ ۽ سنت مت ۾ ڪٿڙو فرق آھي؟“
 سنگرون فرمايو، ”ڀارت روشن ڊورن ڇھ شاعرون آھن جنھنکي ڪت روشن چئبو آھي ۽ وڊانت ان مان ھڪ آھي. لوگ بہ ڪت روشن جو ھڪ انگ آھي ۽ وڊانت کان ٺيارو آھي پر سنت مت جي جال انھن ڇھن ٿي ڪي ڪاٺي. سنت مت جي منزل ۽ رسائي انھن سيني کان مٿي آھي. پھرين پھرين وياس رشي ۽ وڊانت شاستر لکيو پر وڊانت کي موجودھ روپ شڪر آچار (۷۸۸ کان ۸۸۸ عيسوي) ڏنو. ھن ادويت واد جي اسٽاپنا ڪئي جنھنجو وڊانت آھي تہ پرماتما کان سواءِ ٻيو سڀ ناسونت ۽ بي بڻا آھي. رامانج آچار (۱۰۱۷ کان ۱۱۳۷) جنھن دويت واد وڊانت جو پرچار ڪيو. اھو برھم جي سرگٽ روپ ۾ وشواس رکي ٿو ۽ چوي ٿو تہ برھم ۽ آتما الڳ الڳ آھن پر ادويت واد ٻنهي کي ھم جنس مڃي ٿو. ھو چون ٿا تہ برھم کانسواءِ ٻيو سڀ پرم آھي.“ اڪو برھم دلہ ناستي.“ ھي چيڪي ڪنج نظر اچي ٿو سو مالاوي سپنر آھي ۽ صرف اڳيان جي ڪارڻ نظر اچي ٿو. جيڙي طرح دونھون آتما مان نڪري آگ کي لڪائي ڇڏي ٿو اھڙي طرح ھن مالا برھم کي لڪائي

هلت چلت به جانورن وانگر آهي، نه پوء چو ڪين قدرت
 اهڙي انسان کي هيٺين نتيجن جون به مرڪلندي چئجي هو
 سچ پچ لائق آهي؟ انهن جوڻا به پرايل آزمودا ۽ انهن هنجي
 وڪاس ۽ آنتيءَ لاءِ لاڀدائڪ ٿيندا. پوءِ توهان اهو به ڏسو
 هوندو ته ڪي ڪتا، بليون يا ٻيا ڪي جانور ڪن انسانن
 کان به وڌيڪ سٺي هلت ڪندا آهن. پوءِ چو ڪين پر مائٽا
 اهڙين آزمائڻ تي ڏاڍا ڪري منش چولو بخشيندو جنهن لاءِ
 هو صحيح روپ به لائق آهن؟ قدرت جيڪو سبب انهن
 آزمائڻ کي سڀڪارڻ چاهيو ٿي اهو سبب هنن بخوبي سڃاڻي
 ڇڏيو ته منش جنم پيائي حيواني ۽ هٽڪ ورتاءُ ڪرڻ
 ڪيڏو نه هاجيڪار آهي. دراصل، هي سڀ ڳالهون انهن
 دٽارن سمجهڻ جهڙيون آهن باقي ٻڌيءَ ۽ بهت مباحثي ذريعي
 اهي سمجهي نه سگهبيون.

ٻاڏري پروفيسر سيمٽ ٿيندي چيو ته ائين برابر آهي.
 پٽرسٽر چيو ته جيڪڏهن سڀ دڪ، درد ۽ بيماريون
 اسانجي گذريل ڪرمن جو ڦل آهن ته پوءِ انهن کي دور ڪرڻ
 جي ڪوشش ۽ اپاءُ ڪرڻ جو ته ڪو سوال ئي نٿو اٿي؟
 حضور جن فرمايو ته اهو درست ڪونهي. جيتوڻيڪ آهي
 ڪشت ۽ ڪليش اسانجي ڪيل ڪرمن ڪارڻ آهن ته به انهن
 اهو ارت ڪونهي ته اسان کي انهن کان چوٽڪارو پائڻ لاءِ
 ڪوبه جتن ڪرڻ نه گهرجي. ممڪن آهي ته دڪ ۽
 مصيبتون اسانجي هن جنم جي غلطي يا ڪرمن ڪارڻ هجن
 ۽ شايد اسين سولائيءَ سان انهن کي دور ڪري سگهون ۽
 جڏهن اسين انهن کي دور ڪرڻ جي ڪوشش ڪنداسين ته
 من به سنئون رهندو ته اسان پنهنجي ڪوشش ڪئي آهي.
 انهيءَ ڪري انهن دڪن کي ڇڏڻ ۽ سڃاڻڻ سگهنداسين.

جي ستن ۽ مهاڻائن انهنجو ذڪر ڪيو آهي ۽ انهنجو وڃڻ
ڪڏهن به غلط نه ٿيندو آهي. جيڪي هو پنهنجي اندر ان
اڪين سان ڏسن ٿا اهوئي سمجهائين ٿا.

هڪ پادريءَ چيو ته جڏهن ڪنهن ماضيءَ جي مهاڻا
جي وڃڻ جي هر دٻس ۽ وقت جا مهاڻا لائين ٿا ڪن ته
اهي وڃڻ ضرور هٿو ڀرڻ ۽ ڀروسو جوڳا هوندا.

حضور جن فرمايو ته عجب جي ڳالهه نه اها آهي ته ماڻهو
سمجهن ٿا ته هو سڀ ڪجهه پنهنجي عقل ٻڌيءَ ذريعي
سمجهي سگهن ٿا. انهن کي اها ڄاڻ ڪانهي ته اهڙا به لوڪ
۽ منڊل آهن جي هنجي عقل ٻڌيءَ جي پهچ کان بالڪل
ڀري آهن.

ان ئي مسلمان ڊاڪٽر چيو ته اهو انسان جو محدود عقل
۽ ٻڌي آهي جنهن هڪ ئي قرآن شريف جي مڃڻ وارن کي
باهتر فرقن ۾ ورهائي ڇڏيو آهي ۽ عيسائين ۾ ايڪه ٻي
ڇالو ڪري ڇڏيا آهن.

پادري مان هڪ، حضور جن کي ياد ڏياريندي عرض ڪيو
ته ٽوهين ڀير چيم جي باري ۾ ڪجهه ٻڌائي رهيا آهيا.

حضور جن فرمايو ته ٽوهان پڇيو ٿي ته انسان ڪي نتيجو
اڻڻ جو نين ۾ ڇو ٿو موڪليو وڃي؟ ٽوهين ڏسو ته قدرت
جي هر ڪار ۾ مصلحت رکيل آهي. جڏهن قدرت ڏسي
ٿي ته ڪنهن ماڻهوءَ تي شڪار ڪرڻ ۽ جيو هٽيا ڪرڻ جو
ڀوت سوار آهي ته هو هڪ ئي ڀرت تي اهڙي جوت تي
ڏئي جهڙوڪ شينهن جي پاڇي تي جي، جتي هو آسانيءَ
سان پنهنجي ان ڀريل لڙا جي ڀور تي ڪري سگهي.
جيڪڏهن ماڻهوءَ ۾ اڃا اهي حيواني عادتون آهن ۽ منس
ڄمڻ جهڙي امواڪ رٿن جو ڪو قدر نٿو ڪري ۽ سندس

ستسنگين کي ترڪ ۾ وٺي ويندا آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته نه، جنهن به چيو ڪي پوري گوروءَ کان نام ملڻو آهي، جمودت ان جي نڙڊڪ اچڻ جي به همت نٿا ڪن. نه رڳو ايترو بلڪه جمودت جو مالڪ بهراج به ستگوروءَ جي شيد کان وٺڻ ٿو وڃي. جي جمودت ڪنهن ستسنگيءَ کي ترڪ ۾ وٺي ويندا ته ان جي رهائشيءَ لاءِ پوري گوروءَ کي اُتي ترڪن ۾ وڃڻو پوندو ۽ ان جو نتيجو اهو نڪرندو جو ترڪن جي سڀني جيون جا بد خلاص ٿي ويندا ۽ سڀ ترڪ خالي ٿي ويندا، جا ڳالهه بهراج کي قيام قبول ڪانهي.

ٻي ريسٽر پڇيو ته حضور اهي ڏکڻائي بهراج ۽ ان جا دوت ڇو بڻايا ويا آهن؟

ستگورن فرمايو ته جي ڪچرو ڪٽائڻو هوندو آهي ته مهتر کي سڏ ڪبو آهي، جي ڪنهن بد معاش يا ڊاڪوٽ کي پڪڙائڻو هوندو آهي ته پوليس واري کي سڏ ڪبو آهي. توهين خود سمجهي سگهو ٿا ته سماج جي انتظام لاءِ پوليس جو مڪمل اهڙو ئي ضروري آهي جهڙو ٻيو ڪو سماج سڌار مڪمل.

پادري حضور جن جي وچن جي تائيد ڪندي چيو ته برابر دنيا ۾ پرمانا کي ٻنهي ٻن ۽ ڀلن لوڪن سان واسطو پوي ٿو.

ٻي ريسٽر چيو، ”مان ته سمجهان ٿو ته هي سرڳن ۽ ترڪن جون ڳالهيون صرف ڪاپنا آهن ۽ انهيءَ مطالب سان گهڙيون وٺيون آهن ته لوڪ اڀاريءَ کان ڊڄي نيڪيءَ ڏانهن مائل ٿين. اهو ٻڌي سڀني وٺي ڪليو.

حضور جن فرمايو ته اهو درست ڪونهي. سڀني ڌرم

ٺٺي ويٺو جنهنڪي ويجهڙائيءَ ۾ اهڙا اٺو

ويٺلن ۽ خاص ڪري امير مڪن پادريهن ان مانيءَ
چاهتا ڏيکاري. انڪري حضور دين دال جن
ڏني ته مان بي بي رکي ڪي ٿوريءَ دير

ن.

ڪي ۽ پڙهيندا اٿيو ٻڌايا جن جو مون انگريزيءَ
ي ٻڌايو جو وٺلن ۾ ڪيترا بي بي رکي
ٻولي چڱيءَ طرح ڪين ٿي سمجهي سگهيا.

ڪاٺپوءِ سڀني کي سنتوش ٿيو.

وڌيڪ پڇيو ته حضور! سرڳ ۽ لڙڪ ۾ به آيا

۽ هوندي آهي ڇا؟

جن فرمايو ته ها پر هيءَ اسٽول ڏهه نه، سوڪير

آهي، آهي سوڪير شرار اهڙا هوندا آهن جهڙا

بها آهن ۽ سک ۽ ڊڪ جو اثر محسوس

وري سوال پڇيو، ”سوڪير شرار به موت اچڻ

ٿو ڇا؟ سمجهو ته ڪو ماڻهو موت کانپوءِ هڪ

چون پائي ٿو، هنجي سوڪير شرار کي به ساڻيءَ

لنگهه ۾ ويٺو ڇا؟“

و نه نه، سوڪير شرار هميشه مڪان وهي

جن تنهن ٻڌي، هاڻي، اگني، وادو ۽

نهي. بلڪ نون سوڪير تن مان بڻيل

سهرش، گند ۽ باقي ٻيا چار آهن من،

ڪڏهن جمڊوس ۽ غلطيءَ وچان

آهي. اهڙو منش پاڻ کي اهڙن ڪرمن کان بچائيندو رهي
ٿو. سندس دل ۾ ٻرن ڪرمن لاءِ قدرتي طور نفرت پيدا
ٿئي ٿي.

پريسٽر چيو ته اها صرف وشواس جي ڳالهه چئبي. ڇا ان
کي ثابت ڪري سگهجي ٿو يا نه؟

حضور جن فرمايو ته ها، جن پيارن کي سوکير منڊان جي
ڪاروبار کي ڏسڻ جي اندر وٺي اک مالڪ بخشي ٿو،
انهنجي وچن يا سندن لکيتن مان اها ڳالهه ثابت ٿئي ٿي.
پريسٽر تنهن تي پڇيو ته هتي به ڪو اهڙو شيوو آهي
جنهن کي اها انٽرڪٽ اڪ حاصل ٿي هجي؟ جيڪو اسان کي
پنهجا اهڙا ايترو ٻڌائي سگهي؟

حضور جن ورائيو ته هتي اهڙا پيارا گهڻي آهن مگر هو
گمنام رهڻ ٿي پسند ڪن ٿا؟ پنهنجو پاڻ ظاهر ڪرڻ
نٿا چاهين.

پريسٽر چيو ته ان ۾ هنجي خود نمائي يا مشهوري ڪرڻ
جي نه ڳالهه ٿي ڪانهي. صرف منهنجي جڳيا سا جو سڃاڻڻ
ٿي پوندو.

حضور جن فرمايو ته اهڙا سڄڻ به ٺوهان کي صرف پنهنجا
ايترو ٻڌائيندا پر ان مان ٺوهان کي ڪيئن تسلي ٿيندي ته هو
جيڪي ڪجهه چون ٿا سو سچ آهي؟

پريسٽر چيو ته مون کي هنجي ٻڌائڻ تي ٿي وشواس
اچي ويندو.

”پوءِ ٺوهين منهنجي چوڻ تي ٿي ڇو ڪين ٿا وشواس
ڪريو؟“ حضور جن مشڪندي فرمايو.

تنهن تي سڀئي اچي ڪل ۾ چٽڪيا.

فرمايو ته ڇو، ڇو، ڇو، اهل ٺوهان کي هڪ

ان شڪاري کي صرف هڪ بري عادت ڪارڻ سڄو جنم وٺي اهو ڪرمن جو بوج چڪائڻو پوندو. قدرت پنهنجو اهو پراڻو قانون بدليو ئي ڪر نهي نه ڄاڻ جي بدلي ڄاڻ ۽ اک جي بدلي اک ڏيئي حساب چڪائڻو آهي. اهو قانون اڃا به پوري طرح لاڳو آهي. سو ڪرمن جو حساب ڪتاب چڪائڻو ئي آهي. جيڪڏهن موت کان اڳ اهو ليکو چڪتو نه ٿيو ته قرضدار کي اهو ليکو پورو چڪائڻ لاء وري جنم وٺڻو پوندو. صرف چولي جي بدلائڻ سان قرضدار کي معافي نٿي ملي. هنجي سڀني ڪرمن جو ليڪو ۽ لپٽو ڏيکڻو هنجي انتهڪرڻ ئي ٻڪي طرح اُڪرڻ رهي ٿو. ان ڪرمن جي بنديءَ کي نه نه ڪو ڪوڙي ثابت ڪري سگهي ٿو، نه بدلائي سگهي ٿو ۽ نه ئي ناس ڪري سگهي ٿو. ان ۾ درج ڪيل هڪ هڪ ڪوڙي به چڪائڻي پوندي. هر هڪ نيڪ ڪرم جو انعام ملڻو آهي ۽ هر هڪ بري ڪرم جي سزا پوڻي آهي.

لاي بئريسٽر پڇيو ته اسان کي سزا ڇو ٿي ڏني وڃي؟
 حضور جن ورائيو ته اسانجي ئي ڀلسي ۽ ڀتريءَ لاءِ،
 اسان کي سڌارڻ سنوارڻ لاءِ ۽ اسانجي ڀاڻن کي ڌوئڻ لاءِ.
 بئريسٽر سوال ڪيو ته جڏهن اسان کي ڀاڻ ٿي ڪونه ٿو
 رهي ته اسان گذريل جنم ۾ ڪهڙا ڪرم ڪيا ۽ اسان کي
 ڪهڙي ڪرم ڪارڻ سزا ڏني وڃي ٿي ته پوءِ ان سزا جو
 فائدو ڪهڙو جڏهن سزا ملندڙ کي پنهنجو قصور ئي ڀاڻ
 نٿو رهي.

حضور جن فرمايو ته ان سزا جو اثر انتهڪرڻ ئي امت
 روپ ۾ اُڪرڻ رهي ٿو ۽ اڀندڙ جنمن ۾ آتما اخڙڻ ڪرڻ
 کان ائين ٿي وٺڻ وڃي جيئن ڪو زهر ڀلي نانگ کان نه چنڊو

۽ آزمودا آئيا جي آئيني ۽ وڪاس لاءِ ضروري آهن. آئيا جي لباس مٽائڻ جو نالو آهي موت. آئيا کي هڪ نئين ديهه ملي ٿي جنهن ۾ انکي پنهنجي ڪرمن انوسار اهڙي انڀرو حاصل ٿين ٿا جي حقيقت ۾ هندي آئيني لاءِ ضروري ۽ مفيد آهن.

جڏهن منس جو مرڻو ٿئي ٿو تڏهن هو صرف ٻئي ڪارڻ کيتر ۾ وڃي ٿو پر سندس ڪيل ڪرمن جو حساب ڪتاب هن سان گڏ رهيو. هو چئي وڃي ٿو اتي انهن ڪرمن جو قرض کيس چڪائڻو پويو. قدرت سنگدل مهاجن جيان آهي. جيڪي قرض اوهان کنيا آهن اهي پوئو ٻيا اوهان لاءِ ٻيو چارو ئي ڪونهي. دنيا جي سڀني ڌرم ان سڌانت کي بخوبي سمجهيو آهي ته جيڪي پوکيو سو ئي لڳو. انسان پنهنجي ڪيل ڪرمن جي ڦل لاءِ خود ئي ذميوار آهي. اهو ئي ڪرمن جو قانون آهي ۽ جنم جو سڌانت به ان سان تاهي پيئي وانگر جڙيل آهي. پٽر جنم کانسواءِ ڪرمن جي سڌانت اڌورو ۽ اڻڀرو رهجي ٿو وڃي. اسين سڀ لڳاتار ڪرم ڪندا و هون ٿا ۽ اهڙي ريت نت نئون قرض کڻي پنهنجي بوجي کي وڌائي رهيا آهيون. هي سڀ قرض چڪائڻا ئي پوندا. ان کانسواءِ ٻيو ڪو ٻيو آپاءِ ئي ڪونهي. هڪڙي ئي جنم ۾ اسين ڪرمن جو ايترو نه بوج کڻي ٿا و هون جو هڪ حياتيءَ ۾ چڪائڻ ناممڪن ٿيو پوي. نوجوان پٽر پڙهيو ته حضور! اهو ناممڪن ڇو آهي؟

حضور جن فرمايو ته سمجهو هڪ ماڻهو شڪار ڪرڻ جو ڏاڍو شوقين آهي ۽ هو پنهنجي زندگيءَ ۾ سو جالور ماري ٿو. اهو ڀاري بوج صرف تڏهن ئي ختم ٿيندو جڏهن اهي جانور واري واري سان ان شڪاريءَ جي جان وٺندا. سو

آهن. ڪي نه وري سندر ۽ سڊول روپ رنگ
۽ سڊو دماغ ڪٽي ايندا آهن ۽ شاهوڪاريءَ ۾ لاڏ ڪوڏ سان
پلٽيا آهن. ڪٿي ائين به ڏسبو آهي ته انسان جي ٻار کان
ڪٿي جي گاڙي يا ٻليءَ جي پوئنگڙي جي وڌاڪ سار
سپال ٿيندي آهي.

ڪٿي ڏسندا آهيون ته غريب ڪٽنب جو هڪ نئي ڪٽنب
ڪمائن وارو انهن کان ڪسيرو ويندو آهي ۽ ويچارا چٽا چورا،
ٻي سهارِي ۽ اڻاٽ بڻجي پوندا آهن. ڪٿي نه ڪنهن پيرس
کي اڻ ميو ۽ اٺاھ ڏن پيو آهي پر هنڪي ڪوبه اولاد يا
وارث ڪونهي جو ان ناپي مان چوڙي ۽ ماڻي. هڪ
گهر ۾ ٻئي جوان ۽ سندر استريءَ کي ڏهاڙ ۾ داغ ڏيئي
ٿو وڃي ۽ کيس ساري عمر روج ۽ راڙي لاءِ ڇڏي ٿو وڃي.
ان ساڳئي گهر ۾ وري هڪ ٻڌڙي جنهنڪي گهر ۾ ڪير به
ڪونه ٿو چاهي، پيئي جيتي. هن جون اهڙي اڀاڳي جيون مان آزاد
ٿيڻ لاءِ ارداسون ۽ التجائون اگهاڻن ٿي نٿيون. ڪو ٻار ڄائي
ڄم کان ڪوڙهي آهي ته ڪو کونگر ۽ ٻوڙو.

اڻي حضور جن سڀني کان پڇيو ته اهو سڀ ڇا جي ڪري
آهي، انجو راز ڪهڙو آهي؟ ڇا پر ماڻها پنهنجي من ماني ٿو
ڪري يا هڪڙن سان پاسخاطري ٿو ورتي ته ٻين سان زور ظلم؟
يا پر ماڻها غلطي ٿو ڪري جنهن لاءِ کيس پوءِ ايسوس ۽ پڇتاءُ
ڪرڻو پوي ٿو؟ صرف ڪرمن جو لکيو يا پندر جنم جو
سڌالت ئي ان منجهيل مسئلي جو صحيح ۽ ستروش جنڪ
جواب آهي. اسانجي هيءَ موجوده ٿوري زندگي ان وڏي
لنبي ۽ اٽل جيون جو هڪ ننڍڙو حصو آهي. جنهن ۾
اسانجي آتما کي انيڪ جرنين مان لنگهڻو پوي ٿو ۽ طرح
طرح جا آزمودا ۽ تجربا حاصل ڪرڻا پون ٿا. اهڙيءَ تجربا

حضور جن فرمايو ته سنت آندو وشواس رکڻ لاء ڪڏهن
هدايت ڪرڻ ڪندا آهن بلڪ هو ته دعويٰ سان چوندن آهن
ته ڪوبه ڪمائي ڪري آهي سڀ نظارا پنهنجي اندر
ڏسي سگهي ٿو.

نوجوان پٽ پٽر چيو ته آتمڪ اڀياس لاء ڪنهن خاص آسن
جي ضرورت آهي ڇا؟

حضور جن وراڻيو ته شيد ٻڌڻ لاء هڪ خاص آسن سهنج
پريو ۽ وڌيڪ لاپڏاڪ آهي پر آسن جو خاص مهتو ڪونهي.
ڪهڙي به سولي ۽ آرام ڏاڪ آسن ۾ ويهي اڀياس ڪري
سگهجي ٿو. پر جيڪا مهتو پورو ڳالهه آهي سا آهي من جي
اڪاڱر ۽ نه آسن.

هڪ پادريءَ چيو ته مان هڪ سوال پڇي سگهان ٿو؟
هدن جو پٽر جنم ۽ آواگون ۾ وشواس جو سڌاڻت منهنجي
سمجهه ۾ ڪرڻ ٿو اچي. منهنجي جنم مان ڪري، جانور جي جوڻ
پاڻي سگهجي ٿي ۽ جانور منهنجي جوڻو پائي سگهي ٿو،
اهڙي طرح ڪي آتما جو نئون بدليدي رهي، اهو منهنجي
عقل کي ڪيئن ٿو آڻي.

حضور جن وراڻيو ته سنسار ۾ روزمرهه جيڪي وچتر
گهٽائون، اسانجي سمجهه ۾ نئون اچڻ، انهن جو اهوئي
صحيح ۽ تر جواب آهي. اسين هر روز عجيب و غريب
ڳالهين ڏسندا آهيون. هڪ ٻار دولت مند ۽ آسودي گهر ۾
جنم وٺي ٿو، سون جي پينگهي ۾ پائجي ٿو. پوءِ اتي جنم
وٺي ٿو جنهن نه وڃائڻ لاء ڪو ڪهڙو آهي نه بهرحال
وسر. ڪي جنم کان ئي انڌا، لولا لنگڙا ڄمن ٿا، ڪي
مورڪ نه ڪي جنم کان ئي اڀاڙي ورتي ڪڍي ايندا آهن.
ڪن کي ماڻه غريبت ڪارڻ رستن ۽ راهن تي اچائي ڇڏيندا

سمرن ۾ لڳائين ٿا. سنت مست جي اڀياس ۾ پهرين ۽ مڪيه ڳالهه آهي پر مائتا جو سمرن. پر سمرن هجي لڳاتار ۽ اٺوٺ جيئن من کي هيڏانهن هوڏانهن ڀٽڪڻ جو موقعو ٿي نه ملي. ان مهل پنهنجو خيال ٻنهي نيترن جي وچ ۾ جهرائي رکڻ گهرجي. اها ساڌنا ڪيڏي مهل ۽ ڪٿي به شانتِيءَ سان ڪري سگهجي ٿي ۽ ان ۾ ڪابه تڪليف يا ڪنڊائي ڪانهي. ان اڀياس بابت مڪمل هدايتون دکشا ڏيڻ وقت ڏنيون وينديون آهن.

توهان اهو ڏٺو هوندو ته من جنهن به شيءِ جو خيال ڪندو آهي ته ان شيءِ جو آڪار ۽ روپ به اچي اڳيان پيهندو آهي. ان کي چڱيڙ، ”ڌيان.“ سنت سسارڪ پدارٿن جي ڌيان جي بجاءِ گوروءَ جي ڌيان ڪرڻ جي هدايت ڪن ٿا. گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”اڪال مورخ هيءَ ساڌ ستن ڪي،

ناهر نيڪي ڌيان ڪو.“

ارٿاٺ ستن جو امر ۽ اڀاسي سروب من کي اڪائڻ لاءِ اٺم ساڌن آهي.

ڌيان کانپوءِ اتحاد شبد يا اِلاهِي آواز کي ٻڌو آهي. ٿوري ۾ چڱي ته آلمه ڪ اڀياس جو اهو ئي سار آهي. پهرين سمرن، پوءِ ڌيان ۽ پوءِ ڌن يعني آتما کي ان ادگيت سان جوڙڻ. سمرڻ ذريعي اسين پنهنجي خيال کي باهرين پدارٿن مان سميتي ٿيسري ٿل ۾ اڻڪاڙ ڪريون ٿا، ڌيان ڪرڻ سان اسانجو خيال ان مرڪز تي ٽڪجي ٿو ۽ اتحاد شبد جي سهاري سان اچي آتما اوچن منڊلن ڏانهن پرواز ڪري ٿي. پادري پروفيسر چيو ته اها ڳالهه صحيح معلوم ٿئي ٿي ۽ دل کي لڳي ٿي.

امڪان ڪونه هوندو آهي. اهڙو شانتيه وارا ورڃن
سهرڻ لاءِ نهايت ڪارائتو ٿيندو آهي ۽ پنهنجي من جي
ورائيءَ کي سولائيءَ سان اندر اڻڪاڙ ڪري سگهيو آهي.
اهڙي سڀيتل ۽ شانت سميه اڀياسيءَ کي گهرجي ته پنهنجي
من کي اسٽر رکي پنهنجي خيال کي شو نيتريم اڻڪاڙ ڪري.
حضور جن وڌيڪ فرمايو ته ڏيان ڏيئي ٻڌو ته اسانجي
شرار ۾ من ۽ آتما جو اسٽان اکين جي پويان آهي. جنهنڪري
نيسراٺل، ٽين اڪ، شونيتري، اشت دل ڪڍول يا فقط سوڍا
ڪري سڏار وٺو آهي. هيءَ اها ئي جاءِ آهي جتان اسانجو من
۽ آتما شرار جي نون دوارن ذريعي دنيا ۾ ڦهائجي وڃن ٿا.
اهي نو دوار آهن، ٻه اکيون، ٻه ڪن، ٻه ناسڪاڻون، وات
۽ ٻه هيٺيان دوار. اسانکي پنهنجي ڦهليل خيال کي سڀني
طرفن کان سهيڙي الهيءَ مرڪز تي اڻڪاڙ ڪرڻو آهي. ان
ڪيندر تي پنهنجي من کي آڻي ٻاڪل شانت ۽ اڏول
ڪري بيهارڻو آهي.

سندن مهاڻا ان منزل مقصود کي حاصل ڪرڻ لاءِ من
جي سپاءَ جو بخوبي اڀياس ڪري ڏنو ته هيءُ من هر وقت
سنساري پڌار ٿي جو سهرن ۽ ڏيان ڪندو رهيو. توهان
سڀني اهو ڏٺو هوندو ته توهين ٻاڪل شانت ۽ خاموش ويٺا
هوندا آهيو تڏهن به توهانجو من اندر ئي اندر ڪجهه نه
ڪجهه سوچيندو رهندو آهي، ڪجهه نه ڪجهه ڏهرائيندو
رهندو آهي يا ڪنهن نه ڪنهن ويچار ۾ غلطان هوندو
آهي. من ڪڏهن به اسٽر ڪونه رهندو آهي. هر هڪ ڀل ۾
هو هڪ وسٽوءَ کان ٻيءَ وسٽوءَ ڏانهن ڊوڙندو ئي رهيو.
سنت من جي ان عادت جو فائدو وٺندا آهن. هو من کي
دنيوي سهرن ڪرڻ جي بجاءِ پرامنا جي پوئلڳن جي

۱۰۹
آهن. پر مار ٿي ۽ کي پنهنجي نظر صرف هن انساني جامي جي اصلي
مقصد يعني پر مشور ۽ رابتي ۽ ٿي رکڻ چڱائي. جيڪي مدد جي
ذريستڪ ۾ لکيل آهي، اهو هنکي اوس ۽ لندو ۽ انهيءَ
ڪري کيس رضا ٿي راضي رهڻ گهرجي. اميري غريبي،
سڪ دڪ، مان ايمان، بيماري ندرستي، رنج ۽ راحت
مطالب نه جيڪي انسان کي ملڻو آهي اهو اڳيئي پنهنجي
للاٽ ۾ لکائي آيو آهي.

راء روشن لعل حضور جن کي عرض ڪيو ته سگورو جي!
نوهان سنت ۽ مت جي اڀياس بابت ڪجهه ٻڌائڻ چاهيو ٿي.
حضور جن ورائيو ته ها ٿورو مضمون پير اچي وٺو.
ساڌڪ کي سڀني اڃاڻن کي دل مان ڪڍي، ڪنهن امڪان
استان تي يا گورڻ بکيڙي کان پري ڪنهن ڪمري ۾ وهڻ
کڻي. سڄ اڀرڻ کان به يا ٽي ڪلاڪ اڳ واري سمي
کي هندو شاسترن ”برهم مهرت“ سڏيو آهي. اهو وقت
پڳتيءَ لاءِ بي مثل آهي. هونءَ نه سمورو وقت ئي پر عالم
جو آهي ۽ اڀاسيءَ کي جنهن به وقت سهوليت ٿئي ان وقت
مالڪ جي ياد ۾ واهي سگهي ٿو پر امرت واهي ڀڄڻ ڪرڻ
۾ ڪي خاص خبريون آهن جي ٻئي ڪنهن وقت ۾ نٿيون
ٿي سگهن.

سرميل صبح جو اسانجو ٽن ٿرڙي من رات جي آرام
ڪرڻ بعد تازو روانو رهي ٿو. اڳئين ڏينهن جون چئنائون
۽ ڪم ڪاريون اسان کان وسري وڃن ٿيون. نئين ڏينهن
جي ڪم جو بوج اسانجي من ٿي اڃا غالب ڪونه هوندو
آهي. چوڌاري شائتي ۽ سن سدا هوندي آهي. آمدرفت
جو شور غل به ڪونه هوندو آهي ۽ ٻار به سهيل هوندا آهن.
ان مهل ڪنهن به اوچتي مهمان يا ملاقاتيءَ جي اچڻ جو

ڪن خاص گرشن پوئين جو اڀياس ضروري آهي. نام دان
ڏيڻ وقت پهرين اها ڳالهه چڱياسو ڪي سمجهائي ويندي
آهي ته هيءُ روحاني اڀياس صرف پرائميا جي پائڻ لاءِ
ڪرڻ گهرجي ۽ نه سنساري سڪن ۽ نعمتن لاءِ.

بئريسٽر سوال ڪيو ته حضور! ڪوبه آهي روحاني
سائنائون ڪري من جون مرادون پائي سگهي ٿو ڇا؟ انهن
ڪرڻ سان ڇا ٿو هڙ حاصل ٿئي؟

حضور جن فرمايو، ”دنيا ۾ ڪيترائي ماڻهو ٽن دولت
وڌي سڌي، ۽ شڪتي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪيترن ئي قسمن
جا منتر چيئن ٿا ۽ سائنائون ڪن ٿا پر سڄي مشلاشيءَ ڪي
پنهنجي زندگيءَ جو مول مقصد صرف پرائميا جي پراپتي
رکڻ گهرجي. دراصل، هي انمول مانس چولو مالڪ صرف
پنهنجي ملڻ لاءِ بخشيو آهي.

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته انهن سائن سان ٽن دولت ٻيا
عهدو حاصل ڪري سگهجي ٿو ڇا؟

حضور جن وراڻيو ته ها، سنسار جو اڇائون پوريون
ڪرڻ لاءِ الڳ الڳ منتر ۽ الڳ الڳ سائنائون
ٿينديون آهن.

بئريسٽر پڇيو، حضور! ڪجهه به حاصل ڪري سگهجي
ٿو پوءِ چاهي سندس استري هجي يا اڻ ۾ ٿي؟

حضور جن فرمايو ته اهي سڀ شيون ملي سگهن ٿيون پر
توهان کي ان لاءِ وڏي قيمت ڇڪائي پوندي ۽ ساڳئي
وقت توهانجي ڪرمن جو بوج پڻ پاري ٿيندو. آهي اڇائون
ٿي اسانجي جنم مرڻ، بنڌن ۽ ڪايش جو ڪارڻ آهن.
پرائميا جي کوجيءَ کي ڪڏهن به سنساري پڌار ٿي جي اڇا
نه رکڻ کپي. آهي هن روحاني راهه ۾ وڏا روزا ۽ رنڊڪون

۵. سنت مت جون روحاني ساڌنائون

ٻئي ڏينهن صبح جو سڀيئي حضور مه-اراج جن جي
ڪوٺيءَ ۾ پهچي ويا. ان ڏينهن ڏاڍي ٿڌ هئي. حضور جن
سگري ٻارو جو حڪم ڏنو. هنن پادرين کان پڇيو ته رات
توهان آرام سان گذاري؟ انهن سڀني حضور جن جي ڪيل
اعليٰ انتظام ۽ لڏپڏ همدستاني ناشتي لاءِ شڪر ادا ڪئي.
گهٽ هائوس جي سامهون نديءَ جي سيري ۽ ٻريان هماليه
پهاڙ جون برف سان ڇانيل چوٽيون هنڪي ڏاڍيون رهڻ لڳيون.

پادرين جي اڳواڻ ڇيو ته هتي جي شانت ۽ آندويه
والا ورڻ ڪارڻ من کي ڏاڍي راحت ملي ٿي.
ان کانپوءِ ڳالهيون شروع ٿيون. پادري پروفيسر ڇيو ته
حضور! جيڪڏهن اوهين نڪ سمجهو ته اسان کي ٻڌايو ته
توهان جا ستسنگي پرماما جي پراپتيءَ لاءِ ڪهڙا پرومارٽي
ساڌن ۽ ڪرائون ڪندا آهن؟
نوجوان پٽر اسٽر ڇيو ته اهي ڳالهيون ته شايد گهٽ رڪيون
وهندون آهن.

حضور جن ورائيو ته مان توهان کي سڀ ڪولي ٿو سمجهيان.
پوءِ توهين پاڻ ئي فيصلو ڪري سگهو ٿا ته ائين ڪجهه
گهٽ رڪون ٿا يا نه. ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي حضور جن
وڌيڪ چيو ته پهرين اها ڳالهه ڏيان پر رڪڻ جو ڳي آهي
ته نام جي دکشا وٺڻ لاءِ ڪنهن قسم جي ڪرم ڪانڊ يا
ريٽين بجا آڻڻ جي ضرورت ڪانهي ۽ نڪر کي وڏا وڏا
منتر پاد ڪرڻا آهن. ان لاءِ ڪي ڏکيا نيم ڪونهن ۽ نڪر

جتي چاهي ان کي اُني موکلي.

تنهن تي پُروفيسر پڇيو، ”جي توهين ماس ڪائڻ جي منع ڪريو ٿا ته پوءِ ڇهڙي جا بوم ۽ ايمون ڇهڙي جون شيون ڪم آڻڻ ڪيتري قدر جائز آهي؟“

ستگورن فرمايو، ”مان نٿو سمجهان ته خاص ڪري ڀارت ۾ ڪو صرف ڇهڙي وڪڻڻ جي واسطي ئي جانورن کي مارڻو ويندو آهي. ڪيترا جانور قدرتي طور مرن ٿا جن مان ڪافي ڇهڙو حاصل ٿئي ٿو. ٻيو ته زندگي گذر ڪرڻ لاءِ ڪا نه ڪا سڀا نشيت ڪرڻي پوندي پر اهڙا به ماڻهو آهن جي ڇهڙي جا بوم پائيندا ئي ڪونهن.“

مشري پروفيسر چيو، ”ستگورو جي! اسين توهان جا نهايت شڪر گذار آهيون جو توهان اسان کي سنت مت جا اصول اُتي سندر ۽ سرل ڀنگ سان کولي سمجهايو.“

حضور جن پوءِ سڀني جڳياسن ڏانهن مخاطب ٿي فرمايو، ”ڪافي ڊالر ٿي چڪي آهي، هاڻي توهين ڀلي آرام ڪريو.“ مشري پروفيسر ورائيو، ”اسان هتي سياڻي به رهڻ جو فيصلو ڪيو آهي ۽ اسان مان هڪڙو لاهور وڃي وڏي پادريءَ کي ان بابت اطلاع ڏيندو.“

ستگورن فرمايو، ”تمام سُٺو صبح جو توهن بهي گڏياسين.“

وندر ورونهن با موج هزي لاء مارڻ جو حساب اوس
ڏيڻو پوندو.

بادري پروفيسر پڇيو ته ڀلا ڪٿا، سها، مڪڙ، ٿڌيون ۽
ڪيڙا ماڪوڙا جيڪي فصل کي برباد ٿا ڪن، انهن جو
ڇا ڪجي؟

حضور جن ورائيو ته توهين انهن کي ماري سگهو ٿا. جڏهن
ٻن ٻراڻن مان هڪڙي چونڊڻي پوي ته وڏي ٻرائيءَ کي
چڙي ڏيڻ کپي. آلم رکيا لاءِ نانگن، شينهن ۽ چيتي جهڙن
خطرناڪ جانورن کي مارڻ ۾ ڀاپ نٿو لڳي.

بادريءَ چيو ته ڪڏهن ماس کائڻ به نه ضروري ٿيندو
آهي؟

حضور جن ورائيو ته ماس کائڻ سان ماڻهوءَ جي دل
ڪنور بڻجي پوي ۽ هنجو ٻين جيون ڏانهن رخ ٿيڻ لڳو
پوي. ماس کائڻ ڪري دٻا ۽ ڪوئلن جون پاڻيون نشت
ٿي وڃن ٿيون ۽ روحاني چڙهائيءَ ۾ وڏو وڳهن ٿو پوي.
پروفيسر وري پڇيو ته حضور! جن جالسورن جو ماس
کائون ٿا، اسين ته پاڻ انهن کي سرشت جوئين ۾ پٽائڻ ۾
سهاڪ بڻجن ٿا.

اهو ٻڌي حضور جن ٽهڪ ڏيئي فرمايو، ”جڏهن توهين
ڪنهن جانور کي ماري ان جو ماس کائو ٿا تڏهن توهين
صرف انهيءَ کي جسماني طور نقصان پهچايو ٿا پر انهيءَ
جي آتما تي توهان جو ڪوبه ڪنٽرول نٿو رهي. روحاني
ترقي نه آتما جي ٿيندي آهي، شرار جي نه. توهين ٻڌار
نه ڄڻن جانور جو ڪو ماس کائي ٿو ته انهيءَ جي آتما تي
آنتيءَ جي ٻاري ۾ ڪو هو فيصلو ٿورو ٿي ڪري سگهي
ٿو؟ اهو فيصلو انهيءَ عرشي طاقت جي هٿ ۾ آهي ۽ هوءَ

آهي، لڏهن هنن طبع ڪيو ته اهڙيون شيون ڪاڏهن جن ڪي
گهٽ ۾ گهٽ پيڙا جو احساس ٿئي ۽ اهڙي طرح گهٽ ۾
گهٽ پاپ لڳي. ٺههڪري هنن ويڻو پوڄن اختيار ڪيو.
ساڳو سڙن يا قل فروٽ ۾ درد ۽ پيڙا مڪسوس ڪرڻ
جو مادو قريب قريب هوندو ئي ڪونهي. آهي ٻين جيون
وانگر نڪي چيخن، نڪي چلائن. سٺ فرائين ٿا ته ڪاڏي
بغير زندهه رهي نٿو سگهجي ٺههڪري پنهنجو آهار اهڙو
رڪو جنهن جي ورثائن سان ڪرمن جو بوج گهٽ ۾ گهٽ
لڳي ۽ اهڙي سنسار ڪي ڇڏڻ جو آدم ڪريو جتي جيو
هنسا ڪرڻ بنا رهي نٿو سگهجي! جو توهان جو ”اصلي
گهر“ ڪونهي.

نوجوان پريسڙ پڇيو ته حضور! ڪال اهڙو عجيب انتظام
جو ڪيو آهي؟

حضور جن فرمايو ته ڪال هن سنسار جو حاڪم آهي، هو
نٿو چاهي ته هڪجي ان جيڪاڻي مان هڪ به آتما آزاد ٿي
نڪري وڃي، هو هڪ هڪ آتما لاه خوفناڪ جنگ جوڻي ٿو.
پادري پروفيسر چيو ته حضور! توهان جو چوڻ آهي ته
شڪار ڪرڻ، مڇي مارڻ ۽ سڀ ڪنهن قسم جي جيو هنسا
خراب آهي. ڀلا ڇيڻي ۽ واڳهه ڪي مارڻ به خراب آهي؟
حضور جن ورائيو ته اهو حالتن تي مدار ٿو رکي. جانورن
ڪي مارڻ ۽ انهن تي ظلم ڪرڻ خراب آهي پر ڪڏهن اهڙو
موقعو اچي ٿو جڏهن توهانڪي انهن ڪي مارڻ ئي پوي ٿو.
سمجهو ته هڪڙو ڇيتو آهي جو توهانجي شهر يا ڳوٺ لاه
هڪ ڦاٽل آزار بڻجي ٿو. هو توهانجا جانور ڪٽي وڃي ٿو ۽
ڳوٺ جا ڪيترائي ماڻهو ماري ٿو. اهڙين حالتن ۾ هن جو
خاتم ڪرڻ جائز ٿهرائي سگهجي ٿو. پر جانورن ڪي مڪس

آهي. باقي ٻيا چار ٽ ٻاڪل ٿوري انداز ۾ هوندا آهن ۽ ڊبيل هوندا آهن. انهيءَ ڪلاس ۾ ساڳو سبزي، وڻ ٺٽ اچي ٿا وڃن ۽ انهن ۾ پاڻيءَ جو ٽ مڪيه هوندو آهي. ڪي اهڙيون ڀاڄيون هونديون آهن جي سڪاڻ سان ڏهين پٽي وڃي ٻڌيون آهن.

۲. ٻئين ڪلاس ۾ آهي جيو اچي ٿا وڃن جن ۾ اڻ ٿو اڱسي ۽ ٻر ٿوري ٻر ڌان هوندا آهن، جهڙوڪ جيت، چنتر، ڪوٽا، بلائون وغيره.

۳. ٽئين ڪلاس ۾ اچن ٿا پکي ۽ ٻر ڌان جن ۾ ٽي ٽ-جل، اڱسي ۽ هوا ٻر ڌان هوندا آهن.

۴. چوٿا ڀاڄا جانور چوٿين ڪلاس ۾ ٿا اچن جهڙوڪ گائون گهوڙا وغيره. هنن ۾ آڪاش يعني ٻڏيءَ جي ٽ کان سواءِ باقي ٻيا چار ٽي ٽ هوندا آهن ۽ اهو ئي سبب آهي جو جانورن ۾ ٻڏي يا سمجهه گهٽ هوندي آهي.

۵. پنجين ڪلاس ۾ آهي انسان جنهن جي شرابو ۾ پنڄڻي ٽ ٻوري ميزان ۾ موجود آهن.

انڪري ماڻهوءَ کي مارڻ جي سزا موت آهي پر گهوڙي يا ڪتي کي مارڻ جي سزا موت ڪونهي. ٽوهين ان جانورن جي مالڪ کي عيوض ڏيئي راضي ڪري سگهو ٿا. جيڪڏهن ٽوهين ڪو پکي ٿا مارو ته ان جو پاپ ڪتي کي مارڻ جي پاپ کان گهٽ آهي. ساڳئي وقت جو پاپ هڪ ڪوئي يا سهي کي مارڻ سان لڳي ٿو، اولرو هڪ گل پٽو يا گجر کاڌ سان ڪين ٿو لڳي. انڪري جڏهين پراچين رشين منين ڏٺو ته ڪال هن سنار جو انتظام ائين ئي بڻائي رکيو آهي ته هڪڙو جيو ٻئي جيو کي کاڌ سان ئي زندهه رهي سگهي ٿو ۽ ساڳئي وقت جيو هسا ڪرڻ ۾ مهيا پاپ

ڪندو. ڄاڻورن جو ماس ڪاٺ سان انسان جي ٻڏي پرشت
ٿيو پوي ۽ هو ڄاڻورن جهڙو ئي بطور پوي.

پروفيسر وراڻيو ته اسين پيڙهين کان وٺي ماس ورتائيندا
آيا آهيون. هاڻي اهو ڇڏڻ اسان لاءِ ڪيڏو نه مشڪل ٿيندو!
حضور جن فرمايو ته جتي ڇاهه آهي اتي راهه آهي ۽ مالڪ
انهن جي مدد ۽ سھارو ڪري ٿو جي نيڪي ۽ دٻا جي
مارگ تي هلڻ جا چاهڪ آهن. سوين اميرڪا ۽ يورپ جا
ستسنگي آهن جي ويڻو پوڄن ورتائين ٿا ۽ ڪابه ڏکيائي
مھسوس ڪانه ٿا ڪن.

پادري پروفيسر چيو ته پرماتما جي پيار خاطر اسان کي
ڪجهه نه ٿياڳ ڪرڻو ئي پوندو.

نوجوان پراسٽر چيو ته سندن نه ائين به چيو آهي ته وڻ
ٺڻ ۽ ساڳو سبزي به نه جان ۽ چيٽتا آهي.

حضور جن فرمايو ته اها حقيقت آهي. جيڪو ڪڙڪ جو
داڻو اسين کائون ٿا ان ۾ جان آهي. گورو نانڪ صاحب
فرمائين ٿا. ”جيئي داني ان کي جيٽا باجهه نه ڪو.“
مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ”سبز گاه وانگر مان ڪئين
دفعاً پيدا ٿيو آهيان ۽ چوراسي لک جونين پوڳيون اٿم.“
پر جيون جي چيٽتا، مھسوس ڪرڻ جي شڪتي ۽ وڪاس
۾ تفاوت ٿيندو آهي ۽ اڪري ڪنهن به ساهواري کي ڪاٺ
جو پاپ ان مطابق لڳي ٿو جيترو اهو دڪه ۽ ڪشت مھسوس
ڪري ٿو. مان ان حقيقت کي وڌيڪ صاف ڪريان ٿو.
ڇڱو ڌيان ڏيئي ٻڌو. هن ساري رچنا کي پنجن درجن ۾
ورھائي سگھجي ٿو. تن جي زياده يا ٿوري ماٿر ۾ هٽڻ
ڪري سنسار ۾ پنجن قسمن جا جيو آهن.

۱. پھرين ڪلاس جي جيون ۾ صرف هڪ لت مکيه هوندو

ڪيائون ته ڪنهن به پراڻي ۽ ڪي دڪان ڏيو. گورو ارڃن ڏوڙ
مهاراج جن کي جڏهن خبر پيئي ته ڪي ستسنگي انهيءَ حڪم
جي پوري طرح بجاواري نٿا ڪن ته هنن خود انهيءَ حڪم
کي دهرائيندي آڳيا ڏني ته گورو نانڪ صاحب جن ڪڏهن
به اهڙي غلط اجازت ڪنهن کي به ڪانه ڏني هئي.

حضور جن انهيءَ وشيه تي وڌيڪ روشني وجهندي
فرمايو ته انهيءَ حقيقت کان ڪير به انڪار ڪين ڪندو ته
جن جانورن ۽ پکين کي اسين ماريون ٿا انهن مان ڪير به
مرڻ ڪونه ٿو چاهي ۽ هر ڪو پنهنجي جان بچائڻ جي پوري
ڪوشش ڪري جيئن چاهي ٿو. توهان ڏٺو هوندو ته ڪاٺي
جڏهن جانور کي ڪٽڻ لاءِ پڪڙيندو آهي ته هو ڪيئن نه
ٻاٺ ڇڏائڻ لاءِ سر ٽوڙ ڪوشش ڪندو آهي. انهيءَ ٻالهه کان
ڪير انڪار ڪري سگهندو ته هو انهيءَ وقت سخت پڙڻا
محسوس ڪن ٿا. ڇا هو پرماتما جا جيو کولين ۽ هنن کي
بي رحميءَ سان ذبح ڪرڻ جي سزا پرماتما اسان کي
ڪونه ڏيندو؟

پادري پروٽيسر چيو ته ها، اها حقيقت آهي ته جڏهن
اسين مرغين يا ٻين پکين کي کائيندا آهيون ته هو دردناڪ
۽ دلسوز آواز ۾ چيخندا آهن.

حضور مهاراج جن فرمايو ته جيڪڏهن ٻسرن ۽ پکي سڀ
دڪم محسوس ڪن ٿا ته پوءِ هنن کي مارڻ مڃاڻپ آهي ۽
هنن جو خالق اسان کي ان لاءِ ڪڏهن به معاف ڪين ڪندو.
پروٽيسر اهي اکر وري به دهرائيندو هو اهڙا ته محسوس
ڪن ٿا.

حضور جن فرمايو ته جيڪو به پرماتما کي پيار ڪري ٿو
۽ هن سان ملڻ چاهي ٿو اهو ڪنهن به جيو جي هٿيا ڪين

نه ڪي ٻين جو. (هتي پنهنجي ماس ڪاٺڻ جو مطلب آهي عبادت ۽ رياضت ڪري پنهنجي شراب کي ڏيو ۽ پتلو بڻائڻ).

مسلمان ڊاڪٽر چيو ته ها، حضرت محمد صاحب سڄي حياتي ۾ صرف چار دفعا ماس کاڌو هو. قرآن شريف جي هڪ آيت آهي ته قرآني ڏنل جانورن جو ماس خدا کي منظور ڪين آهن پر هنڪي منظور آهن صرف ٻيگي ۽ نيڪ پاڪ زندگي.

اٺي باوا هرنامنگهه چيو ته ڳرو نانڪ صاحب جن نه ڪڏهن به ماس ڪاٺڻ کان منع ڪين ڪئي.

حضور جن ورائيو ته هنن نه بلڪل منع ڪئي آهي. پوءِ هنن مونکي حڪم ڏنو ته مٿان منهنجي ڪمري مان هڪڙو فارسي ڪتاب ڪڍي آءُ جڏهنجو نالو آهي ”دبستان مذاهب“. پروفيسر جڳموهمل اهو ڪپور ٿلا جي راجا جي لائبريري مان ڪڍي آيو هو.

مان جلدي وڃي مٿان اهو ڪتاب ڪڍي آيس ۽ اچي ستڱورن کي ڏنر. هنن ڪتاب کي ڪيترن ئي هنڌن اٿلايو ۽ ڪڇ منڻ کانپوءِ باوا هرنامنگهه کي اهو ڪتاب ڏيندي چيائون ته هنجو ليکڪ هڪ وڏو مسلمان وداوان محسن فاني هو. جو ڳرو ارڇن ڏيو مهاراج جن جو سر ڪالين هو ۽ سندس ڪتاب ۾ انهيءَ وقت جو وشواس جوڳو ذڪر ٿيل آهي.

باوا هرنامنگهه انهيءَ ڪتاب مان ۲۴۸ صفحي تان پڙهڻ شروع ڪيو جنهن ۾ لکيل هو، ”ڳرو نانڪ پنهنجي سکن کي ماس ۽ شراب ورتائڻ جي سخت منع ڪئي. هنن پاڻ ڪڏهن ماس، ڪونه ورتا ۽ پنهنجي سنگت کي هدايت

ٿئي ٿو جيڪو هڪ اڀياسِي آتما کي، جنهن کي روحاني دڪشا ملي ٿي، مٿين منڊلن ۾ پروش ڪرڻ وقت ٿئي ٿو.

نوجوان بئريسٽر چيو ته اها جيئري ئي مرڻ واري ساڌا نه ڏاڍي ڪشت ڏاڻڪ ٿيندي.

حضور مهاراج جن فرمايو ته نه ائين ڪونهي. ۶ سالن جو ٻار به ڪامل مرشد جي رهنمائيءَ ۾ اها ساڌا آسانيءَ سان ڪري سگهي ٿو.

پادريءَ پڇيو ته پوءِ سڀ ماڻهو ائين ڇو ڪونه ٿا ڪن؟ حضور جن جواب فرمايو ته اهو سڀ ان ڪري جو انهن کي نڪي گورو ملو آهي ۽ نه انهن کي هن مارگ جو پتو آهي.

بئريسٽر پڇيو، ”پلا مون کي انهيءَ روحاني راز کي ڄاڻڻ لاءِ اهڙي دڪشا ملي سگهي ٿي؟ انهيءَ لاءِ ڪي شرط آهن يا ڪا خاص تياري ڪرڻي پوندي؟“

حضور جن ورائيو ته ها، ان لاءِ سڀ نشيدار شين، ماس مڇي، بيدا، مرغِي يا انهن مان ٺهيل ڪيڪن، پيسٽرين کان پرهيڙ ڪرڻي آهي ۽ نيڪ پاڪ زندگي گهارڻي آهي.

بئريسٽر عجب وچان چيو ته ڇا ڪيڪ ۽ پيسٽرين به چڱيون پونديون! اها ته سچ پچ مشڪل ڪسوٽي آهي.

دنيا جي ساگر حضور مهاراج جن مشڪي فرمايو ته ان ڳالهه جو سارو مدار آهي ته انسان ڪهڙي ڳالهه کي ٿو وڌيڪ مهتر ڏئي. هن زندگيءَ جون فاني ۽ ڦڪيون خوشيون ڪين بقادر روحاني دولت!

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ماس کائڻ جي ڀيلا ڇو منع ڪيل آهي؟

”جان وٺڻ ڪري دل ڪنور ۽ بي رحم بڻجي

صحيح ارت معلوم ٿيو آهي .

ستڪورن فرمايو ته هرڪو سرت شبد جو اڀياسي اهو جيئري مرڻ جو مشاهدو ڏاڻي ٿو . موت وقت ڇا ٿو ٿئي ؟ پهرين آتما شرار جي انگن - هٿن ، پيرن ، ٽنگن ٻانهن مان سميتجي پهرئين چڪر يعني گدا چڪر ۾ اچي ڪٺي ٿئي ٿي . اٺان پوءِ ٽنڀري ٽنڀري هٿي اچي ڪٺ چڪر ۾ ڪٺي ٿئي ٿي . ان مهل هٿ ، پير ۽ شرار ٽڙو ٿي پوي ٿو . اکين جون پٽليون مٿي چڙهي وڃن ٿيون ۽ آتما اکين جي مرڪز مان پرواز ڪري وڃي ٿي . موت ائين ٿيندو آهي . اڀياسي هر روز انهيءَ حالت مان گذري ٿو ، جنهنڪري جيئري مرڻ سڏجي ٿو . حضرت محمد صاحب پڻ چيو آهي ته ”موتو قبله موتو“ يعني موت اچڻ کان اڳ مروتو . هڪ مسلمان ڊاڪٽر چيو ته مونکي هاڻي سمجه ۾ آيو ته حضرت صاحب جن جي ان قول جو ڪهڙو مطلب آهي .

لوحوان پٽر پٽر ٿيو ته جيڪڏهن اڀياسيءَ جي آتما پڇن ۾ شرار خالي ڪرڻ کانپوءِ ان ۾ واپس نه اچي ته پوءِ ڇا ٿيندو ؟

حضور جن ورائيو ته ائين ٿيندو ئي ڪونهي . هنجي مرغيءَ مطابق آتما اچي وڃي سگهي ٿي . اها ڳالهه اڀياسيءَ جي وس ۾ آهي . هر هڪ اڀياسيءَ کي مرليءَ جي دوار کي هر روز ياد ڪرڻو پوندو آهي . شرار جي ٻاهرين حصن مان سميتجي ، آتما جو اندر وڃڻ ، اهو ساڌنا جو پهريون ڏاڪو آهي . شو نيتز ۾ پوڄڻ کان اڳ مرليءَ جي حالت پيدا ڪرڻ يعني سرت کي شرار مان مڪمل طور سميت لازمي آهي . پراچين گريس جي مشهور فلاسافر پلوتارڪ جو به ساڳيو اٿيو آهي . هر چڙي ٿو ته آتما کي موت وقت اهو ساڳيو اٿيو

گهر جي ڇو جو آهي ته پرماتما جا اوتار هوندا آهن .
 حضور جن فرمايو ته سنت جنم مرن کان نيارا آهن . هو
 جيستائين چاهين زندهه رهي سگهن ٿا . انهنجي مڙج ۾ ڪنهن
 ڇو به داخل ڪونهي . هنن جو موت عام ماڻهوءَ جيان ڪونه
 ٿيندو آهي . جڏهن به سنت ستگورو شريسر ڇڏڻ چاهيندو
 آهي ته هو ان کي انهن ڇڏي ڏيندو آهي جيئن پراڻا ڪپڙا
 لاهي ٿيا ڪهن . هو هر روز ٻن سمن ڪري پنهنجي آتما
 کي ارڇن مبدلن ۾ وٺي وڃن ٿا جنهنجو مطلب ئي اهو آهي
 ته هو روز مرن ٿا . هنن کي هن سنسار جو پاڻ زندگيءَ جو
 ڪوبه موهه ڪونهي ۽ انهيءَ ڪري هو موت کان نٿا ڊڄن .
 دراصل ، اهڙن سنتن کي هيءَ دنيا هڪ وڏو جيلخانو
 لڳندو آهي ۽ جڏهن سندن مشن يا مقصد پورو ٿئي ٿو ته
 هو هن دنيا کي ٽپائي پنهنجي پرم ڌام ۾ وڃي نواس ڪن
 ٿا . انهيءَ ۾ شڪ ڪونهي ته جي هو چاهين ته صدين تائين
 هڪ ئي شريسر ۾ زندهه رهي سگهن ٿا پر اهڙن ڪرشن
 ڏيکارڻ ۾ سنتن جي رڻ جي بلڪل ڪانه ٿيندي آهي . ٻين
 وانگر هو پرڪرتيءَ جي سڀني نيمن جو پالڻ ڪندا آهن .
 راه بهادر مناليل وچ ئي چيو ته سنتن جي گتِي نه نهايت
 اتم آهي پر اسين رواجي ستسنگي به هن سنسار ۾ پاڻ کي
 خوش نٿا سهجهون ۽ انهيءَ انتظار ۾ رهون ٿا ته هن جيل
 خاني مان جلدي بند خلاص ٿين .

اتي حضور جن ڪبير صاحب جي ٻاڻيءَ جو هي حوالو ڏنو :
 ” ڪبير جس مرن تي سي جگ ڊري موهي من آنند ،
 ڪب هي مر ٿي ڪب هي ٻائيئي پورن پرمائند . “
 مشنري پروفيسر ٿاڻيد ۾ چيو ته سينت پال به لکيو آهي
 ته مان روز مرنڊو آهيان پر اڄ ئي مون کي سندن وچن جو

گراوت ۽ گندگي هميشه ڇو ٿي اچي؟

حضور جن جواب ڏنو ته اهو به قدرت جو قانون آهي. زمين جڏهن بدجي ٿي پوندي آهي ۽ کيتي ۽ جي لائق نه رهندي آهي ته انکي وري اُڀارڻو بڻائڻ لاءِ، لازماً ڦل ڦول ۽ صحت بخش سبزايون پيدا ڪرڻ لاءِ پاڻ جي ضرورت پوندي آهي.

نوجوان پادريءَ وري پڇيو ته پرمالما اهڙن عهدن ۽ نرم اصولن جي ارد گرد اها گندگي ۽ غلاظت ڇو ٿي ڪئي ڪرڻ ڏئي؟

حضور جن ورائيو، ته ائين ٿيڪ آهي، پر جڏهن انهن راتين ۽ رستن جي به غلاظت ڪئي ٿئي ٿي ته پوءِ روحانيت کي وري روشن ۽ صاف سترو ڪرڻ لاءِ کيس ئي دنيا ۾ اچڻو پوي ٿو.

ان گفتي کي ٻڌي سڀني وٺي ٺهڪ ڏنا.

حضور جن وڌيڪ فرمايو ته اها ڳالهه ڪڏهن به وسارڻ نه کڄي ته هن سرشتيءَ جو سڻچالڪ، پرم پتا پرمالما جيڪي ڪري رهيو آهي سو هميشه اسانجي پاي ۽ بهتريءَ لاءِ هوندو آهي. انهن دڪن، ڪليشن ۽ ڏانڻن ۾ اها حڪمت رکيل آهي ته ان سرجهڙا جي دٻا مهر جو ساگر جوش ۾ اچي انسان جي پاپن کي ڌوئڻ لاءِ روحاني رحمت جون لهرون موڪلي.

ان کانپوءِ حضور جن انهن پادرن کان پڇيو ته گوروءَ جي باري ۾ اڃا به ڪڇ ٽوهانڪي پڇڻو آهي؟

ڪو جواب ڏئي تنهن کان اڳ نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! سنت مرن ڇو ٿا؟ ان سوال تي سڀني وٺي ڪليو. تنهن ئي ان بئريسٽر چيو ته ها، انهن کي ته ڪرڻ ئي نه

پڄتيءَ جو دان ڏاٻ لاءِ اچن ٿا. اُهي مالڪ سان ملائڻ جي مارگ ڏيکارڻ لاءِ، هنجي بادشاهت ۾ داخل ٿيڻ جو دروازو کولڻ لاءِ هن سنسار ۾ اچن ٿا.

هڪ پادريءَ ٻڌايو ته عيسيٰ مسيح کي ”ڪرنا“ ”مارگ“ ”سنسار جي جوت“ ۽ ”سڃاڻ رڀدار“ سڏيو ويو آهي. پادري پروفيسر چيو ته، عيسيٰ کي ”شيد“ ”لوگاس“ ”ديھ، ڌاري شيد“ ۽ ”اوتار“ به چيو ويو آهي.

ننهن ئي حضور جن فرمايو ته پڳوان ڪرشن جنهنڪي هندو پرماتما جو اوتار ڪري وڃين ٿا. گيتا ۾ چيو آهي ته جڏهن جڏهن ڌرم جي هاڃي ٿئي ٿي ۽ سنسار ۾ پاپ ۽ آڌرم ڇانهجي ٿو وڃي تڏهن مان خود ڌرم جي استاپنا ڪرڻ لاءِ اوتار ڌاري اچان ٿو. (گيتا ۴-۷)

پادري پروفيسر چيو ته ڪير انهن کي ڪٿي ڪهڙي به نالي سان سڏي مگر اُهي پرماتما وٽان ئي اچن ٿا ۽ پرماتما جي طاقت ڪٿي اچن ٿا.

حضور جن فرمايو ته ماڻهو انهن نالن تي فضول جهڳڙا ۽ فساد مچائين ٿا. جيڪڏهن ڪوبه اُدار ۽ صاف دل سان کوج ڪندو ته هنڪي هر ڌرم ۽ مذهب جي ٿلهه ۾ ساڳي سچائي ملندي. جڏهن به روحانيت بيڪار ريتين رواجن يا بيچارن ڪرم ڪانڊ جي ڌنڌ ۽ دونهي سان ڀڳتي ڀرشت ۽ بدنام ٿئي ٿي تڏهن اُهي پرماتما جا پيارا وقت بوقت هن سنسار ۾ اچي ان کي چيٽنا ڀردان ڪري روحاني راهه کي روشن ڪن ٿا. اهڙي ريت هيءَ روحاني مشعال هر جڳهه ۽ هر سهي ۾ پُر ڪاشميءَ رکي وڃي ٿي.

اٽي پادري پروفيسر پڇيو ته حضور! ڀلا روحانيت ۾ اها

اڳ ئي چڱي چڪو آهيان ته ائين ڪونهي ته جي ڇڙون
 سانجي سمجهه ۾ نٿيون اچن، انهن جو ڪو وجود ئي ڪونهي.
 سياڻي سقراط کي به اهو ڇڏو ئي پيو ته ڳيان جو ڪو اهڙو
 منڊل به ئي سگهي ٿو جو منطق (Logic) جي پهچ کان پري
 هجي. ڪئين ڀيرا نوجوانن کي ڏسندا آهيون ته هو اهڙين
 ڳالهين جو ڀروسو ۽ دعويٰ سان بيان ڪندا آهن جن بابت هنن
 کي ذرو به پوڄهه ڪانه هوندي آهي. ڪهڙي نه ڪل جهڙي
 ڳالهه چڱي؟ انهن نڪي هن پرمارٽي وشيه جو اڀياس ڪيو
 آهي، نڪي ان باري ۾ ڪا ڪوچ ڪئي آهي. ان هوندي به
 توهين ڏسندا ته هو آتما، پرماتما، سرڳ، لڙڪ ۽ سرشتيءَ جي
 لڳل جي باري ۾ اِي فائدي پنهنجا راپا ڏيندا رهندا آهن.
 اِي نوجوان پادريءَ پڻ چيو ته عيسيٰ مسيح فرمايو آهي
 ته مان ۽ پرم پتا هڪ آهيون.

حضور جن فرمايو ته ها ۽ کيس بائيبل ۾ ايشور پتر به سڏيو
 ويو آهي.

هڪ ٻئي پادريءَ چيو ته عيسيٰ خود به ائين فرمايو آهي.
 حضور جن فرمايو ته توهين اهڙن شخصن کي ”ذليل الله“
 يعني خدا جو دوست به چڱي سگهو ٿا، جيئن ابراهيم کي
 چوندا آهن. توهين انهن کي رسول الله يعني خدا جو قاصد
 يا پيغمبر سڏي سگهو ٿا جيئن حضرت محمد صاحب کي
 سڏيندا هئا. توهين هنن کي ساڳيا پرماتما به چڱي سگهو ٿا
 جيئن رام ۽ ڪرشن لاءِ چڱو آهي. اهي هن سنسار ۾ نجات
 يا مڪتي ڏيندڙ، وچ وارا يا سفارش ڪندڙ بڻجي اچن ٿا،
 يا ائين چڱو ته ان پرماتما دٿاران موڪليا وڃن ٿا. اهي پرماتما
 جي روپ ۾ منس ۽ منس جي روپ ۾ پرماتما هوندا آهن
 جي دٻا مهر جو سندس ڪٽي اچن ٿا ۽ دنيا کي پرڪاش ۽

جنهن وقت توهين ڪڏهن به سوال جو جواب ڏيڻ شروع ٿا
ڪريو ان مهل دماغ ۾ اڇاڻڪ پرڪاش جي جهاڪ اچيو وڃي.
حضور مهاراج جن فرمائڻ لڳا ته ان ڳالهه کان نه ڪوبه
انڪار ڪونه ٿو ڪري ته اسانجي آتما اڌانهڪ سمبڊ جي
هڪ بوند آهي يا اسين ائين چئي سگهون ٿا ته اسان سڀني
جي اندر ان پرماٽما جو انش موجود آهي ۽ ڪوبه جيو جيترو
وڌيڪ ان پرماٽما جي واضح وڃي ٿو اوترو وڌيڪ اهو
انش هن ۾ پرگهت ٿئي ٿو. هڪ ڪوي، فلاسافر، ونگيانڪ،
يوگي يا ان کان وڌيڪ هڪ پهتل آتما جي اندر، هڪ
معمولي انسان جي پيٽ ۾ اهو پرماٽما جو انش وڌيڪ ظاهر
ظهور آهي. جيئن ئي هي اسانجا استول پرڏا لهندا وڃن ٿا
تيئن ئي اهو پرڪاش يا اسانجي اندر ۾ جيڪو پرماٽما آهي
اهو وڌيڪ روشن ٿئي ٿو ۽ نيٺ اها اوستا اچي ٿي جڏهن
هو پنهنجي سمورڻ روپ سان اسان ۾ پرگهت ٿئي ٿو. جڏهن
اها اوستا اچي ٿي ته اسانجي آتما تي ڪي به حدن جا ٻڌن
يا رڪاوٽون نٿيون رهن. اسين پنهنجي لڳا انوسار اوچن
منڊلن جو سير ڪري سگهون ٿا. انهن منڊلن جا رهسپو ۽
راز اسانجا راز بڻجن ٿا ۽ انهن منڊلن جون شڪليون اسان
جون شڪليون ٿيو پسون. آتما ان اسير پرماٽما ۾ ملي هڪ
ٿيو پوي. بوند سمبڊ ۾ سمبڊجي سمبڊ ٿي بڻجي پوي ٿي.
در اصل، هر هڪ آتما استول پرڏن ۾ ڇپيل سڙو شڪتيوان
پرماٽما ٿي آهي. بادان کان مٿي ته نرمل آڪاش آهي جتي
سورج پوري آب تاب سان ڇمڪي رهيو آهي.

اهي بادل ٿي ان اندڪار جو ڪارڻ آهن. جڏهن تيز
هوا ڪڪرن کي ٽپڙي ٽپڙي ڇڏيندي آهي ته سورج
پٺيان ڇمڪي پرڪاش سان روشن ٿي سگهي ٿو. پر جيئن مان

ويگ ۾ اچي منش چولو ڌارو ڪري هنڊجي ڏکن ۽ دردن
کي دور ڪرڻ لاءِ مڃبور ڪين ٿيندو؟

حضور مهاراج جن اڃا ائين چئي مس بس ڪيو ته
راءِ روشنلال وچ ۾ ئي چيو ته منهنجي سمجهه ۾ اٿو اچي ته
جو پرماتما اٿس، اڪرم ۽ سرو واپي آهي سو ڪيئن هڪ
انساني شير ۾ سمائجي سگهندو؟

حضور جن فرمايو ته راءِ صاحب، اُنڊو سبب اهر آهي جو
ماڻهو سمجهن ٿا ته پرماتما وئڪٽ ۾ ڪيئن هٿ ٻراڇمان
آهي ۽ اُتان ئي هن سنسار جو چرخو هلائي رهيو آهي. هو
ان اڪرم پرماتما کي محدود دائري ۾ بند ڪن ٿا. پرماتما ته
الڪ آهي، اڳاڏ آهي، هرجاءِ حاضر ناظر آهي. حسابن
جو ڪوبه ڄاڻو اوهان کي ٻڌائيندو ته جيڪڏهن اڪٽ
(Infinity) مان اڪٽ گهٽائو ته به اڪٽ بچندو. بيهڊ مان بيهڊ
ڪاٽيو ته باقي بيهڊ ئي بچندو. آشواس اُپنشدن جي شائتي
ڀاڻ ۾ هن ريت ورتن ٿيل آهي:-

”اوم پورو مڌا پورا مڌنگ پورنت پراڻ اءُڍ چتي“

هتي پورو ڇو اٿس آهي مڪمل، اسيم، بيهڊ. پرماتما
پورو آهي، اسيم آهي. جيڪڏهن اُن پورو مان پورو
ڪاٽيو ته، پورو ئي باقي بچندو. جيڪڏهن اسين هنڊجي
منش چولي ۾ اچڻ جي لوڳيتا ۾ شڪ يا گمان ٿا آڻيون ته
اسين ”پورن“ ۽ ”اسيم“ جي مهتو کي وساري ٿا ڇڏيون.
ڇا سڀ روپ ان جا روپ ڪونه آهن؟ ڇڳو اها ڳالهه مان
توهان کي ٻئي نموني ٿو سمجهان.

پر راءِ روشنلال وچ ۾ ئي چيو ته حضور! هاڻي ته سڀ
ڪجهه ڇڳي طرح سمجهه ۾ اچي ويو آهي. ڏسجي ائين پيو
ته توهين ڪا به ڳالهه صرف واڻيءَ سان ڪين ٿا سمجهيائو پر

ڏيکاري نٿو ڏئي .

بيداهي ڪاڻ هنجي سمجهه ؟ ڪم ڪرڻ جي شڪتي نه گهٽبي وڃي ٿي پر هن کي لوط ۽ وشير واسنا پاڻ وڌيڪ وڪوڙي وڃي ٿي . هنجو شرار مرجهائجي وڃي ٿو ۽ هن جي صحت برباد ٿي وڃي ٿي . هر ڪو هنکي ڌڪار ڀري نظر سان ڏسي ٿو . هو لاعلاج بيمارين جو شڪار بڻجي ٿو . پنهنجن لڄائن کي ڀورو ڪري نٿو سگهي پر ڀرڻ جون واشنائون جيڪي ٿر پٽ نه ٿي سگهيون آهن اهي ڀڙڪو کائي هنجي جيءَ کي جلائينديون رهن ٿيون . هي اهڙيون غلطيون ڪيو وهي جيڪي ڪڏهن به معاف نٿيون ٿي سگهن ۽ انڪري نه رڳو هنکي ٻين جا طعانا مهيا سھڻا پون ٿا بلڪ هنجي استري ۽ ٻار به هنکي منهن ٿي وڃاڻو ڪين . هو موت لاءِ واهائجي ٿو پر موت اچيس نٿو . ڪڏهن ڪڏهن نه اهڙي مصيبت کان چوٽڪارو پائڻ لاءِ آپگهات ڪرڻ لاءِ به سوچي ٿو .

سو اها آهي منش جي زندگي جنهن ۾ اسين سرگردان آهيون ۽ اهڙا دشت چيو جيڪي پنهنجي پاڻس جو پڇتاءُ ڪرڻ بنا مري ٿا وڃن انهنکي هزارن سالن تائين دوزخ جون عذبتون ۽ عذاب سھڻا پون ٿا . افسوس ! ڇئن ڏهاڙن جي هن منش چولي جو غلط آپيوگ ڪرڻ لاءِ ڪيڏي نه پيانڪ جزا ۽ سزا ڀوڙي ٿي !

دوزخ جي عذابن جو ته توهين سوچي به نٿا سگهو . روح روئن رڙن ٿا ، چيخن ٿا چلائين ٿا پر ڪوبه هنن جي ورلاپن کي اونائي ڪونه ٿو . ٿرلڪيءَ جو مالڪ ، ڪال ديا مان ڇا ڄاڻي ؟ پرم پتا پرماتما کي پنهنجي اولاد جي هيءَ بري درد شا ڏسي جهوڙو ڪين ايندو ؟ هو ديا جي

جڏهن واسنائن جي طوفان جو اهو پهريون دؤر پورو ٿئي
 ٿو ته پوءِ هنڪي ڪمانڊ ۽ گذاري ڪرڻ جو فڪر اچيو وڙهي.
 ان لاءِ هو در در پٽڪي ٿو ۽ روزگار جي تلاش ۾ آفيسن
 جا چڪر کائي ٿو. جتي وڃي اُتي هنڪي دڙڪو داب ۽
 فٽڪار ملي ٿي. جتي وڃي ٿو اتي لڪيل ڏسي ٿو، ”هتي
 نوڪري خالي ڪانهي.“ ”هنجي استري، ههجا ٻار هن تي
 زور آڻين ٿا ته وڻي پني اچ، وڻيئي قرض ڪٽي اچ يا
 چوري ڪري اچ پر پيسا ڪٽي اچ، اسين پتر کائي ڪونه
 جهٽنداسين. رات ڏينهن اهو چيٽا جو گهڻو هنجي ڪليجي
 کي ڪائيندو رهي ٿو. هو آواري ڪتي وانگر هيڏانهن جو
 هوڏانهن پيو پٽڪي. سمورو وقت اهو ڀاري بوجو هنجي
 چٽ تي چڙهيو ٿي رهي ٿو. نتيجو اهو ٿو ٿوري جو هن
 جي گهر ۾ گهڻي ۽ ڪاڪل اچيو واسو ڪري ۽ هنجي وواعت
 جيون جو سڄو آند ڪافور ٿيو وڃي.

گهر گرهستيءَ جون فرض آڏاڻون، ٻارن جي لڪائي
 پڙهائي ۽ شادين مرادمن جون رستيون رسمن نهاڻ لاءِ
 هي مجبور ٿي قرض ڪٽي ٿو ۽ ان تي وياڄ وڌي اٿڻو ته
 هن لاءِ بوج بڻجڻ پوي جو چڪاڻ ٿي مشڪل ٿيو پوي.
 ويچاري کي ڪورٽ ۾ گولي وڃي ٿو. هو بدبختين اڳين
 نادانين ۽ غلطي لاءِ پڇتائي ٿو پر ’آب پڇتائي ڪيا هون،
 جب چڙهان چڱ ڪئي ڪيت‘.

ڏک ۽ ڏوجھرا لڳاتار برسات وانگر هن تي نازل ٿيندا
 رهن ٿا. هي ’جل بن مچلي‘ وانگر لڙڻدو رهي ٿو. هو
 وقت کان اڳ ئي ٻڌو ٿيو پوي هنجون اندرون ڪم ڪرڻ
 کان جواب ڏيو وهن. هنڪي چو طرف سواءِ اوندهه اندڪار
 جي ڪجهه به نظر نٿو اچي. ڪٿان به هنڪي مدد جو ٿورو

هو ڪولڻو ۽ ٻوڙو، هندوري ۾ پيو رهي ٿو ۽ پنهنجو
 دڪ دڙو ڪنهنڪي به ٻڌائي نٿو سگهي. سُر مٿي ۾ اٿس
 پر هنجڻا مانا پتا ڪيس پيت جي سُر جي دوا ڏان ٿا ۽
 سندس پٽڙا ۾ پاڻ اضافو ڪن ٿا. هو ٻري طرح روئي ٿو،
 رڙي ٿو، پر اهو نٿو ٻڌائي سگهي ته ڪيس ڪٿي دڙو آهي.
 هنجڻا ماءُ پيءُ به منجهي ٿا پون ته هنجو ڪهڙو علاج ڪريون.
 منجهو ٿي ماءُ ٻار جي ڇيڙو ۽ ڇلائڻ مان ٽنگ ٿي ڪيس
 ماري ٿي. هنجو ٻالڀڻ ڪهڙو نظر بيمارن ۾ ئي گذري ٿو.
 ڪڇ وڏو ٿئي ٿو ته ٻيون مصيبتون اچيو هن کي گهيرن.
 هنڪي راند روندو شوق ٿو ٿئي پر مائٽ هنڪي اسڪول
 ۾ موڪلڻ چاهين ٿا. هو ان بيموادي شغل کان بچڻ لاءِ
 ڪئين بهانا ٻڌائي ٿو پر ان مان ڪيس ڪوبه چوڻڪارو نٿو
 سگهي. گهر ۾ مائٽن جي چينپ ۽ ڦٽڪار ۽ هوڏانهن اسڪول
 ۾ ماسٽر جو ڏنڊو. هنجو اهو غفلت جو سمو به ڏکڻ ۽ پريشانين
 ۾ نڪري وڃي.

ان کانپوءِ اچي ٿي جواني، جا آهي غلطين ۽ ارمانن جو
 پندار. نه چاهيندي به قدرتي خواهشون ۽ انهنجو زور ايترو
 ته هنڪي وڪوڙي ٿو ڇڏي جو هنجي عقل ۽ هوش تي
 ٻڙو پئجي ٿو وڃي ۽ هو اهڙا ڪرم ڪريو وهي جنهنجو
 نتيجو سواءِ شرم ۽ افسوس جي ٻيو آهيئي ڪونه. ڪام ۽
 اندر ۾ جا پوکي هنجي ڇت تي ڇانيل رهن ٿا. حياءُ ۽
 آتم سنجڻ هن وٽان پري ڪيو اڏاڪو وڃن. هو خوبصورت
 ڇهون پٺيان ٻوڙندو وٺي ٿو. ٻي به ٽوهان سڀني کي سڏ
 آهي ته جوانيءَ ۾ ماڻهو ڪهڙا ڪهڙا نه ڪارو ڪري ٿو.
 جڏهن شادي ٿو ڪري ته مٿن مائٽن ۽ ڀائرن ڏانهن پنهنجا
 فرض ۽ جوابداريون وساريو وهي.

نه مالڪ جا ڀڳت آهن جن سک ۽ شانتِي پراپت ڪرڻ لاءِ پنهنجو نالو پريءَ سان چوڙي رکيو آهي. ڌن دولت مان ڪڏهن به سک ۽ سنتوش نٿو ملي سگهي. جي ائين ڪجي ها ته ڪروڙن ۽ اربن جو خاوند اڪيوار پنهنجي ڪارخاني جي هڪ مزدور کي، جو پٺيءَ تي بوج ڪيو پئي ويو، ڏسي ڪين چئي ها ته ڪو منهنجي ساري پونجي وٺي ۽ اُن جي عيوض هن مزدور جي لندرسٽي موٽي ڏئي.

ڌن دولت دنيا جي سڀني دڪن ۽ مصيبتن جو ڪارڻ ڪٿي نه به هجي پر سک ڏيڻ واري شيءِ به نه ڪانهي. اها فاني ۽ ڪڍ پنگر آهي، اڄ هڪ رات نه سپاڻ پئي ورت. اها انسان کي لڙي، مغرور، سنگدل ۽ نردئي بڻائي ٿي. هڪ مهال جو ڪٿن آهي :-

”پاپان باجهون هوءَ نه ڪني، ۽ ٽي ساٿ نه ڄاڻي.“

يعني ان ڌن دولت کي ڪٿي ڪرڻ ۾ منس کي انيڪ عيب پاپ ڪرڻا پون ٿا پر موت سمي نه اها ڪجهه مدد ٿي ڪري سگهي ۽ نه ساڻ ٿي هلي. عيش عشرت ۾ ٻيا دنياوي پوڻ ۾ ڪا خوشي ڪانهي. پوڻ جو نتيجو آهي روڳ. گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا ته عيش عشرت واري زندگي دڪن جو گهر آهي. لندرن جي سوان ڪري انيڪ بيمارين پوڻيون ٿيون ۽ اهڙن ماڻهن جو انت سمر به ڏاڍو دکدائي ٿئي ٿو. اهڙو سک ٿي گهرو ۾ جو پوءِ ڏک ڏئي. سپاڻو اهو آهي جو ڪم ڪرڻ کان اڳ ان جي نتيجي کي سڃاڻي ٿو.

سوامي جي مهاراج جن پنهنجي هڪ شبد ۾ منس جي جنم کان مرڻو ٽئين دکدائي حال جو ذڪر ڪن ٿا. جيو دنيا ۾ رهندو اچي ٿو ۽ هنجو ٻالڀ ڏاڍي مصيبت ۾ گذري ٿو.

رھيو آھي تہ ڪو ڌيءُ جي وڌوڻا ٻڌڻ ئي ڏکي آھي .
ڪو بيماريءَ سبب تنگ آھي تہ ڪو غريبيءَ سبب پریشان !
ٻئي طرف پيروزگاري بي حال ڪري رھي آھي . هتي تہ
راجا بہ ڏکي تہ رعيت بہ ڏکي . راجائون ، راڻيون ، شھزادا ،
ڪروڙپتي ، ڪارخانيدار ، وڏا وڏا واپاري هر ڪو چستان
جي چڪيءَ ۾ پيسجي رھيو آھي . جڏھن شاھوڪارن سان
اهڙي وڌڻ آھي تہ ويچارڻ غريبن جي ڳالھ ئي ڪهڙي
ڪجي ! مرض ، مفلسي ۽ مصيبتون ئي ھنجو ڏاج آھن .
گرفتاريءَ جا وارنت ، سامان جي ظلطي ، قرض نہ چڪائڻ
ڪري جيل جي سزا ، نر آدر ۽ بي عزتي - آھي سڀ ھنن
لاءِ روزمره جون گھٽتائون آھن .

شايد توهين چوڻدا تہ فلاڻي ماڻھوءَ وقت سڀ ڏنيون نعمتون
ميسر آھن ۽ انڪري ھو ضرور سڪي ھونڊو . ھن وقت بيشمار
دولت ، سندر استري ، سعادتمند اولاد ، شھر ۾ عاليشان
مھلات ، شھر کان ٻاهر سھڙو بنگلو ، سير تماشي لاءِ موٽر آھي
۽ وردي پھريل نوڪر چاڪر ھن جي چاڪريءَ لاءِ ھڪيا
ٽڪيا حاضر بيٺا آھن . باقي ھن وقت ڪمي ڪهڙي آھي ؟
توھين صحیح ٿا چئو پر ھن وقت وڃي ڪائس پڇو تہ ٿون
سڪي آھين ؟ ڏسو ھو ڪهڙا ٿو سور روئي . اھڙو ئي موقعو
ھو جو گورو نانڪ صاحب جن جي مک مان ھي واک نکتا :
” نانڪ ڏکيا سڀ سنسار ، سو سکيا جس نام آڌار ”

سھجو ٻائي - راجستان جي مشھور مھاڻا جو ھڪ دوھو آھي :
” ڏنولتي ڏکيا سيني ، لڙدن ڏک ڪا روپ ،

سات سڪي سھجو ڪھي ، پاڻو پيدائوڻوپ . ”

اڻڻاٽ - مون سيني ڏنوان ۽ اميرن کي ڏکي ڏٺو آھي ،

غريب ۽ لڙدن تہ آھن تہ ڏکيو ۽ ڪليش ۽ ڪليش سک

ميلو ڏسڻ وڃي ٿو. شام جو ڪو تيز طوفان اچي ٿو ۽ سڀ
 ٻار ان جي لپيٽ ۾ اچي ٿا وڃن. ٻيا سڀ ٻار گهر پيچي
 وڃن ٿا پر ٿوهانجو پٽ گهر ڪونه ٿو اچي. رات ئي وڃي
 ٿي پر ٿوهانجو ٻار لاپت آهي. ٿوهانجي پٽي روئندي رڙندي
 ٿوهانجي آفيس يا ڪلب ۾ اچي ٿوهانڪي ٻڌائي ٿي ته ٻار
 اڃا ڪونه موٽيو آهي. اوڏي مهل ٿوهين پنهنجو ٽوپلو يا
 لڪڻ ڪٽڻ بنا ئي ٻار جي ڳولا ۾ ڪين وٺي ڊوڙندا؟ ضرور،
 ٿوهين وٺي ڇڏندا. نيڪ اهڙي طرح اسانجو پور پٽا جو دها
 مهر پيار ۽ همدرديءَ جو ساڳو آهي اهو پنهنجن ٻچن
 کي هن دڪ درد، غم ۽ گوندون ڀريئي سمند مان ڪين
 ٻار اُڪار بندو؟

هيءَ دنيا هڪ وڏو جيلخانو آهي جنهن ۾ آئمانون قيد
 آهن. هن ڪشٽن ۽ ڪليشن واري دنيا ۾ اسانجي زندگي
 ڪهڙي آهي! موت هر وقت اسانکي لڪي رهيو آهي.
 استري اولاد، ڪئتب قبيلو مطالب نه ڪوبه هن کان بچي
 نٿو سگهي. اهو خوف هر وقت دل تي رهي ٿو ته اهي
 سڀ اسان کان وڃڻي ويندا. سڀ جيو موت، مرض ۽ وائس
 جو شڪار بڻجن ٿا. هن ساري دنيا ۾ ٿوهانڪي ڪوبه سڙو
 سڪي ڪونه ملندو. هڪڙو پنهنجي استريءَ جي مڙيو هٿ
 سب ڳچ ڳاڙي رهيو آهي ته ٻيو به هنجون ٻيو هاري جو
 سدس استري ڇڏي آهي. ڪو پٽ لاءِ اُرداسون پيو
 ڪري ته ڪو ٻيءَ جي موت لاءِ جهولي ڦهلائي پيو آهي.
 اسپتالن ۾ وڃي ڏسو، ڪچهري ۽ جيلن ۾ وڃي ڏسو،
 سڀ هنڌ دڪ، درد ڇانيو پيو آهي. ڪنهن کان به بچي ڏسو
 ته تون سڪي آهين؟ هو پنهنجي دردن جو داستان ڪو لفظ
 شروع ڪندو. ڪو پنهنجي پٽ جي موت تي ڳوڙها ڳاڙي

گورو ارچن ديرو فرمائين ٿا ته
”گورو ڪر ٿا گورو ڪرني جوڳ.“

گورو ڪر ٿا آهي گورو سڀ ڪجهه ڪرڻ وارو آهي .
گوروءَ جي پهچ کان پري ڪجهه ڪونهي . هن جو ئي ڪم
پيو ورتجي .

گورو صاحب جن وڌيڪ فرمائين ٿا ته گورو سرو شڪتياوان ،
سرو واپائي ۽ نر آڪار آهي ، ڪل مالڪ آهي ، اکر آهي ،
ئي انت آهي ، اڪت آهي . هندو ورنن ڪرڻ انسان جي
پهچ کان پري آهي .

گورو نانڪ صاحب جن جي پاڻي آهي :-
”سمند وروڻ شرار هم ديکيا لڪ وست آنوپ دکائي ،
گورو گوپند ، گوپند گورو هيءَ ، نانڪ پيد نه پائي .“
ارڙاڻا :- هن شرار روپي سمند کي مون ولوڙي هڪ
عجيب ڳالهه ڏني ته گورو پرماتما آهي ۽ پرماتما ئي گورو
آهي . ٻنهي ۾ ڪوبه ٻن پيد ڪونهي .
هڪ ٻيو اتران جو مهاٿما فرمائي ٿو :-

”نروي حق ظاهر بود اندر وليءَ“

سنت جي اندر پرماتما جو پرڪاش صاف نظر اچي ٿو .
جيڪي پنهنجي اندر جي اڪ کولين ٿا اهيئي ان کي ڏسي
سگهن ٿا . ڪبير ، دادو ، پلٽو ۽ ٻيا ٻين سڀني سنتن جو
لاهوئي ڪٽڻ آهي .

بادري پروفيسر چيو ته ڪرائيسٽ به فرمايو آهي ته مان
۽ منهنجو پٽ هڪ آهيون ، منهنجي هدايت انوسار هلو ته
توهين پرماتما جي بادشاهت ۾ پهچي ويندا .

حضور مهاراج جن فرمايو ته هاڻي ان ڳالهه کي ٻئي نقطه نگاهه
سان سوچيون . سمجهو ته توهانجو ۶ سالن جو ٻار هڪڙي ڏينهن

پادشاهن ڏانهن مخاطب ٿيندي حضور جن کين چيو ته شايد ان ڳالهه تي وشواس ڪرڻ توھان کي مشڪل لڳي پر بائيبل ۾ به ائين ئي چيل آهي ته ”Word made flesh“ ”شبد ئي شرار ڌارڻ ڪيو.“ ورڊ (شبد) يا لوکاس، پرماتما آهي، اڀاڻڻهار آهي. بائيبل جي پهرئين باب ۾ ان ڳالهه جي پوري تائيد ٿيل آهي. توھان سڀني کي ان بابت خبر آهي. اهو ڪجهه هن طرح لکيل آهي. ”آءٌ ۾ شبد هو. شبد پرماتما سان گڏ هو ۽ شبد ئي پرماتما هو. سڀ ڪجهه شبد دواران بڻايو ويو ۽ ڪا به شيءِ ڪانه ٺهي جا شبد بنا ٺهي هجي. اهو شبد ئي شرار ڌارڻ ڪري عيسيٰ جي روپ ۾ سنسار کي نجات ڏيڻ لاءِ آيو.“ مون کي اميد آهي ته انهيءَ باري ۾ مت پيد جي ڪا گنجائش ڪانهي.

حضور جن وٽ اڪثر فرمايو ته پنجاب جي هڪ مسلمان درويش بلي شاهه پنهنجي ڪلام ۾ چيو آهي ”مولا آدمي بن آيا.“ يعني پرماتما منهن جو چولو ڌارڻ ڪري اچي آيو. گورو ارجن ديو بي ڌڙڪ فرمائين ٿا :-
 ”هر جي نام پڙهو رامداس“

مولانا روم ته اڃا به اڀر قدم اڀرتي وڃن ٿا ته ”رشد ۾ خدا ۽ پيغمبر ٻئي سمايا پيا آهن.“
 شمس لچر از فرمائي ٿو ته

آن بادشاهِ اعظم در بود بستم و حڪم،
 پوشيده دل کي آدم - يعني ڪه پوءِ در آمد.

ان شاهن جي شاهه پنهنجي مهل جو دروازو بلڪل مڪمل بند ڪري رکيو آهي. پوءِ هو انساني جاءِ پوري ان دروازي کي کولڻ لاءِ لهي اچي ٿو.

۴. سٽنگورو

شام جو پوري ائين ٻڌي سڀ حضور مهاراج جن جي
ڪمري ۾ پهچي ويا.

حضور جن وڏي پادريءَ کي چيو ته توهين ٻڌايو ته گورو
جي باري ۾ ڇا ٿا ڄاڻڻ چاهيو؟

نوجوان پڙيسٽر وڃ ۾ ئي چيو ته حضور! سڀ ڪجهه.
ڇو جو ان باري ۾ اسانکي پوري ڄاڻ ڪانهي.

حضور جن چيو ته ڇڱو مان توهانکي خود سنتن جا وچن
ٻڌائيندس ته گوروءَ جي باري ۾ هنن جا ڪهڙا ويچار آهن
۽ هو ڇا ٿا چون.

پروفيسر وشواس پڙئي نوع ۾ چيو اهو ڏاڍو ٺيڪ ٿيندو.

حضور جن مون کان پنهنجي ڪتابن جي ڪٿت مان
سوامي جي مهاراج جن جو سار ٻڌڻ پستڪ گهرايو ۽ کولي
مڙنکي 'راڌا سوامي ڌرا نر روپ جڳت مين، گورو هوا
جيو چٽائي' وارو شبد پڙهڻ لاءِ چيائون. پوءِ پادريان کي
چيائون ته مان پهرين سوامي جن جي وچن سان شروع
ڪريان ٿو ۽ پوءِ سوامي جن جي وچن جي لائين ۾ ٻين
سنتن جا حوالا ڏيندس. سوامي جن فرمائين ٿا ته پرماتما
منش جو چولو ڌارن ڪري جيون کي سڃاڻڻ ڪرڻ لاءِ
گورو ٻڌجي هن جڳ ۾ اچي ٿو. هو جيون کي پنهنجي نج
گهر جي باد ٿو ڏياري ته توهين ڪل مالڪ جو انش آهيو.
پوءِ جيڪي هن تي وشواس رکن ٿا انهنکي هو واپس پنهنجي
نڄ ڌار ڏانهن ٿو وڃي.

حضور جن فرمايو ته توهين ڪر نه ڪريو. سڀ
انتظام ٿي ويندو. رات پنهنجي آهي. هيٺ ڀر ڀل توهين
وڃي به ڪلاڪ کن آرام ڪريو پوءِ ماني کائي ۸ بجي وڏي
خوشيءَ سان مون وٽ اچي سگهو ٿا.

نوجوان بئريسٽر چيو ته ائين ٿاڍو سنو ٿيندو. ڪورو جي!
اها ته توهانجي وڏي دٻا آهي.

تنهن کانپوءِ حضور جن راءِ بشارت مداخلت ۽ ان جي سائين
کي چيو ته توهانکي وڏي ته توهين به ڀلي اچجو.

شخص کي پاڻ ئي ڏسڻ گهرجي ته هن کي ڇا ٿو ڀاءُ پوي ۽
ڪيترو ٿو ڀاءُ پوي. - پورپ ۽ اميرڪا واسين لاءِ
اهو ئي ڪافي آهي ته هو مانس مڇي، بیدن ۽ شراب کان
ڪنارو ڪن.

برمارت جي چاڪ کي راجسي ٿوڙي ٿاڻسي کادن کان
بچڻ کپي. ان جو سبب پٿرو پيو آهي. مانس کائڻ سان
ماڻهو نردئي ۽ ڪروڙي بڻجي ٿو. پارو ٿو کائڻو ماڻهوءَ ۾
سستي ۽ آلس آڻي ٿو. سادو کائڻو، صحیح مائرا ۾ کائڻ سان
ماڻهوءَ جي ٻڏي نرمل رهي ٿي، هو شانت ڇت، چست ۽
ڦڙيلو رهي ٿو. هڪ ساڌڪ (جنهن دنيا مان رٽائر ڪري،
برمانا جي پراپتي ئي پنهنجو مڙل مقصد بڻايو آهي) کي
صرف ٻه دفعا ئي هر روز پوڄن ڪرڻ گهرجي، پر جي هڪ
پيرو ڪري ته پاڻ وڌيڪ سنو. پر ال پيت آلمڪ اڀياس ۾
وڏي رڪاوٽ آهي. اهو غلط خيال آهي ته گهڻو کائڻو کائڻو
ته گهڻي طاقت ايندي. حقيقت ۾ اسانجو کائڻو ضرورت کان
وڌيڪ آهي. جنهن کي زبان جو چشڪو آهي اهو وري اڀياسي
بڻجي سگهي ٿو.

ان وقت شام جا ۶ لڳا هئا ۽ سج لهي چڪو هو. حضور جن
پادرين کي چيو ته توهانجو ڪهڙو پروگرام آهي. توهين
لاهور ڪڏهن ٿا وڃڻ چاهيو؟

بزرگ پادريءَ وراڻيو ته حضور پهرين ته اسانجو خيال
اڄ شام جو ئي وڃڻ جو هو پر ”گورو“ بابت اڃا مون کي
وڌيڪ ڪجهه سمجهڻو آهي. اها ڳالهه اڃا منهنجي خيال ۾
ڪانه ويني آهي. پر مون کي سڏ ڪانهي ته اسين هتي وڌيڪ
ڪيترو ترسي سگهنداسين ڇو جو سڀاڻي صبح جو ۱۰ بجي
پاڻ ٿا اچي.

حضور جن فرمايو ته توهين ڪر نه ڪريو. سڀ
انتظام ٿي ويندو. رات پنهجي آهي. هيٺ ڀل توهين
وڃي به ڪلاڪ کن آرام ڪريو ٻيوه ماني ڪاٺي ۸ بجي وڏي
خوشيءَ سان مون وٽ اچي سگهو ٿا.

نوجوان بئريسٽر چيو ته ائين ٿاڍو سنو ٿيندو. ڪورو جي!
اها ته توهانجي وڏي دٻا آهي.

نهن کانپوءِ حضور جن راءِ بھادر مڊالعل ۽ ان جي سائين
کي چيو ته توهانکي وڻي ته توهين به ڀلي اچجو.

شخص کي پاڻ ئي ڏسڻ گهرجي ته هن کي ڇا ٿو پاء پوي ۽
ڪيترو ٿو پاء پوي. پورپ ۽ اميرڪا واسين لاء
اهو ئي ڪافي آهي ته هو مانس مڇي، بيدن ۽ شراب کان
ڪنارو ڪن.

پرمارٽ جي چاڪ کي راجسي ٿوڙي تامسي کاتن کان
بچڻ ڪبي. ان جو سبب پٿرو پهر آهي. مانس کائڻ سان
ماڻهو نرم ٿئي ۽ ڪروڙي بڻجي ٿو. پارو ٿو کاتو ماڻهوءَ ۾
سسٽي ۽ آلس آڻي ٿو. سادو کاتو، صحيح ماڻرا ۾ کائڻ سان
ماڻهوءَ جي ٻڏي نرمل رهي ٿي، هو شانت ڇت، چست ۽
ڦڙليلو رهي ٿو. هڪ ساڌڪ (جنهن دنيا مان رٽائر ڪري،
پر مائما جي پراپٽي ئي پنهنجو مول مقصد بڻايو آهي) کي
صرف ٻه دفعا ئي هر روز يون ڪرڻ گهرجي، پر جي هڪ
پيرو ڪري ته پاڻ وڌيڪ سٺو. پر ٻل پيٽ آئوڪ اڀياس ۾
وڏي رڪاوٽ آهي. اهو غلط خيال آهي ته گهڻو کاتو کائڻو
ته گهڻي طاقت ايندي. حقيقت ۾ اسانجو کاتو ضرورت کان
وڌيڪ آهي. جنهن کي زبان جو چڻڪو آهي اهو وري اڀياسي
بڻجي سگهي ٿو.

ان وقت شام جا ۶ لڳا هئا ۽ سج لهي چڪو هو. حضور جن
بادرين کي چيو ته توهانجو ڪهڙو پروگرام آهي. توهين
لاهور ڪڏهن ٿا وڃڻ چاهيو؟

بزرگ پادريءَ وراڻيو ته حضور پهرين ته اسانجو خيال
اڄ شام جو ئي وڃڻ جو هو پر ”گورو“ بابت اڃا مون کي
وڌيڪ ڪجهه سمجهڻو آهي. اها ڳالهه اڃا منهنجي خيال ۾
ڪانه وٺي آهي. پر مون کي سڏ ڪانهي ته اسين هتي وڌيڪ
ڪيترو ترسي سگهنداسين جو جو سڀاڻي صبح جو ۱۰ بجي
اهو ڇڏڻو آهي.

جو رچيندڙ آهي، وڌو ٻالڻ پوڻ ڪندڙ آهي. هو سنسار
کي رزق ٿو رسائي ۽ شو يا هميش هن سنسار جي پراڻ ڪندڙ
يا ناس ڪندڙ آهي. اها ٿورڙي آهي جا ساري سنسار جو
چرخو هلائي رهي آهي ۽ جا هر ذري ذري ۽ ڪٺ ڪٺ
۾ ڪم ڪندي نظر اچي ٿي.

انهن ٽنهي جي مائرا ۾ گهٽ وڌائي هڻڻ سبب پدارٺن
جا الڳ الڳ آڪار ۽ روپ بڻجي پون ٿا. اهي ٽيئي
ڪٺ پدارٺن ۾ ڦير گهير ڪندا رهن ٿا. عام طور ائين ٿئي
ڪن مان جيڪو به ڪٺ ڪنهن پدارت ۾ اڌڪ مائرا ۾ ٿئي
ٿو، اهو ئي ان پدارت جي خاصيت يا وڌيڪا جو ڪارڻ
بڻجي ٿو. باقي ٻيا به ڪٺ پهرئين ڪٺ جي زهر اثر رهن
ٿا ۽ انهن جو ڪو خاص اثر نٿو رهي. انهن جون خاصيتون
آهن (۱) شائتي - (۲) ڦرڻي - (۳) سستي. جن ماڻهن ۾
ستو ڪٺ زياده هوندو آهي، اهي خوشمزاج، سهڻو ۽ شائست
پسند ٿيندا آهن. راجسي سپاه وارا ماڻهو چنڊل محنتي ۽
اشانت رهندا آهن. لامسي سپاه وارا وري سست، ڏلاڊالا
۽ ٿوري عقل وارا هوندا آهن. مون ٿوهانڪي اڳي به ٻڌايو
آهي ته اسين جهڙو ان کائون ٿا، اسانجي من جون ورتيون
به اهڙيون بڻجن ٿيون. جيڪي ماس آخاري آهن، انهنجو
سپاه به وحشي ۽ خونخوار بڻجڻ پوي. ساڻوڪو ڀوجن شائتي،
سيتلتا، پيار ۽ ميناج پيدا ڪري ٿو. ساڻوڪو ڪاڌا آهن -
ڪڙڪ، چانور، جو، مڱن جي دال، کير، مڪڻ، ساڍون
پاڇيون ۽ جلد هضم ٿيندڙ ميوا. ساڻوڪو ڀوجن به حد کان باهر
ورائو سان ٿامسڪ بڻجي پوي ٿو. کاڌو نه ٿامسڪ هڻو
گهرجي نه ٿامس ٿورو. کاڌو اهو ورتائو کپي جو نه قبضي
ڪري، لڪي پاري لڳي يا بي چيني پيدا ڪري. عرصي

گهر جي، نه ڪا ٿامسڪ يا راجسڪ. نوجوانن کي پنهنجي
کاڌي ۾ چڱي چوڪي ساوڌائي رکڻ کپي. آزمائش طور شراب
۽ ماس آهار يعني گوشت، بيضا، هڃي وغيره. کائڻ کان
هڪ مهينو ڪنارو ڪيو، ڏسو ته ڇا نه اُٿل اٿر ٿو ٿئي! پر
سڀ کان گهڻي مدد پورن سنگورو ۽ کان ملي ٿي جو پنهنجي
سشن شيوڪن کي مالا جي فرين ۽ قنڌن کان بچائڻ جي
ذميوارِي پاڻ ئي هموار ڪندو آهي.

پروفيسر حضور جن جا شڪرانا مڃيندي چيو ته کاڌي
متعلق توهانجي هدايت تمام سٺي آهي. مان به اهڙي آزمائش
ڪري ڏسندس. پر حضور سائوڪ پوڄن ڇا کي ٿا سڏيو؟
حضور جن فرمايو ته سائوڪ پوڄن اهو آهي جو من کي
شانت، سنڌوشي ۽ سٺل رکي. پرمارٽ جي راهه ۾ وڌندڙ
سائوڪ کائڻ پيئڻ جو ايترو نه جلد اثر گرهڻ ڪري ٿو جو
پل يا بيخيالي ۽ وڇان اسائوڪ پوڄن جو ذرو به هنجي کاڌي
۾ ملي وڃڻ ڪري هن ۾ راجسڪ خيال يعني بيچيني وغيره ۽
ٿامسڪ ورٽيون جهڙوڪ آلس آدي اچي ٿيون وڃن.

پروفيسر عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري اسانکي انهن ٽنهي
قسمن جي پوڄن ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون شيون شامل آهن آهي
کولي سمجهايو.

حضور جن فرمايو ته ها، مان توهانکي کولي ٿو سمجهيان.
ٽن جا ٽي گڻ آهن - ستو، رجو ۽ ٿمو. سرشتي جي
رچنا ۾ آهي مکيه انگ آهن. ستو گڻ سائوڪ اُٿتي ڪري
ٿو. رجو گڻ پالڻ پوش ڪري ٿو ۽ ٿمو گڻ ناس ڪري ٿو.
توهين ڏسندا ته سرشتي ۽ ٻه هر هنڌ آهي آيتي شڪتين
پيٽون ڪم ڪن. هندن جي شاسترن ۾ انهن ٽنهي شڪتين کي
برهما، وشنو ۽ مهيش ڪري سڏيو ويو آهي. برهما سرشتي ۽

برمارت بابت ڪافي لکيو وڌو آهي. توهين اهو ٻسٽڪ
گهري ڏيان ۽ واپار سان پڙهو ۽ پوءِ پاڻ ئي سندس مٿ جي
سڪيانن کي عيسائي ڌرم جي سڪيانن سان پيئجو. ان ۾ توهانجي
سڀني سوالن جا جواب اچي ويندا.

تنهن ئي نوجوان پٽر پڇيو ته اڄ ڪلهه جي زماني ۾
حضرت عيسيٰ جي اها سڪيا ڪيتري قدر وهدار ڪ ۽ عمل
جوڳي آهي ته جيڪڏهن ڪير هڪ ڳالهي تي چماٽ هڻي ته
ان کي ٻيو ڳالو به ورائي ڏيو ۽ جيڪڏهن ڪو خميس ڪٽي
پڇي ته انکي ڪوٽ به لاهي ڏيو. اصل ۾ انهن وچمن دواران
حضرت عيسيٰ اسانکي ڇا ئي سمجهائڻ چاهيو؟

دين دهل سنگورن ڌرمارو نه انهن وچمن دواران حضرت
عيسيٰ اهو ئي سمجهائڻ چاهيو ٿي جو انهن جو صحيح اڪري
مطلب آهي. اڄ جي جڙ وادي دنيا کي ڀلي اها
سڪيا عجيب يا غير عملي لڳي پر هڪ سچي جهيٺو ۽ پرينءَ
جي نمائڻي پريءَ کي اها اولهه سڪيا هر سمي ۽ هر جڳهه
۾ پورن، عملي ۽ صحيح لڳندي. پر سوال آهي ته منهنجي
ڇا ڪي ٿو وڌيڪ مهتو ڏئي - هن دنيا جي دوج ۽ وزن کي
ڪين پرلوڪ جي ان مٿي آندو ڪي؟

پادري پروفيسر چيو ته هڪ ٻيو به سوال پڇڻ چاهيان ٿو.
من ۾ ايندڙ ٻن واپارن کي ڪيئن روڪجي؟

حضور جن ورائين ته سوال نه ڏاڍو سٺو آهي پر ان جي
جواب لاءِ ڪافي مدت ستسنگ ڪرڻ جي ضرورت آهي.
ٿوري ۾ ائين چئجي ته جيڪڏهن ڪنهنڪي غليظ واپار ستائين
ٿا ته انهن کي روڪڻ لاءِ، سنن واپارن جو ڌيان ڪجي.
سٺا ٻسٽڪ پڙهڻ ان راهه ۾ وڏي هٿي ٿا ڏين. کاڌي جو
اسانجي من تي گهرو اثر ٿئي ٿو. اسانجو دوجن سالوڪ هٿ

ڪهڙي راءِ آهي؟

حضور جن فرمايو، ”يسوع مسيح جي زندگيءَ جي ڪهڙي
پهلوءَ جي باري ۾ منهنجي راءِ ڄاڻڻ ٿا چاهيو؟“
پادريءَ چيو ته، هنجي شخصيت ۽ هنجي ٿور ٻاٻت
توهانجي ڪهڙي راءِ آهي؟

ڊاٽا جن وراڻيو ته هو اعليٰ درجي جو پيشهءِ هو هنجي
ٿور، سنسار ۾ ڪيترائي مهان برش پيدا ڪيا آهن.
پادريءَ چيو ته مان اهو ڀڃڻ چاهيان ٿو ته هڪ ڌارمڪ
نيتا جي حيثيت ۾ هنجو ڪهڙو درجو آهي؟

حضور جن فرمايو ته مونکي معاف ڪجو. اسانکي ڪنهنجي
به شخصيت تي رابا ڏيڻ نه گهرجن، خاص ڪري ڌارمڪ
نيتائن جي باري ۾. ان مان نڪي وري نڪي سري. اهو
بهر ٿيندو ته ڌارمڪ نيتائن کي عزت جي نگاهه سان ڏٺو
وڃي ۽ هنجي هڪ ٻئي سان پيت ڪري سندن پوئلڳن
جي پاونائن کي نه ڏکوئجي.

پادريءَ پڇيو ته سنت مت جي سڌائتن موجب ڪرائيسٽ
هڪ سنت هو؟

حضور جن کيس چيو ته مونکي معاف ڪجو. اهڙن بحثن
مان ڪجهه به ورڻو ڪونهي. توهين مونکي غلط نه سمجهجو،
ان تي پادريءَ چيو ته حضور ڀلا جيڪڏهن ڪير حقيقت
تي ڄاڻڻ چاهي ته پوءِ.....

حضور جن جواب ڏنو ته اُنکي اهڙي ڄاڻ ٻين ٻارن تي
ڪرڻ گهرجي. توهانجي دانشواسي ڊاڪٽر جانسن سنت مت
تي ’دي پات آف دي ماسٽرس‘ ’The Path of the Masters‘
نالي هڪ ڪتاب لکيو آهي. مان اُنجي هڪ ڪاپي توهان
کي ڏيندس. اهو پستڪ وڻجڻ جوڳو پستڪ آهي ۽ اُن ۾

سڌي به بنا اعتبار ئي ڪري پر ستنن جي وچنن ئي و سراس
 نئي رکي جي پنهنجي ذاتي ائير دواران چون ٿا ته اسان
 پر ماڻا کي پنهنجي اندر اکين سان ڏٺو آهي .

اڻي راء روشن لعل چيو ته حضور ! مان ائين چوڻ کان سواءِ
 رهي نٿو سگهان ته توهانجي سمجهاڻ جو طريقو ڪيڙو نه
 عجيب آهي جو مشڪل کان مشڪل مضمون کي به توهين
 سرل ۽ سليس بڻائي ٿا ڇڏيو .

نوجوان بٽر سٽر پڇيو ته حضور ! توهانجي مٿ جي ڪيڙي
 خاص خبر پي آهي ؟ يعني ٻين متنن مٿاڻن جي ڀيٽ ۾
 توهانجي مارگ جون ڪهڙيون خاص وصفون آهن ؟

حضور جن اُتر ڏيندي فرمايو ته سٺ مٿ جي اها خاص
 و شيشا آهي جو انجا ساڌڪ پنهنجي ورني باغران هٿائي
 انتر مک ڪندا آهن ۽ پنهنجي نج ڌام پوچندا آهن . پر عام
 ماڻهن جي ورني ٻاهر مڪي هوندي آهي جتي دڪ، ڪليش
 ۽ پر پشانيءَ کان سواءِ ٻيو ڪي ڪينهي . سٺ چون ٿا ته
 توهانجو اپاڻهار توهانجي اندر آهي . پنهنجي زندگيءَ ۾ ئي
 اندر وڃي پر ماڻا کي ڏسو . مڙڻ کانپوءِ هڪڙيءَ جي آسري
 ئي نه لڳو . جيئري ئي هنڪي پراپت ڪريو . سوچو ! ته
 هڪ اڻڙهيل آدمي جنهنکي الف بي جي بوجھ کان وٺي
 سو موت کانپوءِ اهو . اي ڪيئن بچجي سگهندو ؟ زندگيءَ ۾
 چور آهي اهو موت کانپوءِ ساڌو ڪيئن ٿي سگهندو ؟ نه
 مڙڻ کانپوءِ هڪڙيءَ جون ڳالهيون سڀ بيسود آهن .

بزرگ پادريءَ چيو ته حضور ! مان ڪجهه سوال پڇي
 سگهان ٿو ؟

حضور جن ورائيو ، ”وڏي خوشيءَ سان .“
 پادريءَ چيو ته يسوع مسيح جي ناري ۾ توهانجي

هت هن سرشتي ۽ جي مشينين کي هلائي ٿو. پر ڪن ورلي
سنتن مهائمان کانسواءِ، جنکي ان رهسپ ۽ راز جي جان
آهي، اهو پرماتما ڪنهنکي به ڏسڻ ۾ نٿو اچي. پر ڪرني ۽
۾ ڪابه ڪرڻا، ڪرڻا بنا ٿي نٿي سگهي. هنجي حڪم
کانسواءِ وٺ جو پن به چري نٿو سگهي.

نوجوان پريستڙ ڇڏو حضور ٺوهانجي وڏي مهر باني.
ٺوهين ڪيئن نه سڀني ڳالهين کي سهڻي ۽ سائيس نموني ۾
سهڻاڻو ٿا.

حضور جن فرمايو ته درخت جو هڪ هڪ پن مالڪ جي
موجودگي ۽ جو اظهار پيو ڪري. قدرت ۾ ٺوهانڪي ڪيڏي
نه سندوڻا، ڪاريگري، ڪلا ۽ چترائي ڏسڻ ۾ اچي ٿي.
سرشتي ۾ ڪيئن نه هر ڪا شي باطا بطني، نير ۽ ڏاهپ سان
رئي وٺي آهي. جيڪڏهن اُنجو ڪر رٿيندڙ نه آهي ته پوءِ
هيءَ سجاوٽ، سارو انتظام ۽ بازنيب بندوبست ڪيئن ٿو
ٿئي ۽ اها ساري بوجس ڪٿان ٿي اچي؟ ذرو ذرو ان
سرچهار جي سونهن ۽ وڏائيءَ جو اظهار پيو ڪري. پر جيئن
مان اڳ ٿي چئي چڪو آهيان ته پرماتما جي پراپتيءَ جي
مارگ ۾ اسانجي ٻڌي بلڪل محدود ۽ ٽپ آهي ۽ اُن راه
۾ رهنمائي ڪرڻ ۾ اسمرت آهي. ان مارگ ۾ اسانکي
پنهجي نرت جو سهارو وٺڻو پوي ٿو.

روحاني اڀياس دواران اسانکي اها اندر ۾ اڪ ڪوڙي
پوي ٿي. جڏهن اندر پرماتما جو درشن ٿئي ٿو ته پوءِ
ٻاهر ڪٿي ڪٿي ۽ پن پن ۾ همدجو ظهور پسجي ٿو.
سنتن کي هر هر سمجه ۽ هر استقام ٿي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. ڇا
اها حيرت ڀري ڳالهه ڪانهي جو دنيا ٻاڪٽرن، سائنسدانن
انجنيئر ۽ ٻين اُنهن جي کوجنائن ٿي ڪنهن به ننڍڙي

سال ٿيھ ٿيھ سال ڪشالا ڪڍڻا پرون ٿا پوءِ به اسين اها
 هام ٿا هڻي سگهون ته اسان ان وگيان جي مڪمل ڄاڻ
 حاصل ڪئي آهي. اسين ان ۾ پرون ريت ڪشالا پائي ٿا
 سگهون. پر ٿوهين ڏسو ويٺا ته ماڻهو آتم وگيان جي اڀياس
 ڪرڻ بنا آتما ۽ پرمانا کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ جي دعويٰ
 بيا ڪن خاص ڪري جڏهن هيءَ سائنس پسند سائنس جي
 بيمت ۾ اُلي ڪنن آهي.

پروفسر سوانڪار ڪندي چيو ته حضور! ائين ليک آهي.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته مان ٿوهانجي واپار لاءِ
 هڪ بي ڳالهه جو ذڪر ڪريان ٿو. ٿوهين انسان جي شرار
 کي ئي ڏسو. بدبچ ٿت، پر ٿوري، پاڻي، اُگهي، واپو ۽
 آڪاش جن مان هي شرار ٺهيو آهي سي هڪ ٻئي جا وروڌي
 آهن، ڪهڙي نه قابليت ۽ ڪارائيت ۽ سان هڪ ٻئي سان
 ملي انساني شرار ۾ ڪم ڪري رهيا آهن. پاڻي باهه کي
 وسائي ڇڏي ٿو، واپو پاڻيءَ کي سڪائي ڇڏي ٿي ۽ پر ٿوري
 ائين سيني کي کائي ڇڏي ٿي. پر اهي بدبچ ٿي ٿت، جي هڪ
 ٻئي جا دشمن آهن، انساني شرار کي هلائڻ لاءِ ڪيئن نه قرب
 ۾ ڇڪڙيل آهن. ڇا اسانجو شرار پاڻ کان پاڻي پيو هلي؟
 ٿوهين ڏسندا آهيو ته موت کانپوءِ شرار زمين تي اڀرن
 وانگر ائين جو ائين پيو هوندو آهي پر اها وسر هنجي اندران
 نڪري وڃي ٿي، جنهن هنڪي هلايو ڇلايو ٿي. اها
 ڪهڙي وسر هڻي جنهن شرار کي ستا ٿي بخشڻ، انکي
 هلايو ڇلايو ٿي؟ ٿوهين چونداهه، پران، پر ائين پرانن کي
 هلائڻ وارو ڪير آهي؟ من؟ ڇڱو من کي ڪير ٿو هلائي؟
 آتما؟ برابر اها آتما ئي آهي جنهن کي پر ڪاش ۽ جيون ان
 شڪتيءَ جي پنڊار مان ملي ٿو جنهنجو ازغيتي ۽ درست

ٿڏهن ٿڏسي سگهندا ۽ سمجهي سگهندا جڏهن ٺوهين صحيح
رهيو ۽ رهنما پاڻ سان کڻندا ۽ ٺوهان وقت گهريل پاس پورٽ
هوندو ٿڏهن ئي هنجي آفيس ۾ پير پائي سگهندا، هنجي
ڌام ۾ وڃي سگهندا.

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته اهو سڀ قدر ئي قانون مطابق
خود بخود نه ڪونه ٿي رهيو آهي؟

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته ٺوهين ”قدرت“ ڇا ڪي ٿا
سڏيو ۽ انجا قانون قاعدا ڪهڙا آهن؟

بئريسٽر ورائيو ته جهڙي ريت سورج جو ڪم ئي آهي
پر ڪاش ۽ گرمي ٿيڻ ۽ چنڊر ما جو سپاءُ آهي رات جو
ميٽل چاندني ڦهلائڻ.

حضور جن فرمايو ته ان ڳالهه جي گهرائيءَ ۾ وڃو، ته انهن
جڙ شين کي اها قدرتي شڪتي ڪٿان ۽ ڪهڙي طرح ماري.
هي سورج ۽ چنڊر ما ڪيئن بڻيا؟ ڇو صرف سورج گرم آهي
پر چنڊ ۽ ٿر ئي نه؟ سردي ۽ گرمي ڪٿان ٿيون اچن؟
سردي گرمي، پر ڪاش ۽ انڌڪار بڻائڻ جو واپار ڪنهن کي
آيو؟ انهن واپارن ڪيئن عملي روپ اختيار ڪيو؟
نوجوان منظور ڪيو ته سچ پچ آهي ڳالههون منجهائيندڙ
۽ پيچيدگيون آهن.

تنهن ئي ڏاڏا جن فرمايو ته اُن ۾ الجهن جي ڪا به ڳالهه
ڪانهي. الجهن ۽ مونجهارو پيدا ٿي ٿڏهن ٿو ٿئي جڏهن
اسين آدمڪ منڊلن جي کوچ ۾ هن جڙ سنسار جي سڌائين جو
سهارو ٿا وٺون. جڙ جڳت ۽ چيٽن آتما انهن ٻنهي لاءِ ساڳيو
قانون لاڳو ٿي نٿو سگهي. آتما جي ٻه سائنس آهي ۽ اها
ٻڌ ٻين سائنس وانگر سڪڙي پوندي آهي. هن دنيا جي
عمولي وڌيڪ حاصل ڪرڻ لاءِ اسان کي ويهه ويهه

سڀ ڪم ٿرو گھڻ پيو هلي. هر روز سڄ پنهجي مقرر وقت تي اُڀرندي کان اُڀري سارو ڏينهن دنيا کي پرڪاش ڏيئي شام جو پنهجو ڪم سندر چنڊرما کي سپرد ڪري پاڻ کي اولهه ۾ چپائي ڇڏي ٿو. ان کانپوءِ جڳ مڳ ٿارا ٺيلي گگن کي روشن ڪن ٿا. ڌرتي پنهجي محور تي ڪيئن نه بيٺي گهمي جيئن سڄ جو پرڪاش ڌرتيءَ جي هر حصي تي پوي. ڌرا ڏسو نه سهين نه ڪيئن بيشمار ٿارا ۽ گرھ پنهجي مقرر ٿيل رهن تي هلي رهيا آهن، پنهجي مارگ کان هڪ انچ به هيڏانهن هوڏانهن نٿا ٽٽن ۽ نه وري ڪڏهن پاڻ ۾ ٽڪرجن ٿا. پر توهين ڪيترائي دفعا ٻڌندا آهيو ته ريل گاڏيون ۽ اسٽيمر جنکي قابل انجنيئر بالڪل هوشياريءَ سان هلائين ٿا، اهي به پاڻ ۾ ٽڪرن ٿا آهن، پر توهان ڪڏهن به ڪو ٿارو ٻئي سان ٽڪرندو ڏٺو آهي؟

ڏسو ڌرتيءَ کي سر سبز ۽ هراد ڀرور بساتي لاءِ آڪاش ڪيئن نه پاڻي ارسائي ٿو. ڪهڙي طرح ڪڪر ڏورانهن سمندن ٽن پاڻي اٿين ٿا ۽ موسمي هوائون ڪيئن نه انهن کي چوڌاري ڪڍي وڃن ٿيون. نڌون ۽ جهوپٽا ڪيئن ٿا زمين کي رواج ڏان. ڪيئن ساڳ سبز اون ۽ عدا عدا ٿا پيدا ٿين. ڌرتيءَ ڪيئن پنهجي سيني مان زمين ڪ سندر، سڳند ۽ سرهاڻ ڀريل گل ڦل پيدا ڪري ٿي! اهو سڀ انسان جي ٻڌيءَ کي چڪر ۾ وجهيو ڇڏي. هي سسار جو وصال ڪارخانو ڪهڙو نه اٿم ۽ اعليٰ آهي ۽ انجي هر ڪا مشين ڪيئن نه لبر الوسار ۽ صحيح ڍنگ سان پنهجو ڪم بيٺي ڪري! پوءِ ڪيئن چئي سگهيو ته اهو سارو ڪاروبار ڪنهن انجنيئر بنا هلي رهيو آهي؟ نه، ٻچا! ائين ڪونهي. اٽو به انجنيئر آهي، پر توهين ان مهان انجنيئر جي اها ڪار گذاري

ڪٿي آهي. ڪبير صاحب فرمائين ٿا ۽

”وست ڪنهن ڏي وٺندي ڪنهن آوي ڪنهن ٻڌ هئڻ ۽

ڪنهن ڪبير ٿب پٽائي ٿي، ڪنهن پيڙهي ٿي ساڻ.“

هن چڙ سنسار ۾ هنن اسٽول اکين سان اسين صرف اسٽول شيون ۽ چڙ جڳت کي ئي ڏسي سگهون ٿا. هنن اکين سان پر ماڻها يا روحاني نظارا ڏسي نٿا سگهجن. سڀ کان اول اها اک پيدا ڪريو جنهن سان پر ماڻها کي ڏسي سگهجي. پر ماڻها من ٻڌي ۽ جو مضمون ڪونهي. اسان سڀني کي اهو ڪڏهن نه ڪڏهن اڀرو ٿيو آهي ته هن چڙ سنسار جون ڪي ڳالهيون سمجهڻ ۽ ساڃهانڻ ۾ اسانجي ٻڌي صحيح و هٽائي نٿي ڪري سگهي. ڪيترائي ڀيرا اسين بي اختيار چوندا آهيون ته هيءَ ڳالهه اسانجي سمجهه ۽ ٻڌيءَ کان پري آهي. آما ۽ پر ماڻها جو مضمون اهڙو باريڪ ۽ پيچيدو آهي جو منهن جي ٻڌي اُنکي سمجهڻ لاءِ بلڪل اسمرت آهي.

پر هيءَ ڳالهه ته ساڌارڻ ٻڌيءَ واري ماڻهوءَ کي نه سمجهه ۾ اچي سگهي ٿي ته هيءَ وصال، رچنا، سورج، چنڊ، ما، تارا، پرڻدي، پهاڙ، سمنڊ ۽ هي سارو سنسار پنهنجو پاڻ ڪين بڻيا آهن. ڪارڻ ۽ ڪار، جي اصولن تي هلندڙ هن دنيا ۾ ڪنهن به ڪارڻ بنا، ڪوبه ڪار، نٿي ٿئي سگهي. هر ڪار، جو ڪو نه ڪو ڪرڻا آهي. سرشتيءَ جي هن عجيب ڪارخاني ڏانهن نه نهارو. ڪهڙي نه نيم ۽ رئائتي رنگ سان انهن بي انتها مشينين پنهنجو ڪم سرانجام پيئون ڪن. سڀ ڪا شي ان ڪارخاني جي سياڻي سنڌاڪ جي بظايل قاعدن ۽ قانونن انوسار ڪيئن نه پنهنجو ڪم پيئي ڪري. ڪڏهن به ڪنهن نيم جو انگهن ڪو نه ٿو ٿئي. هن ڀاري لپلا کي هلائڻ واري اُن الاهي آواز جي حڪم انوسار

جڏسي دوت دوت دڌماڪن، ٻن مڙي پيد نا گهي دا.
 انسي لت مت ست ساڌن، تب ٿڪ نشا پي دا.
 ناهين وه جوگ گيان مدر لت، به گت اوڙ پڊدا.
 جو ڪوئي چين لينه، به مارگ، ڪارج هو گيا جيدا.
 مرشد ست گگن گورو لکيا، تن من ڪين اسيدا.
 عاشق يار اڌر لک پايا، هو گيا ڊڊم ڊڊدا.”

يعني مون پرماتما کي اکين سان ڏٺو آهي. پيا سڀ صرف
 ٻڌيون ٻڌايل ڳالهيون ٿا ڪن. جڏهن ڪام، ڪروڌ، لوپ،
 لاڙج وغيره کي جيتيم ٿڌهن منهنجو من وس ٻر اچي ويو. منهنجي
 اندر انحد شبد گونجار ڪرڻ لڳو ۽ مون اندر اهو امرت
 وس پيتو. تيسري تل ٻر پهچڻ سان مون کي پورو وشواس
 ٿي ويو. اشت دل ڪمڊل ٻر پهچڻ سان مون برهماند جي
 مالڪ جو درشن ڪيو. جهڙي ريت ڪير مان ڪجهه ٿڌهن
 نڪري سگهي ٿو جڏهن پهرين اُن کي چمائي ڏن ڪجي ۽
 وري ڏن کي ولوڙي مڪڻ رجائجي، اهڙيءَ ريت مون
 صحیح ساڌن دواران پياري پرماتما جي هٿان امرت جو
 پيالو پيتو. اهڙي اوستا هوگ، گيان يا مدرائن جي ساڌن
 اُڀرائڻ سان پراپت ٿئي ٿي. اها گتي نه انهن سيني کان
 نياري آهي. جڏهن مون پنهنجو ٽن من ۽ روح پوري گورو
 کي سمجھوڻ روپ سان ارڙهي ڇڏيو ٿڌهن ٽي مون پنهنجي
 پريتم کي اندر سڏمڪ ڏٺو. جنهن ٻه پياري هن مارگ کي
 جانو، ۽ اُن ئي هلي اندر اٿيو پراپت ڪيو، تنهن پنهنجو
 ڪارج پورو ڪيو، پنهنجو جنم سڌو ڪيو.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته سچ نه اهو آهي ته
 جيڪي پرماتما جي هستيءَ ۾ شڪا آڻين ٿا انهن ڪڏهن به
 صحیح ڀنگ سان ۽ پوري جاءِ تي اُن جي کوچ ٿي ڪانه

جو نر نه ڪري نٿا سگهن، نڪي اهو ئي ٿا ٻڌائي سگهن ته
هيءَ دنيا ڪيئن بڻائي ويئي، ڇو بڻائي ويئي، هن دنيا ۾ ٻرايون
ڇو آهن يا اهي ڪٿان آيون؟ جيڪڏهن توهين صرف پنهنجي
عقل ٻڌيءَ تي پاڙهندا ته پرماتما جي سڃي گيان حاصل
ڪرڻ ۾ ڪڏهن به ڪامياب ڪين ٿيندا. ٻڌيءَ وڃي ڇو ڪان
پري ٻيو به مارڻ آهي جنهن تي هلي، اوچيون منزلون طبع
ڪري اسين مالڪ جو گيان پراپت ڪري سگهون ٿا.

حضور جن وٽ اڪ فرمايو ته هيءَ سرشتي، آتما، پرماتما،
ڪرمن جو قانون، چوراسيءَ جو چڪر، جنم مرڻ، موت کان
پوءِ جو جيون ۽ ٻيا ڪيترا روحاني راز، اهي سڀ اهڙيون
ڳالهيون آهن جن لاءِ هڪ دفعو منڍن کي ستن مهاڻائن جي
وچن ۽ گواهيءَ تي وشواس ڪرڻو ئي پوندو. وار جي ڪل
لاھڻ مان ڪو لاپ ڪونه ٿيندو. منڍن کي پنهنجو ذاتي
آٺو ۽ گيان پراپت ڪرڻ گهرجي ۽ ان کي حاصل ڪرڻ جو
سائن پڻ آهي. توهين پنهنجي اندرون اک، آتما جي
اک، کوليو. اسانجي اندر اهڙي اک آهي ۽ اها کولي
سگهجي ٿي. گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا:

”نانڪ سي اڪڙيان بي هن چني دسندو مان پرين.“

اهي اکيون ٻيون آهن جن سان پرين پسي سگهجي ٿو.
سڀني ستن جو اهو ئي ڪٽن آهي ته هنن پنهنجن اکين سان
مالڪ جو درشن ڪيو آهي. دادو صاحب جن فرمائين ٿا:

”دادو ديکا ديدا سب ڪوئي ڪهت شيندا.

هوا حرس اندر بس ڪيدا، تب به دل ڀيا سڀدا.

انهڊ ناد گگن گڙ گرجا، تب رس ڪاڀا اميدا.

سکمن سن سرت مڪلن مين، آما آجر عقيدا.

راشت ڪنول دل درگ مين درشن ڀايا خود خد ڀدا.

جو اهو ئي سر جهار آهي . هي سنسار سناري بنا ۽ ار آڌار
ڪونهي پر اهو مالڪ اکر، اپار، بي انت ۽ اڀيد آهي ۽ ان
جو پار اسين پائي نٿا سگهون .

ٻڌي ۽ ٿرڪ شڪتي اندر ان دٿاران پراپت ڪيل اڀيون
جو سار آهي يا توهين ائين چئي سگهو ٿا ته اهي ڪرمن
۽ پورائين جو نتيجو آهن . ٻڌي صرف اسانجي دنيوي
ڪمن ڪارمن ۾ رهنمائيءَ لاءِ آهي پر اُتار داترو
محدود آهي . پوءِ اسانجي ٻڌي روحاني ڳالهين ۾ ڪهڙو
ئي ڪم ڏئي سگهي، جي هنجي پوڄ ڪان پري آهن .

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته هن محدود ٻڌيءَ سان
پر لڪش سنسار جون ڪيتريون ڳالهون اسين سمجهي نٿا
سگهون . پوءِ اندر ان کان پري جي دنيا جي ڳالهه ئي ڪهڙي؟
سمجهو ته ڪو ٻار پنهنجي ماءُ کان ٿو پڇي ته امان! مان
ڇانس ڪيئن؟ جيتوڻيڪ ماءُ کي ان جو جواب اچي ٿو پر
اهو ٻار جي سمجهه ۾ ايندو؟ هره مشڪي چوڻس ئي ته
مون ٿو ڪي هڪ ڪانه بدوش مانيءَ کان اُڪو ڏيئي خرچ ڪيو.
تنهن ئي نوجوان پٽ پڙسيو، حضور! وگيان ۽ منش
جي ٻڌي ته وڏا وڏا ڪرما ڪري ڏيکاريا آهن .

حضور جن ورائيو ته مان ان کان انڪار ڪون ٿو ڪريان
پر وگيان ۽ منش جي ٻڌيءَ صرف پنهنجي دائري ۾ ئي
ڪم ڪيو آهي . وگيان، ٻڌي ۽ ٿرڪ وڌيڪ ٻه وڌيڪ
الوڪا لڳائي سگهن ٿا، جي ڪڏهن صحيح ثابت ٿين ٿا ته
ڪڏهن غلط. پر جڏهن اسين هن سنسار جي علائق واري
جي رهسپور رازن کي پنهنجي ٻڌيءَ دواران سمجهڻ جي
ڪوشش ڪندا آهيون ته اسانجي نتيجن جي غلط طرز جو
امڪان پاڻ وڌيڪ ٿو رهي . سائنسدان سنسار جي آڌ ۽ انت

ڪيو. ايران جي مسلمان درويشن ۽ چين جي مهاڻائن به اندر ان آئينون جو ساڳيو ئي ورتل ڪيو آهي جيتوڻيڪ هنن کي هندو شاسترن جو ذرو به ڳيان ڪونه هو. هو نڪي سنسڪرت يا هندستان جي ڪا به ٻي ٻولي ڄاڻندا هئا ۽ نڪي هنن ڪڏهن ڪنهن هندو سنت مهاڻا جو درشن ڪيو هو. ستگورو ڏکڻا ڏيڻ وقت اندرئين روحاني سفر جون خاص خاص نشانيون مختصر طور سمجهائي ٿو. جيڪي شش اندر وڃن ٿا آهي ان مارگ جون سڀ ڳالهون ذري پرزي پنهنجي ستگورو کي وستار سان ٻڌائين ٿا ۽ سڀني شش جو اهو ورتل بلڪل ساڳيو ٿيندو آهي. پر آهي سڀني جا راز سڀني اندر سانڍيندا آهن ۽ ٻين کان گهٽ رکندا آهن. اندر جا آئه ڪا ٻيو اهڙا ئي نوس، حقيقت پر يا ۽ سچا آهن جهڙي هي بههران چڙ دنيا.

اڻي پراسٽر پڇيو ته حضور! سچ ڀاڄ پر ماڻا آهي يا ٻالڻ ٻولڻ انسانن سان صرف مذاق ڪئي ويندي آهي. پر ماڻا جي ضرورت ئي ڀلا ڪهڙي آهي؟ اسانجو ڳاڙو هن کان سواءِ نٿو هلي سگهي ڇا؟

حضور جن جواب ڏنو ته مان بهرين به اها ڳالهه ڪري آيو آهيان ته ڪي ڳالهون اسانجي ٻڌي جي پهچ کان پري آهن ۽ اسين انهن کي بحث مباحثي يا ٽرڪ ڊواران ثابت نٿا ڪري سگهون. اهڙي طرح پر ماڻا اسانجي ٻڌي، من ۽ اندر ان جي پهچ کان پري آهي. ويدن جا ڳاڻا رشي مٺي، ڪرپس ۽ روم جا پراچين فلاسافر، چين جا مهاڻا، عربستان ۽ پرشيا جا درويش جن آتما ۽ پر ماڻا جي باري ۾ وڻڻا ڪڍيا ڪڍيا ڪڍيا ڪڍيا آهي ۽ اڌ آتما ڪڍيا ڪڍيا آهي، انهن سڀني ساڳي آهي ته پر ماڻا آهي ۽ هن سرشتي

انهن مهاڻائن تي، جيڪي اندر ويا آهن ۽ جن پنهنجي اندر ان
 اکين سان ڪجهه ڏٺو آهي ۽ اڻيو ڪير آهي، ڀروسو ۽ وشواس
 نٿو اچي ته پوءِ هو خود اندر وڃي هنن ڳالهين جي سچائي
 معلوم ڪري سگهي ٿو. مان توهان کي هڪ ٻي ڳالهه به ٻڌايان
 ٿو. سنسڪرت ورط مالا جا اُڻتاليهه اکر هينين ڇهن ڇڪرن
 جي ڪملن جي اُڻتاليهه پنکڙين مان نڪتا آهن. ائين ٿو
 لڳي ته ڀارت جي رشين مٿين آهي اکر اُنان ئي ڪيا آهن
 ۽ انڪري ئي سنسڪرت کي ديو واڻي ڪوٺجي ٿو. انهن
 ڇڪرن کي ڀار ڪرڻ وارن مسلمان فقيرن پڻ ان حقيقت جي
 ٿاڻيد ڪئي آهي. ان ڳالهه جي سچائي تذڪرات ال غوثيا
 مان پڻ معلوم ڪري سگهجي ٿي، جنهن ۾ هڪ مشهور
 و معروف مسلمان مهاڻا پنهنجي اڻيون جو ذڪر ڪيو آهي.
 اهو ائين چيو آهي، اها ته اُن جي رچيندڙ کي سڏ، پر هرڪو
 اندر پروسه ڪندڙ اڻياسو ائين ئي چوي ٿو ته اها حقيقت آهي.
 پادري پروفيسر حيرت وچان چيو ته اها ته عجيب
 ڳالهه چئجي.

حضور جن ٿر ماڻو ته پرماتما جي سرشتيءَ ۾ ان کان به
 ڪيئن وڌيڪ حيرت انگيز ڳالهيون آهن.

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور، ڇا اهو ٿر ۾ نه ڪونهي
 يا من گهڙت يا خيالي ڳالهيون ته ڪونهن ڇاڪاڻ ته ماڻهو
 اهو ئي ڪجهه اندر ڏسي ٿو جيڪي کيس ٻڌائجي ٿو ته
 اندر آهي.

حضور جن ورائيو ته بيشڪ ائين چئجي ها جيڪڏهن اهو
 اڻيو هڪ يا ٻن ماڻهن جو هجي ها. پر جيڪي ٻيڙا اندر
 ويا، اهي چاهي الڳ الڳ ديشن ۽ ڌرم جا هئا، الڳ
 الڳ وقتن ۾ آيا، انهن سڀني اندر ۾ ساڳيو اڻيو پراڻو

ڪروڙ مهل اسانجا ويچار ساڳيا ڪونه هوندا آهن جهڙا
 شانت وائورٽ ۾. منس جي ٻڌي عمر ۽ من جي ورهين انوسار
 بدلاجدي رهي ٿي. بالڀڙ ۾ ٻڌي جوانيءَ واري ٻڌيءَ کان
 علحدي هوندي آهي، ساڳي رست غريبيءَ ۾ ٻڌي
 شاهوڪاريءَ واريءَ ٻڌيءَ کان نرالي هوندي آهي. اها
 هميشه پيئي بدلاجي. جنهن ٻڌيءَ جو پيمانو هميشه پيو
 بدلاجي، پوءِ ان ٻڌيءَ جو ڪهڙو وشواس ڪجي!

تنهن ئي نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! ان جي معنيٰ
 ته بڪٽ مباحثو ڪرڻ آتما جو ڪم ڪونهي؟

مهارج جن فرمايو ته نه، اهو اسانجي دماغ جو ڪم آهي.
 اسانجو دماغ صرف اهي ڳالهيون سمجهي سگهي ٿو جيڪي
 اسانجي اندر ٻين دواران پروڙي سگهجن ٿيون. پر ان اکر
 ۽ اڳاڏي پروڙڻ دماغ جي دائري کان ٻاهر آهي. پر اها
 ۽ ان جي اڀلائي نه صرف آتما ئي سمجهي سگهي ٿي. آتما
 پنهنجي شڪتيءَ دواران ٻڌيءَ جي مدد کانسواءِ ڏسي ۽
 ڄاڻي سگهي ٿي.

”هي ته ڏاڍيون اچرج ڀرڻون ڳالهيون آهن.“

بئريسٽر تعجب ۾ چيو،

حضور جن فرمايو ته اسانجي ٻڌيءَ جي پهچ کان پري
 گهڻي انوکيون ڳالهيون آهن. اهو ڪو صرف بي بنياد
 وشواس ڪونهي بلڪه اهو نوس حقيقت آهي ته پنهنجي
 اندر ٻين اکين سان ڏسي سگهجي ٿو. جي اسانکي انهن مهائمان تي
 وشواس ناهي جن پنهنجي اندر جهاني پائي اُتر گيان پراپت
 ڪيو ته پوءِ حقيقت ڪرڻ جو عرف اهو ئي طريقو آهي ته
 اسين پنهنجي اکين سان اندر وڃي ڏسون. پر اها اهڙي
 طرح ۽ چيا جو بڻائو اهو ته مان چئي نٿو سگهان پر جنهنڪري

ٻڌڻي ۾ ڇو نه ان جو مطالب اهو ٿيو ته ڪنهنڪي به ان سوال جي جواب جي ڄاڻ ڪانهي.

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي، مگر انهن سڀني ڳالهين ۾ ڪو نه ڪو راز رکيل آهي. ڪن حقيقتن جي بهت ۽ ٽرڪ دواران نه، مگر ذاتي انيواران ٿي ڄاڻ حاصل ڪري سگهجي آهي. انهي ڏس ۾ انساني ٻڌي ۽ چترائي زبانه مدد نٿيون ڪن، ڇو جو انهنجو دائرو اڪل محدود آهي انهن کي ڇڏي اسان کي اندروني نرت جو سهارو وٺڻو پوندو، آتما جي ان اک کي کولڻو پوندو، جا ان سوکير ۽ چيٽن پرماتما کي ڏسي سگهجي ۽ ان اک کي کولڻ لاءِ اسان کي پورن سنگورو ۽ جي مدد ۽ سهائتا جي ضرورت پوي ٿي.

”پوءِ پرماتما اسان کي ٻڌي ڇو ڏني؟“

نوجوان ٻڌڻي سوال پڇيو.

جواب ۾ حضور جن فرمايو ته دنيا جا ڪم ڪار اڻ ڪرڻ لاءِ هن اسان کي ٻڌي ڏيان ڪٿي. ان کان مٿي ٻڌي ڪم ٿئي ٿئي. در اصل اسانجي ٻڌي آهي ڇا؟ هن جڙ سنسار ۾، اسانجي جڙ اندر ۾ دواران پراپت ڪيل تجربن جي نچوڙ يا سار کي ٻڌي ٿو ڇڏجي. الڳ الڳ ماڻهن جي ٻڌي الڳ الڳ ٿيندي آهي. آس پاس جو والورڻ، زندگي ۽ جون حالتون، تعليم وغيره انهن سڀني جو منش جي ٻڌي بطاقت ۾ وڌو هٿ آهي. نتيجو اهو آهي ته هر ڪو پنهنجي پنهنجي نموني ۾ سوچي ٿو.

هڪ ائيرڪن جي سوچڻ جو ڍنگ، هڪ ائيرڪن حمشي ۽ جي سوچڻ کان نرالو رهي ٿو. هڪ انگريز ۽ هڪ جرمن جا واپار انهن کي الڳ الڳ نتيجن تي پهچائين ٿا. جهاني ۽ جا دليل پنهنجا آهن ته روسي ۽ جا پنهنجا. ڪم

پر ماڻا پنهنجي ديا سان اهڙيون شڪليون ٻڌن ڪن ٿا.
هجن، جو ڪرامتون ڏيکاري سگهي ۽ جنهن پنهنجي ان-
ڪرائيسٽ ۽ ميريءَ جو روشن ڪيو هجي ۽ عيسائي ٿي
انوار کيس دکشا ملي هجي.

حضور جن فرمايو، ”سڪ، ساڌو ۽ سنت، اهي سنت من
۽ روحاني ڊگريون آهن. جهڙي طرح وڏا جون بي. اي.
ايم. اي ۽ پي. ايڇ. ڊي. ڊگريون ٿينديون آهن. مون
ٿوهانڪي هن کان اڳ به ٻڌايو آهي ته اڪين کان هيٺ شراب جا
ڇهه ڇڪر آهن ۽ ڇهه اڪين کان مٿي. جيڪو هيٺين ڇهن
ڇڪرن کي طبع ڪري تنهنڪي پورو ٻوڙي چٽبو آهي ۽
جيڪو مٿي سهنس دل ڪنول ٿاڻين وڃي تنهنڪي سڪ يا
شيوڪ چٽبو آهي. پر هر جي ديش ٿاڻين ويندڙ کي پر هر
گيانِي يا ٻوڙي شور ۽ پار پر هر ٿاڻين جنهنجي رسائي آهي
تنهنڪي ساڌو چٽبو آهي. انهيءَ کان مٿي ست لوڪ ٿاڻين
ويندڙ کي سنت سڏبو آهي ۽ انهيءَ به کان مٿي جنهن الائي
ٿاڻين رسائي حاصل ڪئي آهي تنهنڪي پرم سنت سڏبو
آهي. انهيءَ آخرن مقام مان سنت جيون کي واپس وٺي
وڃڻ لاءِ هن مات لوڪ به ايندا آهن.“

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته حضور! پر ماڻا اهڙن پيچيدن
مبدلن ۽ ڇڪرن کي بڻايو ٿي ڇو؟ دراصل ته هن هيءَ دنيا
ٿي ڇو بڻائي جا هيتري دڪ، درد ۽ شوڪ سنڌاپ سان
پري پيئي آهي؟

حضور جن مشڪي فرمايو ته ان سوال جو موزون جواب
مان هڪ پراچين سنت جي اڪرن به ڏهرائان ٿو، ”انهيءَ کان
پڇو جنهن اها سرشتي بڻائي آهي. جڏهن مالڪ وڃي ڪٿي
تڏهن مان گڏ ڪونه هوس.“

مان هندستان جي هر سماج ۾ وڏو آهيان پر مون کي رسائيءَ وارن آلمانن تمام ٿوروون مليون آهن .

حضور جن وڌيڪ فرمايو ، ” ساڌو اهو آهي جنهن پنڃ وڪار - ڪار ، ڪروٽ ، لوپ ، موهر ۽ اهڙا ڪار ٿي وڃن . پاڻي آهي ، پنهنجي من کي وس ۾ ڪيو آهي ۽ چر سهند دل ڪمبل ، برهم ۽ پار برهم کي پار ڪري ست لوڪ پهتو آهي . “
جهڙي طرح پاڻيءَ جي بوند سمنڊ ۾ سمانجڻ کانپوءِ بوند نٿي رهي مگر سمنڊ جو ئي روپ اختيار ڪري ٿي ، اهڙي طرح مالڪ روپي سمنڊ ۾ گوروءَ جي آتما ملي پنهنجي همستي گهراڻي ڇڏي ٿي ۽ پرماتما سان ملي پرماتما ئي بڻجي پوي ٿي . ظاهري طور گورو ساڌارن منش ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر اندر هنجي حيثيت ۽ رطبي جو اندازو ئي نٿو لڳائي سگهجي .
جيڪي اندر وڃن ٿا اهي ئي اهو ڄاڻي سگهن ٿا . مولانا روم صاحب فرمائن ٿا ته اهي پرماتما جا پيارا پٽ آهن ۽ پرماتما کين اهڙي شڪتي بخشي آهي جو قضا جو ٿيڻ واپس موڙي سگهن ٿا . گورو ارڃن ڏور ڇڻ فرمائن ٿا ته سنڌ جي شڪتي اڀار آهي . هو جيڪي چاهين سر ڪري سگهن ٿا . ٻيا اهڙا سنت جي ڌر ڌار ٿين وڃن ٿا بلڪ وڌيڪ ، درست انهن ٿيندو ته جيڪي ڌر ڌار کان اچن ٿا تن جي ٽوهين ڪهڙي مهيا ڪري سگهندا ؟

لوحان پادري پڇيو ته حضور ! جنهن کي انگريزيءَ ۾ Saint سينٽ چئجي ٿو جنهن کي ٽي ٽوهين سنت ٿا سڏبو ؟
حضور جن فرمايو ته پهرين ٽوهين ٻڌايو ته ٽوهين ” سينٽ “ ڪنهن کي سڏندا آهيو ؟

پادريءَ ورائيو ته اسين ان کي سينٽ چوندا آهيون جنهن ساڌو ڪري اهو ڪڪ شڪتيون حاصل ڪيون هجن يا جنهن کي

پاڻي ! انهن ننڍين ننڍين ڳالهين کي ڇڏي انهيءَ
کي پڪڙو جو پنهنجي اندر آهي ۽ پنهنجي نچ گهر پهچو.
انهيءَ لاءِ توهان کي پوري گوروءَ جي کوج ڪرڻ کپي.

پر مشڪلات اها آهي ته دنيا ۾ انيڪ پر ڪارن جا گورو
آهن. برقي، ويدانتي، سياسي، اداسي، ويراڳي، نرمل،
لهندگ، ايشيندي، پاس اُن فاس، بهائي وغيره. اهڙي حالت
۾ سڄي گوروءَ کي ڪيئن سڃاڻجي؟ انهيءَ جو جواب آهي
ته پرمانا خود سڄي گوروءَ جي کوج ڪندڙ جي سهائتا ڪري
ٿو. جڳياسوءَ کي جڳائي ته هو پنهنجو اُشت سڃڪند يا امر لوڪ
رکي، جو پراڻ، مها پراڻ کان پري آهي ۽ انهيءَ ڌار ٿاڻين
ويندڙ مهاتما جي ڳولا ڪري. اهڙا ٻرون پرمانا تمام ٿورا
ٿيندا آهن پر جڳياسا سڄي هوندي ته ضرور پرمانا ميلاب
ڪرائيندو. اهڙا ڪامل فقير هندن، مسلمانن ۽ ٻين قومن ۾ به
ايندا آهن پر ٿيندا جزوي آهن ۽ سرپشت ڀاڳن واري کي
ملندا آهن.

اڻي راءِ روشنل پڇيو ته گورو صاحب ساڌن جي ايتري
مهما ڇو ڪئي آهن؟ هو ته ايتري قدر چون ٿا:

”چون ساڌ کي ڌوءَ ڌوءَ پيو،

ارپ ساڌ ڪم اپنا چيو،

ساڌ کي ڌور ڪر هه اڻڻان،

ساڌ اوڀر ڄاڻيئي قربان.“

حضور جن فرمايو ته اهو سچ آهي. پر توهين ساڌو ڪنهن
کي ٿا سڏيو؟ ڳيڙو رٿا ڪهڙا پهريندڙ ۽ ٻڪيا پندڙ ساڌو
ڪونه آهن. اڳين آدمشماري موجب هندستان ۾ ۵۰ لک
ساڌو آهن. پر سڄا ساڌو جن ڪجهه روحاني ترقي ڪري
مٿين منڊلن جا چڙهائي ڪئي آهي سي ڳاڻ ڳڻيا هوندا.

گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا :-

”تن من ڪوجي ٿو نام پائي.“

يعني انهيءَ نام کي پاڻ لاه پنهنجي تن ۽ من جي ڪرڻ ۽ پوي ٿي. شمس تير از جو مسلمانن ۾ وڏو ڪمائيءَ وارو فقير ٿيو آهي، انهيءَ نام جو ذڪر ڪندي فرمائي ٿو ته هر وقت پنهنجي ڪمن ۾ هڪ مٿر آواز آڪاش منڊل مان ٻڌڻ ۾ اچي ٿو. ڪنهن وري وڏي پاڳيءَ کانسواءِ انهيءَ کي ڪير ٻڌي نٿو سگهي.

پيشڪ ڪو قسمت وارو انهيءَ نام کي ٻڌي ٿو پر اهو نام سڀني جي اندر موجود آهي، پوءِ هو چور هجي يا ٻاڪو. انهيءَ الاهي آواز کي اسين انهيءَ ڪري نٿا ٻڌي سگهون جو جو اسانجي اکين جي پويان بجر ڪپاٽ لڳل آهن. جي خوش قسمتيءَ سان ڪو پورو سنت سنگورو ملي وڃي ته پوءِ اندر جا ڪن ۽ اکيون کلي سگهن ٿيون ۽ انهيءَ نام کي ٻڌي ۽ ٻڌي سگهجي ٿو. جي سڀني متن ۽ مذهبن جا پوئلڳ انهيءَ نام جي ڪوچ ڪن ته پوءِ سڀئي مذهبي جهڳڙا ۽ واد وواد ختم ٿي سگهن ٿا.

هيٿرا مذهبي جهڳڙا ۽ متعبد جو ٿا ٿين؟ صرف اڳيان ۽ سوارٽ جي ڪارڻ. جڏهن به ڪو سنت مهاڻا اچي ته هو انهيءَ اصلي نام جو اُپديش ڪري ٿو. هو ڪنهن ٽرم يا مذهب کي پر پا نٿو ڪري پر هنجي وڃڻ کانپوءِ اسين دنيا جا ماڻهو پاڻکي مختلف متن متانترن ۾ ڦاسائي ٿا ڇڏيون. پيغمبر محمد صاحب هڪ هو، قرآن شريف هڪ آهي پر مسلمانن ۾ اڄ ٻاهتر فرقا آهن. گورو نانڪ صاحب ڪا سک ٽرم جي استاپنا ڪانه ڪئي پر اڄ سڪن ۾ ٻاويهه فرقا آهن. سنتن جي سکيا نه نهايت سول آهي. هو چون ٿا ته

پروفيسر پيڄو نه حضور! 'نام' ٿوهين ڇا ڪي ٿا ڇو؟
 حضور جن وراڻيو ته 'نام' جي اڪري معنيٰ آهي نالو،
 يا پرماتما جو ڪو پوتر نالو. پر سنتن جو نام لکڻ، پڙهڻ
 يا ٻولڻ وارو معنيٰ ورتاءُ ڪ نام ناهي. انهن جو نام انگريزيءَ
 ۾، پارسيءَ ۾، سنسڪرت ۾ يا ٻي ڪنهن به ٻاشا ۾ نه لکي
 سگهجي ٿو نه زبان سان اُنجو بيان ڪري سگهجي ٿو. اُنجو
 ڪنهن به ٻوليءَ سان واسطو ڪونهي. اُنجو لفظن ۾ اظهار ٿي
 نٿو سگهي، لکي زبان اُنجو ورتن ڪري سگهي ٿي.
 جيڪڏهن پرماتما جو نام ڪنهن هڪ ديش جي ٻوليءَ ۾
 يا ڪنهن هڪ قوم يا ذات جي ٻوليءَ ۾ هجي ها ته پوءِ اها
 ته جيڪر ائين ديشن ۽ قومن سان وڏي بي انصافي ٿئي
 ها. پرماتما جو نام نه سڀني لاءِ هڪ ئي آهي ۽ سڀني لاءِ
 سمان آهي. اهو نه لکڻ ۾ اچي سگهي ٿو ۽ لکي زبان سان
 اُنجو بيان ڪري سگهجي ٿو.

ان نام کي رشين منين ”آڪاش واڻي“، ويدن، نادر
 ۽ اُپنشن اُنکي اُدگيت ڪري ورتن ڪيو آهي. مسلمان فقيرن
 اُنکي ندائي آسماني يا سلطان ال اذڪر ڪري ڪوٺيو آهي.
 گورو نانڪ صاحب انهيءَ کي شبد، ڪمر، ڪيرتن ۽ ائين
 لفظن سان سڏيو آهي. بائيبل ۾ انهيءَ نام جو Word يا Logos
 ڪري ذڪر ڪيو ويو آهي.

انهيءَ نام هيءَ سڀ رچنا بڻائي ۽ انهيءَ جي سهاري
 هي سڀ ڪڇ هلي رهيو آهي. گورو نانڪ صاحب جن
 فرمائن ٿا :-

”شبدي ٿرئي شبدي آڪاس،

شبدي شبد پيا پرڪاس.“

هاڻ ڪو به لفظ ڪڏهن سرشتيءَ کي بنائي سگهي ٿو ڇا؟

پر ماڻها ڪونه مليو آهي. راوڻ نه رڳو وڏو وڊوان هو بلڪه
چئن وڊن جو ٽيڪا ڪار پٺت پڻ هو. هنجي وڊن تي
ڪيل ٽيڪا سروسرشت مڇي ويندي هئي. پر هنجو اخلاق
ڪهڙو هو؟ توهان سڀني کي سڏ آهي ته ڀارت جي هر ڳوٺ
۽ شهر ۾ هر سال سندس پتلو چو جلايو ويندو آهي؟ پر ماڻها
ڪرنتين پوئين ۾ ڪونهي. هو ته توهانجي اندر ۾ آهي. ڪرنتين
۾ نه صرف هنجي مهما آهي. ڪيول ڏيهه ڌاري ڳرو ٽي
هندي حاصل ڪرڻ جو مارڪ ڏيکاري سگهي ٿو. ڪهن
ڪامل مرشد يا پورو ڳورو جي ڪوچ ڪريو ۽ هنڪان اندر
وڃڻ جو پيد وٺو. جڏهن توهين اکين جي پوڻان تيسري لڻ
۾ پهچندا ته ڏسندا ته ستڱورو توهان جي انتظار ۾ ايندو
آهي. ان کان پوءِ هو سدو توهان سان انگ سنگ رهندو،
ڪڏهن به توهانجو ساٿ ڪونه ڇڏيندو.

حضور مهاراج جن وڌيڪ فرمايو ته توهين ڀلي اوروپ
وڃو، اميريڪا، آفريڪا يا ڪهن ٻئي ڏيڻ وڃو، ستڱورو
هر وقت ۽ هر هنڌ توهان سان انگ سنگ آهي. توهين
پنهنجي ڪمري ۾ در بند ڪري ويهي رهو، ستڱورو کي
ياد ڪريو، هو توهان جي سامهون اچي پرگهت ٿيندو. توهين
ڪائس ڪوبه سوال پڇو، هو انجو جواب ڏيندو. هو هر محبت
۾ توهانجي مدد ڪندو، هر ڪشت ۽ ڪنڊائيءَ مڙل
توهانجي رهنمائي ڪندو. جهنگلن ۾، ٻيڙن ۾، سمنڊن ۾
بيا بانن ۾ هو توهانجي رکيا ۽ حفاظت ڪندو. ڀڳتيءَ جو
اهو ئي سچو مارڪ آهي، باقي ٻيو سڀ مالا جو پساو آهي.
ڪن ڀل لاءِ اڏي دل سان سوچيو ته هن سنسار ۾ ڪهڙي
دولت ڪئي ڪرڻ لڳي آهي؟ اها صرف نام جي پوئجي آهي
جا هن دنيا ۾ توڙي ٻروڪ ۾ اسانجي سڃاڻپ ڪري ٿي.

ڌاري ڪري، استري، پٽن، ڌيئرن، ماءُ، پيءُ ۽ ٻين
رشتيدارن دوستن ۽ سنسار جي ڇڙ ۽ چيٽن پدارتن ۾ چنبڙي
پيئي آهي. جڏهن اهو پيار سڀني طرفن کان هٽي ڪيول
ستگورو لاءِ ڪيندرت ٿئي ٿو ته پوءِ ان ۾ ڪيتري طاقت
۽ شڪتي اچي ٿي ۽ اهو ڪهڙا ڪرڻا ڪرڻا ڪري سگهي ٿو
ان جو اندازو به لڳائي نٿو سگهجي.
پروفيسر پڇيو، حضور گورو لاءِ اهڙو پيار ڪيئن ٿو

آڻڻ ڪري سگهجي؟

ڏاڏا جن وراڻيو، ”مان خوش ٿيو آهيان جو توهان هي
سوال پڇيو آهي. سچو پيار ۽ پگتي ڇا آهي؟ گورو ارڃن ڏيو
هن شيد ۾ ان جو جواب ڏين ٿا. ”ستگورو وڃن ڪماو ٿا
سڃا اهو وڃار.“ يعني ستگورو جيڪو به حڪم ڏين ٿا،
انجو اٽل و شواس سان پالن ڪرڻ آهي ستگورو سڀني سان
پيار ڪرڻ. ستگورو حڪم ڏئي ٿو ته شراب ڪباب کان ڪنارو
ڪريو ۽ ليڪ پاڪ جيون گهاريو. ڪنهنجو به ڌن پدارت
چوري نه ڪريو. ڪام ڪرو ڌڪي ٿياڳيو ۽ وشيه و ڪارن مان
من ڪي هٽائي اندر روحاني منڊلن جي چڙهائي ڪري مالڪ
جي مهل ۾ پهچو، اهو آهي انساني زندگيءَ جو صحيح مقصد.
ستگورو سان پيار ڪرڻ آهي گویا آپائڻهار سان پيار ڪرڻ.
ستگورو جي پيار کي مڪمل ڪريو. ستگورو ۾ ماڻا جي
پيار ۾ پريهورڻ آهي ۽ جيڪڏهن اسين ستگورو سان پيار
ڪنداسين ته اسين ۾ ماڻا جي پيار سان پاڻمرادو ڀرپور ٿي
وڃنداسين. ۾ ماڻا ۾ لڻن ٿين جو اهوئي مارڻ آهي. ستگورو
سان ڀرپور ڪرڻ آهي ڀرپور پراپتيءَ جو ٻهر ڀون ڏاڪو.

اڄ تائين ڪنهنڪي به گرنٽ پوڻيون پڙهڻ سان مائيت
۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵

۽ راجا پيموي جو گورو هو پر زندگي ۽ر مڙجيءَ جو ڪم ڪندو رهيو ۽ ساڻهن جون جتيون مڙمت ڪندي پنهنجي روزي ڪيندو رهيو. سنت لامندو ڪپڙو چري پنهنجو گذر ڪندو رهيو. گورو نانڪ جن کيتي ڪئي. منهنجا مستگورو بابا جڏهن سنگهه جن فوج ۾ ڪم ڪندا هئا ۽ رانهر ڪري معمولي پيشن ٿي گذر ڪري سڳت جي شيوا ڪندا رهيا. مالڪ جو پيارو پڳت هميشه حق حلال جي ڪمائيءَ جي روٽي کائيندو ۽ جو غلط طريقن سان ڪمائل روٽي من کي ملهن ٿي ڪري ۽ اڀياس ۾ وڌي رڪاوٽ ٿي وڃي.

”اهو انسان ڪپڙو نه خوش نصيب آهي جنهن کي پاڻ ڪنهن اهڙي سنت سان ملائي ٿو! هو اسانجي سار سنڀال لهي ٿو ۽ اسانجي زندگيءَ جي واڳ ڏور سنڀالي ٿو. پوءِ هڪان وڌيڪ ٻيو ڪير اسانجو عزاز، پيارو، مٽر ۽ سپاڪ ٿي سگهي ٿو؟ انڪري ئي گورو ارڄن ڏو پوڄا ۽ پيار جو پهريون اسٽان گورو کي ڏنو آهي. پر گورو پنهنجي پوڄا لغو ڪرائي ۽ نڪي هن کي اسانجي پيار جي ضرورت آهي. سندس پيار پورن ريت مالڪ سان اڳل آهي ۽ هو اهائي سکيا ڏئي ٿو ته توهين به مالڪ سان پيار ڪريو. پوءِ ٻيلا گورو سان پيار ڪرڻ جو ضروري آهي؟ صرف انهيءَ لاءِ ته اسانجو پيار سڀني طرفن کان هڻي ۽ پرمات جي طرف لڳي وڃي.

جڏهن ڪنهن نانڪيءَ جو پاڻي جو ڪيترن ئي سردارن ۽ نان رستي وهي ويندو هجي، ان جا ٻيا سڀ ٿل ۽ سوراخ بند ڪري جيڪڏهن صرف هڪ ئي ٿل کان اهو پاڻي وهائجي ٿو ته ان ۾ ڪيڏو نه زور ٿو ٿئي. اهڙي ساڳيءَ ريت اسانجي آتما جي ڌارا اکين، ڪنن، نڪ ۽ ٻين دوارن

ڪو نه ڇوندو آهي نه مان ڳرو آهيان. هرو نه ڇوندو آهي
 نه ٿوهين مونڪي پنهنجو پيءُ، مٽر، اُستاد، پٽر يا شيوڪ
 ڪري سمجهو پر منهنجو ڇوڙ هجو ۽ پنهنجي اندر هلو.
 جڏهن اندر ويندا ته خود ئي ڏسندا ته ڳروءَ جو اصلي
 روپ ڇا آهي ۽ هرو ڪيڏي حيثيت جو صاحب آهي. پوءِ
 جيڪي ٿوهانڪي وڻي ٿيئن کيس سڏيو. اڄ ٽائين ڪنهن به
 سنت اها دعويٰ ڪانه ڪئي آهي ته هو ڳرو آهي. سنت
 سدائين پاڻڪي شيوڪ ۽ داس چوندا آهن. ڳورو نالو ۽
 ڪير صاحب هميشه پاڻڪي داس چرايو.

ڳورو ڪنهنجي به ڪوڏي قبول نٿو ڪري، جي وٺي
 ٿو ته هو ڳورو ڪين آهي هو منگتو آهي. ڳورو دانا بڻجي
 بخشش ڪرڻ اچي ٿو ۽ نه منگتو بڻجي، هٿ ڦهلائڻ ٿو
 اچي. پورو ڳورو پگهر جو پورهيو ڪري پنهنجو جيون پُرواه
 ڪندو آهي. هو محبت هڙي ڪري، وڻج واپار يا ڪيتي ٻاري
 ڪندو. پر ٻين جي دان جو سهارو ڪين وٺندو ۽ نڪي ٻين تي
 بوجھ بڻجي رهندو. ٿوهين سينن جي جيون جو لٽاس پڙهي
 ڏسو. ڪير صاحب جي شهن ۾ راجائون ۽ مهاراجائون به
 هئا، ان هوندي به زندگيءَ ۾ هڪ غراب ڪوريءَ جو ڪم
 ڪندو رهيو. سندس گهر ۾ صرف ٻه منجن هيون جي سندس
 گهر ۾ جيڪي ساڌو مهاڻائون ايندا هئا انهن کي ڏيندو هئو
 ۽ پاڻ ۽ سندس پريوار پٽ تي سمهندا هئا. سندس گهر ۾ کاڌي
 جي هميشه ڪوٽ رهندي هئي ۽ اهو به ساڌن کي ڏيندي
 ڇڏيندو هو ۽ پاڻ مٺ ۾ پڳڙن تي گذارو ڪندا هئا. ڪير
 صاحب جي جيون جي اها تصوير ڪير صاحب جي پٽي
 مائي لڙي ۽ جي هڪ گيت مان ملي ٿي.
 ”رو بداس وڏي ڪمائيءَ وارو سنت هو. هو راڻي ميران

ٻورو ڪري ٿو، چاهي هنجو شيوڪ پنهنجو مرض لباغي يا نه، ان ڳالهه جو هو ذرو به خيال نٿو ڪري. اها پريٽ لڏهن اچي ٿي جڏهن شيوڪ پنهنجي اندر وڃي ستگرورءَ جي ڪار به کي ڏسي ٿو. مون اهڙيون ڪيتريون سٽسنگيائون ڏليون آهن جن موت جي ڏينهن پنهنجي ٻارن جو موه ڇڏي ڏنو ۽ انهنڪي ٿڃ ڏاڍ کان به انڪار ڪيو. جيڪڏهن ڪنهنجي سس سندس ٻار کڻي کيس ڳوڙ ۾ ڏنو ته به هن ولڻ کان انڪار ڪندي چيو ته مان پاڻ هيٺو ستگرورن جي ڳوڙ ۾ آهيان ۽ منهنجو هيٺو سنسار ۾ ڪوبه موهه ڪونه رهيو آهي.

ڪاو لنگل ۾ سوهنسنگهه نالي هڪ سٽسنگي هو. وڏيءَ عمر ۾ هنکي ٻار ڄاوا هئا ۽ هنجو ٻارن ۾ ايترو نه موهه هوندو هو جو سندس ٻار دوست کيس چيڙائيندا هئا ته مروت وقت سندس گردن هنجي اولاد جي ٻانهن ۾ هوندو ۽ پير جمڊوئن جي هٿن ۾. پر جڏهن هنجو سنسار مان ڪوچ ڪرڻ جو وقت آيو ته ڪجهه ڏينهن اڳ ئي هنکي اندر ۾ اهڙو نه رس ۽ آئندو اچڻ لڳو جو ٻارن کي ڊڄارڻ لاءِ هن هڪ لس کڻي پاسي ۾ رکي ۽ کين ڊڄارڻ جي خيال کان چوڻ لڳو ته جيڪو به منهنجي ويجهو ايندو انکي ماري ڇڏيندس! لام سيني سنساري لڳ لاڳاپن کان ترهه ٿو بڻائي ۽ هردي جون وڙهي غلاظتون ڪڍي ٿو ڇڏي. شش جي موت وقت ستگرورو هنجو سيني طرفن کان ڏانهن هٽائي اندر ۾ لڳائي ٿو.

پروفيسر پڇيو ته حضور ڳوروءَ جو ملڻ به ڏاڍو مشڪل ڪين آهي.

مهاراج جن ورائيو ته ها، اهو سچ آهي. ڳورو ڪڏهن

جنهنجي پاڻ پوشت لاءِ اسين ڪيڏا نه پاپ ڪمايون ٿا، اهو به اسان کي ڏوڪو ٿو ڏئي. جيڪڏهن موت جي سمي ڪير اسانجي مدد ٿو ڪري ۽ ڌرمراءِ جي درٻار ۾ اسان سان گڏ ٿو هلي نه اهو صرف گورو ئي آهي. موت کانپوءِ ٻيو ڪوبه اسانجي سهائتا نٿو ڪري سگهي. جيڪڏهن سرشت پاڻس ڪري جيو کي ستگورو ملي وڃي ۽ هو کائڻس نام دان وٺي پرام پيار سان ڪمائي ڪندو نه پوءِ پڪ آهي نه موت جي سمي ستگورو اچي پرگهت ٿيندو ۽ کيس پاڻ سان وٺي ويندو. ابيءَ حالت ۾ ان گهڙيءَ جمڊوت اچي وٺيو وڃن. جيڪڏهن موت جي اڀار ڪشت وقت، گورو سهائتا نٿو ڪري نه اهڙي گورو ڌارڻ ڪرڻ مان فائدو ئي ڪهڙو؟ ٽڪليف ۽ پيڙا جي هن نازڪ گهڙيءَ ۾ سهائتا ۽ دلداريءَ لاءِ ئي گوروءَ جي شرڻ وٺي پوندي آهي. جيڪڏهن گوروءَ کان اها مدد نٿي ملي نه اهڙي گوروءَ کي پرام ٿي پرام. پنهنجي ڪامل مرشد کي ڳولڻ ۾ ڏاڍي ساوڌالي وٺڻ گهرجي. موت جي سمي پرامن ٺڪرڻ مهل ڏاڍي پيڙا مھسوس ٿيندي آهي. پر ستسنگيءَ کي موت جي وقت جڏهن ڪامل مرشد درشن ڏئي ٿو تڏهن هننجهي خوشيءَ جي حد ئي نٿي رهي، اڏي خوشي مھسوس ٿو ڪري جو پنهنجي شاديءَ جي به نه.

اڻي پادري پروفيسر چيو ته سمجهو نه شيوڪ اندر ۾ ترقي ڪين ڪئي آهي نه پوءِ به ستگورو هن وقت موت جي سمي ايندو؟

حضور جن فرمايو، ”ضرور“ ڇو جو گوروءَ جي معنيٰ ئي آهي ديا مهر. شش کي نام ڏيڻ وقت ستگورو اها ذميوارِي پاڻ ئي همار ڪري ٿو. هو پنهنجو واعدو ضرور

پڄندا ته مون گوروءَ جو ذڪر پهرين ڪيو، پر ماما جو پوءِ، سو چو؟ اهو سوال سڀا وٽ آهي. سڀني سنتن ۽ پرائمائن، پيرن پيغمبرن جن پرمارت جي کوج ڪئي ۽ جيڪي اندر ويا آهن انهن جو ڪٿن آهي ته پرائماما سانجي اندر آهي پر گوروءَ جي ڪرپا بنا هن کي ڪير به ڏسي نٿو سگهي. هر سدبو سانجي انگ سنگ آهي، سانجي اندر آهي، پر توهان سڀني کي سڏ آهي ته هنجي اندر موجود هوندي به سانجي ڪهڙي دردشا آهي. جڏهن گوروءَ سان ميلاپ آيو ۽ هن جڳتي ڏني ته پوءِ ئي سانکي پرائماما جو ساکيات روشن ٿيو. تنهنڪري مهانتا ڪهنجي ڇڏي؟ سنگت ۾ ڪيترن ئي چيو ته بيشڪ، گوروءَ جي.

ان سٿيه جو ورنن ڪبير صاحب جن پنهنجي ئي ڍلڪ سان ڏٺو آهي:

”گورو گوبند دوڻو ڪڙي ڪاڪي لاڳتن ٻاسن،
 ٻاهاري گورو آڀڙي جن گوبند ديو دکاسن.“

حقيقت ۾ هن سڌانت کي ڪنهن وڏي ترڪ جي ضرورت ڪانهي جو جو مالڪ جي، اندر هڪ جي باوجود اسان سرڻ ۽ ترڪن ۾ ڌڪا پئي کاڌا ۽ بار بار ڪيڙن ماکوڙن، ٻسن ۽ پڪن جي جوائن ۾ پئي آياسين. ڪڏهن اسان ڪاهه يا وڻ ٿي جنم ورتو ته ڪڏهن ڪهڙي ماکوڙي، نانگ يا سڀي جي چوڻ ورتي. ڪنهن به سانجي مدد لاءِ هٿ ڪين ڏيکيڙو. پر جڏهن سانکي ستگورو مليو ته هن سانکي دوزخ جي آگ کان بچائي ورتو ۽ مالڪ جي محل ۾ وٺي ويا. موت جي وقت سانکي ڪير ٿو ساڻ ڏئي؟ ان ڪهڙي سانکي پنهنجا رشتيدار، متر، ماءُ پيءُ، ڀائر پينرون، پاڙيسري ۽ ٻروعت به ڇڏي ٿا ڏهن بلڪه هي سانجو سرور

حضور مهاراج جن پنجنين پادشاهي سري گورو ار جن دهر جن جو هيٺيون شبد ڪٿي ان جي واکيا ڪرڻ شروع ڪئي .

”گورو پرميسر پوجي من ٿن لائي پيار ،

ستگورو دانا جيءَ ڪا سڀ سي دانه آڌار .

ستگورو وچن ڪماو ٿي سڄا ايه وڃار ،

بن سادو سنگت رٿا مائيا موهه سڀ چار .

ميري ساجن هر هر نام سمال ،

سادو سنگت من وسيع پورن هرويع گهال .

گورو سمريت اپار گورو پڙ پاڳي درسن هوءَ ،

گورو اگوچر نرمل گورو چيود اور نه ڪوءَ .

گورو ڪرنا گورو ڪر ٿهار گورو مک سڄي سوه ،

گور ٿي باهر ڪڇ نهين گور ڪيتا لوڙاس هوءَ .

گورو ٿيرت گورو پار جات گورو منسا پورن هار ،

گورو دانا هر نام دانه آڌري سڀ سنسار .

گورو سمريت نرنڪار گورو اوچا اگم اپار ،

گور ڪي مهما اگم هيءَ ڪٿا ڪٿي ڪٿنهار .

جتڙي قل من باچيئه تترڙي ستگور بناس ،

پورب لکي پاو ٿي ساچ نام دي راس .

ستگورو سر ٿي آٿان باهڙ نهين بناس ،

هر ناک ڪدي نه بسره ايه جيءَ پند ٿيرا ساس .

حضور مهاراج جن فرمايو ته ڪيول به چيزون اسانجي

پوڄڻ پوگيه آهن . هڪ گورو ۽ ٻيو پرمائما . شايد ٿو هيئن سوال

کپر جو کاڌل بچندو ڪونهي .

هوش ۾ اچڻ کانپوءِ جڏهن ڀائي شاديءَ کي سڄي گهٽما جي چاٻ پيئي ته هو اچي زار زار روئڻ ۾ ڇٽڪيو ۽ چيائين ، منهنجا مالڪ! مون جهڙي ڀائيءَ جي ڪرمن جو بوج توهان جو پنهنجي سر تي ڪيو؟ مون جهڙو گندگيءَ جو ڪهڙو اهڙي ديا مهر جو پائر باڪل ڪونه آهي ، پوءِ مون کي چيائين ته منهنجي ڀياري مالڪ کي توهان جو ٻڌايو؟ توهان کي ائين ڪرڻ ڪن گهريلو هو . گلاب جهڙي ڪوئل منهنجي ستگروروءَ کي ٿورو به آهڻج رسي نهن کان نه مان بيسجي وڃان اهو لک ٻار بهتر آهي .

مون چيو ، ” ڀائي شادي مون کين ڪونه ٻڌايو . ” هن وري چيو ته مون کي مرڻ ڏيو ها ڇاڪاڻ ته منهنجي دالار کي نه ڪا تڪليف ڪانه پڄي ها .

اٺي حضور جن حڪم ڪيو ته ان ڳالهه جي وڌيڪ اڀتار نه ڪيو . ڀائي شادي جنم کان مسلمان هو . پر پنهنجي رشتيدارن ۽ ذات ڀانن جي غصي ۽ طعنان جي ڪابه پرواهه نه ڪري هن دليريءَ سان هڪ هندوءَ کي پنهنجو مرشد ڌارڻ ڪيو جو سندس رشتيدارن جي نظرن ۾ ڪفر جو ڪم هو . ڀائي شاديءَ شادي ڪين ڪئي ۽ پنهنجي سڄي زندگي مرشد جي چاڪريءَ ۾ وڃي پئي .

اسين چانهه پي رهيا هئاسين ۽ ڳالهيون به پئي ڪيون اسين ته هڪ ماڻهوءَ اچي ٻڌايو ته حضور مهراج جن ڇٽين بجي شام جو ستسنگ ڪندا . ان وقت پوڻا چار ٿيا هئا ۽ انڪري اسين ٻئي نئين ستسنگ گهر ڏانهن هلڻ لڳاسين . بادروهن جي ٽرليءَ به مچي ڦاسائڻ جو ارادو ٿرڪ ڪري ستسنگ ٻڌڻ جو فيصلو ڪيو .

ڏيکاري ته مون ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي چيو ته سنڌ
 ڪڏهن ڪڏهن ٻين قسمن جا چمتو ڪار نه ڏيکاريندا آهن پر اڪل
 خاص موقعن تي ۽ ڪن خاص ڪارڻن ڪري. ساڳئي وقت پوري
 ساوڌاني رکي ويندي آهي جيئن اها ڳالهه. واشڪاف نه ٿئي. مان
 نوهانڪي اهڙي هڪ پنهنجي اکين ڏٺي واردات ٻڌان ٿو.

هڪ دفعي حضور مهراج جن پنهنجي سڪندرپور وارن
 ٻين کان سرسي اچي رهيا هئا جتان کين بياس وڃڻ لاءِ ريل
 ۾ چڙهڻو هو. پاڻ گهوڙي تي سوار هئا ۽ ميان شادي
 (حضور جن جو مسلمان شيوڪ) مان ۽ ٻه ٻيا ستنگي پيدل
 حضور جن جي پوئتان پٺي هليائين. ان امراضيءَ ۾ تمام
 زهريلو نانگ ٿيندا آهن ۽ انهن ڏينهن ۾ ڪي ٻڪا رستا
 ڪونه هئا، انڪري اسين پوکيل ٻين مان علي رهيا هئاسين.
 پاڻي شاديءَ اوچتو وٺي رڙ ڪئي ته مولڪي ڪپر نانگ
 کائي وڌو آهي. نانگ اُٺي ٿي ويندو هو ۽ اسان ان کي
 ماري وڌو. چوڻدا آهن ته ڪپر ڪاراهه نانگ والگر مولمار
 ٿيندو آهي، انجو زهر هڪدم چڙهي ويندو آهي. ان علامتي
 جي ماڻهن جي هڪ عام ڪهاوت آهي ته ڪپر پنهنجي ڪڪيل
 کي چوندو آهي، ”جنهن پاسي مان ويندو آهيان انهيءَ پاسي
 نه ڪرڃ، ٻئي پاسي ڪرڃ.“

پاڻي شاديءَ جو رنگ هڪدم بدلاجي ويو. هو علي
 نه لٽي سگهيو. حضور جن اسان کان ٿورو اڳتي وڌا ۽ جيئن
 مان هنن کي اها واردات ٻڌائڻ لاءِ پئي ويس ته پاڻي شاديءَ
 دڙد ڀرتي آواز ۾ التجا ڪئي ته مهر ٻائي ڪري حضور جن
 کي نه ٻڌائج.

”ڇو ڪين؟ مولڪي ته کين ٻڌائڻ ئي ڪهي.“

مون چيو، ”نهن کانسواءِ ان ۾ هرج ٻئي ڪٿڙو آهي؟“

پاڻي شاديءَ چيو ته ڇا صرف اهوئي نذرانعو آهي جو

ويٽنگ روم ۾ جهوڻا کانيندي گذاري رهيو هو ته هڪ
محرز ماڻهوءَ کيس ڪلهي تي ٽوڪي هڻي، اچي جاڳايو. هو
چونڊ ڪانهيئيءَ جو ٽيون ميمبر هو.

هن پڇيس، ”ٽون ئي سرشِر ڪپور آهين؟“
”جي ها،“ سرشِر وراڻيو.

هن پڇيو، ”ڇا ٺهندجو پتا ڪپور ٿلا ۾ سيشن جج آهي؟“
سرشِر چيو، ”جي ها.“

ٺهڻ ئي هن ٻڌايو ته ٺهندجو پتا ۽ مان ٻئي هم ڪلاسي
هٿاسين. منهنجي کين يادگيري ڏيارج ۽ چئڻج نه حالانڪ
۲۰ سال گذري ويا آهن جو اسين پاڻ ۾ گڏيا به ڪونه آهيون
پر منهنجي دل ۾ هنن لاءِ اڄ به اهوئي سمنان ۽ سنيهه آهي
جهڙو مولڪي سندن لاءِ ڪاليج جي ڏينهن ۾ هو. ڪڏهن
مان ضرور اچي ساڻن گڏبس. ٽون منهنجو نالو ڄاڻڻ
چاهينديان. هي منهنجو ائڊريس ڪارڊ آهي، (ان ئي نالو
لکيل هو راءِ بهادر ڊوگرا، ڊپٽي انسپيڪٽر جنرل
آف پوليس) ٽون چونڊ ۾ پهرئين نمبر آيو آهين. مان هينئر
ئي وڃي ٿو ٺهندجي مقرريءَ جو آرڊر ڪڍايان. اسين ٽوڪي
روهنڪ ۾ رڪون ٿا. سٺو ائين ٿيندو جو جاسدي روهنڪ
وڃي نوڪريءَ تي چڙهه. ڇو ته ڪڏهن ڪڏهن ڪي ڪلاڪ
اڳواٽ نوڪريءَ تي چڙهڻ ڪري به وڏو فرق پئجي ويندو
آهي. (سچ پچ اڳتي هلي ائين ٿيو) ستگورن اهو سڀ
انتظام ڪيئن ڪيو؟ ڇاڇ ڪرڻ سان سرشِر کي پتو پيو ته
هن پيري بورڊ ٽن مسلمانن کي ڪٽڻ بجاءِ صرف ٻن مسلمانن
کي مقرر ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ۽ ائين جيڪا ٽين جڳهه بچي
اها گورنر جي سفارشي هندوءَ کي ڏني وئي.

جڏهن پروٽيسر ان ساري ورثانٽ ۾ گهري دلچسپي

پروفيسر چيو ته توهين ڇيٽرو به ٻڌائي سگهو، ٻڌايو.
 مون چيو ته ڏاڍو چڱو. مان توهان کي هڪ ٻي گهٽتاءِ ٻڌايان
 ٿو. منهنجو پٽ جيڪو جلددر ۾ وڪالت ڪندو هو،
 تنهن پنجاڻ سرڪار کي پوليس پراسيڪيوٽر (سرڪاري
 وڪيل) جي نوڪريءَ لاءِ درخواست ڪئي. اهڙيون ڪل
 پنج جايون خالي هيون جن مان ٽي مسلمانن کي ڏيڻيون هيون
 ۽ هڪ ڪنهن سک اميدوار کي. يعني هندو وڪيل لاءِ باقي
 صرف هڪ جڳهه ئي هئي ۽ ان هڪڙي جاءِ لاءِ قريب
 چاليهه اميدوار هئا. انهن مان هڪ لاءِ ته پرائنٽ جي گورنر
 جي سفارش هئي ۽ ٻئي هڪ کي وري هاءِ ڪورٽ جي
 چيف جسٽس جي پوري پشتي هئي. انڪري منهنجي پٽ
 کي اهو وڻواس ٿي ويو ته سندس چونڊجڻ جي نه ڪا آشا
 ئي ڪانهي. خاص ڪري انهيءَ ڪارڻ به، جو هو ٻن سالن
 جو ٽيون وڪيل هو. تنهنڪري هن چونڊ ڪاميٽيءَ جي
 اڳيان پيش ٿيڻ جو خيال ئي لاهي ڇڏيو. نير انوسار اسين
 آرتوار جو ڏيري آفيسين ۽ ٻڌڻ ڏينهن چونڊ هئي.

جڏهن اسين حضور جن کان موڪلائڻ وٺيسين ته سردار
 ڀڳت سنگهه وڪيل، جنهن سان گڏ منهنجو پٽ جلددر ۾
 وڪالت ڪندو هو، تنهن مهاراج جن سان چونڊ جو ذڪر ڪيو.
 منهنجو پٽ حضور جن جي ساڄي پاسي بلڪل وڃهو بيٺو هو.
 حضور جن پنهنجو ساڄو هٿ هنجي ڪلهي تي رکيو ۽ فرمايو،
 ”اڃا! انسان جي تقدير کي هلائڻ واري شڪتي انسان کان ڪا
 اوچي طاقت آهي. وڃي تقدير کي آزماءِ.“ ٻاهر نڪرڻ سان
 ئي مون کيس وڌايو ڏٺيون ۽ چيو ته اڃا تون چونڊ جي وٿين.
 پر ٻار نه نيٺ ٻار ئي ٿيندا آهن سو هن حضور جن جو اشارو ڪن

الهيء عمر ۾ ڪير ٿو انهن ڳالهين جي پراڻ ڪري! ٻئي
 ڏينهن نام دان هوءَ منهنجي لپڙ ڏري جي ڪنهن سسنگي
 رشتيدار وٽ هئي. ناشتي کانپوءِ هو مون کي چوڻ لڳو ته تون
 ڇو ايترو نام وٺين؟ اهڙو سولهي وجهه هتان ڇو ٿو وڃائين؟
 مون من ۾ سوچيو ته ڇو نه اهو ٿاڻو ڏسجي! انهيءَ ڀاءُ
 سان ئي مان نام وٺڻ لاءِ وڃڻ هوس پر مالڪ جي مڙج بي
 انت آهي. مان نادان ۽ ناستڪ هوس ۽ ٻيو ڇا نه هوس! پر
 سگهڙن صرف منهنجي آتما ڏي ٺهاري ۽ انکي ٿاڻو جي
 ڪوشش ڪئي. نام منهنجي زندگي ڀلي ڇڏي ۽ سندن
 آخري سڀڻ نه ڪا به ڪر ڪانه ڇڏي. جي مان پنهنجي
 اهن سائين وانگر شروع ۾ ئي پنهنجي اندر شيد ڏن ٻڌان ها
 ته پوءِ مان انهيءَ ايترو ڪي هڪ رواجي ۽ سيارڪ ڳالهه ڪري
 سمجهان ها ۽ ڪوروءَ جي مهانجا جو مون کي ڪڏهن به احساس
 نه ٿئي ها. سندن دٻا درشتيءَ سان جيڪي ڪجهه ٿيو تنهن
 مون کي چڱي طرح ذهين نشين ڪرايو ته منهنجي سمنڪ اها
 مهان هستي آهي جيڪا ڏسڻ ۾ هڪ رواجي انسان وانگر
 لڳي ٿي پر دل اصل هڪ الوڪ ڪي شڪتي آهي جا چيو
 آتما کي سنساري ڪيچڙ مان ڪڍي انهن عرشي منزلن تي
 پهچائي سگهڻي جتي مٿر الحد شيد هروقت پيو ڪولجي.
 اهو پهريون چمتوڪار هو جنهن جو مون ايترو ڪيو. ڇا،
 اهو اڄ تائين پيرن پيغمبرن ۽ ستن مهاتمان جي ڪيل
 چمتوڪارن کان ڪنهن حالت ۾ گهٽ هو ڇا؟ ان کانپوءِ اهڙو
 هڪ ڏينهن به ڪين گذريو آهي جڏهن مون اهڙي الوڪ ڪ
 دٻا مهر نه ڏئي هجي.

مان ڪڇ ڏار شانت رهيس ۽ پوءِ پروفيسر کان پڇيڻ ل
 الهيءَ وٽه جي باري ۾ اڃا به ڪجهه وڌيڪ ٻڌڻ چاهيو

جهڙ سان چڻ نه شبد ڏن جو پندار ڪاي پيو. دٻول جي
گهندن وانگر صاف ۽ نڪو آواز اچڻ لڳو. مٿئين طرف ڇڪ
ٿيڻ لڳي ۽ آتما شرير منجهان سميت چڻ لڳي. سڌ ٿي ڪانهي
نه مان اٿي ڪيترو وقت ويٺو هوس. مون لاءِ اهو عرصو
چڻ نه ڪي منت هو. پوءِ مان پاڻمرادو اچي ڪل ۾ چٽڪيس
۽ اڪيون کولي ڇڏيم. حضور مهاراج جن پڻ کلي ڏٺو ۽ مون
کان پڇيائون ته تو ڏن ٻڌي؟ ”حضور ها، توهانجي دٻا
مهر سان،“ مون جواب ڏنو. حضور جن فرمايو، ڏاڍو سٺو،
تڏهينجا ڪارج راس ٿيا. ان کانپوءِ ڪيترن مهينن تائين حضور
مهاراج جن مون سان اندر انگ سنگ هئا ۽ ڏينهن رات اها
گهڻي جي مڌر ڏن گونجندي رهندي هئي.

مان سمجهائون ته جيڪي ڪجهه ٿيو اهو اڳيئي طئه ٿيو
پيو هو پر حضور مه-اراج جن جي موج مطابق هڪ خاص
مقصد جي پوري ڪرڻ لاءِ ٿي ائين ڪيو ويو. مان ويهن
سالن جو الڙ نوجوان ۽ تنهن کانسواءِ ناستڪ وڇارن جو ۽
جنهنجو دماغ وديشي استادن دواران ڌرم کان پوري طرح
باغي ٿي چڪو هو، ان لاءِ اهڙي چوٽ ضروري هئي.
مان ڏيري ۾ لام وٺڻ يا پرائميا جي کوچ ڪرڻ لاءِ ڪونه آيو
هوس. نالال جي موڪل هئي ۽ مان پنهنجي ڪاليج جي
سائين سان پياس نديءَ تي پيڙيءَ جي سير ۽ پڪڪ (Picnic)
لاءِ آيو هوس. سير ۽ تفريح کانپوءِ اسان شام جو حضور جن
جو سٽنگ انهيءَ خيال سان ٻڌو ته ڏسون ته چون ڇا ٿا.
سٽنگ وقت منهنجو من ٻاهر پڪڪندو رهيو ۽ مونکي صرف
اهي ٻه ئي ڳالهيون ياد رهيون ته منس ديهه هڪ المول
موقعو آهي جنهن ۾ پرائميا جي پراپٽي ٿي سگهي ٿي ۽ ان پرائميا
کي ٻاهر ڳولڻ بجاءِ پنهنجي شرار اندر ئي کوچ ڪرڻ کپي. پر

جنهن وسيلي اسين الڳ الڳ منڊلن جو پيسد سمجهي سگهون ۽ اهڙي ريت حضور جن ان الترفڪ سارڪ جون ٻيون به ڪيترن ٻين هدايتون ڏليون. اهو سڀ ڪجهه سمجهائي ٻڌائي حضور جن اسان کي ٻن تجربيڪار ستسنگين جي حوالي ڪري پاڻ هليا ويا. هنن ستسنگين کي اسان کي نام ياد ڪرائڻ جو ڪم سونپيو ويو. انهن نامن جو چاپ ڪرڻ، اسانجي اڀياس جو پهريون انگ آهي. مان پنهنجي پوريين استادن کان ڏکين ڳالهين کي ياد ڪرڻ جو سولو طريقو سکيو هوس. سو پنجن نامن جو پهريون پهريون اکر گڏي هڪ نئون لفظ ٺاهيم ۽ انهيءَ ڪري اهي نام ۽ هدايتون پوري طرح ياد ڪرڻ ۾ ڏهن منٽن کان به گهٽ وقت اڳو، جتي پنهنجي سائين کي پورو ڪلاڪ اڳي ويو.

ٻين اهو سارو وقت بلڪل اڪاگر ٿا سان پورو نامن جي ياد ڪرڻ ۾ ويٺل ڪيو پر مان بيچينيءَ سان ان ڳڙهيءَ جو انتظار ڪري رهيو هوس ته هو ڪيڏي مهل ٿا اهو ڪارڻ، پورو ڪن. ان کانسواءِ مان اڃائي ايمان ۽ غرور جو شڪار ٿي پيس. پنهنجي اڪاري ۽ حافظي جو گهمند پنهنجي من تي چانهجي ويو. نتيجو اهو لکتو جو ڪلاڪ ڪالپوءِ جڏهن حضور مهراج جن پڌاريا ۽ اسان کي پنهنجي آتما کي شهد ڏن سان جوڙڻ جي ڪرڻا سيکارائون ته ٻين سڀني پنهنجي اندر ان لاهي مڌر ڌن کي ٻڌو پر مون کي نه ڪجهه به هڙ پلٽي ڪين پيو.

جڏهن حضور مهراج جن کي اهو ٻڌايو ويو ته هنن مون کي سڏي پنهنجي ساهون مون کي ڏسان ۽ وهاريو ۽ پوءِ پنهنجي ساڄي هٿ جي آڱر پنهنجي مستڪ جي وچ تي رکي ٻڌائون ته هتي توکي ڪڇ به ٻڌڻ ۾ نٿو اچي؟ سندن آڱر جي

واردات کانپوءِ موهن ڪيترا سال جيئرو رهيو. جڏهن انهيءَ ڪوٽڪ جي گورو هر گو بند صاحبن کي خبر پيئي تڏهن هنن اٿل کي گهرائي چيو، ”هيءَ جا تو ڪرامت ڏيکاري آهي، انهيءَ جي عيوض توکي ٻا مونکي چولو ڇڏڻو پوندو.“ ٻاٻي اٿل پنهنجي غاڻيءَ جو نتيجو پاڻ ئي هموار ڪيو. هڪدم لپتي پيو ۽ ديهه ٽپاڳيائين.

پروفيسر انهن ئي چيو ته هتي ته ماڻهو چون ٿا ته حضور مهارج جن گهڻي ڪرامتون ڏيکاريون آهن.

”ها“، مون جواب ڏنو، ”پر اهي ڪرامتون ٻئي قسم جون آهن جن جو سنت مهاتمائون خوب اڀيو ڪندا آهن ۽ جن جو سندن سک ۽ شيوڪ پڻ روزمره انبو ڪندا آهن. هتي توهين ان بابت ڪنهن کان به پڇي ڏسو. هو توهانکي پنهنجا ڪيترائي ذاتي انبو ٻڌائيندا. جيڪڏهن توهانکي ٻڌڻ جو شوق آهي ته مان به ڪي پنهنجا ذاتي انبو ٻڌائي سگهان ٿو.“ پروفيسر مون ئي زور آڻي چيو ته مهر ٻائي ڪري ضرور ٻڌايو. هي سڀ ڳالهيون ڏاڍيون دلچسپ آهن.

مون وراڻيو ته جيئري قدر منهنجو تعلق آهي، هي ڪرامتن جي رحمت سندو مينهن، جنهن ڏينهن کان وٺي مونکي نام مليو بلڪه ائين چئجي ته اڃا پورو نام به نه مليو هو، ان وقت کان وٺي مون ئي اُرسندو رهيو آهي. نام دان جي وقت ئي مونکي پنهنجو پهريون انبو ٿيو. نام اڪثر ان حصن ۾ ڏنو ويندو آهي. پهرئين حصي ۾ حضور مهارج جن اسانکي اندر جي مارگ جون ڪجهه ڳالهيون سمجهايون. رستي جي خاص خاص منزلن جا نالا، انهن منڊلن جي ڏٺين جا نالا ٻڌايا. انهن روشن جو ورتن ڪيو جي اسانجي رستي ۾ رهنمائي ٿيون ڪن. ان انحد ناد يا ڌن جي باري ۾ سمجهايو.

جو ٻڌو وڃي رهيو. ڪجهه پراڻن ستنسگين هن جي طرفان حضور جن جي چرلن ۾ ويٺي ڪئي ۽ کين حضور جن جي اڳيان پيش ڪيو وڌو.

حضور جن مشڪي کيس چيو، ”اڃا هاڻي ڪهڙو حال آهي.“

ڀائي وزاري پنهنجا ٻئي ڪن ٻڪڙي چيو، ”دين بندو! مان سبق سکيس. هاڻي مون کي معافي ڏيو.“

حضور جن چيس ته چڱو وڃ، وري اهڙي غلطي نه ڪج. وارثا کي سمايت ڪندي مون چيو ته ڀائي وزاري کي وري روحاني دولت واپس ملي پر پوءِ هو هميشه خاموش ۽ شانت رهيو ۽ هنڪي هيٺو چوندا ٿي آهن، ”وزارو-ءِ ولي.“ پروفيسر چيو، ”توهان هڪ نهايت دلچسپ ڳالهه ٻڌائي جنهن لاءِ مان توهانجو ته دل شڪر گذار آهيان.“

مضمون جو سلسلو جاري رکندي مون چيو ته مان توهان کي هاڻي ٻڌائيندس ته هڪ مهاڻا پنهنجي پٽ، جنهن ڪرامت ڏيکاري، ان سان ڪهڙو ورثو ڪيو. بابا اٺل، ڇهين گورو هو گوپند صاحب جو سڀٽو هو. جڏهن هو قريب ڏهن سالن جو هو تڏهن هنجو هڪڙو دوست موهن گذاري ويو. اٺل موهن جي گهر ويو ۽ ڏٺائين ته هنجي ماءُ ۽ ٻيا رشتيدار هنجي ڀرتيو ڪارڻ زار زار روئي رهيا هئا. موهن جي ماءُ اٺل کي پنهنجي پاڪر ۾ جهلي چيو ته پنهنجو دوست موهن نه گذاري ويو آهي. تنهن تي اٺل چيو ته گذاري نه ڪونه وڌو آهي، صرف مڪر ٿو ڪري، ڇاڪاڻ ته منهنجو ڪلهوڪو راند جو وارو وٽس رهيل آهي. سو مان هنجي انهيءَ ڏوڪي ۾ نه اڀندس. ائين چئي ولي موهن کي ٻانهن کان چڪيائين ته موهن اٿي بيٺو ۽ کيس ٻاهر راند لاءِ وٺي ويو. انهيءَ

کيس آئي بيھڻ لاء چيائون ۽ ڪڇ زوردار آواز سان فرمايو
 ته مان تنهنجي بابت هي ڪهڙيون عجب و غريب ڳالهيون
 ٻڌي رهيو آهيان؟

پاڻي وزيرِي وراڻيو، ”حضور ڇا توهين ساري رڇيا
 جا اُٻاڻڻهار ڪين آهيو؟ ڇا توهين سڀني جي جيوت جي
 جيوت ڪين آهيو؟“

حضور جن فرمايو ته اهي روحاني راز ڪرڻ نه ڪن. توکي
 انڪري نقصان سهڻو ٻوڏو.

پاڻيءَ چيو ته حضور مان ته صرف سچ کي ظاهر ڪري
 رهيو آهيان.

حضور جن کائنس پڇيو ته توکي اهو ٻڌائڻ لاء ڪنهن
 چيو آهي؟

پاڻي وزيرِي جواب ڏنو، ”حضور! توهان!“
 حضور مهاراج جن فرمايو، ”ڇڱو مان اها اجازت موٽائي
 ٿو وٺان.“ ائين چوڻ جي دير هئي، پاڻي وزير وڃي رهجي
 ويو ۽ هن لاء اندر جا دروازا بند ٿي ويا. مالڪ پنهنجي
 رحمت ۽ بخشش موٽائي ورتي. پڳتيءَ ۽ پرام جو سروت
 سڪي نوت ٿي ويو. پڇن ۾ وهڻ هن لاء مشڪل بڻجي پيو.
 نه هن ۾ اهو الساهه رهيو ۽ نه اها لنگن. روحاني دولت
 جي وڃڻ ڪري جو صدمو پريمي ستسنگيءَ کي رسي ٿو اهو
 دنياوي دولت جي وڃڻ کان ڪئين دفعا زياده آهي. پاڻي
 اهو برداشت ڪري ڪين سگهيو ۽ لڳو ٽنهن رات روج
 راڙو ڪرڻ. حضور جن هن سان ملڻ کان به انڪار ڪري
 ڇڏيو. اندر جي درشن بند هجڻ سان هنکي ٻاهرئين درشن
 کان به محروم رکيو ويو. اها روئداد پورو مهينو هلي.
 پاڻي وزيرِي جي ننڊ ۽ بک ڏاڍي وڌي ۽ سڪي هڏن

۱۷
واري ستنسگيءَ سان گڏجائي سگهندا؟

مون چيو ته ڪمائيءَ وارا گهڻيئي آهن پر اهڙا پرامني
ٻاڻڪي لڪائي رکندا آهن. مان ڏاڍي ۾ رهندڙ اڀياسين
جي باري ۾ سوچي ئي رهيو هوس ته جنهن ڪمري ۾ اسين
وٺا هئاسين، انهيءَ جي ٻاهران پاڻي وٺارو اچي لنگهيو.
مون هنڪي اندر سڏو ۽ پروفيسر اُٿي هنڪي کيڪارو ۽
پنهنجي ڀرسان وهڻ لاءِ چيو پر پاڻي لڄارو هو. سو هيٺ
پٽ تي واهي رهيو. ڪجهه منٽن لاءِ ٻنهي هڪ ٻئي ڏانهن
پئي نهارو ڇاڪاڻ ته پاڻي وٺارو نه انگريزي ڄاڻندو ئي
ڪونه هو.

ڪجهه وقت کانپوءِ پاڻي اسان کان اجازت وٺي هليو ويو.
مون پروفيسر کي ٻڌايو ته هي ننڍي هوندي کان ڏاڍي ۾
رهندو آهي ۽ نهايت غريب ۽ گهٽ جاتيءَ جو آهي. نام
ملڻ کانپوءِ هن خوب ڪمائي ڪئي ۽ اندر ايتري ترقي
حاصل ڪئي جو هنڪي هر هڪ پراڻيءَ ۽ پدارت جي اندر
گورو نظر اچڻ لڳو. ڪڏهن وٺ ڪي ڀاڪر پائي چوندو
هو، ”گورو“ ”منهنجا پيارا سنگورو“ يا ڪنهن ڪٿي کي
ڪڇ ۾ کڻي چوندو هو، ”منهنجو گورو هن ۾ به آهي.“
ڪيترا ڀيرا ڪلاڪن تائين ڀڳي جي مالش ڪندي پيو چوندو
هو، ”منهنجا سنگورو ڪيئن هن داس سان خوش آهيو!“
ڪڏهن وري جنهن هنڌان حضور مهاراج جن لنگهندا هئا
اُتان مٿي کڻي مٿي ۽ منهن کي لڳائيندو هو ۽ چوندو هو ته
من جي ميل لاهڻ جو اهڙي اڪثر ساڌن آهي. هڪ
ڏينهن هو حضور مهاراج جن جي چرٽن ۾ جهڪي چوڻ لڳو،
”منهنجو گورو ڀرمالما آهي، سڀ جو آڻاڻڻهار آهي.“ حضور
جن ته هنجي انهن سڀني ڪارگذارين جي باري ۾ ٻڌو هو؛

ٿيندو هو. قدم قدم تي بدنصوبي هنجو پيڇو ڪندي هئي. مون هڪ دفعي کيس ٻه سؤ روپيا ڏنا ته ڪو ننڍو وڏو ڏندو شروع ڪري. گهر تي ڪين پهتو ته ڪو ڳنڍڪپ ٻئي سؤ سؤ وارا نوٽ ڪڍي واپس. وري ٻئي دفعي سندس چاچي کيس هڪ سبڻ جي مشين وٺي ڏني، جيئن سندس زال سلائي ڪري ڪجهه ڪمائي سگهي. هوءَ تمام سٺي سلائي ڄاڻندي هئي. پر جيئن ئي کيس سلائيءَ جي مشين وٺي ڏني وئي ته بيمار ٿي پئي ۽ دوائن وغيره جي بلن کي چڪائڻ لاءِ سندس مڙس کي مجبورون مشين وڪڻڻي پئي.

اهو منهنجو رشتيدار سٺو اڀاسي هو ۽ اندر ڪافي روحاني ترقي ڪئي هئائين. غريب هوندي ۽ زال ۽ ماڻهن جا طعانا سهندي به هميشه پنهنجي حال ۾ خوش رهندو هو. هڪ رات جو جڏهن هو ڀڄڻ ۾ ويٺو هو ته هنکي اندر ڪنهن شڪتيءَ مهرون جي ٿيلهي آچي، جا ڪمزوريءَ ۽ اڻڄاڻائي ڪارڻ هن قبول ڪئي. هنکي اها سمجهه ڪانه هئي ته اندر جيڪي ماي سون وٺڻ ڪري يا نه. نتيجو اهو ٿيو ته هو وڏو امير بڻجي پيو پر انهيءَ سڀ لاءِ کيس ڀڳتيءَ ۽ پرڻيءَ جي قيمت چڪائڻي پئي. انهيءَ کانپوءِ هن ڏوري جي ڪڏهن شڪل ڪونه ڏني. مونکي جڏهن گذر آهي ته چوندو آهي ستگورن جي درشن لاءِ ڪڏهن ايندس، پر هو دنياوي ڏندن ۾ اهڙو ڦاٽل آهي جو اڃا تائين نه ڏوري اچي ڪين سگهيو آهي. ماما ۽ رام ٻنهي جي ڀڳتي گڏوگڏ ٿي سگهي. پر ماما چوي ٿو ته جي مونکي پاڻ چاهين ٿو ته پوءِ ٻين سڀني جو پيار ڇڏڻو پوندو. جيئن عام ڪهاوت آهي ته هڪ مياڻ ۾ ٻه ٽلوارون نه سمائجي سگهنديون آهن.

اها ته بد نصيب ۽ هتي ڏوري ۾ ڪنهن ڪمائيءَ

ڏيکارڻ سبب صليب تي چاڙهيو ويو؟

مون جواب ڏنو ته مان اهو نه چئي لٿو سگهان پر سنت
انهن رڌن سڌن جي نمائش کي ڪڏهن به همٿائيندا ڪونهن.
اڀياسي جيترو آلمڪ منڊان ۾ وڌيڪ چڙهائي ڪندو وڃيڻو
اولو ئي وڌيڪ هو مالڪ جي مڙج ۾ راضي رهيو. هو
انهن محسوس ڪريڻو ته هن سرشتيءَ جو چرخو بلڪل صحيح
ڀاڱ سان اهڙي سچاڻ سنڀالڻ جي نگرانيءَ ۾ هلي رهيو
آهي جو ڪڏهن به غلطي ڪري نٿو سگهي. پوءِ هو هنجي
ڪم ۾ فضول ڇو داخل ٿئي؟ مالڪ جيڪي ڪريڻو سر
پلائيءَ سان ڀرپور آهي.

پروفيسر چيو ته انهن لوڪن سڌين ۽ طاقتن کي حاصل
ڪرڻ نه هڪ عجيب ۽ انوکي ڳالهه چٽي!

مون جواب ڏنو ته انسان ۾ ڪيتريون اڪل شڪتيون
آهن. جڏهن اڀياسي ڪنهن پورو ستگوروءَ جي رهنمائيءَ
وهريءَ ۾ انهنکي جاڳرت ڪري ٿو ته هو قدرت جي سڀني
شڪتين کي قابو ۾ رکي سگهي ٿو. حقيقت ته اها آهي ته
انسان، پورو انسان بطبيعي ئي ٿڌن ٿو جڏهن هو اهي طاقتون
حاصل ڪري ٿو. اهو هنجو قانوني ۽ موروثي حق آهي ۽
انهن طاقتن حاصل ڪرڻ بغير انسان سچي معنيٰ ۾ ٻار کي
انسان چوانا جو حقدار ناهي. ٻيءَ حالت ۾ هنکي صرف هڪ
پسمن ئي سڏبو، البت وڪاس ڪيل ٻڌيءَ وارو پسمن.

تنهن ئي پروفيسر پڇيو ته جيڪڏهن ڪو ماڻهو پنهنجي
ڌن دولت وڌائڻ لاءِ انهن طاقتن جو استعمال ڪري ته ان
۾ ڪو هرج آهي ڇا؟

مون چيو ته مان توهانکي پنهنجي هڪ عزيز جو ڏاڍي
الو ٻڌايان ٿو. هو تمام سٺو هو ۽ سندس گذر ڏاڍو ڏکيو

مون وراڻيو، ”سنت پنهنجي ششن کي هميشه اها سکيا
 ڏيندا آهن ته انهن شڪتين کي استعمال نه ڪرڻ گهرجي
 ڇاڪاڻ ته ائين ڪرڻ خطرناڪ آهي. ڪڏهن ڪال خود
 اڀاسيءَ جي اڳيان اچي کيس چوندو آهي ته انهن سڌن ۽
 شڪتين جو فائدو وٺ. اها صرف هنجي چالاڪي هوندي
 آهي جنهن دوران هو ساڌڪ کي مالا جي چار ۾ ڦاسائيندو
 آهي ۽ روحاني ترقيءَ ۾ رڪاوٽ وجهندو آهي. آلهه
 اڀاسيءَ کي روحاني چڙهائيءَ جي دوران ۾ اهي شڪتيون
 تمام جلد ملڻ شروع ٿينديون آهن. پر انهن جو اڀوگ ڪرڻ
 سلامتيءَ ۾ ڀرڻو ڪونهي. ڪڏهن ته انجي سزا ڏاڍي سخت
 ملندي آهي. ائين ڪرڻ سان نه رڳو ساڌڪ جي روحاني
 چڙهائي بند ٿي ويندي آهي پر ڪڏهن ته هو تمام گندڻ
 گندڻ واسن جو شڪار بڻجي پوندو آهي ۽ پوءِ هنجون
 سڀ شڪتيون ڪافور ٿي وينديون آهن.

پروفيسر پيچو نه سمجهن ڪي انهن ڪرامتن جي ڏيکارڻ
 سان ڪوبه ضرور رسي نٿو سگهي پوءِ هو ائين ڪرڻ ۾ ڇو
 سڪوچ ڪندا آهن؟

مون جواب ڏنو ته هنن کي انهن ڪرامتن ڏيکارڻ جي
 ضرورت نه ڪهڙي آهي؟ انهن کي نه ڪوبه پنهنجو دليوي
 سوارٽ سڏ ڪرڻو ڪونهي. هنن کي پنهنجي مان وڌائي ۽
 ناموس جي ڪابه بک ڪانهي. انهن کي نڪو پنهنجي مشهوري
 گهرجي ۽ نڪو نالو. ڪرامت ڏيکارڻ جي پرور تي هميشه
 پاڻ سان مصيبتون کڻي ايندي آهي. اڻهاس انسان کي ٻڌائينو
 ته ملتان جي شمس لهرائ جي چيئر مٿي ڪل لائي وائي جو هن
 پنهنجي روئي پڇاڻڻ لاءِ سورج کي هيٺ لائو.
 . . . ائين آهي ڇا ته عيسائي ڪي به ڪرامتن

چمتڪار دواران پرماتما جي موج ۾ داخل ٿيڻ بدران هنجي
 رضا ئي راضي رهڻ کي وڌيڪ مهتر پورو ۽ سياڻپ ۾ ٻو
 سمجهيو ويندو آهي. سنت ڪيڏي شڪتيءَ جا صاحب آهن.
 هنن ۾ ڪيڏي اٻار طاعت آهي انجو انومان ۾ لڳائي نٿو
 سگهجي. هو پرماتما جا پيارا سپوت آهن جنکي هن سڀ
 شڪتيون ڏنيون آهن ۽ هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن
 ٿا. پر ڪرامتن کي هو ٻاراڻا رانديڪا سمجهندا آهن ۽ انهنکي
 اهڙو مهتر ڏيندا آهن جهڙو پاڻيءَ جي بدن کي.

پروفيسر پڇيو ته، ”پر چمتڪار نه وڏي روحاني شڪتيءَ
 جو اظهار آهن!“

مون جواب ڏنو، ”انهيءَ ۾ شڪ ناهي ته عام ماڻهو
 چمتڪار کي آدر، ٻپ ۽ تعجب سان ڏسندا آهن. پر
 در اصل، انهن ۾ ڪا اصلي روحانيت نه هوندي آهي.
 چمتڪار من جا ڪيل آهن. جڏهن من پوري طرح اڳاڱر
 ٿيڻو ته ساڌڪ کي ڪئين قسمن جون الوڪ سڌون پراپت
 ٿين ٿيون.“

بيمار کي ليڪ ڪرڻ، انڌي کي اکيون ڏيڻ، بيڪاريءَ
 کي امير بڻائڻ، هلندڙ ٽرين کي ايهارڻ، مينهن وسائڻ، پاڻيءَ
 تي هلڻ، هوا ۾ اڏامڻ، پوت پرست ڪڍڻ، هڪ روئيءَ
 مان هزارن کي ڪارائڻ، ڪنهن ۾ اسٽان ٿي اڃا انوسار پنجن
 ۽ ٻيون ڪيتراون ڪرامتون اهڙو ساڌڪ ڏيکاري سگهين ٿو.
 پر اندر وڃڻ سان جيڪي شڪتيون حاصل ٿين ٿيون انهنکي
 هضم ڪرڻ بدران، انهنجي دنيا ۾ نمائش ڪرڻ، آهي انهن
 جو ناجائز استعمال ڪرڻ.“

پروفيسر پڇيو ته جڏهن اهڙيون شڪتيون پراپت ٿين ته
 پوءِ انهنکي ڏيکاري ۾ ڪهڙو هرج آهي؟

جي چر ڇا ڪنهن ٻئي وقت ڪنداسين. پوءِ مون ڏانهن ٺهاري
فرمائون ته بهتر ٿيندو جي ٺوهين انهيءَ وشيه ٿي هنن سان
ڳالهائون. ڇاڪاڻ ته مان هنن وشيه ٿي ڳالهائڻ ۾ آسرت
هوس، انڪري منهنجي پريشانيءَ کي ڏسي حضور جن
پنهنجي مهر ڀري درشتي سڌو منهنجي اکين تي وڌي. ڇا
اها ساڌارڻ درشتي هئي!! اها صرف درشتي ڪن
هئي، اها هئي پرڪاش جي جهلڪ، ڄا منهنجي اکين
ذريعي منهنجي دماغ ۾ هلي وئي. اهڙي درشتي ڇا نه ٿي
ڪري سگهي؟ انهيءَ جي سهاري ڳرنگو به ڇڏڻ وڃڻ جو
ڀاڻ ڪري سگهيندو. اها ئي دٻا درشتي هئي جنهن ذريعي
ڪلا ڳوٺ جي اڻڙهيل مسلمان عورت، مائي حسيني، ڇيما
جي پندت رام رتن کي وڃڻ جي هنن سلوڪ ”هر ٿي ڳرڻ
سنور ٿي ڳري“ جو اُرت سمجهائي سگهي. انهيءَ ڪري
منهنجي پريشاني دور ٿي وئي ۽ حضور مهارج جن جيڪي
مولڪان چوايو سو مون موجوده سنگورن جي اجازت سان
هيٺ درج ڪيو آهي، ڇاڪاڻ ته وڏي شي جيڳياسو ڪرامتن
جي وشيه کي ڪافي مهينو ڏيندا آهن.

پروفيسر مولڪان پڇيو، ”حضور مهارج جن ڪڏهن ڪا
ڪرامت ڏيکاري آهي؟ ڪرانهيست به پنهنجي زندگيءَ ۾
گهڻيءَ ڇمڪار ڏيکاريو.“

مون اُتر ڏنو، ”سنت لوڪن جي نمائش واسطي ڪرامتون
ڪونه ڏيکاريون آهن اڳڪن ڪڏهن قدرتي طور هنن کان اهڙا
ڪرما ٿي ويندا آهن. پر هو انهن کي ڇپائي رکڻ لاءِ هدايت
ڪندا آهن.“

پروفيسر پڇيو ته ائين ڇو؟ مون جواب ڏنو ته سنت انهن
ڪرامتن کي ڪوبه مهينو ڪونه ڏيندا آهن. سنت مت ۾

۴. چمڪار

ٻهراڻن مون پنهنجي پراجيٽ لوجوان بادري پروفيسر کي ڏي جنهن مون کي پنهنجي ٻين ساٿين سان واقفيت ڪرائي. مون کين ٻڌايو ته لاهور جي جنهن ڪاليج ۾ هو ڪم ڪندا آهن، ان مان ئي مون پڻ. اي پاس ڪئي هئي. اتفاق سان هو منهنجي هڪ پراڻي پروفيسر جو پٽ نڪتو. پيار مان منهنجي ٻنهي هٿن کي پڪڙي پڇيائين ته توهان مٿن ڪاليج ۾ ڪهڙي سال ۾ پڙهندا هئا؟ مون جواب ڏنو ته ۱۹۰۸ کان ۱۹۱۰ تائين. هن وراڻيو ته ان وقت ته مان ايترا ننڍو ٻار هوس.

انهيءَ پراجيٽ سان ڪي قدر ٿي هڪ ٻئي جي وابستہ آندو ۽ منجهند جي ڀرڻ کانپوءِ جيئن مون هن کان رخصت ٿيڻ تي نه هن مون کي پنهنجي ڪمري تائين هلا لاءِ چيو. مون خوشيءَ سان اهو قبول ڪيو ۽ ڳالهه ٻوليءَ مان معلوم ٿيو ته جيترو ٿيڪ سندس عمر ٽيهن سالن کان به گهٽ هئي پر سندس سوالن مان ظاهر هو ته هو هڪ ليڙ فھر وڌوان ۽ روحانيت جو سچو ڪانڪي هو. عيسائي مت ڏانهن سندس وڌيڪ لاڙو هٿن سڀا وڪ هو پر تنهن هوندي به هن اڀندو ٿيڻ، رام ڪرشن پرمهٽس ۽ سوامي وريڪانند جا پستڪ به پڙهيا هئا ۽ ويدانت ۽ ٿياسافيءَ جي به ڪيس چڱي خاصي ڄاڻ هئي.

ٻهراڻن ڪت درشن جي پڇڙ ٿي. پوءِ ڪرامتن جو ذڪر آيو. حضور جن کان رخصت وٺندي مڃل هن ڪرامتن بابت سوال پڇيو هو. جنهن جي جواب ۾ ستگرون درٻار نه انهيءَ

ٻوڙ مون کي چيائون ته هنن کي گيسٽ هائوس ۾ وٺي وڃي
پوڄن ڪرايو.

پادري ۽ راءِ روشن لعل کي چيائون ته اسانجو ڏيرو
شهر کان پري آهي انهيءَ ڪري شايد توهان کي ڪي لڏڻ
شيون کائڻ لاءِ نه ملنديون ۽ ڪرپا ڪري اسانجو سادو سوڌو
پوڄن سوڳار ڪندا.

تنهن تي هنن سڀني ستگورن جا شڪرانا ادا ڪندي
چيو ته اڄ توهان پنهنجي سندر واپڪيڙ سان اهڙو روحاني
پوڄن ڪرايو آهي جو ڪنهن به پوڄن جي نمائندگي نه
رهي آهي.

۾ ڪهي پائيندا نه ۽ کين ان روحانيت جي صرف جهاڪ ئي
 ڏسڻ ۾ ئي ايندي. انهن چڪرن ۾ هينڪي اهي ديوانئون
 ملندا جي شرار جي ڏيکيل ڪندا آهن. انهن پنڊ جي ڇهن
 چڪرن کان مٿي اُنڊ جا ڇهه چڪر آهن، جن کان مٿي ٻرهمند
 جا ڇهه چڪر آهن. رڇنا جي چوٽيءَ تي ست لوڪ آهي
 جو امر ۽ ابدا سي، ٻرلڻ ۽ مها ٻرلڻ کان مٿي ستيرش جو
 نچ ڌام آهي. انهيءَ ڌام مان آتما رڇنا جي شروع ٿيڻ سان
 لهي آهي ۽ سندس اصلي رغبت انهيءَ منزل ڏانهن ئي
 رهيتي. آتما جي بينڪ آگيا چڪر يعني ڇهن چڪر ۾ آهي.
 انهيءَ ڪري مٿيون روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿيڻ کپي.
 شرار جي هيٺين چڪرن ۾ ڌيان ڄمائڻ آهي پنهنجو سفر لڳو
 ڪرڻ ۽ وقت کي ٻر باد ڪرڻ.

لوگي جڏهن شرار جي چڪرن کي ڪافي عرصي کانپوءِ
 طءُ ڪري ٿر يا پد ۾ پهچن ٿا ته اُڪجي چُر ٿيو ٻون ۽
 اُٺي جي مالڪ کي ٿي پر مالما سمجهي ٿا وڃن. ست ست
 ۽ روحاني سفر اُتان ئي شروع ٿئي ٿو. هي نهايت سول ۽
 آسان اڀياس جو طريقو آهي جو ساڌڪ کي اوچي ۾ اوچي
 منزل تائين پهچائي ٿو. اسانکي پنهنجو مقصد اها آخري
 منزل رکڻ کپي جا ڪڏهن به فنا نٿي ٿئي. پنڊ، اُنڊ ۽
 ٻرهمند جا سڀ چڪر ناسولت آهن، جي ٻرلڻ ۽ مها ٻرلڻ
 ۾ فنا ٿيو وڃن. صرف ست لوڪ ئي انهن جي اتر کان
 مٿي آهي.

اٺي پيڙهي واري اُٺي ۽ چيائين نه ۽ لڳڻ وارا آهن ۽
 اوجن کي ڪافي ڊار ٿي وائي آهي. حضور جن پنهنجي
 واسڪوٽ مان واچ ڪڍي وقت ڏٺو ۽ فرمايائون ته ڊار
 ٿي وائي آهي مون توهانجو ڪافي وقت ورتو آهي.

بيماري ٿيڻ جو امڪان آهي .

نوجوان پادريءَ چيو ته ماڻهو چوندا آهن ته يوگي هزارين سال جيئرو رهي سگهي ٿو .

داتا جن اُتر ڏنو ته صرف ايترو پر هنڪي ڪيترن ئي رڌيون سڌيون حاصل ٿين ٿيون ۽ هو ڪيترن ئي ڪرامتون ڏيکاري سگهيو ٿو . هو جتي به وڃڻ چاهي ٿو اُتي پهچي سگهيو ۽ مرضيءَ مطابق ڪابه وسيلو ڪٿان به گهرائي سگهي ٿو . هو تمام پاري يا تمام هلاڪو، تمام ڊگهو يا تمام بندرو ٿي سگهي ٿو . اهڙيون ارڙهن قسم جون سڌيون آهن پر انهن کي حاصل ڪرڻ اسانجو مول مقصد ڪونهي ۽ انهن کي حاصل ڪرڻ جو مارگ لنڊو ۽ ڪنڻ آهي .

پادريءَ چيو، ”حضور ٽوهين ته اهڙيون شڪليون حاصل ڪري سگهيا ٿي پر ٽوهان اهي ڇڏي هي نئون مارگ جو آڻيائو؟“

حضور جن ورائيو، ”جيتري قدر پر ماڻا جي پراڻيءَ جو سوال آهي، يوگ اسان کي ان مارگ ۾ گهڻو مٿي نٿو پهچائي سگهي . يوگين جي سڀ کان اوچي ۽ آخري منزل ٿر يا پد آهي جا سنت مت ۾ پهرين منزل آهي .

پادريءَ پڇيو، ”اسان کي اهو وشواس ڪيئن ٿئي ته يوگين جي آخري منزل ٽوهانجي پهرين منزل آهي؟“

ستگورن فرمايو، ”سڀ يوگ شاستر ان ڳالهه جي تائيد ٿا ڪن . يوگي سڀ کان هيٺئين چڪر، مول آڌار (گدا چڪر) ٿي ڏيان ڄمائيندا آهن ۽ ان کي سڌ ڪرڻ ۾ ٽي سندن زندگيءَ جو ڪافي عرصو لڳي ويندو آهي . گدا چڪر کان مٿي ٻيا ٻه پنج چڪر آهن . انهن سڀني تي وڃي

پادريء ڄواب ڏنو، ”ائين نه اسانجي ڪنهن خاص آسٽ

۾ رڃي ڪانهي.“

ستگردن فرمايو ته ٻوگي عام طور پدم آسٽ يا سڌ آسٽ ۾ وهندا آهن. پدم جي معنيٰ آهي ڪنول. انهيءَ آسٽ ۾ زمين تي ويهي ساڄي ڪڙي ڏائي ستر ٿي رکبي آهي ۽ ڏائي ڪڙي ساڄي ستر ٿي. پوءِ ساڄي هٿ کي پٺيءَ کان ورائي ساڄي پير جي پٺ کي جهليو آهي ۽ کاٻي هٿ سان ساڄي پير جي پٺ کي. شروع ۾ اهو آسٽ ڏکيو لڳندو آهي پر اڀياس ڪرڻ سان آسان ٿي پوندو آهي. سڀيءَ ئي آسٽ بخالي پيٽ سان ڪرڻ ڪپن. سڌ آسٽ ڪڇ سولو آهي. انهيءَ ۾ زمين تي ويهي ڏائي ڪڙي اندر ۾ جي ٻنهي دوارن جي وچ تي رکبي آهي ۽ ساڄو پير ڏائيءَ ڪڙيءَ تي رکي، هٿ ڳوڏن تي رکبا آهن.

ٻوگ اڀياس هميشه ڪنهن اهڙي ٻوگيءَ جي نگرانيءَ هيٺ ڪرڻ کپي جڙ پنهنجي وڏا ۾ پورو ماهر هجي ۽ ٻوگ جي سڀني ڪرمانن جي سيکارڻ ۾ پورو ٻوگ هجي. ٻوگين ۾ اها هڪ پراڻي ڪهاوت آهي ته جيڪو صرف ڪتابن مان ٻوگ باهت پڙهي ٻوگ ساڌنا شروع ڪريو سو نه رڳو بيمار اڻ خراب ڪريو پر پنهنجي عمر ۾ به ڪتر وجهي ٿو.

حضور جن اڳتي فرمايو ته پراڻا نام به منهن ٿلوار آهي، جا هڪ طرف ته ڇڳوئي لاپ پوڄائي سگهڻي پر نشان به ايترو رسائي سگهڻي جهنگو پورا ٿو ٿئي سگهي. مون ڪن وران کي ڏٺو آهي جن کي پراڻا نام مان فائدو ٿيو هجي پر نشان ٿيندو گهڻي کي ڏٺو اٿم. گرهستيءَ کي ان ۾ الجھڻ نه گهرجي. جيڪڏهن ڪو برهمچاري نه آهي ته انکي پراڻا نام جو اڀياس نه ڪرڻ گهرجي. ان ۾ ڦٽڻ جي

چون تان ۱۰۰ آهن. آسٽ جو اٽڙو هٿو ڪانهي جهڙو من جي اڪاڱر ٿا جو. آسٽ نه صرف هڪ ساڌن آهي جو من کي اڪاڱر ڪرڻ ۾ سهائتا ڪري ٿو. اڀياسيءَ کي ڪنهن به اهڙي سولي ۽ آرام ڏانءِ آسٽ ۾ وهڻ گهرجي جنهن ۾ اڳاٽار ڪافي عرصي تائين ويهي سگهي ۽ بار بار آسٽ بدلڻ جي ضرورت ئي نه پوي. بار بار چرڻ پڙڻ يا آسٽ بدلڻ سان اڪاڱر ٿا حاصل نه ٿيندي. مظلوظ آسٽ يعني اسٽر ۽ اڏول آسٽ ۾ وهڻ سان من جلدي اڪاڱر ٿئي ٿو. زبان ۾ وهڻ مهل، مٿو، گردن ۽ ڪرنگهي جي ڏوري ٻاڪل سڌا هٿن ڪپن. انهن هنڌن تي ڪابه ڇڪ يا زور نه هٿ ڪڍي. ٻاڪل سهج سڀاءُ وهڻ ڪڍي. آستان اهڙو هٿ جڳائي جو شائتميه ۽ اڪانت وارو هجي جتي اڀياس ڪنهن به وڳهن يا رڪاوٽ بنا ڪري سگهجي.

نوجوان پادريءَ حضور جن کان پڇيو ته توهان ڪڏهن مان بزرگ جو اڀياس ڪيو آهي؟

حضور جن وراڻيو ته پنهنجي سنت سنگوروءَ جي شون ۾ اچڻ کان اول مون ڪجهه وقت اهڙو اڀياس ڪيو هو. پر هڪ متر جي منع ڪرڻ تي مون اهو اڀياس ڇڏي ڏنو. هو ان مارگ ۾ ڪافي ترقي حاصل ڪري چڪو هو پر ان ڪارڻ سندس صحت ٻڏي پيئي هئي.

نوجوان پادريءَ عرض ڪيو ته حضور جيڪڏهن توهان کي ٽڪايف نه ٿئي ته ڪجهه آسٽن ڄاڻو ٿا توهين خود ڪري ڏيکارو.

حضور جن تنهن تي پڇين توهان جي رچي ڪهڙي

مان به چاهيندس نه انکي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪرمان .
 مهر ٻائي ڪري ٻڌايو ته انهيءَ واکِ سڌيءَ کي پرايت ڪرڻ
 لاءِ گهڻو وقت ڪهڙي؟

ستگرون ورائيو، ”اها نهايت اوچي اوستا آهي جنهن
 ۾ سچ ئي زندگيءَ جو مول آڌار آهي بلڪه جان ۽ پُراڻ بڻجي
 پوي ٿو. اها سڌي لڏهن حاصل ٿئي ٿي، جڏهن سچ شوار
 جي انگ انگ ۾ بلڪ روم روم ۾ سمائجي وڃيٿو.

لوجوان بئريسٽر چيو، ”اها ته ڪنن ڳالهه آهي. هڪڙو
 وڪيل انهيءَ ڪم ۾ ڪيئن ڪامياب ٿيندو؟ مون چٽي
 ماڻهوءَ کي نه ڪو ٻيو ساڌن ڪرڻو پوندو. ٻيا جي اهنسا کي
 اپنائجي نه ڪٽڙو ڦاٽو ملندو؟“

حضور جن اُٿر ڏنو، ”شينهن ۽ چيٽا به لوهانکي نقصان
 ڪونه پهچائيندا ۽ نانگ بلائون لوهان جا دوست بڻجي
 پوندا.“

بئريسٽر چيو ته اها تمام سٺي ڳالهه آهي پر
 حضور جن فرمايو ته انهيءَ ساڌنا ۾ ٻي به هڪ شروبي
 آهي. جيڪڏهن انهن مان ڪنهن به هڪ ۾ ڪي مڪمل طور
 سڌ ڪبو ته ٻيا گڻ پاڻمرادو اچي ويندا.

لوجوان پادري پروفيسر جيڪو حضور جن جا وڃڻ
 لکندڙ پڻي وارو، ستگرون کي عرض ڪيو ته آسٽن جي باري
 ۾ ڪجهه روشني وجهو.

حضور جن فرمايو ته ”آسٽ“ لفظ جي معنيٰ آهي ”بينڪ“
 يا وهڻ جو طريقو. هڪ ئي آسٽ ۾ ڪافي دير تائين وهڻ
 سان اڀياس ۾ وڏي هٿي اچي ٿي. آسٽ ئي ڪيترا ئي
 ڪتاب آهن. ڪن ۾ لکيل آهي ته آسٽ ۸۴ آهن پر ڪي

رھڻ. انهيءَ جو مطالب اهو ڪونهي ته پنهنجي حالت بهتر بڻائڻ جي ڪوشش ئي نه ڪرڻي آهي. استروش ۽ لالچ جي پاونا کي ڇڏڻو آهي. دراصل، ڏٺو وڃي ته انسان جن ضرورتن کي گهڻيون ڪونهن ته ته راجا به سوچي ٿو ته مون کي اڃا به ڪي وڌيڪ گهرجي.

۳- تپ يعني آڻر سنڃم - سردي گرمي، بڪ پياس آس چانو، راڳس دڻيش، اڇيري غرابي، نند رستي بيماري، نفعو نقصان - انهن سڀني کي صبر ۽ سنترش سان سوڳار ڪرڻو آهي. ائين ڪرڻ سان سادڪ جي اڃا شڪتي پر ابل ٿئي ٿي ۽ ڪشت ۽ ڪليش ۾ هرو گهٽائجي نٿو.

۴- سواد پياس يعني گرلتن پوئين جو اڀياس - انهيءَ ۾ سنتن مهاڻائن جو ستسنگ به اچي وڃي ٿو.

۵- ايشور پراڻڌان - پرماتما ۾ اڻوت وشواس رکڻ ۽ پاڻ کي هنجي مڃڻ تي ڇڏي ڏيڻ. سدائين پاڻ کي هنجو داس سمجهي ڦل جي اڃا نه رکڻ. سلسلي کي جاري رکندي حضور جن فرمايو ته يڳتيءَ يا شبد بڙگ جي اڻر لاپ جي ڳالهه ته نياري آهي پر صرف جيڪو سادڪ انهن ۾ن ۽ نيمن جو سچائيءَ سان اڀياس ڪندو ته هو شڪتين سان پر پور ”سد پيش“ بڻجي پوندو. مثال طور جيڪو ڪنهن به حالت ۾ سچ کي نٿو ڇڏي يعني سچ جي اندر ايترو لين رهيو جو سچي ۾ به هن جي زبان مان ڪوڙو وچن نٿو نڪري انهيءَ کي ”واڪ سڌي“ ملي ٿي يعني جيڪو وچن هنجي مڪار بند مان نڪرندو سو ضرور پورو ٿيندو.

نوجوان بٽر سٽر چيو ته اها نه توهان سڀني ڳالهه ٻڌائي ۽

جيڪو ٻين جون شيون چورائي ٿو سو نه صرف ٻين
 ڪرمن جو بوج پنهنجي سر تي چاڙهي ٿو پر ملين وڃي
 ٻين عادن ۽ ڀيماڙين جيڪي انهن شين سان چٽيل
 آهن، انهن جو شڪار ٿئي ٿو. هڪ چوريءَ کي لڪائڻ
 لاءِ چور کي ڪئين ڀاپ ۽ اپراڌ ڪرڻا پون ٿا. ڇل ڪٽ ۽
 ڊوڪو هن جي سپاءِ جا انگ بڻجي ٿا پون.

ڪام ۽ وشي واسنا پرمارت جي چڙ ٿي ڪٽي ٿا ڇڏين.
 ڪبير صاحب فرمائن ٿا:-

”جهان ڪام ٿهان نام نهن، جهان نام نهن ڪام،

دُونون ڪجهون نه ملين، رو رجني لڪ نام.“

يعني جهڙي طرح پرڪاش ۽ اندڪار ٻئي گڏ هڪ جڳهه
 تي ڪڏهن به رهي نٿا سگهن، ساڳي طرح ڪام ۽ پرمانا جو
 پيار ٻئي هڪ ئي هردي ۾ نواس نٿا ڪري سگهن. جنهن
 دل ۾ ڪام جو واسو ٿئي ٿو اتان پرمانا جو نام اُلوپ ٿيو
 وڃي. ڪام واسنا روحاني راهه ۾ وڏي رڪاوٽ آهي.

اپريگرهه-ڪٺي ڪرڻ جي اڇا نه رڪڻ کي چئجي
 اپريگرهه. هڪ ڀڳتيءَ کي ٻين جي دان ۾ ڀڄي ٿي زندگيءَ
 نرواه ڪرڻ نه کپي ۽ نڪي سماج مٿان بوج ٿيڻ کپي.
 ستن مهائمان پنهنجي سر حق حلال جي ڪمائيءَ تي ڏاڍو
 زور ڏنو آهي.

هاڻي اچو نيمن تي يعني جيڪي ڪرم ڪرڻ کپن يا
 اهي آدرش جن جي پيروي ڪرڻ کپي. اهي به پنج آهن:-
 ۱- سوچ يا صفائي- ٿوهانجا شراب صاف سٿرو هئڻ کپي،
 ٿوهانجي رهائش جي جاءِ صاف هئڻ گهرجي. ٿوهانجو لباس
 صاف ۽ ٿوهانجو پوڄن شد ۽ ٿوهانجا وڃاڙ پوڙ هئڻ کپن.

۲- ستروش يعني جيڪي سهڄ سان ملي انهيءَ تي راضي

معني آهي روڪڻ يا جيتڻ. گهڻو ڪري سڀني متن ۾ انهنجو
ذڪر ٿيل آهي. پندج - م آهن :-

۱- اهنسا

۲- ستين

۳- استين، چوري نه ڪرڻ

۴- برهمچر نه

۵- اپر بگرهه، لياڳهه

انهن نيمن جو سڀني ساڌڪن کي پالڻ ڪرڻ جڳائي
ڇاڪاڻ ته روحاني راهه جا لاهي پهر مان ڏاڪا آهن، جن بنا
مڪتي مان ناهن آهن.

آئوڪ اُنهيءَ لاءِ اوچو اخلاق نهايت ضروري آهي.
انهيءَ باري ۾ مان نٿو سمجهان ته به رابا ٿي سگهن ٿا. سڀني
ڌرم جي هدايت آهي ته جيڪو جيو هتيا ڪريو يا ڪنهن
جي شرار، من يا پاوانائن کي ڏکائي ٿو، سو ڪنور دل،
نردئي انيائي ۽ ظالم آهي ۽ اُنجو سپاءُ ۽ عادتون پسن جهڙيون
ٿين ٿيون. شڪاري جانور جيتوڻيڪ هيبتناڪ، جهنگلي ۽
شوڻ سپاءُ جا ٿيندا آهن پر ٿيندا گهڻو ڪري ڪانڌر آهن.
پر جيڪي جانور ماس نه کائيندا آهن يعني ڍڳا وغيره سي
پاڻ وڌيڪ همت پر يا ۽ بي ڍڳا ٿيندا آهن. زبان سان هنسا
جهڙوڪ ننڍا، چڻلي، پراڻي پچار يا مانسڪ هنسا جهڙوڪ
رلس، حسد، ويسر ڀاءُ اهي ڪي جسماني هنسا کان گهٽ
خراب ڪونه آهن.

اهڙي طرح جيڪو ڪوڙ ڳالهائي ٿو تنهنجو من ميلو ٿئي
ٿو ۽ يوگ اڀياس جي ساڌنا لائق نٿو رهي. هن ۾ برداي،
بي حياتي ۽ فرض ادائين ۾ ڪونهي ۽ ويچار شڪتيءَ
جي گهٽ رهيتي.

گهڻو مٿي پهچائي ٿو ۽ اسين پراڻا ٻارم جو ساڌن ڪون
آپنا ٿيندا آهيون .

”اڻڻاڻگ ٻوڱ آهي ڇا؟“ نوجوان بئريسٽر پڇيو .
”پانڊلي ٻوڱ کي ئي اڻڻاڻگ ٻوڱ چوندا آهن . اڻڻاڻ
معنيٰ اُن ۽ انگ معنيٰ عضوا يا حصا“ حضور جن فرمايو .
”نهن ئي بئريسٽر چيو ته ڪرپا ڪري انهيءَ جي واپاڪيا
وڌيڪ تفصيل سان سمجهايو .

ستڪورن فرمايو ته ”اڻڻاڻگ ٻوڱ ڇا هي هينيان اڻ
انگ آهن .

۱- ايم - اهي سڀ ٻارون عادتون جيڪي ڇڏڻ
گهرجن .

۲- نيم سنيون عادتون جيڪي اڻڻاڻ ڪهن .

۳- آسٽ - اڻڻاڻ وقت وهڻ جو نمونو .

۴- پراڻا ٻارم .

۵- پريٽهار - اندر ۾ جي ٻاهر مڪي ڪرڻاڻن کي اتر مڪي
ڪرڻ .

۶- ڌارڻا - اڻڪاڻرڻا .

۷- ڌيان .

۸- سماڌي .

پهرين پنڊت انگ نه ٻاهر مڪي ساڌن آهن ۽ ٻيون ئي
اتر مڪي ساڌنا ڇا انگ آهن . اها واپاڪيا ڪافي آهي يا اڻڻاڻ
وڌيڪ ڪرڻي سمجهايان؟“ حضور جن پڇيو .

نوجوان پادريءَ وراڻيو، ”هن وقت مان ٻوڱ شاستر جو
اڻڻاڻ ڪري رهيو آهيان . انهيءَ ڪري ان وٽه ئي جي
وڌيڪ پرڪاش وجهندا نه ايترو .“

حضور جن فرمايو ته ايم پنجن قسمن جا آهن . ايم لفظ جي

مهالماڻن جي ٿيڪ وٺڻ ٿا، جنکي هنن ڪڏهن ڏٺو ئي ڪونهي؟
 اهو ڊاڪٽر جنهنکي گذر ٿي ورهيه ٿيا هن وقت ٺوهان جو
 علاج ڪري سگهيو؟ هنجاءِ لکيل ڪتاب ٺوهانجي مدد ڪري
 سگهن ٿا؟ ٺوهانکي نه قدم قدم تي موجوده ڊاڪٽر جي
 صلاح مصلحت ۽ ڊيڪيال جي ضرورت پوي ٿي. ڪڏهن
 نه ٺوهانکي کيس آڏي رات جو گهرائڻو ٿو پوي جو خبر
 ناهي ته صبح تائين ٺوهانجو ڪهڙو حال ٿئي. ڇا هڪ
 چوڪري ڪنهن گذاري ويل ماڻهوءَ سان جنهن جي تصوير
 هن ڪنهن جهوني پستڪ ۾ ڏني آهي، شادي ڪري سگهيو؟
 ڪو فوت ٿي ويل وڪيل ٺوهانکي ڪنهن مسئلي تي قانوني
 صلاح ڏئي سگهيو؟ ٻه هزار ورهيه اڳ ڏاڍو پتا پنهنجي
 پتر کي جيون جي آڌار لاءِ موڪلڻ لپڪ سمجهو، ڇا هو کيس
 هيٺي ٺٽو موڪلي سگهي؟ ڇا هيٺي هن وقت پيار ۽ دٻا مهر
 ڪانهي يا دنيا جي حالت بدلائي وئي آهي؟ رام جو هزارين
 سال اڳ هن دنيا ۾ آيو هو سو هن وقت ٻا اڳتي مدد ڪري
 سگهيو؟ نه، منهنجا مترو نه. ائين ڪونهي. پرماتما جي
 پيار جو ساگر سڪي ڪين ويو آهي. اهو نه اسڏائين آب ۽
 تاب سان ڇلون ڏئي پيو وهي. هنجاءِ پيارا پتر (سنت)
 سدائين هن دنيا ۾ موجود آهن ۽ دنيا انهن کان ڪڏهن نه خالي
 نه رهندي. اهوئي پرماتما جو وڏاڻ آهي.

بادرامن جي ان پار ٿي مان هڪ نوجوان جنهن لاءِ مونکي
 پوءِ پتو پيو ته مشن ڪاليج جو پروفيسر هو، چيو ته ٺوهان
 جيڪي ڪجهه چئي رهيا آهيو سو نه بلڪل ٿيڪ ۽ وزن دار
 پيو لڳي. ٺوهانجو مارگ به اشتهانگ يوگ وانگر آهي ڇا؟
 حضور جن فرمايو ته نه، اسانجو مارگ ان کان وڌيڪ
 سرل آهي ۽ اهو ساڌڪ ڪي اشتهانگ يوگ جي ڀيٽ ۾

يعني زنده ڪرائيست جي ضرورت آهي جنهن سان اسين
 ڳالهائي سگهون، پيار ڪري سگهون ۽ پنهنجي روحاني مسائن
 لاءِ صلاح وٺي سگهون. هو ئي اسان کي سڀڪار ڏنو ته شر ۽ جي
 نون دوارن مان خيال ڪڍي شو نيت ۾ پهچي شيد کي پڪڙجي.
 اسان کي نه اها خبر ڪانهي ته اکين دوارن، ڪنن دوارن،
 نڪ دوارن يا ڪنهن ٻئي دوار ذريعي ڇڙهائي ڪرڻي
 آهي. انهيءَ ڏس ۾ صرف زنده مهاتما اسانجي سڃاڻتا
 ڪري سگهيتو. اهو شيد هميشه ڪنهن ديهه ڌاري ستگروءَ
 جي روپ ۾ دنيا ۾ موجود رهيو آهي ۽ جنکي پرماتما سان
 ملاپ جي سڄي پياس آهي تن جي سڃاڻتا ۽ رهبري ڪري ٿو.

”اهائي هڪ عام غلطي آهي جا اسين ڪريون ٿا. جنهن
 مهاتما کي گذرڻي هزارين سال ٿي چڪا آهن سو اسان کي
 سکيا يا دکشا نٿو ڏئي سگهي. ساڌارن ماڻهو اهڙا ٽنگڊل
 ٿيندا آهن جو هو ڪڏهن به سڃاڻيءَ کي سوڪار ڪونه
 ڪندا آهن جيستائين هنن کي سندن ئي گرائشن پوئين دوارن
 سمجهايو نه وڃي. پرماتما پنهنجي ”پياري پتر“ کي آلمان
 جي چٽاڻ لاءِ رڳو ٻه هزار سال اڳي ڪونه موڪليو بلڪه هر
 زماني ۾ پنهنجي اهڙن پيارن کي موڪليندو رهيو. ڪنهن
 مهاتما چيو آهي، ”سنت نه هوندي جڳت مين جل ۽ رٿا سنسار.“
 اندر ٻن روحاني مارگ اهڙو پيچيدو ۽ اڻانگو آهي جو
 قدم قدم تي گورو جي سڃاڻتا جي ضرورت پوي ٿي.
 مولانا روم صاحب جو ڪلام آهي ته جيڪو مرشد بنا، اندر
 وڃي ٿو تنهن کي شيطان جون شڪتيون گمراهه ڪري
 گهري اولداهي ڪوهه ۾ اڇلائين ٿيون. جڏهن زنده مهاتما
 جي شهن کي ڪال سندن گورو جو روپ ڌاري ڏوڪو ٿئي
 ٿو ته پوءِ انهن جو ڪپڙو حال ٿيندو جيڪي ماضيءَ جي

جو هنن نون دوارن جي مهل - منش سر پر جي اندر پروش ڪرڻ جو رستو ڄاڻندڙ هجي ۽ جيڪو اسانکي پرمائما سان ملائي سگهي. - بس، ٿوري ۾ اهي آهڻ سنت مت جون سکيائون.

نهن ئي بزرگ - پادريءَ چيو، ”بائپل ۾ لکيل آهي ته خدا جي بادشاهت پنهنجي اندر آهي ۽ نون زندہ خدا جو مندر آهين.“

حضور جن فرمايو ته اها روحانيت هر ڌرم جي ته، ۾ هوندي آهي پر ڌرم جي سنسٽاپڪن جي وچ ۾ ڪا به ماهر ان اصليت کي وساري ٿا وڃن ۽ پرمائما کي مورتين، مندورن، ٿيرون، پٿرن، سمادن يا پوئين ۾ ڳولڻ جي ڪوشش ٿا ڪن.

پادريءَ چيو ته توهانجا شيوڪ چون ٿا ته توهين مسٽڪ ۾ ڪير ٿن ٻڌڻ سڀڪار پندا آهيو.

حضور جن ورائيو، ”سنت مهائمانون پنهنجي شيوڪن کي انهن شيد ٻڌڻ سڀڪار پندا آهن. هي اهوئي شيد آهي جنهن جي باري ۾ بائپل ۾ لکيل آهي ته آءٌ ۾ اهوئي شيد هو جو پرمائما سان هو، بلڪ پرمائما هو ۽ جنهن سڀ رچنا پيدا ڪئي.“

پادريءَ چيو ته اهوئي شيد (Word) ڪرائيسٽ (Christ) آهي.

حضور جن هن کي درست ڪندي فرمايو، ”آهي نه، پر هو. ڪرائيسٽ برابر ڏاهم ڌاري شيد هو. هو پنهنجي وقت مهائما هو ۽ جن سندس شرن ورتي ٿي ۽ پٽا وقت پ وٺو. پر هن وقت هو اسانکي پرمائما سان ملڻ جو ساڌن ٿا ڏيکارن. ٿو سڀڪاري سگهي؟ انهيءَ لاءِ اسانکي موجوده مهائما

جي شَرار ۾ گُروڻجتي رهيو آهي . پنهنجي آتما کي اُن سان
جرڙو . سڀني دانشن جي ستن پنهنجي گُروڻن ۾ انجو ورنن
ڪيو آهي .

ان وقت حضور مهراج جن جو نوڪر اندر آيو ۽ چيائين
تہ حضور ڪجهہ ”جول بين“ آيا آهن ۽ اندر اچڻ جي
اجازت ٿا گهرن .

حضور مهراج جن هنجو مطالب سمجهي ويا ۽ کيس چيائون
تہ ڀلي انهن ٻورپيس کي اندر وٺي اچ ۽ انهن لاءِ ڪجهہ
ڪريون ٺاهي رک . نوڪر ڪن ٻورپيس کي پاڻ سان وٺي
آيو جي بيمار نديءَ جي سيري ڏسڻ ۽ مڇي مارڻ لاءِ
آيا هئا . انهن مان ٻہ ڇٽا ڪرسچن ڪاليج لاهور ۾ پروفيسر
هئا . حضور مهراج جن اُتي بيهي هنجو آڏو ڀاءُ ڪيو ۽ کين
ڪرسيون ٽي وهاري کائڻ چانڊ . ماءُ پڇيو . ان پارٽيءَ جي
سرڪري ، جو هڪ بزرگ سڄڻ هو ، چيو تہ صبح جو ناشتو
بياس اسٽيشن تي ڪري آيا آهيو . اسان ٺوهان جي
مت جي باري ۾ ڏاڍي تعريف ٻڌي آهي انهيءَ ڪري
انهيءَ بابت ڪجهہ ڄاڻڻ چاهيون ٿا .

حضور جن فرمايو تہ سنت مت جي سکيائڻ بابت اسان
ٺوهانکي ٿورڙن لفظن ۾ سمجهائيندس . اسين هيٺڙن ان باري
۾ ئي ڳالهائي رهيا هئاسين . ستن جو اهو اپدڻش آهي تہ
پرماٽما اسان سڀني جو دالو ٻرم پتا آهي ۽ انهيءَ سان هيٺاب
ڪرڻ بنا منڇن جي دکن ۽ ڪايشن جو انت نٿو ٿئي . پرماٽما
ڪٿي به ٻاهر ڪونه ملندو . اسانجو هي منڇ شَرار ئي اهو
مندر آهي جنهن ۾ هو نواس ڪري ٿو . هو صرف منڇ نه آهي
پر ئي ملي سگهيتو ، ٻيءَ ڪنهن به جون کي اهو شرف حاصل
ڪونهي . اسانکي اهڙي گوروءَ يا رهبر جي ضرورت آهي

زالون ۽ مرد آساليءَ سان ڪري سگهن ٿا بلڪ هڪ ڇهن
 سالن جو ٻار به اها ساڌنا ڪري سگهي ٿو. ان ۾ شرڪ
 جي ٻاهرين دوارن کي بند ڪري پنهنجي خيال کي شديد سان
 جوڙڻو آهي جو هر دم اسانجي مستڪ ۾ اکين جي پويان
 ڪونججي رهيو آهي. اها دونه ڏني مڌر سنگيت جي روپ
 ۾ ڌر ڌام کان لهي ٿي ۽ رستي ۾ سڀني هيٺين منڊان کي
 سٺا ۽ چيٽتا ڏيندي مٿس جو مستڪ ۾ اکين جي پوئين
 اچي پنهنجو مقام قائم ڪري ٿي. اها پر ماڻها ۽ مٿس جي
 وچ ۾ سڌي ڪڙي آهي. ان ڌن کي پڪڙي اسين سڌو
 پنهنجي لاسج گهر پهچي سگهون ٿا. هيءُ اهوئي استان
 آهي جتان سرشتيءَ جي آڌ ۾ اسين لهي آيا آهيون.

بائيل ۾ ان شيد يا ڌن کي ورڊ (Word) چيو ويو آهي.
 بائيل ۾ اسين پڙهندا آهيون. ”آڌ ۾ اهو شيد هو ۽ اهو
 شيد پر ماڻها سان هو ۽ اهو شيد ئي پر ماڻها هو. سڀ ڪجهه
 هن ئي بظاير ۽ جيڪي به بظير سر انهيءَ بنا ڪين بظير.“
 يورپ جي مهائائن ان شيد کي ”لوگاس“ (Logas) سڏيو
 آهي. گورو نانڪ جن ان کي شيد ٿا چون، وڌيڪ فرمائين ٿا،
 ”شيد ڌرتي شيد آڪاش، شيد پيا آڀرڪاش،
 سڀئي سرشت شيد کي پاڇي، نانڪ شيد گهڻي گهٽ آهي.“
 يعني شيد پر ٿوي بظايري، شيد آڪاش بظيرسو. شيد سڄ
 ڇنڊ ۽ ٽارا بظاير. شيد ئي ساري سرشتيءَ جو اڀاڻڻو آهي
 ۽ هو سڀ ڪنهن جي هڙدي ۾ گونججي رهيو آهي.“
 قرآن ۾ لکيل آهي ته ”ڪن“ هن سنسار جي رچنا ڪئي.
 سرامي جي مهاراج فرمائين ٿا ته شيد ٽنهي لوڪن جو اڀاڻيندڙ
 آهي. شيد اُٺ، برهمڊ، ست دڀ ۽ لوڪنڊ بظاير. شيد
 ئي ان گهڻن ۽ سڀني جيون کي پيدا ڪيو آهي. شيد هر ڪنهن

يوگ جو مقصد آهي انهن رکاوٽن کي دور ڪرڻ. پالنجي رشي پنهنجي پرست ڳرنت يوگ سولر ۾ يوگ جي پرايڻا ڏيندي چيو آهي ته يوگ اهو ساڌن آهي جنهن سان چٽ جي ورئين کي روڪي سگهجي ۽ من جي سيني ڪريائين کي وس ۾ ڪري سگهجي.

ٻيٽر پيٽر چيو، ”چٽ جون ورئينون ڇاڪي ٿو ڇڏجي؟“
 ”حضور جن فرمايو چٽ جي ورئين جو انگراڙي ۾ انواد ڪرڻ تمام ڪنهن آهي. چٽ انهنڪرڻ (اندر جي آڙسي، من) جو اهو حصو آهي جنهن تي پدارٿن جو عڪس پوري ٿو. نانا پرڪارن جا آڪار ۽ روپ جيڪي اندرون ۾ چٽ اڳيان آڻين ٿيون ۽ انهيءَ ڪري چٽ جون جيڪي اوسٽائون بدلاجيدون رهن ٿيون يا بار بار لڳندڙ وشي وڪارن جون لهرون جيڪي چٽ جي سطح کي اشانت ڪن ٿيون، انهن کي ڇڏجي ٿو ورئينون. من جي سطح تي انهن دائما اُٿندڙ طوفاني لهرن کي روڪڻ يوگ جو ڪم آهي.“

ٻيٽر پيٽر چيو، ”سائين توهان ڪهڙي نه سندر ۽ سرل ڀنگ سان هر مضمون کي ڪولي سمجهايو آهي.“
 ستڱورن فرمايو ته اها خوشيءَ جي ڳالهه آهي جو توهان کي منهنجي سمجهائي سرل لڳي ٿي ته نه يوگ ۽ ٻيا پرمارٽي راز زبان دواران سمجهائڻ ڏکيا آهن.

لنهن تي راءِ روشن لعل چيو، ”توهانجي ساڌنا ۽ پالنجي يوگ ۾ ڪهڙو فرق آهي؟“

حضور جن ورائيو، ”اسانجو طريقو سرت شبد يوگ جو آهي، جنهنکي اپنشد ”انحد شبد“ ۽ ويد ”ادگمت“ چون ٿا. مسلمان فقير انهيءَ کي ”سلطان ال اذڪر“ سڏين ٿا. اهو منهنجي يوگ آهي جنهنجو اڀياس سيني ذريعن ۽ ڪوشش جا

استان آهي . اتي گهڻي مدت نواس ڪرڻ کانپوءِ انهن مان
ڪن جيڪي ڪجهه ڪمائي وارا هئا، پر ڪاش جا
ٽيز ڪرڻا مٿان ايندا ڏٺا . ان پر ڪاش جو سهارو وٺي اڳرو
ويا ۽ ٽرڪٽيءَ ۾ وڃي پهتا . اتي پهچي انهن يوگيشورن
جو اڳتي وڌڻ روڪجي ويو ۽ ٽرڪٽيءَ کان مٿي ڪين وڃي
سگهيا ۽ انهيءَ ڪنول (برهم ديش) کي ئي پر ميشور، سنسار
جي رڇما ڪرڻ واري، پالما ڪرڻ واري ۽ سنسار کي ناس
ڪرڻ واري جو نام چوڻ شروع ڪري ڇڏيو .

لوحوان بئريسٽر چوڻ لڳو ته حضور مون کي نه ڪجهه به
سمجهه ۾ نٿو اچي . مون کي نه ”يوگ“ لفظ جي معنيٰ به
ٿئي اچي .

حضور جن فرمايو ته مان توهان کي سڀ سمجهائيندس پر
گورو ڌارڻ ڪرڻ خلاف توهانجو اهو بيان خود ئي توهانجي
ٽرڪ جو سڀ کان وڏو جواب آهي .

بئريسٽر چيو ته حضور مان پنهنجا اکر واپس ٿو وٺان .
حضور جن فرمايو ته يوگ يا جوگ لفظ اصل سنسڪرت
جي شبد ”اسج“ مان نڪتو آهي، جنهنجو ارت آهي
ملائڻ يا جوڙڻ . تنهن ڪري يوگ جو ارت ٿيو آتما کي
پر مائما سان ملائڻ جو سڏڻ .

راء روشن لعل چيو ته رليجن (Religion) اکر جي به معنيٰ
ساڳي آهي . اهو اکر لائين ٻوليءَ مان نڪتو آهي . ري
(Re) معنيٰ واپس ۽ ليگرس (Lagaris) معنيٰ جوڙڻ . آتما کي
پنهنجي مالڪ سان ملائڻ ئي رليجن (ڌرم) جو مقصد آهي
يا هٽڻ گهرجي .

”من ۽ ان جا انيڪ قسمن جا ڦرڻا پر مائما کي پراپت
يوگ ۾ وڏي رڪاوٽ آهن“، حضور جن فرمايو .

آئي ٿي جي ڪري ائين ڏسندا آهن. حضور معياد ٿاين
اوڳا ٿيندا آهن آهائين ڪي. وڏي مائٽ لوڪن واپس مو
وڃندو آهي. سڀ سر ڳڻ ۽ لوڪ جو راسي جي دائري ۾
راء روشن ليل ٻيهر، ”حضور! اوهانجي آڏو ڪي
هو طريقو ساڳيو پالڻجي رهي“ جي پراڻا پام جهڙو
ڪين آهي؟“

حضور جن فرمايو ته ائين ڪونهي. پالڻجي لوڪ جي
مڪيه ساڌن پراڻا پام آهي. اهو اڄ ڪلهه جي زماني سان
لهڪي جو جو پراچين زماني بسبب اسان ۾ اهڙي شڪتي
۽ تازو ڪونهي. ڪو وڏو ارهه ٻيو، يعني سڌاچار جي ليمن
جو پالڻ ڪريو ۽ نيڪ پاڪ ڇهون گهاري ٿو. ماڻهن جو
جهڪاءُ اڪثر ڪري پوءِ بلس ڏانهن آهي. اڄ ڪلهه جي
زرد ۽ بيمار ڇهون وارا نوجوان پراڻا پام جي ڪن ساڌنا ۾
لوڪ جون ڪريون جهڙوڪ ڏوٽي، نيتي ۽ استي ڪيئن
ڪري سگهندا؟ پر ان هوندي به اهو لوڪ اسانکي سهنس
دل ڪنول کان مٿي پهچائي نه سگهندو.

پراچين ڪال ۾ جوڳين کي پنڊ جي ڇهن چڪرن کي
ٻار ڪرڻ ۾ ورهين جا ورهيه لڳي ويندا هئا ۽ اهڙو به
ڏاڍي مشڪلات سان ڪري سگهندا هئا. انهنجو آخري
مقام اشت دل ڪنول آهي پر سنت مت جي نه شروعات
ٿي اٿان ئي ٿئي. آتما کي هيٺين چڪرن مان مٿي ڪڍڻ لاءِ
لوڪي، پراڻن جو سهارو وٺندا هئا پر چڊاڪاش (شرار ۾
پهرين آڪاش جو نيترون جي پويان ٿيڻي ۾ آهي) ۾
پهچڻ سان پراڻ چڊاڪاش ۾ سمائجي ويندا هئا ۽ انڪري
لوڪي ان کان مٿي چڙهائي ڪري نه سگهندا هئا. اهي پوءِ
انهن مڇڻ لڳا ته اهو آستان ٿي روحانيت جو سڀ کان اوچو

بالڪل لازمي آهي ٻاڪ ڪجهه ان کان به وڌيڪ گهرجي .
جيڪڏهن ڪو ماڻهو سارو ڏينهن ٽالهيون ۽ پليٽون مليندو
رهي ۽ کاڌي جي ميز تي سڃاڻي رکندو وڃي پر انهن ۾
کاڌ لاء ڪجهه به نه وجهي، نه ڇا ائين ڪرڻ سان هن جي
هڪ لهندي؟ زندگيءَ کي نيڪ ٻاڪ بڻائڻ آهي پر تن کي
صاف ڪرڻ . اهڙي طرح من برابر نرمل ٿيڻو ۽ روحاني
چڙهائيءَ جي لائق بڻجي ٿو پر من جي صفائي هڪ ذريعو
آهي پر زندگيءَ جو مقصد نه .

من کي پوئو ڇو ٿو ڪجي؟ صرف انهيءَ لاءِ نه پوئو ڇيڙ
پر ماڻا جي درٻار ۾ پهچي نٿي سگهي . من کي نرمل ڪرڻ
کانپوءِ به آتمڪ چڙهائيءَ لاءِ ڪوشش ڪرڻ کپي جنهن جي
سوچي ڪنهن ساڌو مهاڻا وٽان ملندي نه ته آواگون جو
چڪر ختم نه ٿيندو . پوئو زندگي گهارڻ ۽ نيڪ ڪرم ڪرڻ
جو ڦل اهو ملندو جو منش ٻئي جنم ۾ رئيس، راجا، مهاراجا،
يا قوم يا ملڪ جو سرڪردو بڻجندو يا ديوتا يا فرشتو
بڻجي ڪنهن سرڳ ۾ ويندو پر هوندو ساڳيو ئي چوراسيءَ
جي چڪر ۾ .

نوجوان بئريسٽر پڇيو ته ديوتائون ۽ فرشتا به ٿيندا
آهن ڇا؟

حضور جن فرمايو ته جيڪي آتمائون منش چولي ۾ لڳي،
پيسيا يا دان پڇ ڪن ٿيون يا ٻيا پراڻڪار جا ڪرم ڪن
ٿيون يا سرڳ جي پراپتيءَ لاءِ وشنو، شؤ يا اندر جي پوڄا ڪن
ٿيون، انهن کي پنهنجي شپ ڪر من جو ڦل ماڻڻ لاءِ طرح طرح
جي سرڳن ۾ موڪليو ويندو آهي . اهي ئي آتمائون ديوي ديوتائون
ٿين ٿيون . هن مات منڊل وانگر اُتي به اندر ۾ جا پوڳ آهن .
اُتي هنن جو شرار سرڪير آهي ۽ پنهنجي پنهنجي ڪرمن انوسار

نه مش کي پوئو زلندي گهارڻ کچي، جيترو ئي سگهي
 پنهنجي دوستن عزازن جو پلو ڪري ۽ ڪنهن به پراڻي
 کي دڪ يا نقصان نه پهچائي. ايمانداريءَ سان پنهنجي
 روزي ڪمائي ۽ بقا شڪتي انسان ذات جي شيوا ڪري.
 اها ئي سروي سرشت پوڄا ۽ ڀڳتي آهي ۽ مان سمجهان ٿو ته
 اهو ئي ڪافي آهي.

حضور مهاراج جن فرمايو ته ساڌڪ لاءِ روحاني سفر جون
 چار منزلون آهن.

پهرين منزل آهي ڪرم ڪانڊ يا شريعت.

نيڪ ڪرم ڪرڻ جيئن سنسار جي سڀني ڌارو
 بستڪن ۾ لڪيل آهي.

ٻي منزل آهي آپاسا يا طراشت.

ڪنهن ڪامل مرشد جي هدايت ۽ رهنمائيءَ ۾ روحانيت
 جي راهه تي هلڻ. من ۽ اندر ۾ ڪي قابو ڪرڻ ۽ پاڻ کي
 ڌيان ۽ ڀڳتيءَ ۾ لڳائي رکڻ.

ٽين منزل آهي ڀڳتي يا معرفت.

مالڪ جي پيار ۾ اهڙو ٿيڻ جو هن کانسواءِ ٻي ڪنهن
 به ڳالهه جو فڪر ئي نه رهي ۽ ڇت مان سنسار ۽ سنسار
 جي پڌار ٿيڻ جو خيال ئي نڪري وڃي، پنڊ وڪار ختم ٿي
 وڃن. من ۽ اندر ۾ وس ۾ اچي وڃن. سنسار جي سڪن
 ۽ اندر ۾ جي پوڄن جي سرشنا ختم ٿي وڃي.

چوٿين منزل آهي گيان يا حقيقت.

ستيه يا حقيقت کي ڄاڻڻ ۽ پرماتما سان ملي ڪرڻ

ٿي وڃڻ.

پرماتما جي پراڻيءَ لاءِ پوئو ۽ نيڪ جيون وٺي ڪرڻ

نه مولانا روم ايتي هنڌ چيو آهي ته :-

جيڪڏهن تون خدا سان ملاڻ چاهين ته وڃي خدا جي
ڪنهن پياري جي صحبت ڪر. جيڪڏهن ڪنهن جي
زيارت ڪرڻ وڃين ته پاڻ سان رهنما کڻڻ جو پاڻ اٽلي
وٺو هجي، پوءِ هو ڪٿي هندو هجي، ترڪ هجي يا عرب.
هنجي روپ رنگ کي نه ڏس. صرف هن ۾ جيڪا رستي
ڏيکارڻ جي لياقت آهي، اها ڏيان ۾ رک. پر مائما ۽ پر ماري
ڳالهين جو گيان ڪنهن پوري مرشد جي سهائتا کانسواءِ حاصل
نه ٿي سگهندو. جيڪو اندر جي اوچن آنهه کي منڊلن ۾
داخل ٿيڻ چاهيو، جيڪو مالڪ جي درگاه ۾ پهچڻ چاهيو،
اهو ضرور ڪنهن رهبر ۽ رهنما جي ضرورت محسوس
ڪرائو. پر جيڪر اهو اندروني سفر طبع ڪرڻ ئي نٿو
چاهي، انهي مرضي جيڪي وڻيس سو چوي.

راء روشن لعل چيو، ”ائين سچ آهي پر ڪيترا پاڪندي
پر مائما جي نالي ۾ ماڻهن کي ٺڳيندا آهن.“

حضور جن ورائيسو، ”ان ۾ ڪو شڪ ڪونهي. خود
سنتن هميشه، جڳياسن کي اهڙن دوکيبازن کان بچائڻ لاءِ خبردار
ڪيو آهي. مولانا روم جو ڪلام آهي: ”عام طور شيطان
ٺٽلي ساڌن جي وٽس ۾ رهندو آهي. انڪري پنهنجو هٿ
ان رهبر کي نه ڏي جنهن کي تو پرکيو ناهي. جهڙي طرح
نر دوش اڻڄهه پکين کي چاري ۾ ڦاسائڻ لاءِ شڪاري پکين
جي اڻڀري ٻولپندو آهي اهڙي طرح ٺڳ ۽ دوکيباز ساڌو اڻڄهه
ماڻهن کي ڦاسائڻ لاءِ سنتن جي طريقن جو نقل ڪندا آهن.
۽ سنت باطني مان چور اڻل ڳفتا ٻولپندا آهن. انڪري چڱي
طرح سوچي سمجهي گورو ڪرڻ کپي.“

ڊاڪٽر هر لاميڊاس چيو ته حضور! منهنجو وشواس آهي

۱
جي ڪيئن حاصل ٿي سگهندو؟

نهن ئي راءِ روشن لعل چيو، ”سائين! انهيءَ گورو پٽي
نه اسانجي ڀارت جي سماج کي ڏاڍي هاڃي پهچائي آهي ڇاڪاڻ
نه انهيءَ جي اوت ۾ ڪيترا ڍونگي گورو سڌن سڌن ماڻهن
کي ٺڳيندا ٿا وٺن.“

حضور جن فرمايو، ”اهو ٺيڪ آهي.“ پر ٻيو ڪو دستور
نه ڪونهي. سڀني سندن چو اُڀرڻ آهي نه گورو بنا پر ٻيو
پراڻتي ناممڪن آهي. گورو صاحب فرمائين ٿا :-

”ڪهه نائڪ پرڀ ايهه جنائي،

بن گورو مڪت نه پائي ڪوئي.“

ڪبير صاحب فرمائين ٿا :-

”گورو بن مسالا ڦير ٿي، گورو بن ديتي دان،

گورو بن دان حرام هٿ، جاءِ ٻوڇو ويد پوان.“

مولانا روم فرمائين ٿا :-

”يار باهد راهه رانها مرو،

از سر خود اندر بن صدرا مشو.“

يعني خبردار! هن مارگ ۾ مرشد بغير قدم نه رک،
وستي ۾ گهڻي خوف خطرا آهن، جن کان صرف ڪامل
مرشد ئي ٽوڪي بچائي سگهندو. جيڪڏهن تون غلامند آهين
نه اڪيلو سفر نه ڪر. پاڻ سان رهبر ضرور ڪر.

راءِ روشن لعل پراڻي زماني جي ڪائسٽن وانگر، فارسيءَ
جو وڏو ودوان هو. هنکي حضور جن جيڪي مولانا روم
جي مشوريءَ مان حوالا ڏنا سي ڏاڍا پسند آيا.

حضور مهراج جن ڳالهه جو سلسلو جاري رکندي فرمايو

ڪٿي آهي، ڪٿر اه سڀمت آهن ته ”آي انسان! پرمائما جي بادشاهت ٺهڻجي اندر آهي؟ پرمائما جي ڪوچ ائي ئي ڪرڻ ڪٿي“ هڪٿي حاصل ڪرڻ لاءِ ٿو ڪي ڪٿي به ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ناهي. منس شرار هن وصال رچنا جو هڪ ننڍو نمونو آهي؟ جنهن جو رچيندڙ خود ان ۾ ويٺو آهي. ڪنهن اهڙي سنت سڃاڻ جي ڪوچ ڪريو جنهنڪي ان خزاني ٽائين پهچڻ جي گهٽ مارگهه جي ڄاڻ هجي؟ ٿوهانڪي به مالڪ جي مهل ٽائين وٺي وڃي سگهي. هنڪي گورو چئو، استاد يا رهبر چئو، يا ڪنهن ٻئي نالي سان ٿوهين کيس سڏيو.“

ان نوجوان وري وچ ۾ ئي چيو ته ٿوهين گورو ٻڌي جو ئي پڙچار ڪري رهيا آهيو. سهڻو ماهره ڪي گورو ڌارڻ ڪرڻ جي ضرورت ئي ڪهڙي؟

حضور جن هڪڙي فرمايو، ”برابر ٿوهين وڌوان آهيو پر ڇا ٿوهين سڀ ڪجهه ڀاڱيئي سکيا آهيو؟ ٻڌايو ٿوهين يورپ ڇو ويا؟ حقيقت ۾ منس ڄمڻ کان ئي ڀاڱيئي ڪجهه به نٿو سگهي، ڪو نه ڪو هنڪي هارڻ، ڳالهيون، ڪاٺ، پهرڻ؟ راند ڪرڻ ٻالڀڻ کان ئي سڀڪار ٿيو. ماڻا پتا، پاء پيڻ، پار دوست، اهي سڀ اسڪول يا ڪاليج ۾ وڃڻ کان اڳ ٻالڪ جا سڀڪار ٻڌڻ آهن. اسڪول ۾ ٿوهانڪي پنڃاڻي، هندي، اردو فارسي، انگريزي، گهٽ، اٺاس، جاگرافي. اهي سڀ سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت پئجي. ڪاليج ۾ ارت شاستر فيلسوفي، وگيان، ڪيمسٽري، وڪالت، ڊاڪٽري، انجنيئري وغيره سکيا. زندگيءَ ۾ اڳتي وڌا ته ٿوهانڪي دوستن ۽ آفيسرن رهنمائي ڪئي. هاڻي جڏهن دنيا جي علم يا هنر سکڻ واسطي استاد جي ضرورت پوي ٿي ته پوءِ آتما ۽ پرمائما جو گيان، جو انهن سڀني کان پيچيدو آهي، اهو بغير گورو

”ها آهن ۽ آئهنجي اصليت اهڙي آهي جهڙو هيٺر ٺوهانجو ۽ منهنجو هتي موجود هٿڻ.“ حضور مهاراج جن فرمايو .
 تنهن ئي روشن لعل پٿر پٿر چيو، ”منهنجو مٿر اهي سوال پوءِ به پڇي سگهين ٿو. پهرامن ڪرپا ڪري سنڌ مٿ جي اصولن ۽ پريو پراپتيءَ جي مارگ تي پراڳاش وجهو.“
 حضور مهاراج جن فرمايو، ”سنڌ مٿ نهايت سول آهي. سنڌن جي اها سکيا آهي ته جيڪي به دڪان ۽ ڪليش اسين پوکيون ٿا سي صرف انهيءَ ڪري جو اسين پرمالما ڪان وڃڻ ل آهنيون ۽ انهيءَ ڪري انهن کان بچڻ جو اهڙي طريقو آهي ته آتما واپس وڃي پرمالما به سمانجي. هي مسار اسانجو اصلي گهر ڪونهي. آتما ته پرم آندو ۽ چيستن جي ان ساگر جي هڪ ٻوند آهي جهنگل ۾ وڃڻ تي هنڪي ڪرڻ سال گذري ويا آهن. هيءَ هن دنيا ۾ هڪ پرمالما آهي. آتما جهڙي بي چيستن وستر آهي ڪانه ۽ هوءَ پرمالما جي نور جي هڪ پراڳاشمي ڪرڻ آهي ڇا هتي اچي گندگيءَ ۾ ٽاسي پئي آهي. ائين سمجهو ته، منائي ۽ پٿر (جڙ ۽ چيستن) هڪ ئي پٿر ۾ پريا ويا آهن. اها ذاتي اسمائتا ئي آتما جي دڪان ۽ مصيبتن جو مول ڪارڻ آهي.“

جيستائين آتما واپس پنهنجي گهر پهچي مالڪ سان ميلاب نه ڪندي تيستائين سندس دڪان ۽ ڪليشن جو انهناس ختم نه ٿيندو. سنڌ مهائمائون هوڪو ڏيئي چون ٿا ته ان مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ ٺوهانگي پنهنجي شرار ڪان ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ناهي. هيءَ الساني ديهه ئي زلدم پرمالما جو مندر آهي. هن نون دوان واري مندر ۾ ئي پرمالما جو نواس آهي. ٻاهر اچ ٿاين ته ڪنهنڪي مليو آهي ۽ نه ملندو. سڀ سنڌ مهائماون، پير پيغمبر جن به پرمالما جي ڪوچ

آسان آهي پر هڪ امير آدمي جو پرائميا جي ديش ۾ پوڄڻ
مشڪل. اهو سنسار جي پدارتن جو موهه ئي آهي جو اسان کي
بار بار هن مات مبدل ۾ ڇڪي ٿو آڻي ۽ جنم مرن جي چڪر
۾ ڦاسائي ٿو رکي. سنسار ۾ رهو پر سنسار جا غلام نه بڻجو.
پنهنجي سڀ ڪم ڪارون ڪريو پر نروهي بڻجي ڪريو.
”دست بڪار دل بيار“ هٿن سان هاج ڪريو پر دل دانس
۾ جوڙي رکو. من کي نيار ۾ رهي عادت وجهو. اهو
ڪو نهايت مشڪل ڪم ڪونهي. سارو ڏينهن دنيوي ڪمن
ڪارن جي سرانجامي ڪريو پر امرت ويلي به ڪلاڪ
”پنهنجو ڪم“ ڪريو.

نوجوان بئريسٽر ڪجهه ڪلندي ۽ ڪجهه گنيهر ٿي پڇيو،
”اسين جيڪي ڪجهه ڪريون ٿا اهو اسانجو ”پنهنجو ڪم“
ڪونهي؟“

حضور جن اتر ڏٺو، ”نه، رات ڏينهن، چرواهه ٿي
ڪلاڪ جيڪي ڪجهه ٿوهين ڪريو ٿا اهو ٿوهانجو
پنهنجو ڪم ڪونهي. ذرا ڪن پر ان ڳالهه تي غور ڪريو.
ٿوهانجو سڀ کان گهڻو وقت نه پنهنجي عال اولاد لاءِ ڪمائڻ ۾
ٿو وڃي. ڪجهه وقت مٿن مائٽن ۽ يارن دوستن جي شيوا ڪرڻ
۾ گذري ٿو وڃي. هر روز ڪجهه وقت ٿوهين پنهنجي شرير
جي دٻڪ پال ڪرڻ ۾ وڃي ٿو پر اهو شرير به ٿوهان کي
هڪ ڏينهن ڇڏي ويندو. ’ٿوهين‘ هي شرير ڪين آهيو.
هن مٽيءَ جي پتلي کي هڪ ڏينهن ڇڏڻو ئي پوندو ۽ هن کي
يا نه آگ جي سپرد ڪرڻو پوندو يا مٽيءَ ۾ دفنايو پوندو.
ٿوهان جو پنهنجو ڪم آهي، پنهنجي آتما کي ترڪ ۽ چوراسي
کان بچائي واپس پرائميا جي ڌام ۾ پهچائڻ.“

”سچ پچ ترڪ ۽ سرڳ آهن ڇا؟“ بئريسٽر پڇيو.

٥
نئون ڌرم، سمور ڏاڍا يا سماج ڪڙي ڪونه ڪندا آهن ۽ نڪي
اهي پاڻکي ڪنهن به ڌرم، گهرنت يا مت سان جڳڙي
رکندا آهن. انهنجو اُپديش سڌو ۽ سرل هوندو آهي ۽ پنهنجي
شهن کي اهائي هدايت ڪندا آهن ته جنهن به ڌرم ۽ سماج
۾ توهانجو جنم ٿيو آهي ان ۾ ئي رهو. پرماتما ڌرم يا
مذهب بدلائڻ سان ڪين ملندو آهي.

سندن ڪڏهن به ڪنهن ڌرم جو پاڻ ڪين وڌو. انهن جي
چولي ڇڏڻ کانپوءِ سندن ئي پوئلڳ پاڻکي ننڍن ننڍن ڌرم
۾ ورهائي، انهنکي نون ڌرم جي شڪل ڏين ٿا. سڄي
ڪڏهن به ريت رواج يا ڪرم ڪانڊ جي هدايت ڪين
ڪندا آهن ۽ نڪو ڪا خاص پموشاڪ پهري يا رهڻيءَ جو
آديش ڏيندا آهن.

هو دنيا کي تباڻڻ يا گهر ٻار کي ڇڏڻ جو اُپديش ڪين
ڪندا آهن. هن دنيا ۾ رهندي ۽ پنهنجا فرض نباهندي،
پرماتما جي بخشيل نعمتن مان سک پلي وٺو پر نرمل ٻڌي ۽
وڻاءُ سان. پنهنجي من کي هن سنسار جي فنا ۽ لاسوت
پدارتن جي موهر ۾ اهڙو نه ڦاسائي رکو جو انهنجي جدائي
توهان لاءِ دک ۽ چنبا جو باعث بڻجي پوي. انهن پدارتن
جي اصليت ۽ مهتر کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريو. اهي
سڀ توهانجي ورتائڻ لاءِ آهن. توهين انهن جا غلام نه بڻجو.
پنهنجي گذران لاءِ پيسو ڪمايو پر الڪي گهڻي اهميت نه ڏيو.
سوچي ڏسو ته دنيا مان ڪوچ ڪرڻ وقت يا پرلڳ ڀر،
تن دولت ڪهڙي مدد ڪندي؟

”ڪرائيسٽ ڪهڙن نه صاف سندس لفظن ۾ ٻڌايو آهي ته
پرماتما جي پراپتيءَ ۾ تن دولت ڪيڏي نه رکاوٽ آهي!
هن فرمايو آهي ته سڀيءَ جي پاڪي مان اٽ جو ٺڪرڻ وڌيڪ

۽ اُڀرڻ ۾ هميشه ساڳيا ئي رهندا آهن صرف ”ڪنهي“
ڪڇ سمڻي کانپوءِ هڪ مهاتما کان ٻئي مهاتما وٽ ويندي
آهي. ائين چيو ويندو آهي ته پر ماتا پاڻکي ڪنهن روپن
۾ ظاهر ڪندو آهي ان لاءِ ته مٿان ڪو پراڻو ساڌن چڱو
هوندي به دنيا کي گمراهه نه ڪري ڇڏي. اها روحاني
چاڻي ڪنهن وقت ڪير صاحب وٽ هئي ۽ پوءِ ڦري
گورو نانڪ وٽ آئي ۽ ڏهن گدين تائين انهن وٽ رهي.
تنهنڪانپوءِ تلسي صاحب انهيءَ کي سنڀاليو جنهن وري اها
چاڻي سوامي جي مهاراج جن جي حوالي ڪئي. اهو قدرت
جو آڌ کان نيم رهيو آهي ته ڪڇ وقت کانپوءِ هميشه حالتن
۾ ڦير گهير ٿيندي رهي ٿي، اسين ڏسون ويٺا ته وڏن وڏن
ماضيءَ جي مهاتمان جي پوئلڳن سندن اصلي سکيائن کي
وساري ڇڏيو آهي، جيتوڻيڪ انهن کي گذر ئي صرف ڪجهه
صدون ٿيون آهن. آڻهڪا اڀياس جو ساڌن، جو انهن ستن
جي سکيا جو سار هو، تنهنجي ته هندي عقيدتمندن کي
بوجھ ئي ڪانهي.

”هاڻي“ ”سنت مت“ ئي اچو. هي ڪو نئون مارگ
ڪونهي. اهو ايترو ئي پراچين آهي، جيتري دنيا ۽ جڏهن
انسان پيدا ٿيو تڏهن کان اهو مارگ هلندو آيو آهي. هر سمڻي
۾ هر ماڻهڪ ۽ هر فورم لاءِ پريو پراپتيءَ جو اهو ئي هڪڙو ساڌن
پئي رهيو آهي. هميشه سنت هر جڳهه ۾ هر ديش ۾ اڀندا
رهندا آهن. سندن رهن سھن جا طريقا پنهنجي ديش ۽ سمڻي
انوسار يا پنهنجي ماڻهڪ جي ريتين رواجن، آب هوا يا ڪن
ٻين ڪارڻن سبب هڪ ٻئي کان ٺيڪا ٿي سگھن ٿا. پر سندن
اُڀرڻ سڌائين ساڳيو رهيو آهي پوءِ ڪٿي اهو اُڀرڻ سنسڪرت
فارسي، هيبرو، چيني يا عربيءَ ۾ ڏٺل هجي. هو ڪو به

ٿي هٽڪي هڪ ڪوڙ هٿي جي جهوڙيءَ ۾ رات ڪاٺي
 پيئي ۽ ٻئي ڏينهن هٽڪي شفا بخشائون. سڄا وانگر
 گورو نانڪ کي به ”ڪراهيو“ (گمراه ڪندڙ) سڏيندا هئا.
 ”سڀني سڌارڪن جي قسمت ۾ ائين ئي هوندو آهي.
 آري سماج جي سنسٽاڪ سوامي ڏانند کي ٻڌو ته ”وڏو
 راءِ روشن لعل ڇيو.“

نوجوان بئريسٽر ڀڄيو، ”راڌا سوامي“ لفظ جو مطلب
 ڇا آهي؟

حضور جن فرمايو ته مان ان مضمون تي پوءِ ٿر اچان. پوءِ
 مان ٽوهان کي سنت مت جي خاص خاص سڌائن بابت ٻڌائيندس.
 پر ڇڱو مان ٽوهان جو ئي سوال پوءِ ان ڪٿان ٿو. جيئن ٻڌا
 جا ٻيا به ائين ڪن ٿا آهن، اهڙي طرح راڌا سوامي به ان
 ٻڌا مان جو هڪ نالو آهي. راڌا معنيٰ آهي سوامي، معنيٰ
 گل مالڪ. گهڻو ڪري ستن مڙهائين ٻڌا مان کي سوامي
 ڪري پڪاريو آهي. گورو نانڪ صاحب فرمائين ٿا، ”اوچ
 اڀار بي انت سوامي، ڪوڙ ڄاڻي گڻ ٿيري“ ڪير صاحب
 ٻڌا ان کي ”سوامي“ ڪري سڏيو آهي. راڌا لفظ جوڙڻ
 ڪري اها سڀ غلط فهمي پيدا ٿي آهي.

ٻارا هر نامسنگهه ڀڄيو، ”ٽوهانجي ۽ گورو نانڪ جي مت
 ۾ ڪٿڙو فرق آهي.“

حضور جن اتر ڏنو، ”ڪجهه به نه. نانڪ، ڪبير، دادو،
 ڀاتو، نلسينداس، ڇڳيون، شمس تبراز، ولانا روم،
 خواجہ حافظ، منصور، بابا فرید، مجاہد الف لاني ۽ ٻين
 ستن، پوءِ ڪٿي هو ڪٿڙي به ڏس، قوم يا مذهب جا هئا
 سڀني ان هڪ ئي ستير جو پرچار ڪيو آهي. سڌانت، طريقا،

ڪرسيءَ ۾ ويٺا. آها! هنڃي اها مڏر مرڪ ڪهڙي نه پياري ۽ ڪشش واري هئي! انجو ورنن ئي نٿو ٿي سگهي. سندن اٿڻ وهڻ، ڪاٺ ڳالهائڻ، مطالب نه هر ادا ۾ عجيب جادو ۽ اپار شائتي سمايل هئي.

شروعاتي ڳالهه ٻولهي کانپوءِ راءِ روشنيل پنهنجي من جي ڳالهه ظاهر ڪندي پڇيو، ”حضور! توهانجي مت جون ڪهڙيون سڪياڻون آهن؟“

حضور مهاراج جن ڪجهه فرمائين ٿيندڪان اڳ ئي نوجوان بئريسٽر بندرا وچ ۾ ئي چيو ته اسان بدو آهي نه توهين پرماتما کي ڪونه مڃيندا آهيو ۽ ان جي بدراڻ گورو جي پوڄا ڪندا آهيو.

حضور جن فرمايو، ”توهان جي مهر ٻائي! جو توهان هي سوال پڇي منهنجو ڪم آسان ڪيو آهي ۽ سنت مت جي ان مول سڌائن جي تائيد ڪئي آهي. اسين نه رڳو پرماتما ۾ پورن وشواس ٿا رکن بلڪه اهو به ٿا مڃون ته سڄي شائتي ۽ مڪتي نيسٿائين نه ٿي ملي جيستائين آتما ان پرماتما ۾ لهي نٿي ٿئي، جو پرم آند جو ساگر آهي، جو سرو پرڪاش، گيان ۽ آند جو پندار آهي. پرماتما ئي سنت مت جي آد ۽ انت آهي....“

انهيءَ ئي نوجوان بئريسٽر چيو، ”عجب جي ڳالهه چئجي جو ماڻهن هن مت لاءِ ڪهڙا نه عجيب افواهه ڦهلائي رکيا آهن!“

”ٻين جو نه پاڻ وڌيڪ اهو حال ٿيو،“ مهاراج جن فرمايو. ”دنيا ڪرائيسٽ، ڪبير، منصور ۽ ٻين سان ڪهڙو سلوڪ ڪيو؟ هڪ سيار جي رات جو گورو نانڪ کي ڪسور شهر ۾ ڪنهن نه پنهنجي گهر ۾ اچڻ ڪونه ڏنو ۽ مجبور

وارثالاپ جو آرڻپ

تاريخ مهيني يا سال جو مونکي ڏيان ڪونهي ڇو جو ان جي ضرورت ڪونه سجهي وئي پر ايترو ضرور ياد آيم ته اهو سياري جي وٽڪيشن جو وقت هو، جو لاهور جو دستر ڪت ۽ سيشن جج راءِ بهادر مناعل هميشه وانگر پنهنجي موڪل جو وقت حضور جن جي چرلن ۾ گذارڻ لاءِ ڪن دوستن سان گڏجي ڏيري ۾ آيو هو. انهن آيل دوستن ۾ هڪ هو راءِ روشن لعل بئريسٽر، لاهور هاءِ ڪورٽ جو مشهور وڪيل جو ڪنهن وقت پنجاب آرٽس سماج جي پريزيڊنٽي سپا جو سپارٽي پٽ رهي چڪو هو ۽ ٻيو هو لاهور وارو مشهور ڊاڪٽر باوا هرنام سنگهه، ملير يا جو اسپيشلسٽ، ٽيون نوجوان بئريسٽر مسٽر ڊنگرا (يا بندرا)، ڊاڪٽر علي، هڪ مسلمان ڊاڪٽر ۽ ٻيا ٻه معزز ماڻهو هئا جن جا نالا ياد ڪون آيم. انهن سڀني کي چانهه وغيره پياري، حضور مزاراج جن جي بينڪ ۾ وهاري، هنن جي اچڻ جي حضور جن کي سوچنا ڏني وئي. ڪجهه منٽن کانپوءِ حضور جن وٽن آيا. ان وقت سندن شان ۽ جلال ڪنهن شهنشاهه کان گهٽ ڪون ئي لڳو. مٿي پري مسڪراحت سان اسانجو آدر پاءُ ڪري اسان سان ئي گڏ هيٺ فرش تي ويهي رهيا. اسان سڀني کين ويهتي ڪئي ته ڪرپا ڪري آرام ڪريءَ تي وهو پر هو اسان سان گڏ زمين تي ئي ويٺا رهيا. ايتري ۾ بئريسٽر روشن لعل پنهنجي عدالتي چترائيءَ کان ڪم ورتو. دانا جن کي عرض ڪيائين ته حضور! جيڪڏهن توهين اسان کان ٿورو مٿيو وهندا ته توهانکي چڱي طرح ڏسي ۽ ٻڌي سگهنداسين. ان تي حضور جن کلي ڏنو ۽ سڀني جي دل رکڻ لاءِ اٿي آرام

اسانجي رهبري ۽ رهنمائي ڪندو رهندو .
 اهڙو ڪامل ڪشتيان هي جسماني چوانو ڇڏڻ کانپوءِ به
 پنهنجي سڪن شيوڪن جي سار سنڀال لهندو رهيتو . اهڙا
 انيڪ مثال حضور جن جي ڪيترن ئي شهن جي ذاتي انيڙ
 ۾ آيا آهن . اهڙا هئا حضور بابا ساون سنگهه جن، جي ”ياس
 جا سمنس“ نالي سان پڙسڻ هئا ۽ جن پڙيا ۴۵ سال ڄيئون جي
 رهنمائي ڪئي ۽ پليل پٽڪيل جيو آلمان جي ڪنهن به
 ذات پات جي پيد پاو کان سواءِ مدد ۽ سنڀال ڪئي . هنن
 ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي ۹۰ سالن جي ڄمار ۾ هن خاڪي چولي
 جو ٽپاڳ ڪيو .

دريائي لعل

هڪياسوء مٿان زوريءَ مڙهڻ جي ڪوشش ڪانه ڪئي ۽ نڪر
ڪنهنڪي آندو شواس رکي انهن سکياڻن کي سويڪار ڪرڻ
لاءِ چيو. بلڪ هو انهيءَ ڳالهه تي زور ڏيندا هئا ته نام جي
ڪمائيءَ دواران پنهنجو انيو حاصل ڪري پوءِ ئي ست ست
هي سڌائڻن کي هڃو. پر گڏو گڏ ڪن مول سڌائڻن کي
فارضي طور پهرين سويڪار ڪرڻو ئي پوندو، جهڙي طرح
جاميٽريءَ ۾ ڪجهه انومانن کي هڃي اڳتي وڌڻو پوندو آهي.
حضور جن جي نقط نگاهه وصال ۽ واپس هڪ هي جنهن ۾
مذهبي لعصب کي ڪوبه اسٽان ڪونه هو. هو پنهنجي
ستسنگن ۾ عام طور مسلمانن ۽ صوفي فقيرن جي ٻاڻيءَ ۽
وچن جا حوالا ڏيندا هئا ۽ خاص ڪري قرآن جي هن آيت
تي گهڻو زور ڏيندا هئا:-

”مولو قبل المولو“ يعني مرڻ کان اڳي مرو.

جڏهن منس ڪمائي ڪري روز روز مرڻ سکي ٿو يعني پنهنجي
اڃا انوسار شرار مان چيٽتا کي هٽائي مست ۾ شوليتروٽ
ايڪار ڪري سگهيو ته پوءِ ڇڻ نه هو موت، لي فتح ٻائي
ٿو ۽ هن لاءِ آخرت جي عذابن جو نه ڪو سوال ئي ڪوٺئي.
حضور مهاراج جن فرمائيندا هئا ته مانڪ جنم دراپ
رڻن آهي جو بار بار ٿيو ملي. اسين صرف منس چولي ۽
ٽي چوليءَ جي چڪر مان آزاد ٿيڻ جو پرتن ڪري
سگهون ٿا يعني من ۽ مايا جي چار مان چوٽڪارو حاصل
ڪري پنهنجي نج ڌام پهچي سگهون ٿا جتان آءِ ۾ نڪتا
آهيون. اهو مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ اسانکي ڪيئن ڪايل
مرشد يا پورڻ ستگرورو جي آڳيا ۾ رهي اڀياس ڪرڻو
پوندو. اهو ست ستگرورو نه رڳو اسانکي ساڌنا سيکاريندو
بلڪ اسان سان آخرين منزل تائين هروقت انگ سنگ رهي

هو ندي پڻ انوکي نمونن ۽ ديتا جا پندار هئا. آخر گيان ۽
 پرڀو پراپتي جي نرمل مارگ ۾ هنن انيڪ جيون جي سھائتا
 ڪئي ۽ کين اندر ۾ نورالي روشن جو سھارو ڏيئي ڪرلارت
 ڪيو. اهڙا پرهمي شش جن کي سندن روحاني رسائيءَ جو
 قدر هو سي جڏهن سندن چوڻن ۾ جهڪڻ چاهيندا هئا ته هو
 کين منع ڪندا هئا. مشڪندڙ چهرن سان ٻئي هٿ جوڙي
 سڀني کي نمسگار ڪندا هئا ۽ هميشه فرمائيندا هئا ته مان
 داسن جو داس آهيان ۽ اهو منهنجو فرض آهي ته مان جيون
 جي سھائتا ۽ شيوا ڪريان.

حضور مهارج جن جي سکياڻن جو سار

هنجو اُپدش هو ته انسان جي دل ۾ هري مندر آهي - الهي
 ۾ ئي پرماتما جي پرڄا ڪرڻ چڱائي. جيڪڏهن ڪو انسان روحاني
 تجربو يا ڪوچ ڪرڻ چاهي ۽ پنهنجو پاڻ سڃاڻڻ چاهي ته الهي
 لاءِ سڀ کان عمدو پرارڳ شالا (Laboratory) به هڪي پنهنجي
 اندر ئي ملندي. سڀني سنت مهاتمانن جي سکيا آهي ته
 ”خدا جي بادشاهت“ يا پرماتما جو نام منس جي اندر
 آهي ۽ هو انهيءَ جو اليو لڏهن ڪري سگهندو جڏهن نمونن
 ۽ تارج سان شبد يا نام جي ڪمائي ڪندو. هي اهوئي
 شبد آهي جنهن جي باري ۾ ڪرائيسٽ فرمايو آهي ته ”اهو
 پرماتما وقت هو ۽ اهو پرماتما هو ۽ اڄ به اهو پرماتما آهي“
 اهو شبد هن ڪانجڪ ۾ به پوري گوروه جي ڪرپا سان پراپت
 ٿي سگھي ٿو. اهو شبد نه صرف ساري رچنا جو سھارو آهي
 بلڪ اسانجي اندر به هر وقت گونججي رهيو آهي. انهيءَ
 شبد ذريعي اسانجي گناهن ۽ ڊپيل آتما آزاد ٿي آڪاش منڊل
 ڏانهن پرواز ڪري آخر وڃي پرماتما ۾ لين ٿئي ٿي.
 حضور مهارج جن ڪڏهن به انهن سڌائن کي ڪنهن به

گورو نانک صاحب فرمائين ٿا اهڙي طرح سرت شيد جو
اڀياس ڪري هن ڀو ساگر مان ٿري پار پڻ.

هن دوهي جي ٿورن ٿي لفظن ۾ سندن سنساري ۽
پرماني رهڻي جو سار اچي ٿو وڃي.

هنجو اڀدش اهڙو نه سرل ۽ ڳوڙهه وڃين جي واپاڪيا
اهڙي نه سواي ۽ موهيندڙ هوندي هئي جو هڪ اڻ
پڙهيل رواجي ڳوڻاڻو به کين چڱي ريت سمجهي سگهندو
هو. انهيءَ هوندي به اهي اڀدش اهڙي ڳوڙهي ڪيان سان
پرل هوندا هئا جو چڱا چڱا ودوان ۽ فلاسافر پڻ ٻڌي ڏنگ
رهندي ويندا هئا.

حضور مهاراج جن پنهنجي اڀدش ۾ ڪنهن به لوڀتا يا
اصليت جي دعويٰ نه ڪئي ۽ ٻارڪ نظر سان ڏٺو وڃي ته
هن سنار ۾ ڪا نئين وسيلو آهي به ڪانه. صرف نئين ٻول
۾ پراڻي روحاني دوا يعني حضور جن انهيءَ ئي اڀدش کي
دهرايو جيڪو ڪير ۽ نانڪ، دادوءَ ۽ پالڙوءَ، حافظ ۽
مولانا روم، پنهنجي پنهنجي زماني ۾ جيون ڪي ڏنو.
فرمائيندا هئا ته سنتن جي پڙهي ڪڏهن ختم ٿئي ٿي
۽ هنجو قوم، مذهب ۽ ذات پات سان ڪو به سبب ٿيو
رهي. سنتن جو اڀدش سڙو لوڪ آهي. گورو نانڪ صاحب
جن فرمائين ٿا :-

”ڪنري ابراهمن سؤ د وئس،

اڀدش چئو ورتا ڪر، سانجا.“

حضور مهاراج جن جا شيوڪ اٽڪل ٻه لک هئا جن ۾
سڀئي قسم جا ماڻهو، جهڙوڪ چتر واپاري، هوشيار پروفيسر
۽ ٻيا ڪي راجا مهاراجا به هئا. مهدي جي آخري آرزو
ٿي ته سڀئي گنبد وٺي، انهيءَ ۾ سنگورن جا پير پوڙيا

هنن ڪڏهن هڪ پٿرو به ستسنگي يا بي ستسنگيءَ کان
پنهجي ذاتي خرچ لاءِ نه ورتو ۽ هميشه حق حلال جي
ڪمائيءَ مان گذارو ڪرڻ جي هدايت ڪندا هئا. حصار
ضلعي ۾ سرسي ڀرسان ڪندوبور ڳوٺ ۾ کين ڪاٺي وڏي
زمين (Farm) هئي جا هنن حياتيءَ ۾ ئي پنهنجي پٽن کي
ورهاڻي ڏني.

سندن مختصر جيون کي مان پنهنجي دوست پروفيسر
جگموهندل جي هن ليکڪ سان سماعت ڪيان ٿو.

”بياس جي ننڍي ۽ معمولي اسٽيشن کان لڳ ڀڳ ٽي
ميل پري، سنساري جهنگهڻ کان دور اڪالت ۾ پورن
مهاڻا رهندو هو، جنهنڪري عام طور ”بياس جو ست“
ڪري سڏيندا هئا.

هو سياسي يا لپنوي ڪو نه هئا. هنن ڪڏهن به ڪپڙو
رٿا وستر ڪيڻ يا ڪيا ۽ نڪي. هنن جا شش اهي وستر
پائين ٿا، سواءِ انهن جي، جي اڳ ٿي ڪنهن سياسي جي
سمجڻ لاءِ. سان واسطو رکندڙ آهن. هو پنهنجي ستگروءَ، بابا
جئمل سنگهه، جن وانگر صاف سفيد وستر پهريندا هئا. پوءِ به
هو پنهنجي چورن اهڙا نه نروهي ٿي وٺيت ڪندا هئا،
جو جيڪي اوچا آدرش ڳورو نانڪ صاحب جن پنهنجي
هيٺين پاڻيءَ ۾ فرمايا آهن، انهنجو حضور مهاراج جن زنده
مثال هئا.

”جڏسي چل مهه ڪمل نرالو مرغائي نيسائي،

سرف سيد پٽ ساگر ٿريئي نانڪ نام وڪائي.“

جهڙي طرح ڪل پاڻيءَ ۾ رهندي به پسي نٿو ۽ مرغائي
پاڻيءَ ۾ ئي رهڻي ٿي ڇڏهن به اڏائي ٿي نه خشڪيون سان،

حضور مه-اراج جن سوامي جي مهاراج جن جي سار
 ٻڃڻ جو پنجاهي آئو ڪيو ۽ گور مٿ سنڌانت نالي ٻسٽڪ
 ٻن ڀاڱن ۾ خود لکيو ۽ انهيءَ جا هيٺ ٻڌڻي
 (Philosophy of the Masters) ۽ ٻين اولين ۾ ڇاپا ڇپجي
 چڪا آهن.

ڊاڪٽر جائنسن امير-اي، امير-دي، بي-دي، هڪڙو
 اميرڪن سر جن ڏاڙي ۾ گاديءَ سال لڳاتار رهيو (۱۹۳۲
 کان ۱۹۳۹) ۽ هن ۾ مشهور ٻسٽڪ لکيا، ”وٽ ا گرٿ ماسٽر
 ان انڊيا“ (With a great Master in India) ۽ ”د ڀات
 آف دي ماسٽرس“ (The Path of the Masters) جي هيٺ ٻڌڻي
 وڌيڪي ڇپجائون لاءِ ڇڻ ڏن روشن منار جي مثل آهن ۽ انهن
 جا ويجهڙائيءَ ۾ ڪيترائي سنسڪرت ڇپجي چڪا آهن.
 گرنل سي-ڊ اليو سنڌ ڊس، جو ۱۹۳۶ع ۾ هندستان جي
 وائسراءِ جو مئٽري سيڪريٽري هو ۽ پوءِ امرجنسي ڪميشن
 جو چيئرمين ٿي رهيو، انهيءَ هڪ نهايت سندر ۽ ولاچار
 بوکيه ٻسٽڪ ”دي لائر وائس“ (The Inner Voice) لکيو
 آهي جو ٻه اٺيڪ ڀاڱا ٻڌڻي ۾ ڪيترائي دفعا ڇپجي چڪو
 آهي. انگريزيءَ ۾ ٻيا به ڪيترا ڪارائتا ٻسٽڪ شايع ٿي
 چڪا آهن جهڙوڪ ”لائيت آن سنٽ مٿ“، ”سائنس آف
 دي سول“، ”اسپر ڀڄوئل جيمس“، ”مستعزم آر دي
 سپر ڀڄوئل ڀات“ ۽ ڀاڱا، ”دي مٿڪ بائيبل“ ”سنٽ
 مٿ انڊ دي بائيبل“ ”سار اڄس“، ”ٽيلاس آف دي
 مٿڪ ايسٽ“، ”ڊسڪورسز آن سنٽ مٿ“، ”ڊوائين
 لائيت“، ”ڪمپيٽ فار لائيت“، ”رنگنگ ريلڊيس“
 وغيره.

حضور مهاراج جن جي خانگي زندگي نهايت سادي هئي.

ظاهر ڪرڻ کان گهٽ ٿيندا هئا. پر حضور مهاراج جن انهن جي دلين ۾ اهڙي نه همت ۽ مردانگي پري جو اڄ هو هن ڀر ۾ سٺي ڪي اي ڌڙڪ سوانڪار ڪرڻ لڳا آهن ۽ پاڻڪي سٺ مٿ جا پوئلڳ چوانڻ ۾ ڏسڻ لڳا وڻن. اڄ هن مٿ جا سخت وروڙي نه مڃين ٿا نه ستسنگي ماس مڇي شراب کان پرهيز ڪن ٿا ۽ نيڪ پاڪ زندگي رکي مالڪ جو ٻچن بدگي ڪن ٿا.

ڪو وقت هو جڏهن پنجاب ۾ ڪنهن رازا سوائي مٿ جو ٺالو ٿي ڪونه ٻڌو هو ۽ هاڻي اهو وقت آيو آهي جڏهن ڀارت جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ سون ٻاڪ هزارن جي تعداد ۾ ستسنگي ڦهليل آهن. ڪنهن به ڳوٺ يا قصبي ۾ وڃو ته ٺوھانڪي ڪو نه ڪو ستسنگي ضرور ٿڏبو. بامبي ۾ هن وقت هزارن ۾ ستسنگي آهن ۽ ڪجهه سال اڳ اُتي ستسنگ گهر ٺهرايو ويو جو شهر جي خاص سٺن هالن ۾ ڪڍڙو آهي. دهليءَ ۾ هفتيوار ستسنگ ۱۳ هنڌن تي ٿيندو آهي ڇاڪاڻ ته شهر جو ڦهلاءُ ڪيترن مهالن ۾ آهي.

حضور جن سٺ مٿ جو سندس نه صرف ڀارت جي ڪنڊ ڪڙڇ لائين پهچايو بلڪ وڏي مالڪن ۾ به ۽ اڄ انگلنڊ، اميرڪا، ڪئناڊا، ائيرڪا، سٽز لئنڊ ۽ دنيا جي ٻين ڪيترن ڏينهن ۾ رازا سوائي ستسنگ جا سٺ مرڪز بڻجي ويا آهن. هر سال سياري ۾ انهن مالڪن مان ستسنگي ڏاري ايندا آهن ۽ ستگرون جي چرلن ۾ ويهي سٺ مٿ جي سڪيائن کي ٻڌندا آهن ۽ الجي گهرائين جو چئن ڪندا آهن. در اصل، ڏارو هيٺو دنيا جو هڪ ٻرندو روحاني مرڪز بڻجي چڪو آهي.

ستسنگ سمنڊ جي ڪناري، ڪاٺي ميدان ۾ ڪرڻو پيو.
 حضور جن اتر پرديش جي بلند شهر، خرجا، ساوا،
 ميرت، سهارنپور ۽ ٻين ڪيترن وڏن شهرن ۾ پڻ ويا. سانگلي
 رياست جي مهاراجا جي وڃڻ تي ڪرڻ تي حضور جن سانگلي ۽
 پڻ ويا. رستي ۾ حضور جن ٻه ڏينهن ۾ ستسنگ ڪيا. هي
 شهر مالا ۽ پوٽڪ واد جو مرڪز آهي. هن دور ۾
 حضور جن پوني ۾ جنرل راجواڙي ۽ سندس پٽي راڻي
 لڪشمي ٻائي راجواڙي جي ٻنڌڻي ۾ پڻ ستسنگ ڪيا.
 مونڊي سرمور پنڪ جوشي، ڪي سي اس آ، مشهور
 وڪيل ۽ ان وقت گورنر جي اڳواڻن ڪيونس ڪائونسل
 جي گرهه وڃڻ جي مهينن جي عرض ڪرڻ تي امرائين ۽
 پڻ ارسيا. انهن سڀني شهرن ۾ حضور جن جي ستسنگن ۾ ايترا
 نه ماڻهو ايندا هئا جو سڀ هال ۽ شايد ڪچا ڪچ ڀرجي ويندا
 هئا ۽ ڪيترن ئي ماڻهن کي ٻاهر بيٺو پوندو هو. سانگلي ۽
 جو مهاراجا ستسنگ لاءِ پنهنجو مهلات خالي ڪري، پاڻ ۽
 سندس راڻي، راجڪمار ۽ راجڪمارين سميت وڃي نين ۾
 رهيا. جتي ڪٿي حضور جن جا ستسنگ ٻاڪل شائني ۽
 ڌيان سان ٻڌا ويندا هئا.

حضور جن جي هنن دورن سڄي هندستان جي ڪنڊ ڪڙڇ
 ۾ سنت مت جو ڦهلاءُ ڪيو ۽ هزارن جي تعداد ۾ ماڻهو سنت
 مت ڏانهن ڪڍجي آيا. مختلف ڌرم ۽ جاين جا ماڻهو،
 مختلف ويچار ڌارائن رکندڙ پُرش، هندو، مسلمان، يهودي،
 عيسائي، پارسي، چين، بنگالي، مدراسي، گجراتي، مراهٽا
 ۽ سنڌي سڀئي سنت مت جي زبردست ڪشش محسوس
 ڪرڻ لڳا. حضور مهاراج جن جو ڌاري ۾ ڪارڻ شروع ڪرڻ
 کان اڳ اهڙو وقت هو جو راجا سوامي ستسنگي پاڻ کي

۽ انهن مان ڪيترا نه اها ڳالهه ڪلي ۽ طرح ۽ چيندا هئا ته
 پياس جي سنت هنن ماڻهن جون ۽ اس شراب ورتائڻ ۽
 ٻيون برون عادتون ڇڏايون آهي. هيءَ اهائي ڌرتي
 آهي جتي اڄ کان قريب ۲۰۰ سال اڳ، چوٽيهن رياستن
 جي راجپوت راجائن کور و گوبندسنگهه جي سکيا ڪي ٻڌڻ
 کان انڪار ڪيو هو ۽ هنن جي خلاف وڃي دشمنن سان
 مليا هئا.

پنجاب کان پوءِ حضور مهاراج جن هندستان جي ٻين پرائن
 ۾ نام جو پرچار شروع ڪيو. شري ليجرمل پاواڻيءَ جي
 وينتي ڪرڻ تي حضور جن سنه ۱۹۳۰ع ۾ ڪراچي، حيدرآباد
 سکر ۽ سنڌ جي ٻين ۽ ڪيترن شهرن ۾ ستنسنگ ڪيا. ان
 وقت ديوان صاحب ڪڙوئي سنڌي ستنسنگي هو ۽ بهرمان
 به ڏينهن ته سندس بنگلي جي باغ ۾ ئي ستنسنگ ٿيو. اُنهي
 ٻئي ڏينهن ستنسنگ ۾ ماڻهو ايترا نه ٿورا آيا جو ديوان
 صاحب چيو ته اشتهار ڇپائي شهر ۾ ورهائجڻ جيئن ماڻهن
 کي حضور جن جي ٻڌارڻ جو پتو پوي. اهڙي قسم
 جي پرچار ۽ اشتهار بازيءَ کي حضور مهاراج جن پسند ئي
 ڪين ڪندا هئا. هنن فرمايو، ”ديوان صاحب ٿورو لرسو،
 لوهانجو، مٺ ۾ ئي ڪافي پرچار ٿي ويندو، لوهانڪي
 لڪي اشتهار ورهائڻ جي لڪيف وٺي پوندي ۽ نڪر
 ڪجهه خرچ ٿي ڪرڻ پوندو.“

انهن ڏينهن ڪنهن ڪراچيءَ جي جنما ٿي خردار ڪرڻ
 لاءِ اشتهار ڇپائي ورهائڻا نه پياس واري سنت کان هوشيار
 رهيو، جو هو ستن جي ٻاڻيءَ ۽ سکيا جو غلط ارت ٻڌائي
 ماڻهن کي غلط راهه ٿي وئي ٿو وڃي. نتيجو اهو نڪتو
 جو شام جو ستنسنگ ۾ ايترا نه ماڻهو آيا جو ٻئي ڏينهن کان

د ٻرا اسماعيل خان، جهيلام، گجراتوالا، وزير آباد، سيالکوٽ،
 جهون، لالپور، ملتان، مانڱو مري، سرگودا، اوکاڙا،
 شيخپورا، اقبال، دهلي، روهٽڪ، روابو، حصار، هوشيارپور،
 کانڙا، پالپور، سلا، فيروزپور ۽ ٻين شهرن ۾ ستسنگ
 ڪيا. لاهور، امرتسر ۽ جلندڙ ۾ نه اڪثر هر مهيني ستسنگ
 ڪرڻ لاءِ ويندا هئا. ڪپور ٿلا، قنڀواڙهه، قلمور، سلطانپور
 لوڌي، ديوان، بتالا، لرنٿارن، گرداسپور، دسوها، فاضلڪا،
 جڳاڏري، سوگا ۽ ٻين سؤن ننڍن وڏن ڳوٺن ۽ شهرن ۾
 ستسنگ ڪندا رهيا.

پنجاب جي لڳ ڀڳ سڀني وڏن شهرن ۾ راولپنڊي،
 ملتان، لاهور، مانڱو مري (جي هيٺسڙ سڀ پاڪستان ۾
 آهن) امرتسر، جلندڙ، لڌيانا وغيره ۾ وڏي لاڳت سان
 شاندار ستسنگ گهر ٺهي راسن ٿيا. هاڻي ته پنجاب جي نه
 رڳو ڳوٺن ۽ شهرن ۾ ستسنگ گهر آهن بلڪه انهن ڏورانهن
 ٻهاڙي علائقن ۾ به، جتي حضور جن ستسنگ جا خاص مرڪز
 مقرر ڪيا هئا. پٿورو (پالپور-پرساڻ) ڪالو ڪي ٻڙ
 (پاروئين بنگالي پرساڻ) ٻهوٽا (اونا وڃهو) منڊي (پراڻي
 مشهور منڊي رياست) ۾ امام وٺيڪ ستسنگ گهر اڏيل
 آهن. پنجاب جي مشهور ٻهاڙ ڊلهائوسيءَ ۾ حضور مهاراج جن
 ٽي عاليشان بنگلا خريد ڪيا. انهن ستسنگ گهرن ۾ حضور
 جن هر سال گهٽ ۾ گهٽ هڪ هفتو نه ضرور ويندا هئا.
 جتي به حضور جن ويندا هئا ته اوسي پاسي جي پيشمار
 سنگت پنهنجي سنگورن جي مهما ڳائيدي اچي اتي ڪٺي
 ٿيندي هئي. ٻهاڙي لوڪن لاءِ ته هر سال اهو چڻ ته هڪ
 وڏي مهلي جو موقعو ٿي پوندو هو. ايتري قدر جو غير
 ستسنگي به پنهنجو وڻ وڙوڻ ۽ دشمني واري وهندا هئا

ٻن ٽن سالن ۾ ڏاڙهي جو ننڍو ستنسنگ گهر، جنهن ۾
ستنسنگ ٿيندو هو، سو ڏانهون ڏانهن وڌندڙ سنگ لاءِ
ڪافي نه رهيو. پوءِ وڏو ستنسنگ گهر (بابا جڳمل سنگهه هال)
جنهن ۾ ڏهه هزار ماڻهن جي وهڻ جو پرمٽ ٿي سگهيتو،
ٺهرايو ويو. پر انهيءَ ۾ به سنگت سمائجي نه سگهي. هيئن
اُن ۾ مهاراج جن نام دان ڏيندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن
ميٺهن جهڙو ۾ ستنسنگ ٿيندو آهي.

حضور مهاراج جن هڪ موقعي تي فرمايو ته ڪڏو به وڏو
ستسنگ هال ڪٿي ٺهرايو پر ائينده ستسنگ نه ڪٿي ميدان
۾ ئي ڪرڻو پوندو. انهيءَ ٽانپوءِ ڏهري ۾ يا ٻين هنڌ جتي
دؤري ۾ ستسنگ ٿيندا آهن، سي سڀ شاميانا لڳائي دليل
ميدانن ۾ ئي ڪيا ويندا آهن. ڪڏهن ڪڏهن نه اهي شاميانا
سنگ لاءِ ٿورا ٿيندا آهن ۽ ڪڇ سنگت ڪي اُس ۾ بيهڻو
پوندو آهي. حضور مهاراج جن جي دؤرن کي جي و ستار
سان ورلن ڪڇي نه ڪئين پستڪ لکجي وڃن. حضور جن
جي دٻا مهر جون وارٽائون ۽ ڪرامتون، سندن اٽڪ ڪم
ڪرڻ جي شڪتي، اُڌي رات ٽائين جاگي سڄي جي متلاشين
ڪي وقت ڏاڍا، دور دور ٻهاڙي علائقن ٽائين دؤرا
ڪري اُٿي جي غريب لوڪن کي چٽاڻا، انهن سڀني جي
باري ۾ اهيڪ ورٽائت ٻڌا آهن. گورو نانڪ ڪبير ۽ ٻين
پراچين ستن وانگر حضور جن سڄي ڀارت جو دورو ڪيو. بشاور
کانولي بهڻيءَ ٽائين ۽ ڪراچيءَ کانولي ڪاڪتي ٽائين،
اٺيڪ ننگرن ۽ ڳوٺن ۾ پهچي اچيٽ ۽ پٽڪيل جيون ڪي
سنت مت جو بيهام ڏيئي سندن سڪل دٻين کي پرمالما جي
ڀڳتيءَ سان سر سبز ڪيو.

ہن پشاور، راولپنڈی، اثبت آباد، کالاباغ، کوہاٹ،

چاندو جتي هن وقت واهن هزارن کان مٿي ستسنگي آهن
 اُتي سردار ڀڳتسنگهه کانسواءِ ٻيو ڪو ستسنگي ئي ڪونه
 هو. ڪٿا ڪير ٿي؟ ستسنگ، جي پراچين هندو ڌرم جا مکيه
 انگ هئا، تنکي ماڻهن نظر انداز ڪري ڇڏيو هو. ٻين سنتن
 وانگر حضور مهارج جن کي به چئني طرفن کان ٿيندڙ مخالفت
 کي منهن ڏيڻو پيو.

هندو ڌرم جي سڀني فرقن ۽ سمورن دامن هندجو سخت
 ورو ٿي ڪيو. واڌا سوامي مت جي خلاف ڪئين قسمن جا
 افواهه ڦهلايا ويا ۽ بدنام ڪرڻ ۾ ڪا به ڪسر ڪانه ڇڏي
 وئي. ستسنگهن کي ”انسان پرست“، ”ڀوت پوڻن ۾ وشواس
 رکندڙ“ ۽ ”ڇوٽ ڪاٽيندڙ“ وغيره ڪوٺيندا هئا.

پر ستگورن جو اُپديش ڪهڙو هو؟ سڀني سنتن، جهڙوڪ
 گورو نانڪ، ڪبير صاحب، بلو، دادو، نلسي صاحب،
 روداس وانگر، حضور جن جي اها ئي سکيا هئي، ”پرماٽما
 ۾ سمانجڻ بنا ڪڏهن به سڄي خوشي ۽ شانتِي پراپت نه
 ٿيندي ۽ اهو پرماٽما ڪٿي به ڪونهي. اسانجو شريار ئي
 سچو مندر آهي جنهن ۾ هو رهيو. ڪنهن اهڙي واقفڪار
 کي ڳوليو جنهن هنکي ڏٺو آهي ۽ توهانکي به ڏيکاري
 سگهي“ انهيءَ ۾ ٻيا ڪهڙي اعتراض جوڳي يا ناراض ٿيڻ
 جي ڳالهه هئي؟ ڪرائيسٽ، محمد، زردشت، نانڪ،

ڪبير ۽ ٻين سڀني سنتن جو به نه اهو ئي اُپديش هو. پر
 دنيا جا ماڻهو لڪير جا فقير آهن. هو پنهنجي پنهنجي ڌرم
 جي اصليت کي ٽيڻائين ٻڌڻ ۽ سمجهڻ جي ڪوشش ٿي
 ڪن جيستائين کين سندن ڌرم جا پرچار ڪ پراڻين رسمن ۽
 سڌائن مطابق نه سمجهائين. پر تنهن هوندي به حضور مهارج جن
 سڀني ڌرم ۾ ڪامياب ٿيا.

جو پيد ٿيو. جڏهن هنن پهريان ٿوري ۾ ستسنگ شروع ڪيو ته ان وقت پنجاب ۾ اٽڪل ۲۰۰۰ ستسنگي هئا ۽ پندارن تي حاضري به ٿي سو هوندي هئي جا پوءِ اڪ کان به وڌي وئي.

بابا جئمل سنگھ مهاراج جن ۲۴۰۰ جيون کي نام دان ٿيو ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا هئا ته مون کان پوءِ جيڪو ڪم سنڀاليندو سو ٿورو ٿي سگهي ۽ ديا مهر جو پندار کڻي ايندو.

جڏهن مهاراج جن پنجاب ۾ پوڄا شروع ڪيو ان وقت لوڪن ڏهن گورن ۽ سنت مت جي سکيائن کي ڀلائي ڇڏيو هو. وڏا وڏا ودوان به گورو نانڪ جي اُمر سکيائن کي اوک ۽ ويدانت سان پست ڪرڻ لڳا. پنجن نامن جو پيد الپ ٿي ويو هو ۽ ڪنهن کي سرت شيد پوک يا انحد مارڪ جي اوجھه ڪانه هئي. گورن جي اها مول سڀيا ”ان گور ۽ مڪت نه پائي ڪوئي“ ڪنهن کي ياد ئي ڪانه هئي بلڪه انهيءَ جو کلي طرح ڪنڊن ڪيو ٿي ويو. ان پڙهيل مورخين، ايترن ۽ ٻين جڙ پدارثن جي پوڄا، جنهنجو سنتن هميشه ڪنڊن ڪيو آهي، ۾ لڳل هئا ۽ پڙهيل ماڻهو بشعري سڀيا جي زور الو اچي ناستڪ بڻجي پيا هئا.

ناستڪپڻي جو زور ايتري قدر هو جو ملڪ ۾ ڪيترن هنڌ ناستڪن پنهجنون سنڌتائون پراڻا ڪيون هيون. ٿوري جهڳڙا ۽ مذهبي فساد هميشه ڇڙيا رهندا هئا. پراڻا مان ماڻهن جو وشواس نڪري چڪو هو عام لوڪ اندر جي وهڪ ۾ وهي رهيا هئا.

مالڪ جي ديا مهر کي جوش ۾ آڻڻ لاءِ شايد انهن ڳالهن جو هٿ ضرور هو. امرتسر، لاھور، لڌيانا، هوشيار پور، امبالا، دهلي ڇوڙن شهرن ۾ به اٽڪل ٿورا ستسنگي هئا.

ٻانڌجائي لوڪ جو نه حضور اڳ ۾ ئي اڀياس ڪيو هو.

انهيءَ پرومارٽ جي ڪوچ جي دوران ۾ (۱۸۹۴) سندن متر ٻار ڪاهن سنگهه کين ٻڌايو ته بابا جڳمل سنگهه نالي هڪ مهان سنت مريءَ ۾ آيو آهي ۽ وڌيڪ چيائين ته توهان ڪيتري وقت کان سڄي ۽ اوچي ڪوروءَ جي ڪوچ ۾ آهيو، هاڻي مون سان گڏ هلو ته توهان کي اهڙو ڪورو ڏيکاران.

بابا جن جا ٽي چار ستنگ ٻڌڻ سان سندن سڀ شڪانون نورٿ ٿي ويئون ۽ محسوس ڪيائون ته جهڙي ڪوروءَ جي ڳولا ۾ هوس سو مليو آهي. بابا جي مهاراج جن کين ڏکڻا ڏني ۽ سرت شبد لوڪ، جنهنجو ذڪر گرانت صاحب ۽ ٻين سنتن جي ڪتاب ۾ آيل آهي، جي اڀياس جو طريقو سيکاريو.

نام دان ڏيڻ وقت بابا جڳمل سنگهه مهاراج جن کين چيو ته مان صرف تنهنجي واسطي ايترو پريان مري بهڙ ٿي آيو آهيان. تنهنجي مولوت امانت پيل هئي جا اڄ مون توکي سونپي آهي.

ان وقت حضور جن جي عمر ۳۶ سال هئي ۽ مريءَ بهڙ ٿي ملهريءَ ۾ انجنيئر هئا. جلد ئي حضور جن جي نوڪريءَ مان دل ڪڍي ٿي پيئي ۽ سنساري جيون ڪان به اداس ٿي پيا. انڪري ڪنهن پيرا بابا جي مهاراج جن کي عرض ڪيائون ته مون کي اجازت ڏيو ته نوڪريءَ تان استيفا ڏيئي اچي ٿوري ۾ توهانجي چرن ڪمران ۾ رهان. پر سندن اها ويستي بابا جن نه مڃيندا هئا ۽ کين چوندا هئا ته وقت ايندو جڏهن توهين جيءَ ٻري ٿوري ۾ رهندا.

آخر حضور جن اپريل ۱۹۱۱ع جي پهرئين هفتي ۾ واپس ڪيو ۽ ۲ اپريل ۱۹۴۸ (جڏهن جولائي جو مڃاڻو) تائين ٿوري ۾ رهيا. انهيءَ عرصي ۾ هنن ۱۲۶۰۰۰ جيون کي نام

جو پيد ٿيو. جڏهن هنن ٻنهي ٿوري ۾ سسنگ شروع ڪيو ته ان وقت پنجاب ۾ اٽڪل ۲۰۰۰ سسنگي هئا ۽ پندارن تي حاضري به ٿي سؤ هوندي هئي جا پوءِ لک کان به وڌي وئي.

بابا جمل سنگھ مهراج هن ۲۴۰۰ جيون کي نام دان ٿيو ۽ گهڻو ڪري فرمائيندا هئا ته مون کان پوءِ جيڪو ڪم سڀايندو سو ٿو ٿي سگهي ۽ ديا مهر جو پندار کڻي ايندو.

جڏهن مهراج جن پنجاب ۾ پوڄا شروع ڪيو ان وقت لوڪن ڏهن ڪورن ۽ سنت مت جي سکيائن کي ٻلائي ڇڏيو هو. وڏا وڏا ودوان به گورو نانڪ جي ائم سکيائن کي ڀرڪ ۽ ويدانت سان پيت ڪرڻ لڳا. پنجن لامن جو پيد الپ ٿي ويو هو ۽ ڪنهن کي سرت شبد ڀرڪ به انحد مارڪ جي اوجھه ڪانه هئي. ڪورن جي اها مول سکيا ”ان گورو مڪت نه پائي ڪوئي“ ڪنهن کي ياد ئي ڪانه هئي بلڪه ائينيءَ جو کلي طرح ڪنڊن ڪيو ٿي ويو. ان پڙهيل مورخين، ايرٽن ۽ ٻين جڙ پدارٿن جي پوڄا، جنهنجو ستن هميشه ڪنڊن ڪيو آهي، ۾ لڳل هئا ۽ پڙهيل ماڻهو بيشي ڪيا جي زار الو اچي ناستڪ بڻجي پيا هئا.

ناستڪپٽي جو زور ايتري قدر هو جو مالڪ ۾ ڪيترن هنڌ ناستڪن پنهنجون سنڌائون ٽوپا ڪيون هيون. ذريعي جهڳڙا ۽ مذهبي نساد هميشه ڇڙيا رهندا هئا. پرمالما سان ماڻهن جو وشواس نڪري چڪو هو عام لوڪ اڌر جي وهڪ ۾ وهي رهيا هئا.

مالڪ جي ديا مهر کي جوش ۾ آڻڻ لاءِ شايد انهن ڳالهين جو هٿ ضرور هو. امرتسر، لاھور، لڙڪانا، هرييار پور، امبالا، دهلي جڙن شهرن ۾ به اٽڪل ٿورا سسنگي هئا.

پالنجالي لوگ جو نه حضور آيو ۽ نه ئي اڀياس ڪيو هو.

انهيءَ پرومارٽ جي ڪوچ جي دوران ۾ (۱۸۹۴) سندن
مٿو بابو ڪاهن سنگهه کين ٻڌايو ته بابا جڳمل سنگهه نالي هڪ
مهان سنڌ مريءَ ۾ آيو آهي ۽ وڌيڪ چيائين ته توهان
ڪيتري وقت کان سڃي ۽ اوچي ڪوروو جي ڪوچ ۾ آهيو،
هاڻي مون سان گڏ هلو ته توهان کي اهڙو ڪوروو ڏيکاران.
بابا جن جا ئي چار ستسنگ ٻڌڻ سان سندن سڀ شڪاوتون
نروٽ ٿي وينديون ۽ مڪسوس ڪيائون ته جهڙي ڪوروو جي
ڳولا ۾ هوس سو مليو آهي. بابا جي مهاراج جن کين ڏکڻا ڏئي
۽ سرمت شبد لوگ، جنهنجو ذڪر گرونت صاحب ۽ ٻين سنڌين
جي ڪتابن ۾ آيل آهي، جي اڀياس جو طريقو سيکاريو.
نام دان ڏيڻ وقت بابا جڳمل سنگهه مهاراج جن کين چيو
ته مان صرف ٽنهنجي واسطي ايترو پريان مري بهڙ ٿي آيو
آهيان. ٽنهنجي مروت امانت پيل هئي ڇا اڄ مون توکي
سرنهجي آهي.

ان وقت حضور جن جي عمر ۳۶ سال هئي ۽ مريءَ بهڙ
ٿي ملهاريءَ ۾ انجنيئر هئا. جلد ئي حضور جن جي نوڪريءَ
مان دل ڪٽي ٿي پيئي ۽ سندس ويجهون ڪان به اداس ٿي
پيا. انڪري ڪنهن پيرا بابا جي مهاراج جن کي عرض
ڪيائون ته مون کي اجازت ڏيو ته نوڪريءَ تان استيفا ڏيئي
اچي ڏيري ۾ توهانجي چورن ڪنوارن ۾ رهان. پر سندن اها
ويستي بابا جن نه وڃيڻدا هئا ۽ کين چوڻدا هئا ته وقت ايندو
جڏهن توهين جيءَ ڏيري ۾ رهندا.

آخر حضور جن اپريل ۱۹۱۱ع جي پهرئين هفتي ۾ رٽائر
ڪيو ۽ ۲ اپريل ۱۹۴۸ (جڏهن جوئي جوڻ سمايا) تائين
ڏيري ۾ رهيا. انهيءَ عرصي ۾ هنن ۱۲۶۰۰۰ جيون کي نام

حيٽوٽيڪ وٽن سڀ ڪجهه هو۔ پيسو، عزت، صحت، عيدو
۽ ٻيا انيڪ سنڀاري سک پر نهن هوندي به هنن هميشه
انهيءَ ڇڏڻ جي ڪهي محسوس ڪئي جا هننڪي سڄي خوشي
۽ شائتي ڏيئي سگهي. سندن آتما کي ان وسٽوءَ جي کوچ
هڻي جا هن جڙ سنڀار ۾ ملي نٿي سگهي ۽ اها هڻي پر آتما
جي پراپتي. هندجي اها روحاني پيلاس ڪٿي به ٽر پٽ
نه ٿي.

حضور جن ڪيترا سال ڪوهه مريءَ ۾ ايس۔ ڏي۔ او
ٿي رهيا ۽ اُتي ڪيترن متن ۽ ڌرمن جي ساڌن سان ملڻ
جو کين موقعو مليو. ڪشمير ۾ هندن جو مشهور ٿيرٿ امرناٿ
آهي. جيڪي ساڌو ۽ سنڀاسي اوڏانهن ويندا هئا تنکي مريءَ
مان لنگهڻو پوندو هو. گهڻو ڪري ڪوٺ ڪو ساڌو مٿا
حضور جن جي گهر رهيل هوندو هو ٻاڪ سندن مڪان کي
ڪوٺيندا ٿي هئا ساڌو مهالمان جو ڏيرو.

هڪ ٻڌ بڪشوه کان ٻڌمت ۽ چين مت جا گرنت پڙهيائون.
اهي به سندن آتما کي پيلاس کي بجهائي نه سگهيا ڇاڪاڻ
جو هننڪي نه پر مٿا جي ساڳيافت روشن جي اٻلاڪا هئي ۽
مرڻ ڪا پوءِ مڪتيءَ جي ڪنهن واعدي ۾ وشواس ڪونه
هون. جي اهو ڪرنا اسانجو پرم پتا آهي ۽ اسين
سندن ٻاڪ آهيون نه پرم ڇو جيئري ٿي ٻاڪ پتا جي
روشن کان محروم رهن؟ هڪڙي پادريءَ جنهن کان ائيمل
پڙهائون، انهيءَ صاف ظاهر ڪيو ته مونکي اهڙي ڪنهن
به ساڌن جي خبر ڪانهي پر ٻين متن وارن کين پنهنجي
پنهنجي ڪرپائن ۽ پرڄائن ۾ لڳائڻ جي ڪوشش ڪئي.
ڪڇ ٿيٽ جا لاما به کين گڏيا پر ائين ٿي اڳو نه پالڻديءَ
جي اوک کان مٿي انهن وٽ ٻي ڪا ساڌا ڪانه هئي ۽

حضور مهاراج جن جو مختصر جيون چرتر

حضور مهاراج جن جو جنم تاريخ ۲۷ جولاءِ ۱۸۵۸ع
کرپال جان جي هڪ اوچي خاندان ۾، پنجاب جي جتان
ڳوٺ، ضلع لڏيانا ۾ ٿيو. سندن پتا سردار قابل سنگھ جن
ملٽريءَ ۾ صوبيدار ميجر هئا. ان زماني ۾ اهو عهدو وڏي
۾ وڏو ڳڻيو ويندو هو جو ڪنهن هندستانيءَ کي ملي
سگهيو ٿي.

بالچن کان ئي حضور جن نهايت ئي ذهين هئا ۽ سندن پرائمائي
ڏانهن لاڙو صاف نمودار هو. سندن ڳوٺ ۾ جڏهن به ڪو
سادو سنت ايندو هو ته پنهنجي ڏاڏي سان گڏ اتي ويندا
هئا. ڏهن سالن جي اوستا ۾ هنن گرانٿ صاحب جو پهريون
پاٽ پورو ڪيو. بالچن ۾ ئي هنن گورو نانڪ صاحب جن جو
سري چپ صاحب ڪٺ ڪري ڇڏيو هو. پنهنجي ڏاڏي
کان ماڻيل سکيا ڪارڻ حضور مهاراج جن پنهنجي عالي چرتر
دل جي وشاليتا ۽ پري پڳتي ڪارڻ جلد ئي پرست ٿي ويا.
هنن اکر گن سان گڏ قدرت ڪنهن سندس ۽ سگهارو شرار ڏٺو
هو. روزگيءَ جي ڪاليج مان ڊگري وٺي هوائمر-اي-ايس
۾ ايس-ڊي-ار جي عهدي تي مقرر ٿيا ۽ انهيءَ مهڪه-ي
۾ ۲۸ سال نوڪري ڪرڻ کانپوءِ اپريل ۱۹۱۱ ۾ رٽائر
ڪيائون. پر نوڪري پوري ڪرڻ کان ڪڇ سال اڳ وٽائو
انهيءَ ڪري ڪيائون ته پنهنجي ستگروڻ طرفان سونپيل
مار جي لشڪرت ٿي سر انجامي ڪري سگهن.

ٽي حضور مهاراج جن ماهر سادن جي

۽ يوگ شاسترن جو اڀياس ڪيو.

پيار ڪندا آهن. هڪ ڀيري هڪ ماهر فوٽي گرائڻ پڻهجي
 تعجب ۽ حيرانيءَ کي ظاهر ڪندي مون کي چيو، ”مون
 راجائن، مهاراجائن، راڻين ۽ راجڪمارن، وائيسرائين، گورنرن،
 راجپوتن ۽ ڌارمڪ اڳواڻن جا فوٽا ڪڍيا آهن پر حضور
 مهاراج جن ۾ ڪا اهڙي عجيب مڙيا آهي جنهن کي منهنجي
 ڪئميرا جهڙي نٿي سگهي ۽ جنهن کي مان بيان ڪري نٿو
 سگهان. يورپ ۽ آمريڪا ۾ پراڻا ٽريننگ جي باوجود،
 مان انهيءَ کي فوٽي ۾ آڻڻ ۾ اسمٽ رهيو آهيان. مان
 هميشه ڪرپا ٿو ته اها ڪا جسماني اسٽول سولهن لاهي
 ڀڙڪ هڪ آلهه يا الوڪ سندرتا آهي جنهن کي ڪئميرا
 پڪڙي نٿي سگهي.“

حضور مهاراج بابا ساون سنگھ جي

اهو جنهنجو بهان تصوير ڪري نٿي سگهي

حضور مهاراج بابا ساون سنگھ جي جن ڪي عام طور ”پياس جو سنت“ ڪوٺيو ويندو آهي، انهن جي ساءهون ڏنل تصوير مان سندن مهانتا جو پورو اندازو لڳائي ڪونه سگهيو. در اصل ڪوبه فوٽو، چتر يا تصوير سندن شان شوڪت ۽ آئوڪ ليج سان پرايل شخصيت ڪي ظاهر نٿو ڪري سگهي. هو سنتن جا سرتاج هئا. ان هر دم مشڪندڙ مڪڙي جي پير پري ڪشش، اپار ديا مهر ۽ الوڪڪ پيار جو، ڪابه ڪئميرا فوٽو ڪڍي نٿي سگهي. سندن ليجسوي نيترون مان ٽپڪندڙ نرم ڌارائن کي ڪير ٿو چٽي سگهي؟ ٻلا پر مائما جي صورت ڪاغذ تي ڪيئن ٿي آئي سگهي!

حضور مهاراج جن قريب ۶ فوٽ لمبا، شرير جا سنڀا پير شاندار هئا ۽ سندن پانهون ڪڇ لنبيون هيون. ڪٿان به لنگهندا هئا ته اجنبي ماڻهو، جن کين اڳ ڏٺو ئي ڪونه هو، سي به هننجي پريار شالي سروب ڪي ڏسڻ لاءِ ٺهي اهاال بيهي ويندا هئا. سندن ڪشادي پيشاني، من موهيندڙ روش، سهڻي سفيد ڏاڙهي، گلابي چهرو، واکري چائي ۽ ڪلهن جو نه ڪجهه ورنن ٿي به سگهي ٿو پر اها سخاوت، اهو پيار ۽ ميناج جو هننجي آئي سندر ۽ ليجسوي نيترون مان هڪ ائوڪ ڌارا مثل وهندو هو، انجو ورنن ڪير ٿو ڪري سگهي! سندن مڪار بند مان ڪڏهن به ڪنور شبد ڪين نڪتو ۽ هو ڪميا جا ساگر هئا ۽ سندن ديا جا دروازا گهرور پاپين لاءِ به کليل رهندا هئا. ننڍو وڏو، استري پرش هر ڪو ائين چوندو هو ته حضور مهاراج جن مون کي سڀ کان وڌيڪ

چرلن ۾ اربنٽ ڪر بانٽو. مرضيءَ جا مالڪ آهن جيئن ڪن
وڻي لپين ڪن.

ميرا مڃهه مين ڪڇ لهن، جو ڪڇ هي سو نور،
نيرا لڳهه ڪو سونپتي، ڪيا لڳيڪا مور.
(ڪبير)

ذيرا بابا جمل سنگهه

۱ آڪٽوبر ۱۹۶۳

دريائي لعل

لکیتون هت آڊن جي هو پاڻ سان کڻي ويو. اهي سڀ ڪاغذ
سندس بستري جي وهائي هيٺان پنجن سالن تائين آرام ڪندا
رهيا. هڪ دفعي منهنجي جنم تي سول صبح جو انهن
ڪاغذن کي هڪ ريشمي رومال ۾ وڙهي مون کي آڻي
۽ اچي چيائين ته مون تولا هڪ ائم-ول سوکڙي منهنجي
جنم ڏينهن تي آندي آهي ۽ اها چڻ ڇانهه جي ڪٽائي ۾
ساگر سمال آهي.

مون جواب ڏنو ته مان ڇانهه پيٽان ڪونه، مون کي ڪٽائي
جي ضرورت ئي ڪهڙي؟ هن چيو ته جي تون اها سوکڙ
نه ڪندن ته مان پاڻ خوش ٿيندس.

ائين ڏسڻ ۾ آيو ته هي وار لائون کيس ڏاڍو پسند آيون
هيون انڪري نه وڳو مون کي صلاح ڏنائين پر مون تي زور
رکيائين ته مان اهي ڪتاب جي روپ ۾ آڻيان. مون انهن
واڙن کي هن روپ ۾ قلمبند ڪري، اهو هٿ لکيل ڪتاب
(Manuscript) وري کيس پڙهڻ لاء ڏنو.

وري هڪ دفعو انهن ڪاغذن کي سندس اڪانت نواس
۾ انهي عرصي تائين قيد پوڳڻو پيو. پر چولي ڇڏڻ کان
قريب ٻه هفتا اڳ، سنه ۱۹۵۹ ۾ هن مون کي اهي ڏنا ۽ چيائين
ته هيءَ پنهنجي امانت واپس وٺ، تنهنجي نه، هيٺ ته
اها منهنجي امانت آهي. انکي پاڻ وٽ ئي ڏي نه رکج.
ري پاڻ کي درست ڪندي چيائين ته اها امانت لکا
منهنجي آهي، لکا منهنجي. اها امانت ته حضور مهراج جن
ي آهي. منهنجي امانت آهي انکي ئي سونپي ڏج،
ان مان
لهڙو اسين وري ڪونه گذارين.

ي آقا، موجوده سنگرون جي

حضور جن جا وڃن :-

- ۱- سنت مت
- ۲- سنت مت ۽ موجوده ذريعن جي وچ ۾ فرق
- ۳- پورن گوروءَ جي ضرورت
- ۴- بيهڪ ڪيئن ”مهدود“ بطبي سگهيو
- ۵- انڪد شبد
- ۶- روڪ ۽ ويدانت
- ۷- ڇهه چڪر
- ۸- گيتا ۽ اپنشد
- ۹- ڪرامتون
- ۱۰- اڀياسين جي لاءِ صحيح پوڄن
- ۱۱- ٽي گڻ
- ۱۲- مٿس ڏيھ جو مقصد
- ۱۳- سنت مت جي سرشتا
- ۱۴- سچو عيسائي ڌرم وغيره

وري واپار ڪرڻ سان مان انهيءَ نتيجي تي پهتس ته
الهيءَ رڻا جي ڪارڻ واراڻن جي خوبصورتي ۽ اصليت
نه رهندي. انهيءَ ڪري سهي وڃڻ کي ڪهڙي پوڄا
ائين درج ڪيم جيئن حضور ۽ پياراج جن چڱواسن سان وقت
وقت ملاقات ڪندي فرمايا هئا.

انهن واراڻن جون پوريون ٿاڙيون نه هئا ڪونهن پر
منهنجي خيال ۾ آخران نونن کي ڇڏي باقي سڀ ۱۰-۱۲
سالن تائين منهنجي ڪجهه ۾ پيا رهيا. حضور پياراج جن
جي چولي ڇڏڻ کان قريب سال کن پوءِ منهنجي مٿي پروفيسر
جڳموهمل مل منهنجي ڪتابن جي الهاري ڏسي ۽ انکي ڪي

ٺٽي آيا. انهن کي مس سان لکڻ ۽ سلسليوار ٺاهڻ ۾ مون کي
اٽڪل ٻن مهينن کان وڌيڪ وقت لڳي ويو. پوءِ اهي مون
ڪتابن جي آلاڙيءَ ۾ هڪ پاسي ڪٽي رکيا ۽ اهي اتي پيا
ٿي رهيا جيستائين پروفيسر جڳموهنديل اچي اهي کنيا.

سردار بهادر مهاراج جن جو مون کي هي ڪم سونپڻ
جو جيڪو مقصد هو سو پورو ٿيو. منهنجو غم ۽ شوڪ ڪنهن
حد تائين گهٽجي ويو هو. هو مون کي وقت بوقت
سمجهائيندا رهندا هئا ته حضور - مهاراج جن جي چوڻي
چڏڻ ڪري منهنجو هن نموني رنج ۽ شوڪ ڪرڻ،
ڏيکاري ٿو ته مون سمجهو ٿي ڪونهي ته حضور
مهاراج جن حقيقت ۾ ڪير هئا ۽ ”گورو“ شبد جو اصلي
ارت ڪهڙو آهي. هنن مون کان پڇيو ته حضور مهاراج جن
کي ٽوهان صرف ڏيڻ سمجهو آهي جنهنجي وڃڻ ڪري
ٽوهين ايترو روئو رڙو ٿا! ياد رکڻ ته ستگورو ڪڏهن به
مري ڪونه ٿو، هو هميشه ٽوهان سان گڏ آهي ۽ ٽوهان جي
اندر آهي. ذرا ٻڌو هئائو ۽ هن جو روشن ڪريو. جيتري
اڪير ۽ اڪڻا ٽوهان کي هن کي ڏسڻ جي آهي تنهن کان
ڪيئن ٻيرا وڌيڪ انتظار سان هو ٽوهانجي راهه ٺهاري
رهيو آهي.

شروع ۾ هن ڪتاب جي باري ۾ اها رٿا هئي ته حضور
مهاراج جن جيڪي ڪجهه الڳ الڳ وشين تي فرمايو هو،
انهن وشين موجب هن بستر ڪسي ٻاٻن ۾ ورهائجي. انهن
لاءِ ٿورا هيٺيان سڙا چونڊيا ويا ۽ مختلف موقعن تي جيڪي
ڪجهه هڪ وشي تي فرمايو هئائون سو هڪ ئي هنڌ ٺاهي

سردار بهادر جن ۽ مان، پراڻا مٿر هٿاسين. شروع شروع
 ۾ اسين ائين هڪ ئي ڪمري ۾ رهندا هئاسين. هندجو مون سان
 ورتاءُ ڏاڍو سٺو ۽ پراڻو هوندو هو. هنن کي ائين سٽسنگين مان خبر
 پئجي هئي ته حضور جن جي چوڻي جوت سائنڊ ڪري منهنجي
 دل کي ڪيڏو نه گهرو صدمو پهتو هو، سو مون کي پنهنجي
 ڪمري ۾ وٺي ويا ۽ پورو ڪلاڪ مون کي ڌار ڇڏي ۽ دلداري
 ڏيندا رهيا. آخر فرمائون ته توهين حضور جن جي وچين
 ۽ سٽسنگين جا نوبت لکندا هئا، انهن کي ترتيب وار لاهي
 ڇو ڪين ٿا انهن کي ڪتاب جي صورت ڏيو؟ ائين ڪرڻ
 سان هڪ نه توهانجو ڌيان ان دڪ ۽ شوڪ کان هٽندو، ٻيو
 سٽسنگين ۽ پرمات جي شائين لاءِ ادا وڏي شيرا ٿيندي.
 مون چيو ته حضور! توهان کي خبر آهي ته اهي ساڌارڻ
 لوت پيسل سان ڪڏهن نه اخبار جي ڪنڊن تي لکندو
 هوس، ڪڏهن نه چيڪو ڪتاب منهنجي هٿ ۾ هوندو هو
 ان جي اڳئين يا پوئين پئي ئي لکندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن
 حضور جن جي مڪار بند مان اڪيل سندس وچن يا مثال ڪن
 خطن تي ئي لکي ڇڏيندو هوس. اهي ڪڏهن نه ڇپائڻ جي
 ارادي سان ڪونه لکيا هئم ۽ لکي هڪ هنڌ لائينڪا
 ڪري رکيا اٿم. انڪري چئسي نٿو سگهان ته ايندا يا نه،
 پر جي ڪٿي لڌا ته انهن مختصر نوٽن مان ڪجهه تيار به ڪري
 سگهندس يا نه.

سردار بهادر مهاراج جن زور ڏيئي فرمايو ته حضور
 مهاراج جن جو هر هڪ وچن املهه ۽ ناياب آهي، توهين اهي
 ضرور ڳوليو.

مون ڪجهه پراڻا پٽا پٽي ۽ سان پراڻا ڳولي نه ڪيڏا جن
 تي اهي نوبت لکيل هئا پر انهن مان ڪيترا نه پڙهڻ ۾ ئي

مهرس ڪندا هئاسين اهو غائب هو. ان پيار ۽ آئند بچاء
 منهنجي نيطن مان نير جاري هو. جن هندن ان منهنجو مالڪ،
 منهنجو پيارو ستگورو انگهندو هو اهي سڃا ۽ ويران پئي
 پاسيا. مون هڪ شيواردار کان سردار بهادر مهاراج جن بابت
 پڇيو جنهنڪي حضور مهاراج جن پنهجو جاء نشين مقرر ڪري
 ويا هئا. شيواردار ٻڌايو ته سردار بهادر مهاراج جن آفيس ۾
 ڪن ماڻهن کي ملاقات (Interview) پيا ڏين. دفتر ۾ پهچڻ
 سان اسان ڏٺو ته سردار بهادر مهاراج جن بدوان حضور
 مهاراج جن دفتر جي وراندي ۾ آرام ڪرسيءَ تي اراجمان
 هئا، ليڪ اهڙي طرح جيئن هميشه. وهندا هئا. الي اڪيلا
 وٺا هئا. اسين پنهجي ڳوڙهن کي روڪي ڪين سگهياسين
 ۽ سندن طرف وٺي ڊوڙياسين. هنن اٿي مون تي پنهجي
 دٻا مهر جو هٿ رکيو ۽ ڏاڍي باهو. سان ان ئي مندر ۽
 مٺي آواز ۾ منهنجي چڱيلائيءَ بابت پڇڻ لڳا. مان زار زار
 روتڻ لڳس، پاڻ به منت بن لاءِ شانت رهيا. انڪاپوءِ سندن
 ڪرسيءَ ساهون پيل صندل تي وهڻ جو اشارو ڪيائون،
 جتي مان هميشه سندن اباڪاريءَ ۾ وهندو هوس. منهنجي
 پٽي به هنن جي چرٽن ۾ جهڪي ۽ صندل جي هڪ پاسي
 ويهي رهي. هنن فرمايو، ”جڳ صاحب، توهين هيترا ڏينهن
 نه آيا ئي ڪونه، ڪٿي لڪا رهيا؟“ مون سندن جواب
 ڏيڻ لاءِ جيئن ئي منهن هڻي ڪيو ته مون ڏٺو ته سندن اهو
 سروپ مڙجي سردار بهادر مهاراج جن جو ٿي ويو هو. منهنجي
 نيطن مان اڃا به نير جاري هو. سردار بهادر مهاراج جن اهو
 ڏسي فرمايو، ”جڳ صاحب توهين خوش نصيب آهيو. توهين
 نه ڳوڙها به ڳاڙي سگهو ٿا پر مونکي نه اها به اجازت
 ڪانهي.“

سردار بهادر جن ۽ مان، پراڻا مٿر هٽاسين. شروع شروع
 ۾ اسين اتي هڪ ئي ڪمري ۾ رهندا هٽاسين. هيندو مون سان
 ورتاءُ ڏاڍو سٺو ۽ پراڻو هوندو هو. هنن کي ٻين سٽسنگين مان خبر
 پئجي هئي ته حضور جن جي چوڻي جو تسماعل ڪري منهنجي
 دل کي ڪيڏو نه گهرو صدمو پهتو هو، سو مون کي پنهنجي
 ڪمري ۾ وٺي ويا ۽ پورو ڪلاڪ مون کي ڏارج ۽ دلداري
 ڏيندا رهيا. آخر فرمايائون ته توهين حضور جن جي وچين
 ۽ سٽسنگين جا نوٽ لکندا هئا، انهن کي ترتيب وار لاهي
 ڇو ڪين ٿا انهن کي ڪتاب جي صورت ڏيار؟ ائين ڪرڻ
 سان هڪ نه توهانجو ڌيان ان دڪب ۽ شوڪ کان هٽندو، ٻيو
 سٽسنگين ۽ پرمات جي شائين لاءِ اها وڏي شيوا ٿيندي.
 مون چيو ته حضور! توهان کي خبر آهي ته اهي ساڌارڻ
 لوت پيسل سان ڪڏهن نه اخبار جي ڪنڊن تي لکندو
 هوس، ڪڏهن نه جيڪو ڪتاب منهنجي هٿ ۾ هوندو هو
 ان جي اڳئين يا پوئين پني تي لکندو هوس. ڪڏهن ڪڏهن
 حضور جن جي مڪاربن مان نڪتل سندس وچن يا مثال ڪن
 خطن تي ئي لکي ڇڏيندو هوس. اهي ڪڏهن به ڇپائڻ جي
 اوادي سان ڪونه لکيا هئس ۽ نڪي هڪ هنڌ لائينڪا
 ڪري رکيا اٿس. انڪري ڇڏي نٿو سگهان ته ايندا يا نه،
 پر جي ڪٿي لڌا ته انهن مختصر نوٽن مان ڪجهه تيار به ڪري
 سگهندس يا نه.

سردار بهادر مهارج جن زور ڏئي فرمايو ته حضور
 مهارج جن جو هر هڪ وچن املهه ۽ ناياب آهي، توهين اهي
 ضرور ڳوليو.

مون ڪجهه پراڻا پٺا مٿي سان پراڻا ڳولي نه ڪيڏا جن
 تي اهي نوٽ لکيل هئا پر انهن مان ڪيترا نه پڙهڻ ۾ ئي

مستورس ڪندا هئاسين اهو غائب هو. ان پيار ۽ آئند بچاء
منهنجي ليڻن مان اير جاري هو. جن هنڌن تان منهنجو مالڪ،
منهنجو پيارو سنگورو لنگهندو هو اهي سڃا ۽ ويران پئي
پاسيا. مون هڪ شيواردار کان سردار بهادر مهاراج جن بابت
پڇيو جنهنڪي حضور مهاراج جن پنهجو جاء نشين مقرر ڪر
ويا هئا. شيواردار ٻڌايو ته سردار بهادر مهاراج جن آفيس
ڪن ماڻهن کي ملاقات (Interview) پيا ڏين. دفتر ۾ پهچو
سان اسان ڏٺو ته سردار بهادر مهاراج جن بدران حضور
مهاراج جن دفتر جي وراندي ۾ آرام ڪريءَ تي براجمان
هئا، ليڪه اهڙي طرح جيئن هميشه وهندا هئا. اتي اڪيلا
ويٺا هئا. اسين پنهجي ڳوڙهن کي روڪي ڪين سگهياسين
۽ سندن طرف وٺي ڊوڙياسين. هنن اٿي موٽي پنهجي
ڏاڍا مهر جو هٿ رکيو ۽ ڏاڍي ٻاٻوھ سان ان تي مندرهه
مٺي آواز ۾ منهنجي چڱيلائيءَ بابت پڇيڻ لڳا. مان زار زار
ووتڻ لڳس، پاڻ به منت بن لاءِ شانت رهيا. انڪاپوءِ سندن
ڪريءَ ساهيون ٻيل صندل تي وهڻ جو اشارو ڪيائون،
جتي مان هميشه سندن اها ڪاريءَ ۾ وهندو هوس. منهنجي
پتي به هنن جي چرٽن ۾ جهڪي ۽ صندل جي هڪ پاسي
وڃي رهي. هنن فرمايو، ”چچ صاحب، توهين هيترا ڏينهن
۽ آيا ئي ڪونه، ڪٿي اڪا رهيا؟“ مون سندن جواب
ڏيڻ لاءِ جيئن ئي منهن هڻي ڪونه مون ڏٺو ته سندن اهر
سروپ منهنجي سردار بهادر مهاراج جن جو ئي ويو هو. منهنجي
ليڻن مان اير به نڪر جاري هو. سردار بهادر مهاراج جن اهو
آهي فرمايو، ”چچ صاحب توهين جو شخصيت آهي. توهين
نه ڳوڙها به ڳاڙي سگهو ٿا پر مون کي نه اها به اجازت
ڪئي.“

هوندو پر جيڪو پرائم حضور مهاراج جن اسانجي هردءَ ۾ آڻين
 ڪيو هو انجي برابري نه ٿي نٿي سگهي. ڪوبه ٻيو پيار
 ان اڻ مٽي پيار سان پيئي نٿو سگهي.

حضور مهاراج جن جي جوڻي جوڻ سمانجڻ کانپوءِ منهنجي
 زندگيءَ ۾ ڪا دلچسپي ڪانه رهي. هو منهنجي جيون ۾
 ان سمي (۱۹۱۰ ۾) آيا هئا جڏهن مون اڃا دليوي ڪاروبار
 شروع ٿي ڪين ڪيو هو (مون ۱۹۱۲ ۾ وڪالت شروع ڪئي
 هئي) ۽ ۱۹۴۷ ۾ رٽائر ڪيو ۽ هنن ۱۹۴۸ ۾ چولو ڇڏيو.
 زندگيءَ ۾ مون لاءِ باقي رهيو ٿي ڇا جنهن لاءِ جيئان؟ هو
 ئي منهنجو جيون هئا، هو ئي منهنجا پُراڻ هئا. سارو ڏينهن
 مان هنن جي باري ۾ سوچيندو هوس ۽ رات جو هسجا ٿي
 خواب ڏسندو هوس. ان کانپوءِ ڪجهه وقت لاءِ نه مان
 ٺاري ۾ ٿي ڪونه ويس. گرهين ۾ سماي ويس پر اُتي به
 مون لاءِ شائستي ڪئي! چوماسي شروع ٿيڻ تي مان واپس
 مونس پر زرد ڇهرو ۽ منهن ۾ ڪڏون پيل ڪٽي آيس. حضور
 مهاراج جن جي پيار ۽ دٻا مهر جي باد اچڻ تي منهنجي اکين
 مان زار زار لڙڪ وهي نڪرندا هئا. هڪ رات جو اهڙي
 طرح مان روئي روئي سمهي پيس. اڃانڪه حضور مهاراج جن
 درشن ڏنو ۽ پيار سان پڇڻ لڳا، ”هاڻي تون ٺاري ڇو ڪين
 ٿو اچين؟“ مون عرض ڪيو ته هاڻي مان ڪنهن وقت اچان؟
 ”مون وقت. تون سمجهين ٿو ته مان ڪيڏانهن هليو وينو
 آهيان؟“ هنن فرمايو.

ڇوڻي ڇڏڻ کانپوءِ اهو پهريون دفعو مونکي روشن ٿيو
 هو. اها ڊسمبر ۱۹۴۸ جي ڳالهه آهي.

ٻئي ڏينهن صبح جو مان پنهنجي پٽيءَ سان گڏ ٺاري
 آيس. پر ٺاري وڃڻ جي تياري ڪندي ڇو آندو ۽ پيار

قوليدو نه سمانجان هان. منهنجو هردو، منهنجي آتما، منهنجي شرار جو انگ انگ باغ باغ ٿي ويو. پوءِ اڪيلائيءَ ۾ مون انهي بوم کي چمي چائيءَ سان لائو. مون لاءِ ان کان وڌيڪ ابي ڪهڙي رحمت ۽ بخشش ٿي سگهي ٿي. اهو دان ۽ اها ڪرپا هئي جنهن لاءِ وڏا ڪمائيءَ وارا ستسنگي به سڪندا هئا. حضور مهارج جن جي جيون ۾ سندن وسنن يا ائين شخصي چيزن کي صرف جهڻ جو موقعو ڪن نهايت جزوي ستسنگين کي مليو هوندو. پر جولاءِ ۱۹۲۶ کانوئي هندي منهنجي مٿان ڪرپا رهي ۽ مون کي ڪوت يا بوم پاران جو شرف ڏيندا هئا ۽ انهيءَ شيوا کانپوءِ مشڪي چوندا هئا، ”مهڙ بائي“.

پر يا ۳۸ سال حضور جن جي شيوا جو آند ماڻڻ بعد هندي جدائي منهنجي برداشت کان ٻاهر هئي. ۹۰ سال مات منڊل ۾ ڪار به ڪرڻ کانپوءِ هين ۲ اپريل ۱۹۴۸ تي هي پنجن نئن جو چولو، جو هنن چوراسيءَ جي چڪر ۾ تڙ ٿيندڙ دڪي انماڻن کي پوساگر مان پار اڪارڻ لاءِ ڌارڻ ڪيو هو، لاهي ڦٽو ڪيو ۽ وڃي ابناسي، اسيم، اپار ديا ۽ پريم جي ساگر ۾ لين ٿيا.

حالانڪ اها حقيقت آهي ته ستگورو ڪڏهن به مري نٿو، هو سدائين اسان سان انگ سنگ رهي ٿو ان هوندي به هندي چولي ڇڏڻ کانپوءِ منهنجي حالت دردناڪ بڻجي پيئي ۽ منهنجي دل اڪرا اڪرا ٿي پيئي. پيارا پاڻڪو! توهين اهو اندازو لڳائي ڪين سگهندا ته حضور مهارج جن جي چولي ڇڏڻ ڪري ستسنگين جي ڪهڙي حالت بڻي. مان اها ڳالهه چڱي طرح سمجهي سگهائين ٿو توهان مان ڪن کي پنهنجي پيارن جي وچوڙي ڪارڻ سخت صدمو رسيو

راء صاحب منشيرام، راء بهادر مداعل، پندت لالچند ۽ ٻيا
ٻرهي ستننگي گڏ ٻا هئا.

ماهواري ستننگين ۽ پندارن کي سنگت ايترو نه وڌي
وئي جو جولاءِ ۱۹۲۶ ۾ حضور مهاراج جن مٿي ذڪر ڪيل
ٻرهي ۽ مونکي پنهنجي پينگ ۾ سڏايو ته هيڏي سنگت
جي رهڻ کان وڌيڪه جي انتظام ۽ ڊيڪ پال لاءِ شيواڌارن کي
پنهنجي پنهنجي شيوا ورهائي ڏجي. سردار بهادر جگتسنگه
جن کي لنگر جو انتظام سپرد ڪيو ويو جتي هر ڪو بنا پيسي
کائي سگهيو ٿي. ڊپٽي هر نارائڻ جن کي لکڙهه ۽ جنرل انتظام،
ٻر وئيسر جگموهن لعل کي وڏي جگياس سان لکڙهه ۽ سردار
جگتسنگه کي قاعدي قانون جو ڪم سونپيو ويو. جڏهن منجهن
وارو آيو ته حضور مهاراج جن پنهنجي دٻا مهر جو هٿ منهنجي
مٿي تي رکيو جو مان حضور جن جي چرلن جي وڌيڪه بهت
ٿي ويو هوس ۽ فرمائون نه هئي مون کي ٻڌايو، هي
هتي ئي ڪم ڪندو. انهيءَ ڏينهن کان ئي سڀئي مونس
حضور جن جو خاص شيواڌار سمجهڻ لڳا.

اٽي ڏينهن جڏهن حضور مهاراج جن ڏوري جو چڪر
هڻي لنگر جي دروازي تي پهتا ته مونکي چيائون ته ڪهري
مان ڪڙي جو بروت ڪٽي اچ. اهو چمڙي بدران اچي
ڪٽيس جو ٺهيل هو ۽ ان جو ٿرو ٺلهي سٽيءَ جو هو.
حضور جن لنگر ۾ وڃڻ وقت اهو ئي بروت پائيندا هئا. مان
اهو بروت ڪٽي آيس ۽ پائڻ لاءِ سندن چرلن اڳيان رکيم. آها!
انهن چرلن ڪلهن جي انوکي سروي! ڪير جو انجو ورن
ڪري!! پوءِ مونکي چيائون ته چمري وارو بروت ڪهري
۾ رکي اچ. مون حڪم جي بيروي ڪئي. مونکي جيڪڏهن
ٺهڻي لڙڪن جي ڪٽي بادشاهي ملي ها ته به جيڪر مان ايترو

چيو ته هي پاس نه ضرور ٿيندو. تون هنجي پيءُ کي چ
نه انهيءَ ڳالهه جو ذڪر نه ڪري ۽ مون چوڪري کي پڙه
لاه هدايت ڪئي آهي.

مون انهيءَ هٿان پنهنجي پٽا کي شڪر ادا ڪيو جو نياپ
مرڪليو ته توهانجي چٽيءَ موڪلڻ ڪري پاڻ حضور مهراج جن
مون کي پاس ٿيڻ جي خاطري ڏني آهي. انهيءَ ڪري
امتحان کان اڳ ۾ هڪ مهينو جيڪا تياريءَ لاءِ موڪل ماني
سا مون ڏياري ۾ اچي مهراج جن جي چوڻن ۾ گذاري.
بيشڪ مون پڙهيو خوب پير صرف سبت مت جو ساهتيو!
انهيءَ عرصي ۾ حضور مهراج جن مون سان هڪ اکر به ڪونه
ڳالهائو، صرف هڪ ۾ دفعو پنهنجي نوراني نيطن سان مون
ڏي نهارائون. انهيءَ درشتيءَ ۾ هڪ عرشي مشڪ سمايل
هئي جنهن منهنجي آتما کي سدا سدا لاءِ باغ بهار ڪري ڇڏيو.
جڏهن امتحان جو نتيجو ظاهر ٿيو ته خود پرنسپال ۽
پروفيسر نراس ٿي پيا. ڇاڪاڻ ته ان سال رزلٽ تمام خراب
آئي هئي. صرف ۲۷ سيڪڙو شاگرد ٿي پاس ٿيا هئا. انهن
ڏينهن ۾ مان ڏياري ۾ هوس مون کي پٽا وٽان ٿار آئي ته
تون امتحان ۾ تمام سٺيون مارڪون ڪٽي پاس ٿيو آهين.
ٻئي سال مون ايل-ايل-بي پاس ڪئي.

مون ۱ آڪٽوبر ۱۹۱۲ کان جلددر ۾ وڪالت شروع ڪئي.
۽ جولاءِ ۱۹۲۰ ۾ ڪپور ٿلا رياست جي سول سروس ۾ گهڙيس
پر مان هر هفتي ڏياري ويندو رهيس. ڏياري منهنجي زندگيءَ
جو انگ بڻجي چڪو هو. جڏهن هفتيوار سٽنگ، اي ٻي
هفتي ٿيڻ لڳو ۽ پوءِ اهو ماهوار ڪيو ويو تڏهن به مان
پنهنجون سموريون مرڪلون ڏياري ۾ ئي گذاريندو هوس.
اهڙن موقعن تي سردار بهادر جيڪتسنگهه، سردار پڄتسنگهه،

ملڻ کان اڳ مون حضور مهراج جن جو ڪڏهن به درشن ڪونه ڪيو هو. ان کان اڳ مون کي ستن جي مهما جي ڪا به سمجهه ڪانه هئي. مون کي ڪڏهن اهو سڀئي به ڪونه هو ته پرماتما هن مات لوڪ ۾ سنت ستگوروءَ جو روپ ڌاري ايندو آهي. پر جڏهن مون ٻڌو ته حضور مهراج جن ۹ اپريل ۱۹۱۱ کان اچي ڏهري ۾ رهڻ لڳا آهن، مان پاڻ کي بياس وڃڻ کان روڪي ڪين سگهيس. جڏهن به مان ڏهري هوندو هوس ته حضور مهراج جن جي پٺيان هلندو هوس. هڪ ازغيمبي شڪتي مولڪي هميشه هنجي ويجهو وٺي ويندي هئي ۽ من ۾ هڪ عجيب چاهيا رهندي هئي ته سندن سندر مڪڙو ڏسندو ٿي رهنجي جنهن کي اچي دستار ۽ سفيد ڌاڙهيءَ هڪ انوکي زمين تي بڻشي.

چنڊر آرٿار ۽ ويساڪيءَ جي مرڪل گڏي هر سال چار پنج ڏينهن لڳاتار بياس ويندو هوس ۽ انهيءَ کانپوءِ هر هفتي چنڊر آرٿار لاءِ پير هفتي جا ڏينهن ڳڻيندو هوس ڇاڪاڻ ته حضور جن جي حاضريءَ ۾ مولڪي هڪ ٻيا نالو ملندو هو.

جڏهن مهدي پتا کي انهيءَ ڳالهه جي خبر پئي ته هو نهايت ناراض ٿيو ڇاڪاڻ ته هن جي پرمات ۾ ڪا به رچي ڪانه هئي. هن کي ڪنهن ٻڌاءِ به مان بياس وڃي هر هفتي به ٿي ڏينهن وٽ وڃائيندو آهيان. هن ڪنهن خاص ماڻهوءَ هتان حضور مهراج جن وٽ شڪايت موڪلي. قسمت سان جڏهن اهو ماڻهو چئي ڪٿي آيو ته مان به اتي بيٺو هوس. هن جي شڪايت هئي ته مهدي ڪن به امتحان ٿيڻا آهن ۽ جي ڇو ڪرو پڙهائيءَ ڏانهن ڏيان ته ڏيندو ته اهڙو ڏکيو امتحان ڪيئن پاس ڪندو؟ حضور مهراج جن انهيءَ ماڻهوءَ کي

هي ڪتاب ڪيئن آرٽيٽو ٿيو تنهن باري ۾ به اکر عرض و ڪانٽو. هر ديش، ڌرم ۽ قوم جا ماڻهو حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن وقت ايندا هئا. انهن مان ڪي نه صرف ڏسڻ جي شوق سان ايندا هئا، ڪي سندن اپديش ٻڌڻ لاءِ ايندا هئا ۽ ڪي نام جي ڊڪشا وٺڻ لاءِ. هن پستڪ ۾ جيڪي وارث لاپ ڏنل آهن سي حضور مهاراج جن وقت بوقت ڏياري ۾ ايندڙ جڳياسين ۽ روحانيت جي کوجين جي پڇيل سوالن جي جواب ۾ ڏر مايا هئا.

هي ٻي بها مختصر ايڪ (Notes) مونڪي ڪيئن حاصل ٿيا؟ حضور مهاراج جن مونڪي ۳۰ ڊسمبر سن ۱۹۱۰ تي نام بخشيو، جڏهن منهنجي عمر ۲۰ ورهيه هئي ۽ مان لاهور جي لا ڪاليج ۾ پهريون سال پڙهندو هوس. ان وقت حضور مهاراج جن ايم - اي - ايس ۽ ايس - ڊي - او هئا ۽ رٽائر ڪري تاريخ ۹ اپريل ۱۹۱۱ تي دائمي طور اچي ڏياري ۾ رهيا. اهڙي ريت رٽائر ٿيڻ کان ٿورا ئي مهينا اڳ هين مونڪي پنهنجي چرلن جي شرن بخشي.

حضور مهاراج جن پهرين مهيني ۱۹۱۱ کان ڏياري ۾ هر آرٽوار ٽي نيم سان ستنسنگ ڏيڻ شروع ڪيو. مان هر شڪروار جي شام جو لاهور مان پياس ويندو هوس ۽ اتان آرٽوار شام ٻا سوه صبح جو لاهور موٽي ايندو هوس. معاف ڪجو جو مون ”مان“ اکر ڪتب آندو آهي جو غلط آهي، ڇاڪاڻ ته اهو ڪو مان ڪونه هوس جو پياس ويندو هوس پر مونڪي ڪا طاقت زبردستي ڪينجي اتي وٺي ويندي هئي. نام

آنحد شبد يا الاهي ڪير ٿن ڪي پڪڙي ٿي جنهن سان ستگورو
 نام دان ڏيڻ وقت اسانجي آتما کي جوڙي ٿو. اهو انحد
 شبد آتما کي مٿين منڊلن مان پار ڪري پنهنجي نچ ڌام
 پهچائي ٿو. ڏليه آهن اهي سڄڻ جيڪي زندگيءَ ۾ ٻرون
 ستگورو هائي ٿو.

جوزف ليمنگ
 معرفت ۱۹۱۵، روڊ نمبر ۸۵
 ووڊ هورن، ليولارڪ (اميرڪا)

وئي ٿو اهو سچو گورو ڪونهي. نام دان جي ابلاشيءَ کي
ماس ۽ شراب کان پرهيز ڪرڻي آهي ۽ نيڪ ڀاڪ جيون
گهارڻي آهي. من کي اڪاگر ڪري، آتما کي ان دروازي
(شونيتري) تي، جنهن جي باري ۾ حضرت عيسيٰ فرمايو
آهي، ”ڪڙڪائيندين ته ڪاٺندو“ پهچڻ لاءِ، ساڌنا جي
سچي جڳتي نام دان ڏيڻ وقت سمجهائي ويندي آهي.
سنت مت جي اڀياس جو طريقو نهايت سولو ۽ سُرل آهي.
ان ۾ هٿ ڪرم يا تن کي ڪشت ڏيڻ جي ڪابه ضرورت ڪانه
ٿي پوي ۽ نڪو ڪنهن قسم جو ڪشت سر بر کي ڏيڻو ٿو
پوي. ٻار چاهي ٻڌو آسانيءَ سان شبد يا نام جي ڪمائي
ڪري سگهيو.

جاڳرت اوستا ۾ من ۽ آتما جي ٻينڪ ٻنهي ڀرن جي وچ
۾ وڃي بلڪ ائين چوڻ وڌيڪ درست ٿيندو ته اهو اصلي
مرڪز انهيءَ جڳهه کان ڏيڍ انچ کن اندر آهي. انهيءَ
مرڪز تان من ۽ آتما هيٺ لهي سر بر جي نئون دوارن
ٺهين ٿا، ٻه کن، ٻه لاکاڻون، هڪ وٽ ۽ ٻه هيٺيان سوراخ
ٺاهي سچي ستار ۾ ڦهلائن ٿا ۽ انهيءَ ئي مرڪز تان سڀني
شيئي جا خيال اٿن ٿا.

سچي پيرون سکيا اها آهي ته پنهنجي پٽڪندڙ من
کي مرڪز تي اڪاگر ڪريو. اهو ٿڌهن مهڪن
۾ ٿيندڙ پنهنجي نوج کي ان مرڪز تي رکي گورو
کي سچي پيرون ٺاهڻ جو سمون ڪيو. سمون کانپوءِ آهي
سچي آسانيءَ خيال جون ڌارائون جيڪي
سچي سر بر ۾ ڦهليل آهن، سمجهي شو نيتري
ڪري ٿا ته ان ذريعي اهو خيال اٿي ٿو
ڪري ٿو. پوءِ ئي آسانيءَ آتما ان

دنيا جي ٽورم بڻسڻ ۾ ان سائنس جو ذڪر ڪيو واسو آهي ۽ هر جڳهه جا سنڌ مهاڻاڻن، پورن گورو ۽ پيغمبر ان سائنس جا ڄاڻو هئا ۽ ان بابت ئي سکيا ڏيندا هئا.

صدن کان اسين ٻڌندا آيا آهيون ته انساني شرار ئي پرماتما جو سڄو مندر آهي پر انهيءَ مندر ۾ داخل ٿيڻ جو پيد صرف ڪو اوچي رسائيءَ وارو مهاڻا يا پورن گورو ئي ڏيئي سگهيو. گورو کان چاڻي وٺي انهيءَ مندر جو دروازو کولي اندر داخل ٿيو آهي. دنيا جا سڀ جيو دائمي خوشيءَ جي تلاش ۾ آهن پر اڄ تائين سناري وستن مان ڪنهنڪي به اها ڪانه ملي آهي. بدورط شائتي ۽ آند ڪيول لڏهن ملي سگهندو جڏهن مڪتيءَ جي دروازي کي پار ڪري پرماتما سان ملي پنهنجي اڄ گهر پهچو جتي امر زندگي ۽ اٽل شائتي آهي.

هيءَ آلمه سائنس آهي جنهن ۾ رسمن ۽ انڌوشواس کي ڪوبه استقامت ڪونهي. هي نه آلمه آنتيءَ ۽ پرماتما جي نام ۾ پهچڻ جو نر ۽ اڻ گس آيا آهي. ڪوبه جڳياسو باط ئي اها خاطري ڪري سگهي ٿو ته سڀني پراڻن ٽورمن جي مول سڌالتن ۾ ۽ بدورط مهاڻان جي سکيان ۾ ڪوبه فرق ڪونهي. جڳياسوءَ کي پنهنجي ٽورم جي اصلي ۽ مول سڌالتن ۾ جيڪا ڪجهه ڪمي محسوس ٿئي ٿي ته هيءَ آلمه سائنس انجو پوراڻو ڪري ٿي. سنڌ عوام سان کان ڪو پنهنجو ٽورم يا مذهب ڪونه ٿو ڇڏائي، پر ان ئي وڌيڪ روشني وجهي انهيءَ جي اصليت سمجهائي ٿو.

پورن گورو پنهنجي ذاتي خرچ لاءِ شيوڪ جي ڪوڏي به قبول نه ڪري ۽ شيوڪ کي نام دان جي عيوض ڪابه دڪشا يا پيٽا ڏيئي ڪانه ٿي پري. جيڪو گورو پيشائون

اسانجي آتما ستنام جي سمند جو قطرو آهي، انهيءَ
پر ڪاشمير سورج جي هڪ ڪرڻ آهي پر من ۽ ماما جو سنگ
ڪري اهڙي نه گندي ٿي پيئي آهي جو پنهنجي روحاني
اصليت جي سڌ بند ٻلائي ويئي آهي. رچنا جي آڌ کان
اسانجون آتمائون ڪل مالڪ کان وڃڻي هن سنسار جي
مهااگر ۾ پڙڪي رهيون آهن. اسٽول، سوڪير ۽ ڪارڻ
سرين جي ٻرڻ، آتما جي اصلي پرڪاش ڪي ڏيکي
ڇڏيو آهي. ستگورو اسانکي سيکاريندو ته اهي پرڏا ڪيئن
لاهن. جڏهن آتما انهن کان آزاد ٿئي ٿي تڏهن
پنهنجي اصلي بهڪندڙ روپ ۾ ظاهر ٿئي ٿي ۽
پنهنجي روحاني ٻنڌار ۾ سمائجي وڃي ٿي. اها ساڌنا صرف
منش ڏانهن ۾ ئي سگهجي ٿي. اهي سڄا نهايت وڏا ڀاڱي آهن
جي هن املهه انساني ڏانهن جو قدر ڪندا ۽ جنهن اصلي مقصد
لاه انسان جو چولو ماريو آهي انکي حاصل ڪرڻ لاه پر پور
ڪوشش ڪن ٿا.

سنتن جي سکيا يا سنت مت جو پرچار يورپ ۽ اميرڪا
۾ مشرقي دانش جي مقابلي ۾ نئون آهي، جتي سنت مت
صدين کان وٺي هلندو آيو آهي. انهن سکياڻن ۾ اڌ عالم ڪ
گيان سمائل آهي جنهنکي اڪثر ڪري سنت مت يا سنتن جو
مارگ چئجي ٿو. مشرقي دانش ۾ اڄڪلهه اهڙن چڱيائن جو
تعداد وڌندو وڃي ٿو، جن کي هن سائنس دواران
منش جنم جو صحيح مقصد سمجهڻ ۽ آخر گيان حاصل ڪرڻ
۾ سهائتا ملي آهي. سنت مت ڪو ذرم، مت يا
فرقو ڪونهي. هي نه هڪ وڻگيان ڪ طريقو آهي
جنهن وڌيڪي اسين هن منش چولي ۾ ئي پنهنجي اندر
وڃي پر ماما جي رچنا جو انهي ڪري سگهون ٿا. ساري

ڪنهن به وقت انهن کان خالي ڪانه رهي آهي. هو سنسار ۾ اهڙن ڄيرون جي سهائتا ۽ رهبريءَ لاءِ هميشه موجود رهن ٿا، جيڪي پنهنجي نچ ڌار ۾ واپس وڃڻ جو شوق رکن ٿا. اهڙا سنت اسان کي ڪڏهن به دنيا کي ٽپائڻ يا مذهب مٽائڻ جي ڪانه. هدايت ٺٽا ڪن ۽ ڇاهين ٿا ته اسين سنسار ۾ رهي پنهنجي پٽي، ڀارن ۽ رشتيدارن جي مناسب شيوا ڪيون پر ان سان گڏوگڏ پرماتما جي پڳتيءَ کي به نه وسارون. اها سڌي سادي عمل جي ڳالهه آهي ته جهڙي طرح ڪنهن ڪلا يا وڳيان جي سڪڻ لاءِ استاد جي ضرورت آهي اهڙي طرح روحانيت جي گهراڻن سان پيار وڳيان لاءِ به ڪنهن قابل استاد جي ضرورت آهي. هن باريڪ راهه کي بنا رهبر جي طئه ڪرڻ نهايت مشڪل آهي ۽ رهبر به پورو سنت ستگرورو هئڻ کپي جو اسان کي انهيءَ اوچي ۽ اوچيءَ روحاني منزل تي پهچائي جا جنم ڄمڻ، پراڻهه مهڙا پراڻهه جي دائري کان مٿي آهي. مانجيءَ جا سنت مهاتما جن کي گذرڻي ڇڳه ٿي ڇڪا آهن سي اسانجي مڪتبيءَ جي راهه ۾ مدد ٺٽا ڪري سگهن، جهڙيءَ طرح گذريل وقت جو ڪو ماسٽر يا پروفيسر هن وقت ڪنهن به شاگرد کي پڙهائي نٿو سگهي.

آناد ڪال کان سڀني پورن مهاتمان جو آتما کي پرماتما سان ملائڻ جو طريقو ۽ ساڌن ساڳيو رهيو آهي ۽ ساڳيو ئي رهندو. اهو آهي سرح شبد يوگ يا انحد شبد جي ڪمائي. اهڙا سنت پنهنجي ششن جي آلمانن کي انهيءَ مڌر ۽ انهي سنگيت سان جوڙيندا آهن جو رات ڏينهن انسان جي شير ۾ گولجي رهيو آهي. اهو شبد سچڪند مان نڪرڻو ۽ انهيءَ کي ٻڪڙن سان ساڌڪ به ڏاڍي ڏاڍي سچڪند پهچيو وڃي.

آهن. اهي انساني زندگيءَ جا چار ڏهاڙا آهن جن ۾ ان مالڪ جي کوج ڪري سگهجي ٿي. ان کوج ڪرڻ لاءِ اسانڪي ٻاهر پئڪٽو ڪونهي. اها پرڻوگ شالا آهي اسانجو هي سر ۽ جنهن ۾ اها کوج ڪرڻي آهي. پر مائما کي پنهنجي اندر ئي ڳولڻو آهي. اسانجي اندر ئي پر مائما جي بادشاهت آهي. اسانجو سر ۽ر ئي مندر آهي جتي پر مائما جو نواس آهي ۽ جتي ئي هنڪي ڳولڻ ڪپي.

پر مائما جي ديش ۾ داخل ٿيڻ لاءِ اسانڪي ڪنهن رهنما جي ضرورت آهي. ڪنهن ڄاڻو ۽ ٽچر بيڪار سڪائيءَ جي مدد بندا اسين روحانيت جا اوکيا ۽ اٽاه سمند ڪيئن جهانجي سگهنداسين؟ جيڪڏهن اسانجي ڪشتيءَ جو ڪشتيهان سمند ۽ انجي خطرناڪ طوفانن جو پرڻو ۽ طرح واقف آهي ته اسين لاشڪ صحيح سلامت پار پئجي وينداسين. پر افسوس، اسانجي حالت ڪهڙي آهي! اسانجي ايتري زبون، جنهن جو نڪو ملاح، نڪو نگهبان، سڙهه ۽ سڪان بندا، اها زندگيءَ جي طوفاني ڀوساگر ۾ لڏندي لهندي رهيئي ۽ هوائن ۽ لهرن جا جهڪوڙا پيئي کائي. اهڙي جهريل ۽ هيٺي حالت ۾ اسانجي شڪتي شانتيه ۽ سلامت ڀرڻي بندر ڏانهن ڪيئن وڪ وڌائي سگهندي؟

هر هڪ انسان پنهنجي زندگيءَ جي ڪشتيءَ کي ٻچ ۽ پاپ روپي سامان سان ڀري رکيو آهي ۽ سنسار جو ڀرو ساگر ۾ اهڙو خطرناڪ ۽ وشال آهي جنهنڪي پار ڪندي ڪروڙن ٻڏي ويا. صرف اهي ٻچي لڪتا جنڪي انهيءَ طوفاني ساگر ۾ ڪو جهاز نظر آيو جنهن جي اڀري ڪپتان هنن کي سندن ٻڏندڙ ٻوڙن مان ڪڍي پنهنجي جهاز تي چاڙهيو ۽ شرن ڏني. سنت ئي اهڙا ملاح يا ڪپتان آهن ۽ هيءَ دنيا

آهي. پشچمي پاڻڪن جي چئن لاء هنن بستڪن ۾ ڪافي ڪچ لکيو ويو آهي ڇاڪاڻ ته هي ڪتاب خاص طور انهن لاء ئي لکيو ويو آهي. الڪري ليکڪ هتي حضور مٿاراج جن جا آهي وارن لاپ درج ڪيا آهن جن ۾ يورپ يا اميرڪا واري جڳيا مين بهرو ورتو آهي يا اهي ڳالهيون جي پشچمي لوڪن لاء ڪنهن نه ڪنهن نموني دلچسپ ٿي سگهن ٿيون.

هنن وارن جو اهوئي مضمون آهي جيڪو هر ديش ۽ هر جڳهه جي سڀني ستن جو هوندو آهي. اهو مضمون ڪڏهن به بدلائيندو ڪونهي ڇاڪاڻ ته پرمانا ساڳيو آهي، انسان ساڳيو آهي، سنت به ساڳيا آهن ۽ جڏهن سندن ابدش جو مقصد به ساڳيو ئي آهي ته پوءِ اهو مضمون ڪيئن ئي بدلائي سگهي؟

سنت پرمانا جا پيارا پتر آهن جن کي مالڪ مير جو دوت بڻائي هنن سنسار ۾ موڪلي ٿو، انهيءَ لاءِ ته عتي جي مواد کي جيون کي پنهنجي انهيءَ نج ڌار ۾ وٺي وڃن جتي آئند، هڪٿي ۽ شائتي آهي. هو هن دنيا ۾ ڪا قوم، مذهب يا ڌرم پر پا ڪرڻ لاءِ ڪو نه ٿا اچن ۽ نڪر انسان کي ريتن ۽ رسمن ۾ الجھائڻ اچن ٿا. هنن جو اُپديش اهو آهي ته انسان جي زندگيءَ جو اعليٰ مقصد آهي پرمانا جي کوج ۽ اها صرف منش جنم ۾ ئي سگھي ٿي.

هن پرڏويءَ تي چيڪي چوراسي لک جيون رهن ٿيون ان مان صرف انسان کي ئي پرمانا کي پائڻ جي شڪت ۽ هوگيتا مليل آهي. پکي، پسون، وڻ ٿڻ يا ٻين هيٺين جونين کي پرمانا کي پائڻ جو ڪيان ڪونه ٿو ٿي سگهي بلڪه ڏوري ڏيوانئون يا فرشتا به اهڙي رحمت کان محروم

ديوان دريائي لعل ڪپور حضور مهراج جن جا هي
انوکا وچن انگريزيءَ ۾ ترجمو ڪري انهنکي ڪتاب جي
صورت ۾ شايع ڪرڻ سان مستسڪين ۽ پرمارئي جيڳياس،
خاص ڪري وڏشي مستسڪين جي، صهيح روپ ۾ شهوا
ڪئي آهي. ان اڻڪار لاءِ اسين سڀ سندس شڪر گذار
آهيون.

ايڪه بي-اي-ايل-ايل-بي آهي ۽ هن ڪتاب جي
لڪڻ لاءِ هر طرح قابل ۽ پوڳيه آهي. هي سندن ترجمو ٻاڪل
صهيح ۽ تڪسين جوڳو آهي. جڏهن پاڻ جڄ هئا ته کين هر
ڳالهه کي انصاف ۽ سچائيءَ جي پهلوءَ کان ڏسڻ جي عادت
پئجي وئي ۽ انهيءَ عادت ئي هن ڪتاب کي ٻاڪل شد
۽ يروسي جوڳو بنايو آهي.

هڪ اڻي متر، پروفيسر جڳموهندايل هن ڪاربه کي
”گهاگهر ۾ ساگر“ سڏيو آهي. هيءُ ٻستڪ اڌ سالهه
ڳيان جو هڪ طرح جو وشو ڪوش (Encyclopedia) آهي
جنهن ۾ هڪ پرم سنت جا انڀوي وچن ۽ وشواس جوڳا رابا
انهن سڀني مسئلن ۽ سوالن جي باري ۾ ڏنل آهن جيڪي
عام طور پرمارڪ جي جيڳياس جي هن ۾ پيدا ٿيندا رهندا
آهن. حضور مهراج جن آما، پرماما ۽ ماياوي وچنا جي
باري ۾ سڀني پيچيدن سوالن کي، جي پڙهيل لکيل ۽ ٻڌمان
ماڻهن جي دل ۾ اُٿندا آهن، نهايت سندر ۽ سولي ڍلڪ
سان حل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. جيڪي دقتون ۽
رڪاوڙن بزرگ اڀياس ۾ اينديون آهن، انهنکي دور ڪرڻ
جا به ڪارگر آراءِ چڱي طرح کولي سمجهايا ويا آهن.

برک، ويدانت ۽ بائيبل جي روحاني رازن ۽ سڀ کان
وڌيڪ سرت شبد جي برک ئي ڪافي روشني وڌي وئي

۵- مهاڳ-۱

منهنجا سر پشت پاڳه آهن جو مان هندستان (راڌا سوامي
ستسنگ بياس) ۾ ڏاڍه ڌاري ستگروءَ جي سهڻي ڪم آيس
۽ مون کي سندن چرڻن ۾ وهڻ جو شرف حاصل ٿيو . اهوئي
مقصد ڪٿي مان ۱۹۵۵ کان اڄ تائين ٿي پيرا راڌا سوامي
ڪالوني بياس، دوست ڊيرا بابا جڙهل سنگھ ۾ آيو
آهيان . هن ڪالونيءَ متعلق مان بنا هڪ جي ڇڏي
سگهان ٿو نه هيءَ پوءِ شائتيءَ ۽ امن جو آرام گاهه آهي
جتي هر ڪو جڳياسو پورن گوروءَ جي رهنمائيءَ ۽ رهبريءَ
هيٺ انمول روحاني ترقيءَ جو لاپ وٺي سگهي ٿو .

جڏهن مان هتي پهريون ڀيري آيو هوس تڏهن ئي
منهنجي مٿي جاڳ صاحب ڊوان درياڻي اهل سان ٿي
وئي . هن صاحب حضور مهاراج بابا ساون سنگھ جن جا
وڃن ۽ سندن ٻين سان ٿيل وارتالاپ ڦاٽيندڙ ڪري اڻڊو
ٿرجهو ڪيو آهي . حضور مهاراج جن انهن ڀرم ستن مان هئا
جي وقت بوقت هن سنار ۾ لوڪن جي ڪلياڻ لاءِ ايندا
آهن . ڊوان درياڻي اهل کي اٽڪل ۵۰ سال اڳ حضور
مهاراج جن ۱۹۱۰ ۾ نام جي بخشيش ڪئي هئي ۽ کيس ۳۸
سال هندجي پوتر چرڻن ۾ رهڻ جو سونپاڳهه ۽ آندڙ پراڻت ٿيو
آهي . اهو سمو هنن سنت مت جي اصولن جو صحيح ۽
پورو ڳيان حاصل ڪرڻ ۽ اڀياس ڏيارڻ انجو انيس حاصل
ڪرڻ ۾ وليت ڪيو آهي . کين حضور مهاراج جن جي جاءِ
نشين سردار بهادر جڳت سنگھ جي مهاراج جن جي شيوا
ڪرڻ جو پٺ موٽو مليو ۽ هن وقت موجوده ستگورو
حضور چرنسنگھ مهاراج جن جي برسنل سيڪريٽري جي
حيثيت ۾ شيوا ڪري رهيا آهن .

مولانا روم، شمس تبراز، سوامي جي مهاراج، بابا جئمل سنگھ ۽ ٻين سنتن جو اهو ئي مارگ رهيو آهي. سنتن جي ان مهان پروچرا ۾ پيماس ۾ حضور مهاراج ساون سنگھ جن ٿين جن ۴۵ سالن ٽائين ستمنگ ۽ نام دان دواران انيڪ جيون جي رهنمائي ۽ آڌار ڪيو ۽ انهن وانگر ئي پيچوري ۽ روحاني شوي سان پروچر مهاراج چرن سنگھ جن اڄ به سنگت جي رهبري ڪري رهيا آهن.

پستڪ جي ليڪڪ شري دريائي لعل ڪپور ڪي الڳ الڳ ۳۸ سال حضور مهاراج ساون سنگھ جن جي پوٽر چرن ۾ وهڻ ۽ سندن پوٽر اُپديش بڌڻ جو سويڳو پرايٽ ٿيو آهي. اهو ۳۸ سالن جو عرصو هنن سنت جي پيماس ۽ حضور مهاراج جن جي شيوا ۾ وڃي ڪيو آهي. الڳ الڳ ستمنگن ۾ وارثالائين جي دوران ۾ هنن جيڪي نوٽس Notes ورتا انهن جي آڌار ئي هيءَ ”ساگر ۾ گهاگهر“، اوهان اڳيان موجود آهي.

هي سنڌي انواد اچيو نواسي شري منگهارام دبال ڪيو آهي. اسين ان پوٽر پوٽر شيوا لاءِ سندس ثرواڻا آهيون.

انگريزيءَ ۾ ”ڪال آف دي بگريٽ ماسٽر“ ڏاڍو لوڪ پوءِ ثابت ٿيو آهي. آشا آهي ته ان جو هي سنڌي انواد پڻ پرمات جي پوٽر لاءِ ڪارگر ۽ لاڳاپو ثابت ٿيندو.

ايس - ايل - سونڌي ٽيرا بابا جئمل سنگھ

اپريل ۱۹۷۸

سيڪريٽري

راڌا سوامي ستمنگ، پيماس

ار پڻ پٽر

ڀرم سنت حضور مهاراج

بابا ساون سنگھ جن

جي ڀوتري ياد گيريءَ ۾

گهڙي سڪ شردا ۽ نمرتا سان

ار پڻ ڪريان ٿو.

جنجو ڀوتري ۽ مهان ڪاري

حضور مهاراج چرنسنگھ جن

ڪري رهيا آهن.

”برگم سبز است تڪڙاڻم درويش.“

هي مالڪ! هـن بيڪاريءَ وٽ

هڪ ساٿي پڻ کانسواءِ ٿو هانڪي ڀيت

ڪوٺ لاءِ ٻيو ڪجهه نه ڪونهي.

دريائي لعل

چوانيندڙ

ايس. ايل. سوڌي

سيڪريٽري

راڌا سواهي سٽسنگ - بيمنس

ڏيرا بابا جمل سنگھ

(ضلع امرتسر پنجاب)

سڀ حق واسطا قائم

۳۰۰۰

۱۹۷۴ء

پهرين ڇاپو

۵۰۰۰

اپريل ۱۹۷۸

ٻيون ڇاپو

ڪوهنور ڀرتوس

شيخا محلا، ڊگهي بزار،

ارپڻ پٽو

ڀرم سنڌ حضور مهاراج

بابا ساون سنگھ، جن

جي ڀوتو ياد گهريءَ ۾

گهڙي سڪ شردا ۽ نمرتا سان

ارپڻ ڪريان ٿو.

جنجو ڀوتو ۽ مهان ڪاريه

حضور مهاراج چرن سنگھ جن

ڪري رهيا آهن.

”برگم سبز است تحفاڻم درويش.“

هي مالڪا! هـن بيڪاريءَ وٽ

هڪ ساٿي پڻ کانسواءِ ٺوهانڪي ڀيٽ

ڪرڻ لاءِ ٻيو ڪجهه نه ڪونهي.

دريائي لعل

چوانيندڙ

ايس . ايل . سونڌي

سيڪريٽري

راڌا سواهي سسٽم-گ-، پيلاس

ڏيرا بابا جئمل سنگھ

(ضلع امرتسر پنجاب)

سڀ حق واسطا قائم

۳۰۰۰

۱۹۷۴ عي

پهرتون ڇاپو

۵۰۰۰

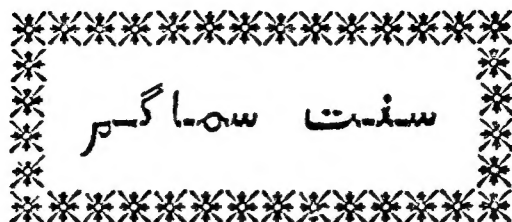
اپريل ۱۹۷۸

ٻيون ڇاپو

ڪوهنور ڀرتوس

شيخا محلا، ڊگهي بازار،

اڄمير

سنت سما گمر

ایک
دریا ئی اعل کپور

راڈا سواہی ست سنگ، دیاس
ضلع امرتسر (پنجاب)

